

860

UNIVERSITARIA

R. BIBLIOTECA

SCAFFALE

PADOVA

5

218

DONO
ORTO BOTANICO

1-4

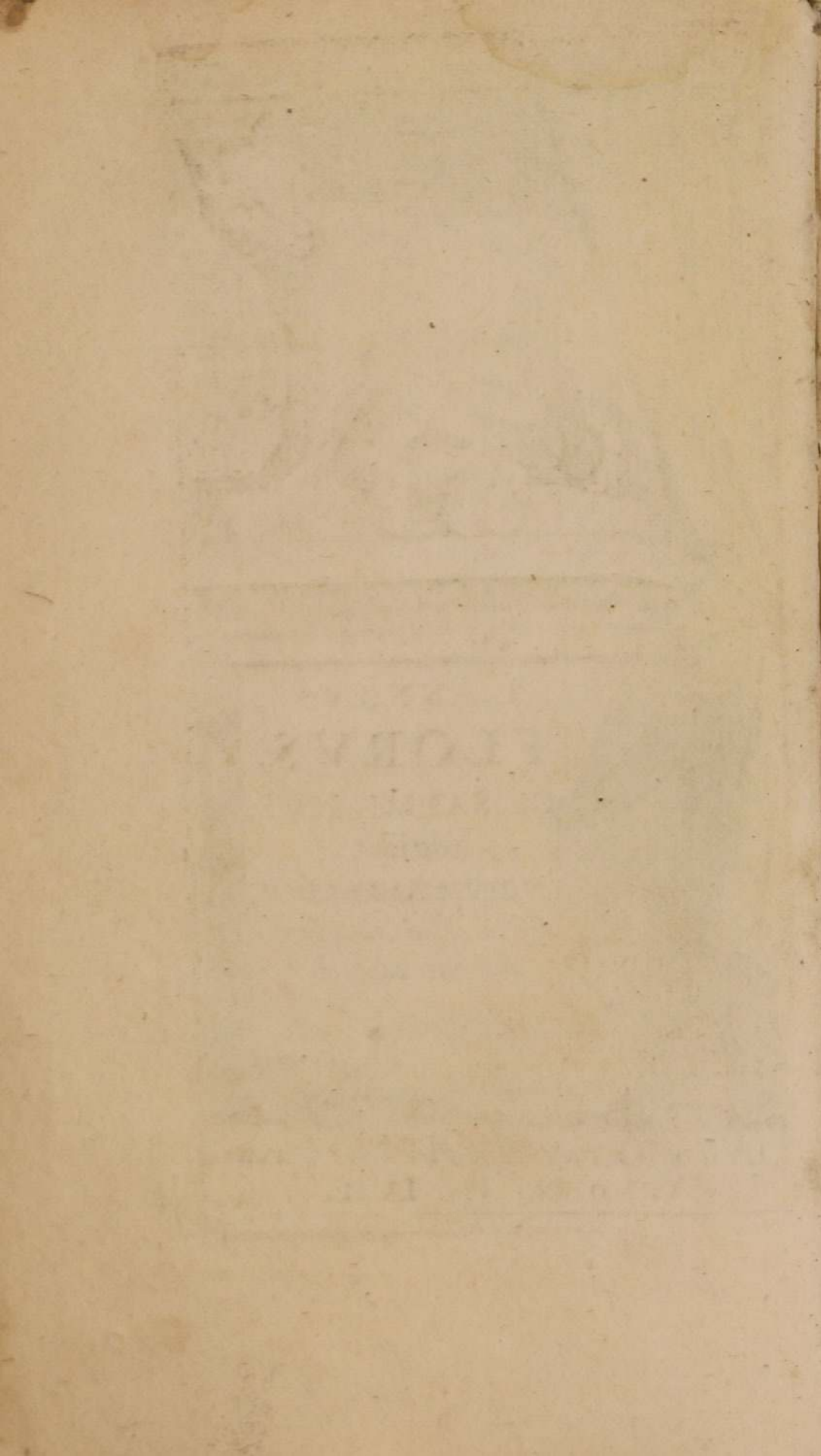
L. ANNÆVS
FLORVS.

CL. SALMASIVS,
addidit

LVCIVM AMPELIVM,
*Et cod. M. S. nunquam
antehac editum.*

Sculpsit Cl. Dufend.

LVGD. BATAV. Apud I. Elzevirium.
ANNO MDCLVII.

V I R O

Nobilissimo, ac maxime Strenuo,

Domino

PHILIPPO OTTONI

A B

HERZELLES;

Reverendissimi, atque Illustrissimi Ele-
ctoris Moguntini ex Equestri ordine
Consiliario aulico, & ad Illustr. ac
Potentissimos Fœderatarum Belgii
Provinciarum Ordines Delegato,

Historia Romana quam multos
& insignes, fatorum benevo-
lentiâ, conditores nacta, quam-
ve eleganter stylo florenti ad
posteritatem, & in nostrum usque seculum
ad nos traducta sit, Generositatem tuam
non latet. In præsens Scriptorem inter

E P I S T O L A

Romanos non tam brevem & compendiosum, quam compto stylo conspicuum Lucium Annaum Florum, denuo qua fieri potuit industria recusum, & à variis sphaematis, quibus priores ipsius editiones non sine literatorum tadio, scatent, liberatum, publico usui exponere constituo. Invaluit autem per consuetudinem; nescio an magnopere commendandam, opinio, ut Tractatus, vel author, qualiscunque etiam sit; si citra praefationem, vel saltem dedicationem (uti vocant) praefixam edatur, quasi mancus, & patrono muto destitutus putetur; quo ipso ne huic authori, suo ipsius nitore se commendanti, defuisse, quantum ad me attinet, videar; non possum, quin Generositati tuae huius Flori nostri editionem consecrem: illa etenim quantum liberalium artium, literarumque favent studiis, quantum iudicii acumen ad colenda ea attulerit, quantum in hunc usque diem excoluerit, qualem denique iis tum defendendo ab injuriis, tum propagandis Mæcenatem se exhibeat, non ego tantum, sed & orbis eruditus testes sumus. Dignetur itaque Generositas tua huic etiam tam egregii Scriptoris editioni Patronum se & autorem sistere, cui prater accuratam mendorum

D E D I C A T.

correctionem, ne quid solita mea circa au-
thorem publicandum cura defuisse videa-
tur, insuper Lucium Ampelium ex Illu-
stris Cl: Salmasii Bibliotheca adjunxi,
authorem itidem hactenus nemini non
gratum, & ob res vulgo parum vel nihil
cognitas expetitur. Nullus enim dubito,
Vir generose, quin desiderio meo, ex se sa-
tis favorabili locum apud te concesseris,
meosque literariam rempublicam juvan-
di conatus, qua opto humanitate & bene-
volentia adjuveris; oblatumque labor
hicce, si forte generositatis tuae recommen-
dationem qui mereatur, impar esse pute-
tur, eum auctoritate tua qua polles irra-
diare, favoreque tuo promovere volueris.
Generositatem tuam diutissime vivis
interesse, mihi meisque conatibus perenni
favore addictam esse etiam atque etiam
voveo

Gloriosæ existimationis tuæ ob-
servantissimus

I O H. E L S E V I E R.

Lugd: Batavorum.
6. Augusti 1657.

DE FLORO EX ELIÆ

VINETI MSS. CODICIBVS.

INCIPIT PROLOGUS.

ANNO TERTIODECIMO OLYMPIADIS LVCIVS ANNEVS MELAS FRATER SENECAE ET GALLIONIS BONA LVCANI POETÆ FILII SVI A NERONE PROMERVIT. VNDE COLLIGI POTEST IVNIVM GALLIONEM ET LVCIVM ANNEVM MELAM FRATRES FVISSE. AT MARCVM ANNEVM LVCANVM POETAM LVCII ANNEI MELÆ FILIVM AC PER HOC ALIORVM DVORVM NEPOTEM. ERGO QVISNAM HORVM LIBRI EIVS AVCTOR SIT AN LVCIVS ANNEVS SENECA AN LVCIVS ANNEVS MELAS INCERTVM FACIT COMMUNITAS NOMINVM LVCII ET ANNEI. NAM FLORI NON EST IBI MENTIO. NEMO VERO MELIVS NEC NATIVS NEC EXPEDITI PVRIVS NEC DEFECTIVS NEC BREVIVS NEC LABORIOSVS ANNEO ALIQVID ONERE POTVIT.

Hoc

Hoc in aliis Prologus inscribatur
(addit Vinetus) in aliis Argumentum.
Quod vetustissimo Dominicalium Bur-
digalensium libro, quem primum cum
novis contulimus anno Christi nati mil-
lesimo quingentesimo quadragesimo
quarto, etiam antiquius, si ex hoc non
probetur, quod ipsa statim prima oratio
mendo non vacet (quid enim illud, AN-
NO TERTIODECIMO OLYMPIADIS? PRO
quo fortasse legendum, ANNO TERTIO-
DECIMÆ OLYMPIADIS SUPRA DUCEN-
TESIMAM: ut solent identidem indocti
corrumpere librarii, quæ sæpius descri-
bunt) ex hoc saltem id, puto, probabi-
tur, quod quum dicat nullam esse ibi
Flori mentionem, præcedat tamen ru-
brica hæc in eodem codice:

INCIPIT LVCII ANNEI FLORI
EPITOMA DE TITOLIVIO, QVI
HISTORIAM R. AB VRBE CON-
DITA SCRIPSIT. ETC.

Quæ hoc in libello continentur,
hæc sunt :

- L. *Annaei Flori rerum Romanarum libri IV.* Pag. I.
- Epitome historia Romana; sive Argumenta librorum Titi Livii; etiam illorum qui interciderunt. Eiusdem.* 119
- Excerptiones Chronologica ad Florum; quæ rerum ab eo commemoratarum cum aliarum temporibus coherentiam ostendunt.* 215
- Ad Flori contextum variarum lectionum libellus.* 247
- L. *Ampelii Libellus memorialis; præcipuarum historiarum summa capita doctissime complectens ante non editus.* 291

L. ANNÆI FLORI
R E R U M
R O M A N A R U M
L I B R I I V .

P R O O E M I U M .

Ropulus Romanus à rege Romulo in
Cæsarem Augustum, septingentos per
annos, tantum operum pace belloque
gessit, ut si quis magnitudinem im-
perii cum annis conferat, ætatem ul-
tra putet. Ita late per orbem terrarum arma cir-
cumtulit, ut qui res ejus legunt, non unius popu-
li, sed generis humani facta discant. Nam tot la-
boribus periculisque jactatus est, ut ad constituen-
dum ejus imperium, contendisse Virtus & For-
tuna videantur. Quare quum præcipue hoc quo-
que, sicut cætera, operæ pretium sit cognoscere;
tamen quia ipsa sibi obstat magnitudo, rerumque
diversitas aciem intentionis abrumpit; faciam
quod solent qui terrarum situs pingunt: in brevi
quasi tabella totam ejus imaginem amplectar,
nonnihil, ut spero, ad admirationem principis po-
puli collaturus, si pariter atque in simul universam
magnitudinem ejus ostendero. Si quis ergo popu-
lum Romanum quasi hominem consideret, to-
tamque ejus ætatem percensëat, ut cœperit, utque
adoleverit, ut quasi ad quendam juventæ florem
pervenerit, ut postea velut consenuerit; quatuor
A gradus

gradus processusque ejus inveniet. Prima ætas sub regibus fuit, prope ducentos quinquaginta per annos, quibus circum ipsam matrem suam cum finitimis luctatus est. hæc erit ejus Infantia. Sequens à Bruto Collatinoq; consulibus, in Appium Claudium, Quintum Fulvium consules, ducentos quinquaginta annos patet: quibus Italiam subegit. hoc fuit tempus viris armisque incitatissimum: ideo quis Adolescentiam dixerit Dehinc ad Cæsarem Augustum ducenti anni, quibus totum orbem pacavit. hic jam ipsa Juventa imperii, & quasi quædam robusta maturitas. A Cæsare Augusto in seculum nostrum haud multo minus anni ducenti: quibus inertia Cæsarum quasi consenuit atque decoxit: nisi quod sub Trajano principe movet lacertos, & præter spem omnium, senectus imperii, quasi reddita juventute, revirescit.

LIBER PRIMVS.

CAP. I.

De Romulo primo Romanorum Rege.

Romulus ille, & Urbis & Imperii conditor, Romulus fuit; Marte genitus, & Rhea Silvia. Hoc de se sacerdos gravida confessa est: nec mox fama dubitavit, quum Amulii imperio abjectus in profluentem cum Remo fratre, non potuit extinguï. Siquidem & Tiberinus amnem repressit: & relictis catulis lupa sequuta vagitum, uber admovit infantibus, matremque se gessit. Sic repertos apud arborem, regis pastor tulit in casam, atq; educavit. Alba tunc erat Latio caput, Iuli opus. nam Lavinium patris Æneæ contempserat. Ab his Amulius jam bis septima sobole regnabat, fratre pulso Numitore, cujus ex filia Romulus. Igitur statim prima juventæ

ventæ face, patrum Amulium ab arce deturbat, avum reponit: Ipse fluminis amator, & montium, apud quos erat educatus, mœnia novæ urbis agitabat. Gemini erant: uter auspicaretur, & regeret, adhibuere piacula. Remus montem Aventinum, hic Palatinum occupat. Prior ille sex vultures, hic postea, sed duodecim videt. Sic victor augurio, urbem excitat, plenus spei, bellatricem fore. ita illi affluetæ sanguine & præda aves pollicebantur. Ad tutelam novæ urbis sufficere vallum videbatur: cujus dum irridet angustias Remus, idque increpat saltu; dubium an jussu fratris, occisus est. prima certe victima fuit; munitionemque urbis novæ, sanguine suo consecravit. Imaginem urbis magis quam urbem fecerat: incolæ deerant. Erat in proximo locus: hunc Asylum facit: & statim mira vis hominum, Latini, Tusci que pastores. quidam etiam transmarini; Phryges qui sub Ænea, Arcades qui sub Euandro duce influxerant. Ita ex variis quasi elementis congregavit corpus unum; populumque Romanum ipse fecit. Res erat unius ætatis; populus virorum. Itaque matrimonia à finitimis petita: quia non impetrabantur, manu capta sunt. Simularis quippe ludis equestribus, virgines, quæ ad spectaculum venerant, præda fuere. Et hæc statim causa bellorum. Pulsi fugatique Veientes. Cæniensium captum ac dirutum est oppidum. Spolia insuper opima de rege, Feretrio Iovi manibus suis rex reportavit. Sabinis proditæ portæ per virginem: nec dolo: sed puella precium rei, quam gerebant in sinistris, petierat. dubium clipeos, an armillas. Illi ut & fidem solverent, & ulciscerentur, clipeis obruere. Ita admissis intra mœnia hostibus, atrox in ipso foro pugna, adeo ut Romulus Iovem oraret, *ut fœdam suorum fugam sisteret.* Hinc templum & Stator

Iupiter. Tandem ſavientibus intervenere raptæ laceris comis. Sic pax facta cum Tatio, cœdusque percuffum: ſecutaque res mira dictu, ut relictis ſedibus ſuis novam in urbem hoſtes demigrarent, & cùm generis ſuis avitas opes pro dote ſociarent. Auſtis brevi viribus, hunc Rex ſapientiſſimus ſtatum Reipublicæ impoſuit: juvenus diviſa per tribus, in equis & armis, ad ſubita belli excubaret: conſilium Reipublicæ penes ſenes eſſet, qui ex auctoritate *Patres*, ob ætatem *Senatus* vocabantur. His ita ordinatis, repente, quum concionem haberet, ante urbem apud Capræ paludem, è conſpectu ablatus eſt. Diſcerptum aliqui à ſenatu putant, ob aſperius ingenium: ſed oborta tempeſtas ſoliſque defectio, conſecrationis ſpeciem præbueret: cui mox Iulius Proculus fidem fecit, viſum à ſe Romulum affirmans, auguſtiore forma quam fuiſſet: mandare præterea, ut ſe pro numine acciperent: *Quirinum* in cœlo vocari, placitum diis: ita gentium Roma potiretur.

C A P. II.

De Numa Pompilio.

Succedit Romulo Numa Pompilius: quem Curibus Sabinis agentem, ultro petivere, ob incultam viri religionem. Ille ſacra, & cæremonias, omnemque cultum deorum immortalium docuit: ille Pontifices, Augures, Salios, cæterosque per ſacerdotia; annum quoque in duodecim menſes, faſtos dies nefaſtosque deſcripſit. Ille Ancilia atque Palladium, ſecreta quædam imperii pignora; Ianumque geminum, fidem pacis ac belli; in primis focum Veſtæ virginibus colendum dedit; ut ad Simulacrum cœleſtium ſiderum cuſtos imperii flamma vigilaret. Hæc omnia quaſi monitu deæ Egeriæ, quo magis barbari acciperent. Eo denique

denique ferocem populum rededit, ut quod vi & injuria occupaverat imperium, religione atque justitia gubernaret.

CAP. III.

De Tullo Hostilio.

Excipit Pompilium Numam Tullus Hostilius: Cui in honorem virtutis regnum ultro datum. Hic omnem militarem disciplinam, atque bellandi condidit. Itaque mirum in modum exercita juventute, provocare ausus Albanos, gravem & diu principem populum. Sed quum pari robore frequentibus præliis utrique comminuerentur, misso in compendium bello, Horatiis, Curiatisque, tergeminis hinc atque inde fratribus, utriusque populi fata permissa sunt. Anceps, & pulchra contentio, exituque ipso mirabilis. Tribus quippe illinc vulneratis, hinc duobus occisis, qui supererat Horatius, addito ad virtutem dolo, ut distraheret hostem, simulat fugam: singulosque, prout sequi poterant, adortus, exsuperat. Sic (rarum alias decus) unius manu parva victoria est: quam ille mox parricidio fœdavit. Plentem spolia circa se, sponsi quidem, sed hostis, sororem viderat. hunc tam immaturum virginis amorem ultus est ferro. Citavere leges nefas: sed abstulit virtus parricidam: & facinus intra gloriam fuit. Nec diu infide Albanus. Nam Fidenate bello missi in auxilium ex fœdere, mediis inter duos expectavere fortunam. Sed rex callidus, ubi inclinare socios ad hostem videt, tollit animos, quasi ipse mandasset. spes inde nostris, metus hostibus. Sic fraus proditorum irrita fuit. Itaque hoste victo, ruptorem fœderis Metium Sufetium, religatum inter duos currus, pernicipibus equis distrahit: Albamque ipsam quamvis parentem, æmulam tamen, diruit,

quum prius omnes opes urbis, ipsumque populum Romam transtulisset: prorsus ut consanguinea civitas non periisse, sed in suum corpus rediisse rursus videretur.

C A P. IV.

De Ancō Marcio.

Ancus deinde Marcius, nepos Pompilii, pari ingenio. Hic igitur & mœnia muro amplexus est, & interfluentem Vrbi Tiberinum ponte commisit: Ostiamque in ipso maris fluminisque confinio coloniam posuit: jam tum videlicet præfagiens animo, futurum, ut totius mundi opes & commeatus illo veluti maritimo Urbis hospitio reciperentur.

C A P. V.

De Tarquinio Prisco.

Tarquinius postea Priscus, quamvis transmarinæ originis, regnum, ultro petens, accipit, ob industriam atque elegantiam: quippe qui oriundus Corintho, Græcum ingenium Italicis artibus miscuisset. Hic & senatus majestatem numero ampliavit, & centuriis tribus auxit, quatenus Actius Navius numerum augeri prohibebat, vir summus augurio. quem rex in experimentum rogavit, *ferine posset quod ipse mente conceperat?* Ille rem expertus augurio, *posse* respondit. *Atqui hoc,* inquit, *agitabam, an eotem illam secare novacula possem?* Augur, *Potes ergo,* inquit: & secuit. Inde Romanis sacer auguratus. Neque pace Tarquinius quam bello promptior. Duodecim namq; Tusciæ populos frequentibus armis subegit. Inde fasces, trabes, curules, anuli, phaleræ, paludamenta, prætexta; inde, quod aureo curru quatuor equis triumphatur; togæ pictæ, tunicæque palmatæ; omnia deniq; decora & insignia, quibus imperii dignitas eminet.

CAP. VI.

De Servio Tullio.

Servius Tullius deinceps gubernacula Vibis invadit, nec obscuritas inhibuit, quamvis matre serva creatum. Nam eximiam indolem uxor Tarquinii Tanaquil liberaliter educaverat: & clarum fore, visa circa caput flamma promiserat. Ergo inter Tarquinii mortem, annitente regina, substitutus in locum regis, quasi ad tempus, Regnum dolo partum sic egit industrie, ut jure adeptus videretur. Ab hoc populus Romanus relatus in censum, digestus in classes, curiis atque collegiis distributus: summaque regis solertia ita est ordinata respublica, ut omnia patrimonii, dignitatis, ætatis, artium, officiorumque discrimina in tabulas referrentur, ac sic maxima civitas minimæ domus diligentia contineretur.

CAP. VII.

De Tarquinio Superbo.

Postremus omnium fuit regum Tarquinius, cui cognomen *Superbo* ex moribus datum. Hic regnum avitum, quod à Servio tenebatur, rapere maluit, quam expectare; immisissisque in eum percussoribus, scelere partam potestatem non melius egit, quam acquisierat. Nec abhorrebat moribus uxor Tullia, quæ, ut virum regem saluaret, super cruentum patrem, vecta carpento, consternatos equos egit. Sed ipse in Senatum cædibus, in omnes superbia, quæ crudelitate gravior est bonis, grassatus; quum sævitiam jam domi fatigasset, tandem in hostes conversus est. Sic valida oppida in Latio capta sunt, Ardea, Ocriculum, Gabii, Suevia Pometia. Tum quoque cruentus in suos. neque enim filium verberare dubitavit, ut simulanti transfugam, apud hostes hinc fides esset. Cui Gabiis, ut

voluerat, recepto, atque per nuncios consulenti quid fieri vellet. eminentia forte papaverum capita virgula excutiens, quum per hoc interficiendos esse principes intelligi vellet, (quæ superbia!) sic respondit. Tamen de manubiis captarum urbium templum crexit. quod quum inauguraretur, cedentibus cæteris deis (mira res dictu) restitere Iuventas, & Terminus. Placuit vatibus contumacia numinum. siquidem firma omnia & æterna pollicebantur. Sed illud horrendum, quod moventibus ædem, in fundamentis humanum reperitam est caput. nec dubitavere cuncti, monstrum pulcherrimum, imperii sedem, caputque terrarum promittere. Tam diu superbiam regis Populus Romanus perpeffus est, donec aberat libido. hanc ex liberis ejus importunitatem tolerare non potuit. Quorum quum alter ornatissimæ feminae Lucretiæ stuprum intulisset, matrona dedecus ferro expiavit. Imperium tum regibus abrogatum.

C A P. VIII.

Anacephalacosis de septem regibus.

Hæc est prima ætas populi Romani, & quasi infantia, quam habuit sub regibus septem, quadam factorum industria, tam variis ingenio, ut reipublicæ ratio & utilitas postulabat. Nam quid Romulo ardentius? tali opus fuit, ut invaderet regnum. Quid Numa religiosius? ita res poposcit, ut ferox populus deorum metu mitigaretur. Quid ille militiæ artifex Tullus, bellatoribus viris quam necessarius? ut acueret ratione virtutem. Quid ædificator Ancus? ut Urbem colonia extenderet, ponte jungeret, muro tueretur. Iam vero Tarquinii ornamenta & insignia quantam principi populo addiderunt ex ipso habitu dignitatem? Actus à Servio census quid effecit, nisi ut ipsa se nosset

Respu-

Respublica? Postremo Superbi illius importuna dominatio nonnihil, immo vel plurimum, profuit. Sic enim effectum est, ut agitatus injuriis populus, cupiditate libertatis incenderetur.

CAP. IX.

De mutatione Reipublica.

Igitur Bruto Collatinoque ducibus, & auctoribus, quibus ultionem sui moriens matrona mandaverat, populus Romanus ad vindicandum libertatis ac pudicitiae decus, quodam quasi instinctu deorum concitatus, regem repente destituit, bona diripit, agrum Marti suo consecrat, imperium in eosdem libertatis suae vindices transfert, mutato tamen & jure, & nomine. Quippe ex perpetuo annum placuit, ex singulari duplex: ne potestas solitudine vel mora corrumpetur: *consultes*que appellavit pro regibus, ut consulere se civibus suis debere meminissent. Tantumque libertatis novae gaudium inceserat, ut vix mutati status fidem caperent; alterumque ex consulibus, tantum ob nomen & genus regium, fascibus abrogatis, Vrbe dimitterent. Itaque substitutus Valerius Publicola, ex summo studio annixus est ad augendam liberi populi majestatem. Nam & fasces ei pro concione submisit, & jus provocationis adversus ipsos dedit. Et ne specie arcis offenderet, eminentes aedes suas in plana submisit. Brutus vero favori civium, etiam domus suae clade & parricidio velificatus est. Quippe quum studere revocandis in Urbem regibus liberos suos comperisset, protraxit in forum, & concione media virgis cecidit, & securi percussit: ut plane publicus parens in locum liberorum adoptasse sibi populum videretur. Liber jam hinc populus Romanus, prima adversus externos arma pro libertate corripuit; mox

pro finibus; deinde pro sociis, tum gloria, & imperio, laceſſentibus aſſidue uſque quaq; finitimis, quippe cui patrii ſoli gleba nulla, ſed ſtatim hoſtile pomœrium, mediuſque inter Latium & Tuſcos, quaſi in quodam bivio collocatus, omnibus portis in hoſtem incurreret: donec quaſi contagione quadam per ſingulos itum eſt, & proximis quibuſque correptis, totam Italiam ſub ſe redegerunt.

C A P. X.

Bellum Etruſcum cum rege Poſſena.

Puſis ex Vrbe regibus, prima pro libertate arma corripuit. Nam Poſſena rex Etruſcorum ingentibus copiis aderat, & Tarquinius manu reducebat. Hunc tamen, quamvis & armis, & fame urgeret, occupatoque Ianiculo ipſis Urbis faucibus incubaret, ſuſtinuit, repulit. noviffime etiam tanta admiratione perculit, ut ſuperior ultro cum pœne victis amicitiaæ fœdere feriret. Tunc illa Romana prodigia atque miracula, Horatius, Mucius, Clœlia: quæ niſi in annalibus forent, hodie fabulæ viderentur. Quippe Horatius Cocles, poſtquam hoſtes undique iſtantes ſolus ſubmovere non poterat, ponte recifo tranſnatar Tiberim, nec arma dimittit. Mucius Scævola regem per inſidias in caſtris ipſius aggreditur: ſed ubi fruſtrato circa purpuratum ejus ic̄tu tenetur, ardentibus focis injicit manum, terroremque geminat dolo. *Vt ſcias,* inquit, *quem virum effugeris, idem trecenti juravimus;* quum interim (immane dictu!) hic interritus, ille trepidaret, tanquam manus regis arderet. Sic quidem viri: ſed ne quis ſexus à laude ceſſaret, ecce & virginum virtus. Vna ex obſidibus regi data, elapſa cuſtodiam, Clœlia, per patrium flumen equitabat. Et rex quidem tot tantique virtutum territis monſtris, *valere, liberosque eſſe* juſſit. Tarquinius

quini tamdiu dimicaverunt, donec Aruntem filium regis manu sua Brutus occidit, superque ipsum mutuo vulnere expiravit; plane quasi adulterum ad inferos usque sequeretur.

CAP. XL.

Bellum Latinum.

Latini quoque Tarquinius asserebant, æmulatione, & invidia: ut populus, qui foris dominabatur, saltem domi serviret. Igitur omne Latium, Mamilio Tusculano duce, quasi in regis ultionem, tollit animos. Apud Regilli lacum dimicatur, diu Marte vario, donec Posthumius ipse dictator signum in hostes jaculatus est (novum & insigne commentum) uti peteretur cursu. Cossus equitum magister exuere frænos imperavit (& hoc novum) quo acius incurrerent. Ea denique atrocitas fuit prælii, ut interfuisse spectaculo deos fama tradiderit; duos in candidis equis, Castorem atque Pollucem, nemo dubitavit. Itaque & Imperator veneratus est, pactusque victoriam templa promisit; & reddidit, plane quasi stipendium commilitonibus deis. Hactenus pro libertate: mox de finibus cum eisdem Latinis assidue & sine intermissione pugnatum est. Sora (quis credat?) & Algidum terrori fuerunt, Sarricum atque Corniculum provinciæ. De Verulis & Bovillis pudet; sed triumphavimus. Tibur nunc suburbanum, & æstivæ Præneste deliciae, nuncupatis in Capitolio votis petebantur. Idem tunc Fæsulæ, quod Carræ nuper. idem nemus Aricinum, quod Hercynius saltus: Fregellæ, quod Gesoriacum: Tiberis, quod Euphrates. Coriolos quoque, pro pudor! victos, adeo gloriæ fuisse, ut captum oppidum Cælius Marcus Coriolanus, quasi Numantiam aut Africam, nomini induerit, Extant & parta de Antio spolia, quæ

quæ Mœnius in suggestu fori, capta hostium classe, suffixit; si tamen illa classis: nam sex fuere rostratæ. Sed hic numerus illis initiis navale bellum fuit. Pervicacissimi tamen Latinorum Æqui & Volsci fuere, & cotidiani, ut ita dixerim, hostes. Sed hos præcipue Lucius Quinctius domuit, ille dictator ab aratro: qui obsessâ, ac pæne jam capta, Marci Minucii consulis castra, egregia virtute servavit. Medium erat forte tempus sementis, quum patricium virum innixum aratro suo, licitor in ipso opere deprehendit. Inde in aciem profectus, ne quid à rustici operis imitatione cessaret, victos more pecudum sub jugum misit. Sic expeditione finita, rediit ad boves rursus triumphalis agricola. Fidem numinum! qua velocitate? intra quindecim dies cœptum, peractumq; bellum prorsus ut festinasse dictator ad relictū opus videretur.

C A P. XII.

Bellum cum Etrusco, Faliscis, & Fidenatibus.

Affidui vero, & anniversarii hostes ab Etruria Veientes; adeo ut extraordinariam manum adversus eos promiserit, privatamque gesserit bellum gens una Fabiorum. Satis superque idonea clades. Cæsi apud Cremeram trecenti, patricius exercitus. & *scelerato* signata nomine, quæ proficiscentes in prælium porta dimisit. Sed ea clades ingenibus expiata victoriis, postquam per alios atque alios duces robustissima capta sunt oppida: vario quidem eventu. Falisci se sponte dediderunt. Cremati suo igne Fidenates. Rapti funditus deletique Veientes. Falisci quum obsiderentur, mira visâ est fides Imperatoris, nec immerito: quod ludimagistrum, urbis proditorem, cum iis quos adduxerat pueris, vinctum sibi ultro remisisset. Eam namque vir sanctus, & sapiens, veram sciebat

bat victoriam, quæ salva fide, & integra dignitate pareretur. Fidenæ, quia pares non erant ferro, ad terrorem movendum facibus armatæ, & discoloribus, serpentum in modum vittis, furiâli more procefferant: sed habitus ille feralis, everfionis omen fuit. Vejentium quanta res fuerit, indicat decennis obfidio. Tunc primum hiematum fub pellibus: taxata ftependio hiberna: adactus miles fua fponde jurejurando, *nifi capta urbe remearet.* Spolia de Larte Tolumnio rege ad Feretrium reportata. Denique non falis, nec irruptione, fed cuniculo, & fubterraneis dolis peractum urbis excidium. Ea denique vifa eft prædæ magnitudo, cujus decimæ Apollini Pythio mitterentur: univerfusque populus Romanus ad direptionem urbis vocaretur. Hoc tunc Vejentes fuere: nunc fuiffe quis meminit? quæ reliquæ? quodve veftigium? Laborat annalium fides, ut Vejos fuiffe credamus

CAP. XIII.

Bellum Gallicum.

Hinc five invidia deûm, five fato, rapidiffimus procurrentis imperii curfus, parumper Gallorum Senonum incurfione fupprimitur. Quod tempus populo Romano nefcio utrum clade funeftius fuerit, an virtutum experimentis fpeciofius. Ea certe fuit vis calamitatis, ut in experimentum illatam putem divinitus, fcire volentibus immortalibus diis, an Romana virtus imperium orbis mereretur. Galli Senones, gens natura ferox, moribus incondita, ad hoc ipfa corporum mole, perinde armis ingentibus, adeo omni genere terribilis fuit, ut plane nata ad hominum interitum, urbium ftragem, videretur. Hi quondam ab ultimis terrarum oris, & cingente omnia Oceano, ingenti agmine profecti, quum jam media vafcaffent, pofitis

tibus inter Alpes & Padum sedibus, ne his quidem
 contenti, per Italiam vagabantur. Tum Clusium
 obsidebant. Pro sociis ac fœderatis populus Ro-
 manus intervenit, missis ex more legatis, sed quod
 jus apud barbaros? ferocius agunt. exinde certa-
 men. Conversis igitur à Clusio, Romanque ve-
 nientibus, ad Alliam flumen cum exercitu Fabius
 consul occurrit. Non temere fœdior clades. Ita-
 que hunc diem fastis Roma damnavit. Fuso exer-
 citu jam mœnibus Urbis appropinquabant. Erant
 nulla præsidia. Tum igitur, aut nunquam alias
 apparuit vera illa Romana virtus. Iam primum
 majores natu, amplissimis usi honoribus, in forum
 cœunt. ibi devovente pontifice, diis se manibus
 consecrant: statimque in suas quisque ædes re-
 gressi, sicut in trabeis erant, & amplissimo cultu,
 in curulibus sellis sese posuerunt: ut quum venis-
 set hostis, in sua dignitate morerentur. Pontifices,
 & Flamines, quicquid religiosissimi in templis
 erat, partim in doliis defossa terræ recondunt,
 partim imposta plaustris secum avehunt. Virgines
 simul ex sacerdotio Vestæ, nudo pede fugientia sa-
 cra comitantur. Tamen excepisse fugientes unus è
 plebe fertur Lucius Albinus, qui depositis uxore
 & liberis, virgines in plaustrum recepit. adeo tum
 quoque in ultimis, religio publica privatis affecti-
 bus antecellebat. Juventus vero, quam satis con-
 stat vix mille hominum fuisse, duce Manlio, ar-
 cem Capitolini montis insedit, obtestata ipsum
 quasi præsentem Iovem, *ut quemadmodum ipsi ad
 defendendum templum ejus concurrissent, ita ille
 virtutem eorum numine suo tueretur.* Aderant in-
 terim Galli, apertamque Urbem, primo trepidi ne
 quis subesset dolus, mox ubi solitudinem vident,
 pari clamore & impetu invadunt: patentes passim
 domos adeunt: ubi sedentes in curulibus suis præ-
 textatos

textatos senes, velut Deos gentisque venerati.
mox eosdem, postquam esse homines liquebat,
alioqui nihil respondere dignantes, pari vecordia
mactant, facesque tectis injiciunt: & totam Vr-
bem igne, ferro, manibus exæquant. Sex mensi-
bus barbari (quis crederet?) circa montem unum
pependerunt, nec diebus modo, sed noctibus quo-
que omnia experti: quum tandem Manlius nocte
subeuntes, clangore anseris excitatus, à summa
rupe dejecit. & ut spem hostibus demeret, quan-
quam in summa fame, tamen ad speciem fiduciæ,
panes ab arce jaculatus est. Et stato quodam die
per medias hostium custodias, Fabium pontifi-
cem ab arce demisit; qui solemne sacrum in Qui-
rinali monte conficeret. Atque ille per media ho-
stium tela incolumis religionis auxilio rediit; *propitiosque deos* renunciavit. Novissime, quum jam
obsidio sua barbaros fatigasset, mille pondo auri
recessum suum venditantes, idque ipsum per inso-
lentiam, quum ad iniqua pondera addito adhuc
gladio, superbe victis increparent, subito aggressus
à tergo Camillus adeo cecidit, ut omnia incen-
diorum vestigia, Gallici sanguinis inundatione,
deleteret. Agere gratias diis immortalibus ipso tan-
tæ cladis nomine libet. Pastorum casas ignis ille,
& flamma, paupertatem Romuli, abscondit. In-
cendium illud quid egit aliud, nisi ut destinata
hominum ac deorum domicilio civitas, non de-
leta, non obruta, sed expiata potius, & lustrata
videatur? Igitur post assertam à Manlio, restitu-
tam à Camillo Urbem, acrius etiam vehementius-
que in finitimos resurrexit. Ac primum omnium
illam ipsam Gallicam gentem non contentus mœ-
nibus expulisse, quum per Italiam naufragia sua la-
tius traheret, sic persequutus est duce Camillo, ut
hodie nulla Senonum vestigia supersint. Semel
apud

apud Anienem trucidati, quum singulari certamine Manlius aureum torquem barbaro inter spolia detraxit: inde Torquati. Iterum Pomptino agro, quum in simili pugna Lucius Valerius, insidente galeæ sacra alite adiutus, retulit spolia: & inde Corvini. Tandem post aliquot annos, omnes reliquias eorum in Etruria ad lacum Vadimonis Dolabella delevit: ne quis extaret in ea gente, quæ incensam à se Romam urbem gloriaretur.

C A P. XIV.

Bellum Latinum.

Conversus à Gallis in Latinos, Manlio Torquato, Decio Mure consulibus, semper quidem æmulatione imperii infestos, tum vero contemptu Urbis incensæ; quum *jus civitatis, partem imperii ac magistratum* poscerent, atque jam amplius quam congregari auderent: quo tempore quis cessisse hostem mirabitur? quum alter consulum filium suum, quia contra imperium pugnaverat, quamvis victorem occiderit, quasi plus in imperio esset, quam in victoria: alter quasi monitu deorum, capite velato primam ante aciem diis manibus se devoverit: ut in confertissima se hostium tela jaculatus, novum ad victoriam iter, sanguinis sui semita, aperiret.

C A P. XV.

Bellum Sabinum.

Latinis aggressus est gentem Sabinorum, qui immemores factæ sub Tito Tatio affinitatis, quodam contagio belli se Latinis adjunxerant. Sed Curio Dentato consule, omnem eum tractum, qua Nar ambit, fontesque Velini, Hadriatico tenus mari, igne ferroque vastavit. Qua victoria, tantum hominum, tantum agrorum redactum

Etum in potestatem, ut in utro plus esset, nec ipse
posset æstimare qui vicerat.

CAP. XVI.

Bellum Samniticum.

Precibus deinde Campaniæ motus, non pro se,
sed, quod est speciosius, pro sociis, Samnites
invadit. Erat fœdus cum utrisque percussum: sed
hoc Campani sanctius, & prius, omnium suarum
deditio fecerant. Sic ergo Romanus bellum
Samniticum tanquam sibi gessit. Omnium non
modo Italia, sed toto orbe terrarum, pulcherrima
Campaniæ plaga est. Nihil mollius cœlo: denique
bis floribus vernat. Nihil uberius solo: ideo Libe-
ri Cererisque certamen dicitur. Nihil hospitalius
mari: Hic illi nobiles portus, Cajeta, Misenus,
& repentes fontibus Baja: Lucrinus & Avernus,
quædam maris ostia. Hic amicti vitibus mon-
tes, Gaurus, Falernus, Massicus, & pulcherrimus
omnium Vesuvius, Ætnæi ignis imitator. Urbes
ad mare, Formiæ, Cumæ, Puteoli, Neapolis, Her-
culaneum, Pompeii, & ipsa caput urbium Capua,
quondam inter tres maximas, Romam, Cartha-
ginemque numerata. Pro hac urbe, his regionibus
populus Romanus Samnites invasit, gentem, si
opulentiam quæris, aureis & argenteis armis, dis-
colori veste, usque ad ambitum armatam: si fal-
laciata, saltibus fere & montium fraude grassan-
tem: si rabiem ac furorem, sacratis legibus, huma-
nisque hostiis in exitium Urbis agitatum: si perti-
naciâ, sexies rupto fœdere, cladibusque ipsis ani-
mosiorem. Hos tamen quinquaginta annis per Fa-
bios & Papirios patres, eorumque liberos, ita sub-
egit, ac domuit, ita ruinas ipsas urbium diruit, ut
hodie Samnium in ipso Samnio requiratur: nec
facile appareat materia quatuor & viginti trium-
phorum

phorum. Maxime tamen nota & illustis ex hac gente clades, apud Caudinas furculas Veturio Posthumioque Consulibus accepta est. Clauso enim per insidias intra eum saltum exercitu, unde non posset evadere, stupens occasione tanta dux hostium Pontius, Herennium patrem consuluit, & ille, *mitteret omnes, vel occideret*, sapienter, ut senior, suaserat. Hic armis exutos mittere sub jugum maluit; ut nec amici forent beneficio, & post flagitium hostes magis. Itaque & consules statim magnifice voluntaria deditio turpitudinem fœderis dirimunt, & ultionem flagitans miles, Papirio duce, (horribile dictu) strictis ensibus per ipsam viam ante pugnam furit: & *in congressu arsisse omnium oculos*, hostis auctor fuit, nec prius finis cædibus datus, quam jugum & hostibus & duci capto reposuerunt.

C A P. XVII.

Bellum Etruscum & Samniticum.

Hactenus populus Romanus cum singulis gentium: mox acervatim: tamen sic quoque par omnibus. Etruscorum duodecim populi, Umbri in id tempus intacti, antiquissimus Italiae populus Samnitium reliqui, in excidium Romani nominis repente conjurant. Erat terror ingens tot simul tantorumque populorum. late per Etruriam infesta quatuor agminum signa volitabant. Ciminus interim saltus in medio, ante inviis, plane quasi Caldonius, vel Hercynius, adeo tunc terrori erat, ut senatus consuli denunciaret, ne tantum periculi ingredi auderet. Sed nihil horum terruit ducem, quin fratre præmissis exploraret accessus. Ille per noctem pastorio habitu speculatus omnia, refert totum iter. Sic Fabius Maximus periculossimum bellum periculo explicavit.

Nana

Nam subito inconditos atque palantes aggressus est; captisque superioribus jugis, in subjectos suo jure detonuit. Ea namque species fuit illius belli, quasi in terrigenas è cœlo ac nubibus tela mitterentur. Nec incruenta tamen illa victoria, nam oppressus in sinu vallis alter consulum Decius, more patrio devotum diis manibus obrulit caput: solemnemque familiæ suæ consecrationem in victoriæ pretium redegit.

CAP. XVIII.

Bellum Tarentinum, & cum Pyrrho Rege.

Sequitur bellum Tarentinum, unum quidem titulo & nomine; sed victoria multiplex. Hoc enim Campanos, Apulos, atque Lucanos, & caput belli Tarentinos, id est totam Italiam, & cum istis omnibus Pyrrhum, clarissimum Græciæ regem, una veluti ruina pariter involvit: ut eodem tempore & Italiam consummaret, & transmari- nos triumphos auspicaretur. Tarentus Lacedæmoniorum opus, Calabriae quondam, & Apuliæ, totiusque Lucaniæ caput, cum magnitudine & muris, portuque nobilis, tum mirabili situ: quippe in ipsis Hadriatici maris faucibus posita, in omnes terras, Histriam, Illyricum, Epirum, Achaïam, Africam, Siciliam, vela dimittit. Imminet portui, ad prospectum maris positum, majus theatrum: quod quidem causa miseræ civitati fuit omnium calamitatum. Ludos forte celebrabant, quum adremigantem littori Romanam classem inde vident: atque hostem rati, emicant, sine discrimine insultant. *qui enim, aut unde Romani?* nec satis: aderat sine mora querelam ferens legatio. hanc quoque fœde per obscœnam turpemque dictu contumeliam violant, ex hinc bellum. Sed apparatus horribilis, quum tot simul populi pro
Taren-

Tarentinis confurgerent, omnibusque vehementior Pyrrhus: qui semigræcam ex Lacedæmoniis conditoribus civitatem vindicaturus, cum totius viribus Epiri, Thessaliæ, Macedoniæ, incognitisque in id tempus elephantis, mari, terra, viris equis, armis, addito insuper ferarum terrore, veniebat. Apud Heracleam, & Campaniæ fluvium Lirim, Levino consule, prima pugna: quæ tam atrox fuit, ut Frentanæ turmæ præfectus Obsidius inVectus in regem, turbaverit, coëgeritque projectis insignibus prælio excedere. Actum erat, nisi elephantis conversi in spectaculum belli procurrisent: quorum cum magnitudine, tum deformitate, & novo odore sibi belluas amplius quam erant suspicarentur, fugam stragemque late dederunt. In Apulia deinde apud Asculum melius dimicatum est, Curio, Fabricioque consulibus. jam quippe belluarum terror exoleverat, & Cajus Minucius quartæ legionis hastatus, unius proboscide abscissa, mori posse belluas ostenderat. Itaque & in ipsas pila congesta sunt, & in turres vibratæ faces tota hostium agmina ardentibus ruinis operuere: nec ante cladi finis fuit, quam nox dirimeret, postremusque fugientium ipse rex à satellitibus humero saucius in armis suis referretur. Lucaniæ suprema pugna sub Arusinis, quos vocant, campis, ducibus iisdem qui superius: sed tunc ad totam victoriam, exitum, quem datura virtus fuit, casus dedit. Nam productis in primam aciem turris elephantis, unum ex his pullum adacti in caput reli gravis ictus avertit: qui quum per stragem suorum percurrere, stridore quereretur, mater agnovit, &, quasi vindicaret, exiit. tum omnia circa quasi hostilia gravi timore permiscuit. ac sic eadem feræ, quæ primam victoriam abstulerant, secundam parem fecerant, tertiam sine controversia tradi-

tradidere. Nec vero tantum armis, & in campis, sed consiliis quoque & domi intra Urbem cum rege Pyrrho dimicatum est. Quippe post primam victoriam rex callidus, intellecta uirtute Romana, statim desperavit armis: seque ad dolos contulit. Nam interemptos cremavit: captivosque indulgenter habuit, & sine pretio restituit. Missisque deinde legatis in Urbem, omni modo annixus est, ut in amicitiam reciperetur. Sed bello & pace, foris & domi, omnem in partem Romana virtus tum se adprobavit: nec alia magis, quam Tarentina victoria ostendit populi Romani fortitudinem, senatus sapientiam, ducum magnanimitatem. Quinam illi fuerunt viri, quos ab elephantis primo prælio obtritos accepimus? omnium vulnera in pectore: quidam hostibus suis immortui: omnium in manibus enses: & relictæ in vultibus minæ: & in ipsa morte ira vivebat. Quod adeo Pyrrhus miratus est, ut diceret: *O quam facile erat orbis imperium occupare, aut mihi Romanis militibus, aut me rege Romanis? Quæ autem eorum, qui superfuerunt, in reparando exercitu festinatio? quum Pyrrhus, Video me, inquit, plane Herculis sydere procreatum, cui quasi ab angue Lerna, tot caesa hostium capita de sanguine suo renascuntur. Qui autem ille senatus fuit? quum perorante Appio Cæco, pulsi cum muneribus suis ab Urbe legati, interroganti regi suo, quid de hostium sede sentirent, Urbem templum sibi visam, senatum regum confessum esse, confiterentur. Qui porro ipsi duces? vel in castris: quum medicum venale regis Pyrrhi caput offerentem, Curius remisit: Fabricius oblatam sibi à rege imperii partem repudiavit. vel in pace: quum Curius fictilia sua Samnitico præferret auro; Fabricius decem pondo argenti circa Rufinum consularem virum, quasi luxuriam censoria*

cenforia gravitate damnaret. Quis ergo miretur his moribus, virtute, militia, victorem populum Romanum fuisse? unoque bello Tarentino intra quadriennium maximam partem Italiæ, fortissimas gentes, opulentissimas urbes, uberrimasque regiones in ditionem redeigisse? Aut quid adeo fidem superet, quam si principia belli cum exitu conferantur? Victor primo prælio Pyrrhus, tota tremente Campania, Lirim, Fregellasque populatus, prope captam Urbem à Prænestina arce prospexit: & à vigesimo lapide, oculos trepidæ civitatis, fumo ac pulvere implevit. Eodem postea bis exuto castris, bis faucio, & in Græciam suam trans mare ac terras fugato, pax & quies, sed tanta adeo de opulentissimis tot gentibus spolia, ut victoriam suam Roma non caperet. Nec enim temere ullus pulchrior in Urbem, aut speciosior triumphus intravit. Ante hunc diem nihil, nisi pecora Volscorum, greges Sabinorum, carpenta Gallorum, fracta Samnitum arma vidisses: tum si captivos aspiceres; Molossi, Thessali, Macedones, Bruttius, Apulus, atque Lucanus: si pompas, aurum, purpura, signa, tabulæ, Tarentinæque delicia. Sed nihil libentius Populus Romanus aspexit, quam illas quas timuerat, cum turribus suis belluâs: quæ non sine sensu captivitatis, summissis cervicibus victores equos sequebantur.

C A P. XIX.

Bellum Picenum.

Omnis mox Italia pacem habuit. Qui enim post Tarentum auderent? nisi quod ultro persequi socios hostium placuit. Domiti ergo Picentes, & caput gentis Asculum; Sempronio duce: qui tremente inter prælium campo, Tellurem deam, promissa æde, placavit.

CAP. XX.

Bellum Sallentinum.

Sallentini Picentibus additi, caputque regionis Brundisium cum inclyto portu, Marco Atilio duce. Et in hoc certamine, victoriæ pretium templum sibi pastoria Pales ultro poposcit.

CAP. XXI.

Bellum Volsinense.

Postremi Italicorum in fide mansere Volsini, opulentissimi Etruscorum, implorantes opem adversus servos quondam suos: qui libertatem à dominis datam, in ipsos erexerant: translataque in se republica, dominabantur. Sed hi quoque, duce Fabio Gurgite, pœnas dederunt.

CAP. XXII.

De Seditiõibus.

Hæc est secunda ætas populi Romani, & quasi Adolescentia; qua maxime viruit, & quodam flore virtutis exarsit, ac ferbuit. Ita, quæ inerat, quædam adhuc ex pastoribus feritas, quiddam spirabat indomitum. Inde est, quod exercitus Posthumium Imperatorem, inficiantem, quas promiserat prædas, facta in castris seditione, lapidavit: quod sub Appio Claudio noluit vincere hostem, quum posset: quod duce Volerone, detrectantibus plerisque militiam, fracti consulis fasces: inde, quod clarissimos principes, quum adversarentur voluntati suæ, exultatione multavit, ut, Coriolanum colere agros jubentem: nec minus ille ferociter injuriam armis vindicasset, nisi quod jam inferentem signa filium, mater Veturia lacrimis suis exarmavit. ut ipsum Camillum, quod inique inter plebem & exercitum divisisse Vejentem prædam videretur. Sed hic melior ob-

sessis,

24 L. ANNÆI FLORÏ
fessis, in capta Vrbe consenuit; & mox supplices
de hoste Gallo vindicavit. Cum Senatu quoque
vehementius æquo bonoque certatum est; adeo,
ut relictis sedibus solitudinem & interitum patriæ
sua minaretur.

C A P. XXIII.

Prima discordia ob impotentiam fœnerato-
rum: quibus in terga quoque serviliter sævien-
tibus, in Sacrum montem plebs armata secessit:
agreque, nec nisi Tribunos impetrasset, Menenii
Agrippæ facundi & sapientis viri auctoritate, re-
vocata est. Extat orationis antiquæ satis efficax
ad concordiam fabula, qua *dissedisse inter se quon-
dam humanos dixit artus, quod omnibus opere fun-
gentibus, solus venter immunis ageret: deinde mo-
ribundos à sejunctione rediisse in gratiam, quando
sensissent, quod ejus opera redactis in sanguinem ci-
bis irrigarentur.*

C A P. XXIV.

Secundam in Vrbe media, decemviratus libido
conflavit. Allatas à Græcia leges, decem prin-
cipes lecti, jubente populo conscripserant: ordina-
taq; erat in duodecim tabulis tota justitia: quuna-
tamen traditos fasces regio quodam furore retine-
bant. Ante cæteros Appius eo insolentiæ elatus
est, ut ingenuam virginem stupro destinaret, obli-
tus & Lucretiæ, & regum, & juris quod ipse com-
posuerat. Itaque quum oppressam judicio filiam
trahi in servitutem videret Virginius pater; nihil
cunctatus, in medio foro manu sua interfecit: ad-
motisque signis commilitonum, totam eam do-
minationem obsessam armis, in carcerem & ca-
tenas ab Aventino monte detraxit.

CAP. XXV,

Tertiam seditionem excitavit matrimoniorum dignitas; ut plebei cum patriciis jungerentur: qui tumultus in monte Janiculo, duce Canuleio Tribuno plebis, exarsit.

CAP. XXVI.

Quartam honorum cupido, ut plebei quoque magistratus crearentur. Fabius Ambustus duarum pater, alteram Sulpicio patricii sanguinis dederat, alteram plebeio Stoloni. hæc quodam tempore, quod licitoræ virgæ sonum ignotum penatibus suis expaverat, à sorore satis insolenter irrita, injuriam non tulit. Itaque nactus tribunatum, honorum & magistratuum consortium, quamvis invito senatui extorsit. Verum in his ipsis seditionibus, principem populum non immerito suspexeris. Siquidem nunc libertatem, nunc pudicitiam, tum natalium dignitatem, honorum decora & insignia vindicavit; interque hæc omnia, nullius acrior custos, quam Libertatis fuit; nullaque in pretium ejus potuit largitione corrumpi; quum, ut in magno, & indies majore populo, interim perniciosi cives existerent. Spurium Cassium, Agraria lege, Mælium, largitione suspectum regie dominationis, præsentis morte multavit. ac de Spurio quidem supplicium pater ipse sumpsit: hunc Quinctii dictatoris imperio, in medio foro magister equitum Servilius Ahala confodit. Manlium vero Capitolii vindicem, quia plerosque debitorum liberaverat, altius se & incivilius efferentem, ab illa quam defenderat, arce dejecit. Talis domi ac foris; talis pacè belloque Populus Romanus, fretum illud Adolescentiæ, id est, secundam imperii ætatem habuit; in qua totam inter Alpes fretumque Italiam armis subegit.

Proœmium.

Domitæ subactaque Italia, Populus Romanus prope quingentesimum annum agens, quum bona fide adolevisset; si quod est robur, si qua juvenitas; tum ille vere robustus, & juvenis, & par orbi terrarum esse cœpit. Ita, (mirum, & incredibile dictu) qui prope quingentis annis domi luctatus est (adeo difficile fuerat dare Italiæ caput) his ducentis annis, qui sequuntur, Africam, Europam, Asiam, totum denique orbem terrarum bellis victoriisque peragravit.

CAP. II.

Primum bellum Punicum.

Igitur victor Italiæ Populus, quum à terra fretum usque venisset, more ignis, qui obvias populatus incendio silvas, interveniente flumine abrupitur, paulisper substitit. Mox quum videret opulentissimam in proximo prædam, quodammodo Italiæ suæ abscissam, & quasi revulsam; adeo cupiditate ejus exarsit, ut quatenus nec mole jungi, nec pontibus possêt, armis belloque jungenda, & ad continentem suum revocanda bello videretur. Sed ecce ultro ipsis viam pendentibus fatis, nec occasio defuit; quum de Pœnorum impotentia, fœderata Sicilia civitas Messana quereretur. Affectabat autem ut Romanus, ita Pœnus Siciliam; & eodem tempore, paribus uterque voris ac viribus, imperium orbis agitabat. Igitur specie quidem socios juvandi, re autem sollicitante præda; quanquam territaret novitas rei, (tanta tamen in virtute fiducia est) ille rudis, ille pastorius

popu-

populus, vereque terreſter, oſtendit nihil intereſſe virtutis, equis an navibus, terra an mari dimicaretur. Appio Claudio conſule primum fretum ingreſſus eſt, fabuloſis infame monſtris, æſtuque violentum: ſed adeo non eſt exterritus, ut illam ipſam ruentis æſtus violentiam pro munere amplecteretur: ſtatimque ac ſine mora Hieronem Syracuſanum regem tanta celeritate vicit, ut ille ipſe ſe prius victum, quam hoſtem videret, fateretur. Duillio Cornelioque conſulibus, etiam mari congregari auſus eſt. Tum quidem ipſa velocitas claſſis comparatæ, auſpicium fuit. Intra enim ſexageſimum diem quam cæſa ſilva fuerat, centum ſexaginta navium claſſis in anchoris ſtetit; ut non arte factæ, ſed quodam munere deorum converſæ in naves atque mutatæ arbores viderentur. Prælii vero forma mirabilis: quum illas celerès volucresque hoſtium naves, hæ graves tardæque comprehenderent. Longe illis nauticæ artes, detorquere remos, & ludificari fuga roſtra. Injeçtæ enim ferreæ manus, machinæque aliæ, ante certamen multum ab hoſte deriſæ: coactique hoſtes quaſi in ſolido decernere. Victor ergo apud Liparas, merſa & fugata hoſtium claſſe, primum illum maritimum egit triumphum. Cujus quod gaudium fuit? quum Duillius Imperator, non contentus unius diei triumpho, per vitam omnem, ubi à cœna rediret, prælucere funalia, præcinere ſibi tibias juſſit, quaſi quotidie triumpharet. Præ tanta victoria leve hujus prælii damnum fuit. Alter conſulum interceptus Afina Cornelius: qui ſimulato colloquio evocatus, atque ita oppreſſus fuit; perfidiæ Punicæ documentum. Calatino dictatore, fere omnia præſidia Pœnorum, Agrigento, Drepanis, Panormo, Eryce, Lilybæo detraxit. Trepidatum eſt ſemel circa Camerinenſium ſaltum: ſed

eximia virtute Calpurnii Flammæ tribuni militum evasimus, qui lecta trecentorum manu, infestum & infessum ab hostibus tumulum occupavit, adeoque moratus hostem, dum exercitus omnis evaderet: ac sic pulcherrimo exitu, Thermopylarum & Leonidæ famam adæquavit: hoc illustrior hoster, quod expeditioni tantæ superfuit & supervixit, licet nihil scripserit sanguine. Lucio Cornelio Scipione, quum jam Sicilia suburbana esset populi Romani provincia; serpente latius bello, Sardiniam annexamque Corsicam transit: ubi & sic Caralæ urbis excidio incolas terruit, adeoque omnem terra, mari Pœnos expugnavit, ut jam victoriæ nihil nisi Africa ipsa restaret. Marco Attilio Regulo duce jam in Africam navigabat bellum, nec deerant, qui ipso Punici maris nomine ac terrore deficerent, augente insuper Tribuno Manlio metum: in quem, nisi paruisset, securi distincta, Imperator metu mortis navigandi fecit audaciam. Mox ventis remisque properatum est: tantusque terror hostici adventus Pœnis fuit, ut apertis pene portis Carthago caperetur. Prima belli præmium fuit civitas Clypea: prima enim à Punico littore quasi arx & specula procurrit. Et hæc, & trecenta amplius castella vastata sunt. Nec cum hominibus, sed cum monstris quoque dimicatum est; quum quasi in vindictam Africæ nata, miræ magnitudinis serpens, posita apud Bragadani castra vexaret. Sed omnium victor Regulus, quum terrorem nominis sui late circumtulisset; quumque magnam vim juventutis, ducesque ipsos, aut cecidisset, aut haberet in vinculis; classemque ingenti præda onustam, & triumpho gravem, in Urbem præmississet: jam ipsam belli caput Carthaginem urgebat obsidio, ipsisque portis inhærebat. Hic paululum circumacta fortuna est; tantum, ut

plura

plura essent Romanæ virtutis insignia: cujus fere magnitudo calamitatibus approbatur. Nam conversis ad externa auxilia hostibus; quum Xanthippum illis ducem Lacedæmon misisset, à viro militiæ peritissimo vincimur. Tum fœda clade, Romanisque usu incognita, vivus in manus hostium venit fortissimus imperator. Sed ille quidem parantæ calamitatis fuit. Nam nec Punico carcere infractus est, nec legatione suscepta, quippe diversa, quam hostes mandaverant, censuit; ne pax fieret, ne commutatione captivorum reciperetur. Sed nec illo voluntario ad hostes suos reditu, nec ultimo, sive carceris, sive crucis supplicio deformata majestas, imo his omnibus admirabilior, quid aliud quam victus de victoribus, atque etiam, quia Carthago non cesserat, de fortuna triumphavit: Populus autem Romanus multo acrior infestiorque pro ultione Reguli, quam pro victoria fuit. Metello igitur consule spirantibus altius Pœnis, & reverso in Siciliam bello, apud Panormum sic hostes cecidit, ut nec amplius eam insulam concitarent. Argumentum ingentis victoriæ, centum circiter elephantorum captivitas: sic quoque magna præda, si gregem illum non bello, sed venatione cepisset. Appio Claudio consule, non ab hostibus, sed à diis ipsis superatus est, quorum auspicia contempserat; ibi statim classe demersa, ubi ille præcipitari pullos jussisset, quod pugnare ab his vetaretur. Marco Fabio Buteone consule, classẽm hostium in Africo mari apud Ægimurum, jam in Italianam ultro navigantem cecidit. Quantus ô tunc triumphus tempestate intercidit, quum opulenta præda classis, adversis acta ventis, naufragio suo Africam & Syries, omnium imperia gentium, insularum littora, implevit! Magna clades, sed non sine aliqua principis populi dignitate, interceptam

tempestate victoriam, & triumphum periisse naufragio; & tamen, quum Punicæ prædæ omnibus promontoriis insulisque frustrarentur & fluitarent, populus Romanus triumphavit. Lutatio Catulo consule tandem bello finis impositus, apud insulas, quibus nomen Ægates. Nec major alias in mari pugna; quippe com meatibus, exercitu, propugnaculis, armis gravis hostium classis, & in ea quasi tota Carthago: quod ipsum exitio fuit. Romana classis prompta, levis, expedita, & quodam genere castrensis: ad similitudinem pugnae equestris, sic remis, quasi habenis agebatur: & in hos vel in illos mobilia rostra, speciem viventium præferebant. Itaque momento temporis laceratæ hostium rates, totum inter Siciliam Sardiniamque pelagus naufragio suo operuerunt. Tanta denique fuit illa victoria, ut de excidendis hostium mœnibus non quæreretur. Supervacuum visum est, in arcem murosque sævire, quum jam in mari esset deleta Carthago.

C A P, I I I

Bellum Ligusticum

Peracto Punico bello, sequuta est brevis sane & quasi ad recipiendum spiritum requies. argumentumque pacis, & bona fide cessantium armorum, tunc primum post Numam clausa porta Iani fuit: sed statim ac sine mora patuit. Quippe jam Ligures, jam Insulares Galli, nec non & Illyrii lacebant. sic desub Alpibus, id est, desub ipsis Italiæ faucibus, gentes, deo quodam assidue incitante, ne rubiginem ac situm scilicet arma sentirent. denique utrique cotidiani, & quasi domestici hostes tirocinia militum imbuebant. nec aliter utraque gente quam quasi cote quadam, populus Romanus, ferrum suæ acuebat virtutis. Ligures imis
Alpium

Alpium jugis adhærentes inter Varum & Macram flumen, implicitosque dumis silvestribus, major aliquanto labor erat invenire, quam vincere. Tuti locis, & fuga, durum atque velox genus, ex occasione magis latrocinia, quam bella faciebat. Itaque quum diu multumque eluderent Salyi, Deceates, Oxybii. Euburiates, Ingauni, tandem Fulvius latebras eorum ignibus sepsit: Babius in plana deduxit: Posthumius ita exarmavit, ut vix reliquerit ferrum quo terra coleretur.

CAP. IV.

Bellum Gallicum.

Gallis Insuibribus, & his accolis Alpium, animi ferarum, corpora plusquam humana erant: sed experimento deprehensum est, quippe; sicut primus impetus eis major quam virorum est, ita sequens minor quam feminarum. Alpina corpora humenti cœlo educata, habent quiddam simile cum nivibus suis: quæ mox ut caluere pugna, statim in sudorem eunt; & levi motu, quasi sole, laxantur. Hi sæpe & alias, sed Briomaro duce, non prius soluturos se baltea, quam Capitolium ascendissent, juraverant. Factum est, victos enim Æmilius in Capitolio discinxit. Mox Ariovisto duce vovere de nostrorum militum prada Marti suo torquem. Intercepit Iuppiter votum. nam de tor quibus eorum aureum trophæum Iovi Flaminius erexit. Viridomaro rege Romana arma Vulcanano promiserant. aliorum vota ceciderunt. occiso enim rege, Marcellus tertio post Romulum patrem Feretrio Iovi arma suspendit.

CAP. V.

Bellum Illyricum.

Illyrii, seu Liburni sub extremis Alpium radicibus agunt, inter Arsiam, Titiumque flumen,

longissime per totum Adriani maris littus effusi. Hi regnante Teuta muliere, populationibus non contenti, licentiæ scelus addiderunt. Legatos quippe nostros, ob ea quæ deliquerant, jure agentes, nec gladio quidem, sed ut victimas, securi percutiunt. præfectos navium, igni comburunt, idque quo indignius foret, mulier imperabat. Itaque Cnæo Fulvio Centimalo duce, late domantur. Strictæ in principum colla secures, legatorum Manibus litavere.

C A P. VI.

Bellum Punicum secundum.

Post primum Punicum bellum vix quadriennii requies. ecce alterum bellum: minus quidem spatio (nec enim amplius quam decem & octo annos habet) sed adeo cladium atrocitate terribilius, ut si quis conferat damna utriusque populi, similior victo sit populus qui vicit. Vrebat nobilem populū ablatum mare, captæ insulæ, dare tributa, quæ jubere consueverat. Hinc ultionem puer Annibal ad aram patri juraverat: nec morabatur. Igitur in causa belli Saguntus deleta est, vetus Hispaniæ civitas & opulenta, fideique erga Romanos magnum quidem, sed triste monumentum. quam in libertatem communi fœdere exceptam, Annibal causas novorum motuum quærens, & suis, & ipsorum manibus evertit, ut Italiam sibi rupto fœdere aperiret. Summa fœderū Romanis religio est: itaque ad auditum sociæ civitatis obsidium, memores iēti cum Pœnis quoque fœderis, non statim ad arma procurrunt, dum prius more legitimo queri malunt. Interim jam novem mensibus fessi fame, machinis, ferro, versa denique in rabiem sibe, immanem in foro excitant rogam: tum desuper se suosque cum omnibus opibus suis ferro

& igni corrumpunt. Hujus tantæ cladis auctor Annibal poscitur. Tergiversantibus Pœnis, dux legationis, *Quæ, inquit, mora est?* Fabius. *In hoc ego sinu bellum pacemque porto: utrum eligitis?* Succlamantibus; *Bellum. Bellum igitur, inquit, accipite:* & excussio in mediam curiam togæ gremio, non sine horrore, quasi plane sinu bellum ferret, effudit. Similis exitus belli initio fuit. nam quasi has inferias sibi Saguntinorum ultimæ diræ in illo publico parricidio incendioq; mandassent; ita Manibus eorum, vastatione Italiæ, captivitate Africæ, ducum & regum, quid id gessere bellum, exitio parentatum est. Igitur ubi semel se in Hispania movit illa gravis & luctuosa Punicæ belli vis atque tempestas; destinatumque Romanis jam diu fulmen, Saguntino igne conflavit: statim quodam impetu rapta, medias perfregit Alpes; & in Italiam ab illis fabulosæ altitudinis nivibus, velut cælo missa, descendit. Ac primi quidem impetus turbo inter Padum & Ticinum valido statim fragore detonavit. Tunc Scipione duce fusus exercitus. saucius etiam ipse venisset in manus hostium imperator, nisi protectum patrem prætextatus admodum filius ab ipsa morte rapuisset, Hic erit Scipio, qui in exitium Africæ crescit, nomen ex malis ejus habiturus. Ticino Trebia succedit. hic secunda belli Punicæ procella defævit, Sempronio consule. tunc callidissimi hostes frigidum & nivalem nacti diem, quum se ignibus prius oleoque fovissent (horribile dictu) homines à meridie & sole venientes nostra nos hieme vicerunt. Thrasymentus lacus tertium fulmen Annibalis, imperatore Flaminio. ibi quoque ars nova Punicæ fraudis. quippe nebula lacus, palustribusque virgulis tectus eques, terga subito pugnantium invasit. Nec de ijs possumus queri. imminentem quippe temerario duci

cladem prædixerant infidentia signis examina, & aquilæ prodire nolentes, & commissam aciem sequutus ingens terræ tremor: nisi illum horrorem soli, equitum virorumque discursus, & mota vehementius arma fecerunt. Quartum, id est, pæne ultimum vulnus imperii Cannæ; ignobilis Apuliæ vicus: sed magnitudine cladis emerfit; & quadraginta millium cæde parta nobilitas. Ibi in exitium infelicis exercitus, dux, terra, cælum, dies, tota denique rerum natura consensit. Siquidem non contentus simulatis transfugis Annibal, qui mox terga pugnantium ceciderunt, in super callidissimus imperator, patentibus in campis, observato loci ingenio, quod & sol ibi acerrimus, & plurimus pulvis, & Eurus ab Oriente semper quasi ad constitutum, ira instruxit aciem, ut Romanis adversus hæc omnia obversis, quasi secundum cælum tenens, vento, pulvere, sole pugnaret. Itaque duo maximi exercitus cæsi ad hostium fatietatem, donec Annibal diceret militi suo; *Parce ferro*. Ducum effugit alter, alter occisus est: dubium uter majore animo. Paulum puduit, Varro non desperavit. Documenta cladis, cruentus aliquandiu Aufidus; pons de cadaveribus, jussu ducis factus in torrente Vergelli; modii duo annulorum Carthaginensium missi, dignitasque equestris taxata mensura. Dubium deinde non erat, quin ultimum illum diem habitura fuerit Roma, quintumque intra diem epulari Annibal in Capitolio potuerit, si (quod Pœnum illum dixisse Adherbalem Bomilcaris ferunt) *Annibal quemadmodum sciret vincere, sic uti victoria scisset*. Tum quidem illum, ut dici vulgo solet, aut fatum urbis imperaturæ, aut ipsius mens mala, & averfi à Carthagine dii, in diversum abstulerunt. Quum victoria posset uti, frui maluit, relictaque Roma, Campaniam Tarentumque

tumque peragraré: ubi mox & ipse, & exercitus ardor elanguit; adeo ut verum dictum sit: *Capuam Annibali Cannas fuisse*. Si quidem invictum Alpi- bus, indomitum armis, Campaniæ (quis crederet?) soles, & repentes fontibus Bajæ, subegerunt. Interim respirare Romanus, & quasi ab inferis emergere. Arma non erant: detracta sunt templis. deerat juventus: in sacramentum militiæ liberata servitia. egebat ærarium: opes suas libens senatus in medium protulit: nec præter quod in bullis singulisque annulis erat, quicquam sibi auri reliquere. Eques sequutus exemplum, imitatæque equitem tribus. denique vix suffecere tabulæ, vix scribarum manus, Lævino Marcelloque consulibus, quum privatæ opes in publicum deferrentur. Quid autem in deligendis magistratibus, quæ centuriarum sapientia, quum juniores à senioribus consilium de creandis consulibus petivere. Quippe adversus hostem toties victorem, tam callidum, non virtute tantum, sed suis etiam pugnare consiliis oportebat. Prima redeuntis, & ut sic dixerim, reviviscentis imperii spes Fabius fuit: qui novam de Annibale victoriam commentus est, non pugnare. Hinc illi cognomen novum, & Reipublicæ salutare, *Cunctator*. Hinc illud ex populo, ut *Imperii scutum* vocaretur. Itaque per Samnium totum, per Falernos Gauranosque saltus sic maceravit Annibalem, ut qui frangi virtute non poterat, mora comminueretur. Inde Claudio Marcello duce etiam congregi ausus est. Cominus venit, & pepulit in Campania sua, & ab obsidione Nolæ urbis excussit. Ausus & Sempronio Graccho duce per Lucaniam sequi, & premere terga cedentis: quamvis tunc (ô pudor!) manu servili pugnaret. Nam hucusque tot mala compulerant: sed libertate donati, fecerant de servitute Romanos. O horribilem in-

tot adversis fiduciam ! ô singularem animum ac spiritum populi Romani ! tam arctis afflictisque rebus, quum de Italia sua dubitaret, ausus est tamen in diversa respicere, quumque hostes in jugulo per Campaniam Apuliamque volitarent, mediamque de Italia Africam facerent; eodem tempore & hunc sustinebat, & in Siciliam, Sardiniam, Hispaniam, divisa per terrarum orbem arma mittebat. Sicilia mandata Marcello, nec diu restitit. Tota enim insula in una urbe superata est. Grande illud, & ante id tempus, invictum caput Syracusæ, quamvis Archimedis ingenio defenderentur, aliquando cesserunt. Longe illi triplex murus; totidemque arces, portus ille marmoreus, & fons celebratus Arethuse, nisi quod hætenus profuere, ut pulchritudini victæ urbis parceretur. Sardiniam Gracchus arripuit. nihil illi gentium feritas, Infanorumque (nam sic vocantur) immanitas montium profuere. Sævitum in urbes, urbemque urbium Caralim, ut gens contumax, vilisque mortis, saltem desiderio patrii soli domaretur. In Hispaniam missi Cnæus & Publius Scipiones, pene totam Pœnis eripuerant; sed insidiis Punicæ fraudis oppressi rursus amiserunt, magnis quidem illi præliis, quum Punicas opes cecidissent: sed Punicæ insidiæ alterum ferro castra metantem, alterum quum evasisset in turrim, cinctum facibus oppresserunt. Igitur in ultionem patris ac patruï missus cum exercitu Scipio, cui tam grande de Africa nomen fata decreverant, bellatricem illam, viris armisque nobilem Hispaniam, illam seminarium hostilis exercitus, illam Annibalis eruditricem, (incredibile dictu) totam à Pyrenæis montibus in Herculis columnas & Oceanum recuperavit: ne scias citius, an felicius. quam velociter, quatuor anni fatentur. quam facile, vel una civitas probat.

eodem

eodem quippe, quo obsessa est die, capta est: omenque Africanæ victoriæ fuit, quod tam facile victa est Hispana Carthago. Certum est tamen, ad proffigandam provinciam maxime profecisse singularem ducis sanctitatem: quippe qui captivos pueros, puellasque præcipuæ pulchritudinis, barbaris restituerit, ne in conspectum quidem suum passus adduci, nequid de virginitatis integritate delibasse saltem oculis videretur. Hæc inter diversa terrarum populus Romanus: nec ideo tamen Italiæ visceribus inhærentem summovere poterat Annibalem. Pleraque ad hostem defecerant: & dux acerrimus contra Romanos Italicis quoque viribus utebatur. Iam tamen eum plerisque oppidis & regionibus excusseramus. Tarentus ad nos redierat: jam & Capua, sedes & domus, & patria altera Annibalis, tenebatur: cujus amissio tantum Pœno duci dolorem dedit, ut inde totis viribus Romam converteretur. O populum dignum orbis imperio! dignum omnium favore, & admiratione hominum ac deorum! Compulsus ad ultimos metus, ab incepto non destitit: & de sua Urbe sollicitus, Capuam tamen non omisit; sed parte exercitus sub Appio consule relicta, parte Flaccum in urbem sequuta, absens simul, præsensque pugnat. Quid ergo miramur; moventi castra à tertio lapide Annibali iterum ipsos deos, deos inquam, (nec fateri pudebit) restitisse? Tanta enim ad singulos illius motus vis imbrium effusa, tanta ventorum violentia coorta est, ut divinitus hostem summoverti; neque cœlo, sed ab Urbis ipsius mœnibus, & Capitolio ferri videretur. Itaque fugit, & cessit, & in ultimum se Italiæ recepit sinum, quum Urbem tantum non adoratam reliquisset. Parva res dictu, sed ad magnanimitatem populi Romani probandam satis efficax: quod illi ipsis, quibus

quibus obsidebatur diebus, ager, quem Annibal castris infederat, venalis Romæ fuit, hastæque subiectus invenit emptorem. Voluit Annibal contra fiduciam imitari, subjecitque argentarias Urbis tabernas: nec sector inventus est. ut scias, etiam præfagia fati fuisse. Nihil actum erat tanta virtute, tanto favore etiam deorum. siquidem Asdrubal frater Annibalis, cum exercitu novo, novis viribus, nova belli mole veniebat. Actum erat proculdubio, si vir ille se cum fratre iunxisset. sed hunc quoque castrametantem Claudus Nero cum Livio Salinatore debellat. Nero in ultimo Italiæ angulo summovebat Annibalem. Livius in diversissimam partem, id est, in ipsas nascentis Italiæ fauces, signa converterat. Tanto, id est, omni, qua longissima Italia, solo interjacente, quo consilio, qua celeritate, consules castra conjunxerint, inopinanterque hostem collatis signis compresserint, neque id fieri Annibal senserit, difficile dictu est. Certe Annibal re cognita, quum projectum fratris caput ad sua castra vidisset, *Agnosco, inquit, infelicitatem Carthagini.* Hæc fuit illius viri, non sine præfagio quodam fati imminentis, prima confessio. Iam certum erat, Annibalem, etiam ipsius confessione, posse vinci: sed tot rerum prosperarum fiducia plenus populus Romanus, magni æstimabat asperrimum hostem in sua Africa debellare. Duce igitur Scipione, in ipsam Africam tota mole conversus, imitari cœpit Annibalem, & Italiæ suæ clades in Africam vindicare. Quas ille (dii boni!) Asdrubalis copias, quos Syphacis exercitus fudit? quæ quantaque utriusque castra facibus illatis una nocte delevit? denique jam non à tertio lapide, sed ipsas Carthaginiis portas obsidione quætiebat. Sic factum est, ut inhærentem atque incubantem Italiæ extorqueret Annibalem. Non fuit

major

major sub imperio Romano dies, quam ille, quum duo omnium & antea & postea ducum maximi, ille Italiae, hic Hispaniae victor, collatis cominus signis direxere aciem. Sed & colloquium fuit inter ipsos de legibus pacis. Steterunt diu mutua admiratione defixi. ubi de pace non convenit, signa cecinere. Constat utriusque confessione, *nec melius instrui aciem, nec acrius potuisse pugnari.* Hoc Scipio de Annibalis, Annibal de Scipionis exercitu praedicaverunt. Sed tamen Annibal cessit; praemiumque victoriae Africa fuit, & sequutus Africam statim terrarum orbis.

CAP. VII.

Bellum Macedonicum primum.

Post Carthaginem vinci neminem puduit. Sequuta sunt statim Africam gentes, Macedonia, Graecia, Syria, caeteraque omnia, quodam quasi aestu, & torrente fortunae. Sed primi omnium Macedones, affectator quondam imperii populus. itaque quamvis tunc Philippus regno praesideret, Romani tamen dimicare sibi cum rege Alexandro videbantur. Macedonicum bellum nomine amplius, quam spectatione gentis fuit. Causa coepit a foedere Philippi, quo rex jam pridem dominantem in Italia Annibalem sibi sociaverat: postea crevit, implorantibus Athenis auxilium contra regis injurias, quum ille ultra jus victoriae in templa, aras, & sepulcra ipsa saeviret. Placuit senatui opem tantis ferre supplicibus. Quippe jam gentium reges, duces, populi, nationes, praesidia sibi ab hac urbe petebant. Primo igitur Laevino consule populus Romanus Ionium mare ingressus, tota Graeciae littora veluti triumphanti classe peragravit. Spolia quippe Siciliae, Sardiniae, Hispaniae, Africae praeferebat; & manifestam victoriam nata in praetoria

ria puppe laurus pollicebatur. Aderat sponte in auxilium Attalus rex Pergamenorum. aderant Rhodii, nauticus populus: qui navibus à mari, consul à terris, omnia equis virisque quatiebat. Bis victus rex, bis fugatus, bis exurus castris: quum tamen nihil terribilius Macedonibus fuit ipso vulnere aspectu: quæ non spiculis, non sagittis, nec ullo Græculo ferro, sed ingentibus pilis, nec minoribus adacta gladiis, ultra mortem patebant. Enimvero Flaminius duce invios antea Chaonum montes, Aoumque amnem per abrupta videntem, id est, ipsa Macedonia claustra penetravimus. Introisse, victoria fuit. nam nunquam postea ausus congregi rex, ad tumulos, quos Cynocephalas vocant, uno, ac ne hoc quidem justo prælio opprimitur. Et illi quidem consul pacem dedit, regnumque concessit: mox, ne quid esset hostile, Thebas, & Eubœam, & grassantem sub Nabide suo Lacedæmona compescuit. Græciæ vero veterem statum reddidit, ut legibus viveret suis, & avita libertate frueretur. Quæ gaudia, quæ vociferationes fuerunt, quum hoc forte Nemeæ in teatro, quinquennialibus ludis à præcone caneretur? quo certavere plausu? quid florum in consulem profuderunt? Et iterum iterumque præconem repetere illam vocem jubebant, qua libertas Achaiæ pronunciabatur: nec aliter illa consulari sententia, quam modulatissimo aliquo tibiarum, aut fidium cantu, fruebantur.

C A P. VIII.

Bellum Syriacum regis Antiochi.

Macedoniam statim, & regem Philippum Antiochus excepit, quodam casu, quasi industria, sic adgubernante fortuna, ut quemadmodum ab Africa in Europam, sic ab Europa in Asiam,

Asiam, ultro se suggerentibus caussis, imperium procederet, & cum terrarum orbis situ, ipse ordo victoriarum navigaret. Non aliud formidolosius fama bellum fuit: quippe quum Persas, & orientem, Xerxem, atque Darium cogitarent; quando perfossi invii montes, quando velis opertum mare nunciaretur. ad hoc cœlestes minæ territabant, quum humore continuo Cumanus Apollo fudaret. Sed hic faventis Asiæ suæ numinis timor erat. Nec sane viris, opibus, armis, quicquam copiosius Syria: sed in manus tam ignavi regis inciderat ut nihil fuerit in Antiocho speciosius, quam quod à Romanis victus est. Impulere regem in id bellum, illinc Thoas Ætoliæ princeps, inhonoratam apud Romanos querens adversus Macedones militiæ suæ societatem: hinc Annibal, qui in Africa victus, profugus, & pacis impatiens, hostem populo Romano toto orbe quærebat. Et quod illud fuisset periculum, si se consiliis ejus rex tradidisset, id est, si Asiæ viribus usus fuisset miser Annibal? Sed rex suis opibus, & nomine regio fretus, satis habuit bellum movere. Europa jam dubio procul jure ad Romanos pertinebat. hic Lyfimachiam urbem, in littore Thracio positam à majoribus suis, Antiochus ut hæreditario jure reposcebat. hoc velut fidere, Asiatici belli mota tempestas. Et maximus regum contentus fortiter indixisse bellum, quum ingenti strepitu ac tumultu movisset ex Asia, occupatis statim insulis, Græciæque littoribus, otia & luxus tanquam victor agitabat. Eubœam insulam continenti adhærentem tenui freto, reciprocantibus aquis Euripus abscidit. Hic ille positis aureis sericisque tentoriis, sub ipso freti murmure, quum inter fluentia tibiis fidibusque concineret, collatis undique, quamvis per hiemem, rosis, ne non aliquo ducem genere agere videretur, virginum

num puerorumque delectus habebat. Talem ergo regem jam sua luxuria debellatum, populus Romanus Acilio Glabrione consule, in insula aggressus, ipso statim adventus sui nuncio coëgit ab insula fugere. Tum præcipitem apud Thermopylas assequutus, locum trecentorum Laconum speciosa cæde memorandum, ne ibi quidem fiducia loci resistantem, mari ac terra cedere coëgit. Statim & è vestigio itur in Syriam. Classis regia Polyxenidæ, Annibalique commissa, nam rex prælium nec spectare poterat. Igitur duce Æmilio Regillo, adremigantibus Rhodiis, tota laceratur. Ne sibi placeant Athenæ; in Antiocho, vicimus Xerxem; in Æmilio, Themistoclem æquavimus; Ephesiis, Salamina pensavimus. Tum consule Scipione, cui frater, ille modo victor Carthaginis Africanus, voluntaria legatione aderat, debellari regem placet: & jam toto cesserat mari: sed nos imus ulterius. Mæandrum ad amnem, montemque Sipyllum, castra ponuntur. Hic rex, incredibile dictu, quibus auxiliis, quibus copiis confederat. trecenta millia peditum; equitum, falcatorumque curruum non minor numerus. Elephantis ad hoc immensæ magnitudinis, auro, purpura, argento, & suo ebore fulgentibus, aciem utrinque vallaverat. Sed hæc omnia præpedita magnitudine sua; ad hoc imbre, qui subito superfusus, mira felicitate Persicos arcus corruerat: primum trepidatio, mox fuga, dehinc triumphus fuerunt. Victo & supplici pacem atque partem regni dari placuit, eo libentius, quod tam facile cessisset.

C A P. IX.

Bellum Ætolicum.

Syriaco bello successit, ut debebat, Ætolicum. Victo quippe Antiocho, Romanus faces Asiatici

tici belli persequebatur. Ergo Fulvio Nobiliori mandata ultio est. Hic protinus caput gentis Ambraciam, regiam Pyrrhi, machinis quatit. Sequuta deditio est. Aderant Ætolorum precibus Attici, Rhodii: & meminerasimus auxilii. sic placuit ignoscere. Serpsit tamen latius in proximos bellum, omnemq; late Cephalemiam, Zacynthon: & quicquid insularū in eo mari inter Ceraunios montes jugumque Maleum, Ætolici belli accessio fuerunt.

C A P. X.

Bellum Histricum.

Histri sequuntur Ætolos: quippe bellantes eos nuper adjuverant. & initia pugnae prospera hosti fuerunt, eademque exitii causa. Nam quum Cnæi Manlii castra cepissent, opimæque prædæ incubarent; epulantes, ac ludibundos plerosque, ac ubi essent, præ poculis nescientes, Appius Pulcher invadit. Sic cum sanguine & spiritu male partam revomuere victoriam. Ipse rex Apulo equo impositus, quum subinde crapula & capitis errore lapsaret, captum sese vix & ægre, postquam experrectus est, didicit.

C A P. XI.

Bellum Gallogræcum.

Gallogræciam quoque Syriaci belli ruina convolvit. fuerant inter auxilia regis Antiochi. An fuissent, an cupidus triumphi Manlius eos vivos simulaverit, dubium est. Certe negatus est victori triumphus; quia causam belli non approbavit. Cæterum gens Gallogræcorum, sicut ipsum nomen indicio est, mixta, & adulteratae reliquiae Gallorum, qui Brenno duce vastaverant Græciam: mox Orientem sequuti, in media Asia parte sederunt. Itaque ut frugum semina mutato solo degenerant, sic illa genuina feritas eorum, Asiatica

amœnitate mollita est. Duobus itaque præliis fusi fugatique sunt: quamvis sub adventu hostis relietis sedibus, in altissimos se montes recepissent, quos Tolostobogi, Tectosagique jam infederant. Utrique fundis sagittisque acti, in perpetuam se pacem dediderunt. Sed alligati miraculo quodam fuere, quum catenas morsibus & ore tentassent, quum offocandas invicem fauces præbuissent. Nam Origiagontis regis uxor à centurione stuprum passa, memorabili exemplo custodiam evasit revulsumque militis caput ad maritum suum retulit.

C A P. XII.

Bellum Macedonicum secundum.

Dum aliæ aliæque gentes, Syriaci belli sequuntur ruinam, Macedonia se rursus erexit. Fortissimum populum memoria & recordatio suæ nobilitatis agitabat: & successerat Philippo filius Perses; qui semel in perpetuum victam esse Macedoniam, non putabat ex gentis dignitate. Multo vehementius sub hoc Macedones, quam sub patre consurgunt. quippe Thracas in vires suas traxerant: atque ita industriam Macedonum, viribus Thracum; ferociam Thracum, disciplina Macedonum temperaverunt. Accessit his consilium ducis, qui situm regionum suarum summo speculatus Hæmo, positus per abrupta castris, ita Macedoniam suam armis ferroque vallaverat, ut non reliquisset aditum, nisi à cælo venturis hostibus videretur. Nam Marcio Philippo consule eam provinciam ingressus populus Romanus, exploratis diligenter accessibus, per Astrudem paludem, per acerbos dubiosque tumulos, illa quæ volucris quoque videbantur invia, accessit: regemque securum, & nihil tale metuentem, subita belli irruptione terruit. Cujus tanta trepidatio fuit, ut
pecu-

pecuniam omnem in mare jusserit mergi, ne periret: classem cremari, ne incenderetur. Paulo consule quum majora & crebra essent imposita præsidia, per alias vias Macedonia deprensâ est; summa quidem arte & industria ducis, quum alia minatus, alia irrepisset. Cujus adventus ipse adeo terribilis regi fuit, ut interesse non auderet, sed gerenda ducibus bella mandaverit. Absens ergo victus, fugit in maria, insulamque Samothracen, fretus celebri religione, quasi templa & aræ possent defendere, quem nec montes sui, nec arma potuissent. Nemo regum diutius amissæ fortunæ conscientiam retinuit. Supplex quum scriberet ad imperatorem ab illo quo confugerat templo, nomenque epistolæ notaret suum, *regem* addidit. Sed nec reverentior captæ majestatis alius Paulo fuit. Quum in conspectum venisset hostis, in templum recepit, & conviviiis adhibuit, liberosque admonuit suos, ut fortunam, cui tantum liceret, revererentur. Inter pulcherrimos hunc quoque populus Romanus de Macedonia duxit atque vidit triumphum: quippe cujus spectaculo triduum impleverit. Primus dies signa tabulasque: sequens arma, pecuniasque transvexit: tertius captivos, ipsumque regem, attonitum adhuc, tanquam subito malo stupentem. Sed multo prius gaudium victoriæ populus Romanus, quam epistolis victoris perceperat. quippe eodem die, quo victus Perseus in Macedonia, Romæ cognitum est. Duo juvenes candidis equis apud Iuturnæ lacum pulverem & cruorem abluabant. hi nunciavere. Castorem & Pollucem fuisse creditum vulgo, quod gemini fuissent: interfuisse bello, quod sanguine maderent: à Macedonia venire, quod adhuc anhelarent.

CAP. XIII.

Bellum Illyricum.

Macedonici belli contagio traxit Illyrios. Ipsi quidem ut Romanum à tergo distringerent, à Perse rege conducti pecunia, militavere. Sine mora ab Anicio prætore subiguntur. Scordam caput gentis delesse suffecit. statim sequuta deditio est. Denique hoc bellum ante finitum est, quam geri Romæ nunciaretur.

CAP. XIV.

Bellum Macedonicum tertium.

Quodam fato, quasi ita convenisset inter Pœnos & Macedonas, ut tertio quoque vincerentur, eodem tempore utrique arma moverunt: sed prior jugum excutit Macedo, aliquanto quam ante gravior, dum contemnitur. Causa belli prope erubescenda. quippe regnum pariter & bellum vir ultimæ fortis Andriscus invaserat; dubium liber an servus, mercenarius certe: sed quia vulgo ex similitudine Philippi, *Pseudophilippus* vocabatur, regiam formam, regium nomen, animo quoque regio implevit. Igitur dum hæc ipsa contemnit populus Romanus, Juventio prætore contentus, virum non Macedonicis modo, sed Thraciæ quoque auxiliis ingentibus validum, temere tentavit: invictusque à veris regibus, ab illo imaginario & scenico rege superatur. Sed consule Metello, amissum cum legione prætorem, plenissime ultus est. Nam & Macedoniam servitute multavit: & ducem belli deditum ab eo ad quem confugerat, Thraciæ regulo, in Urbem in catenis reduxit; hoc quoque illi in malis indulgente fortuna, ut de eo populus Romanus, quasi de vero rege triumpharet.

Bellum Punicum tertium.

Tertium cum Africa bellum, & tempore exiguum, (nam quadriennio patratum est) & in comparatione priorum minimum labore: (non enim tam cum viris, quam cum ipsa urbe pugnatum est:) sed plane maximum eventu: quippe eo tandem Carthago finita est. Atque si quis trium temporum momenta consideret, primo commissum bellum, proffigatum secundo, tertio vere confectum est. Sed hujus causa belli, quod contra fœderis legem adversus Numidas quidem semel parasset classẽ & exercitum, frequens autem Matinissæ fines territaret. Sed huic bono socioque regi favebatur. Quum bellum federet, de belli fine tractatum est. Cato inexpiabili odio delendam esse Carthaginem, & quum de alio consuleretur, pronuntiabat: Scipio Nasica servandam, ne metu ablato æmulæ urbis, luxuriari felicitas Urbis inciperet. Medium senatus elegit, ut urbs tantum loco moveretur. Nihil enim speciosius videbatur quam esse Carthaginem, quæ non timeretur. Igitur Manilio Cenforinoque consulibus, populus Romanus aggressus Carthaginem, spe pacis injecta, traditam à volentibus classẽ, sub ipso ore urbis incendit. Tum evocatis principibus, *si salvi esse vellent, ut migrarent finibus*, imperatum. Quod pro rei atrocitate adeo movit iras, ut extrema mallent. Comploratum igitur publice statim, & pari voce clamatum est, Ad arma. seditque sententia, quoquo modo rebellandum: non quia spes ulla jam superesset, sed quia patriam suam mallent hostium quam suis manibus everti. Qui rebellantium fuerit furor, vel hinc intelligi potest, quod in usum novæ classis tecta domusque resciderunt: in armo-

rum officinis, aurum & argentum pro ære ferroque conflatum est: in tormentorum vincula, matronæ crines suos contulerunt. Mancino deinde Consule, terra marique fervebat obsidio. Operis portus nudatus; & primus, & sequens, jam & tertius murus; quum tamen Byrsa, quod nomen arcis fuit, quasi altera civitas resisteret. Quamvis profligato urbis excidio, tamen fatale Africæ nomen Scipionum videbatur. Igitur in alium Scipionem conversa Respublica, finem belli reposcebat. Hunc Paulo Macedonico procreatum, Africani illius magni filius, in decus gentis assumpserat, hoc scilicet fato, ut quam urbem concusserat avus, nepos ejus everteret. Sed ut quam maxime mortiferi esse morsus solent morientium bestiarum: sic plus negotii fuit cum semirutâ Carthagine, quam integra. Compulsis in unam arcem hostibus, portum quoque maris Romanus obsederat. Illi alterum ibi portum, ab alia urbis parte foderunt: nec ut fugerent, sed quia nemo illos hac evadere posse credebat. Inde quasi enata subito classis erupit: quum interim jam diebus, jam noctibus, nova aliqua moles, nova machina, nova perditorum hominum manus, quasi ex obruto incendio subita de cineribus flamma prodibat. Deploratis novissime rebus, quadraginta se millia virorum dediderunt: quod minus credas, duce Asdrubale. Quanto fortius scæmina, & uxor ducis? quæ comprehensis duobus liberis, à culmine se domus in medium misit incendium, imitata reginam, quæ Carthaginem condidit. Quanta urbs deleta sit, ut de cæteris taceam, vel ignium mora probari potest quippe per continuos decem & septem dies vix potuit incendium extinguere, quod domibus ac templis suis sponte hostes immiserant: ut quatenus urbs eripi Romanis non poterat, triumphus arderet.

CAP. XVI.

Bellum Achaicum.

Quasi sæculum illud everſionibus urbium cur-
reret, ita Carthaginiſ ruinam ſtatim Corin-
thus excepit, Achaiaꝝ caput, Græciaꝝ decus, inter
duo maria, Ionium & Ægæum, quaſi ſpectaculo
expoſita. Hæc (facinus indignum!) ante oppreſſa
eſt, quam in numerum certorum hoſtium refer-
retur. Critolaus cauſſa belli: qui libertate à Roma-
nis data adverſus ipſos uſus eſt: Legatoſque Ro-
manos, dubium an & manu, certe oratione vio-
lavit. Igitur Metello, ordinanti tum maxime Ma-
cedoniam, mandata eſt ultio: & hinc Achaicum
bellum. ac primam Critolai manum Metellus
Conſul, per patentes Elidis campos, toto cecidit
Alphæo. Et uno prælio peractum erat bellum: jam
& urbem ipſam terrebat obſidio: fed (fata rerum!)
quum Metellus dimicaſſet, ad victoriam Mum-
mius venit. Hic alterius ducis Diæi late exercitum
ſub ipſis Iſthmi faucibus fudit, geminoſque portus
ſanguine infecit. Tandem ab incolis deſerta civi-
tas, direpta primum, deinde tuba præcinente, de-
leta eſt. Quid ſignorum, quid veſtium, quidve ta-
bularum raptum, incenſum atque projectum eſt?
Quantas opes & abſtulerit & cremaverit, hinc
ſcias, quod quicquid Corinthii æris toto orbe lau-
datur, incendio ſuperſuiſſe comperimus. Nam &
æris notam pretioſiorem ipſa opulentiffimæ urbis
fecit injuria: quia incendio permittis plurimis ſta-
tuis atque ſimulacris, æris, auri, argenti que venæ
in commune fluxere,

CAP. XVII.

Res in Hispania geſta.

Vt Carthaginem Corinthus, ita Corinthum
Numantia ſequuta eſt. Nec deinde toto orbe

quicquam intactum armis fuit. Post illa duo clarissima urbium incendia, late atque passim, nec per vices, sed simul pariter quasi unum undique bellum fuit; prorsus ut illæ urbes, quasi agitantibus ventis, diffudisse quædam belli incendia toto orbe viderentur. Hispaniæ nunquam animus fuit adversus nos universæ consurgere: nunquam conferre vires suas libuit, neque aut imperium experi, aut libertatem, tueri suam publice. alioquin ita undique mari Pyrenæoque vallata est, ut ingenio fitus nec adiri quidem potuerit. Sed ante à Romanis obsessà est, quam se ipsa cognosceret; & sola omnium provinciarum vires suas, postquam victa est, intellexit. In hac prope ducentos per annos dimicatum est, à primis Scipionibus in Cæsarem Augustum, non continue nec cohærenter, sed prout causæ lacefferant: nec cum Hispanis initio, sed cum Pœnis in Hispania. inde contagio & series causaque bellorum. Prima per Pyrenæum jugum signa Romana Publius & Cnæus Scipiones intulerunt: præliisque ingentibus Annonem & Asdrubalem fratrem Annibalis ceciderunt: raptaque erat impetu Hispania, nisi fortissimi viri, in ipsa sua victoria, oppressi Punica fraude cecidissent, terra marique victores. Igitur quasi novam integramque provinciam ultor patris & patrui Scipio ille, mox Africanus, invasit: isque statim capta Carthagine, & aliis urbibus, non contentus Pœnos expulisse, stipendiariam nobis provinciam fecit: omnem citra ultraque Iberum subiecit imperio: primusque Romanorum ducum, victor ad Gades & Oceani ora pervenit. Plus est provinciam retinere, quam facere: itaque per partes jam huc, jam illuc missi duces, qui ferocissimas, & ad id temporis liberas gentes, ideo impatientes jugi, multo labore, nec incruentis certaminibus servare

docuerunt. Cato ille Censorius Celtiberos, id est
 robur Hispaniæ, aliquot præliis fregit. Gracchus,
 pater ille Gracchorum, eosdem centum & quin-
 quaginta urbium everfione multavit. Metellus
 ille, qui ex Macedonia cognomen meruit, quum
 & Contrebiã memorabili cepisset exemplo &
 Nertobriges, majori gloria pepercit. Lucullus
 Turdulos, atque Vaccæos. de quibus Scipio ille
 posterior, singulari certamine, quum rex fuisset
 provocatus, opima retulerat. Decimus Brutus ali-
 quanto latius, Celticos Lusitanosque, & omneis
 Gallaciæ populos, formidatumque militibus flu-
 men Oblivionis: peragratoque victor Oceani lit-
 tore, non prius signa convertit, quam cadentem in
 maria solem, obrutumque aquis ignem, non sine
 quodam sacrilegii metu & horrore, deprehendit.
 Sed tota certaminum moles cum Lusitanis fuit &
 Numantinis, nec immerito. Quippe solis gen-
 tium Hispaniæ duces contigerunt. Fuisset & cum
 omnibus Celtiberis, nisi dux illius motus, initio
 belli oppressus esset, summus vir astu & audacia,
 si res cessisset, Salondicus. qui hastam argenteam
 quatiens, velut cælo missum, vaticinanti similis,
 omnium in se mentes converterat. Sed quum pari
 temeritate sub nocte castra consulis adiisset, juxta
 tentorium ipsum pilo vigilis exceptus est. Cæte-
 rum Lusitanos Viriatus erexit, vir calliditatis
 acerrimæ: qui ex venatore latro, ex latrone subi-
 to dux atque imperator, &, si fortuna cessisset,
 Hispaniæ Romulus, non contentus libertatem suo-
 rum defendere, per quatuordecim annos omnia
 citra ultraque Iberum & Tagum, igni, ferroque
 populatus; castra etiam prætorum, & præsidium
 aggressus, Claudium Vnimanum pene ad interne-
 cionem exercitus cecidit, & insignia trabeis &
 fascibus nostris, quæ ceperat, in montibus suis

trophæa fixit: tandem etiam Fabius Maximus consul oppresserat: sed à successore Pompilio violata victoria est. quippe qui conficiendæ rei cupidus, fractum ducem, & extrema deditiois agitantem, per fraudem, & insidias, & domesticos percussores aggressus, hanc hosti gloriam dedit, ut videretur aliter vinci non potuisse.

C A P. XVIII.

Bellum Numantinum.

Nymantia, quantum Carthaginis, Capuæ, Corinthi opibus inferior; ita virtutis nomine & honore par omnibus, summumque, si viros æstimes, Hispaniæ decus. quippe quæ sine muro, sine turribus, modice edito in tumulo apud flumen Durium sita, quatuor millibus Celtiberorum, quadraginta millium exercitum, per annos quatuordecim sola sustinuit; nec sustinuit modo, sed sævius aliquanto perculit, pudendisque fœderibus affecit. Novissime quum invictam esse contaret, opus quoque eo fuit, qui Carthaginem everterat. Non temere, si fateri licet, ullius causâ belli injustior. Segulenses, socios & consanguineos, Romanorum manibus elapsos exceperant. habita pro eis deprecatio nihil valuit. quum se ab omni bellorum contagione removerent, in legitimi fœderis pretium iussi *arma deponere*. Hoc sic à barbaris acceptum, quasi manus abscinderentur. Itaque statim, Megara viro fortissimo duce, ad arma conversi, Pompeium prælio aggressi. fœdus tamen maluerunt, quum debellare potuissent. Hostilium deinde Mancinum. hunc quoque assiduis cædibus ita subegerunt, ut ne oculos quidem aut vocem Numantini viri quisquam sustineret. Tamen cum hoc quoque fœdus maluere, contenti armorum manubiis, quum ad internecionem sævire potuissent.

sent. Sed non minus Numantini, quam Caudini
 illius fœderis flagrans ignominia ac pudore popu-
 lus Romanus, dedecus quidem præsentis flagitii,
 deditio Mancini expiavit: cæterum duce Sci-
 pione, Carthaginis incendiis ad excidia urbium
 imbuto, tandem etiam in ultionem excanduit. Sed
 tunc acrius in castris, quam in campo, nostro cum
 milite, quam cum Numantino, præliandum fuit.
 Quippe assiduis & injustis & servilibus maxime
 operibus attriti, ferre plenius vallum, qui arma
 nescirent; luto inquinari, qui sanguine nollent, ju-
 bebantur. Ad hoc scorta, calones, sarcinæ nisi ad
 usum necessariæ, amputantur. Tanti esse exerci-
 tum, quanti imperatorem, vere proditum est. Sic
 redacto in disciplinam milite, commissa acies:
 quodque nemo visurum se unquam speraverat, fa-
 ctum est, ut fugientes Numantinos quisquam vi-
 deret. Dedere etiam sese volebant, si toleranda vi-
 ris imperarentur. Sed quum Scipio veram vellet &
 sine exceptione victoriam, eo necessitatum com-
 plusi primum, ut destinata morte in prælium rue-
 rent, quum sese prius epulis, quasi inferiis, imple-
 vissent, carnis semicrudæ, & celiæ: sic vocant in-
 digenam ex frumento potionem. Intellectum ab
 imperatore consilium: itaque non est permessa pu-
 gna morituris. Quum fossa, atque lorica, quatuor-
 que castris circumdatos, fames premeret; ab duce
 orantes prælium, ut tanquam viros occideret, ubi
 non impetrabant, placuit eruptio. sic conferta ma-
 nu plurimi occisi & quum urgeret fames, aliquan-
 tis per inde vivere. novissime consilium fugæ sedit:
 sed hoc quoque, ruptis equorum cingulis, uxores
 ademere, summo scelere, per amorem. Itaque de-
 plorato exitu, in ultimam rabiem furoremque
 conversi, postremo mori hoc genere destinarunt:
 duces suos, seque, patriamque, ferro & veneno,

subjectoque undique igne peremerunt. Macte fortissimam, & meo iudicio beatissimam in ipsis malis civitatem! asseruit cum fide socios, populum orbis terrarum viribus fultum, sua manu, ætate tam longa, sustinuit. Novissime, maximo duce oppressa civitas, nullum de se gaudium hosti reliquit. Unus enim vir Numantinus non fuit, qui in catenis duceretur. Præda, ut de pauperibus, nulla: arma ipsi cremaverant. Triumphus fuit tantum de nomine.

C A P. XIX.

Hactenus populus Romanus pulcher, egregius, pius, sanctus, atque magnificus: reliqua sæculi, ut grandia æque, ita vel magis turbida & foeda; crescentibus cum ipsa magnitudine imperii, vitiis: adeo ut si quis hanc tertiam ejus ætatem transmarinam, quam ducentorum annorum fecimus, dividat; centum hos priores, quibus Africam, Macedoniam, Siciliam, Hispaniam domuit, *aureos* (sicut poëtæ canunt) jure meritoque fateatur: centum sequentes, *ferreos* plane & cruentos, & si quid immanius: quippe qui Iugurthinis, Cimbricis, Mithridaticis, Parthicis bellis, Gallicis atque Germanicis, quibus cœlum ipsum gloria ascendit, Gracchanas, Drusianasque cædes, ad hoc Servilia bella miscuerunt: & ne quid turpitudini desit, Gladiatoria. Denique, in se ipse conversus, Marianis, atque Syllanis, novissime Pompeii, & Cæsaris manibus, quasi per rabiem, & furorem, & nefas, semetipse laceravit. Quæ etsi involuta inter se sunt omnia atque confusa: tamen quo melius appareant, simul & ne scelera virtutibus obstrepant, separatim proferentur: priusque, ut cœpimus, justa illa, & pia cum exteris gentibus bella, memorabimus: ut magnitudo crescentis

scantis in dies imperii appareat, tum ad illa civium scelera, turpesque & impias pugnas revertemur.

C A P. XX.

Bellum Asiaticum.

Victa ad Occasum Hispania, populus Romanus ad Orientem pacem agebat; nec pacem modo, sed inusitata & incognita quadam felicitate, relictae regniis hereditatibus opes, & tota insimul regna veniebant. Attalus rex Pergamenorum, regis Eumenis filius, socii quondam, commilitonisque nostri, testamentum reliquit: *Populus Romanus bonorum meorum heres esto.* in bonis regis fuerant. Adita igitur hereditate, provinciam populus Romanus, non quidem bello, nec armis; sed, quod est æquius, testamenti jure retinebat. Sed hanc, difficile dictu est, utrum facilius amiserit, an recuperaverit. Aristonicus regii sanguinis ferox juvenis, urbes regibus parere consuetas, partim facile sollicitat: paucas resistentes, Myndum, Samon, Colophonem, vi recepit. Crassi quoque prætoris cecidit exercitum, ipsumque cepit. sed ille memor & familiaris, & Romani nominis, custodem sui barbarum virgula excæcat. in exitium sui quod volebat, ita concitat. Mox à Perperna domitus, & captus, & per deditorem in vinculis habitus. Aquilius Asiatici belli reliquias confecit, mixtis (nefas!) veneno fontibus ad deditorem quarundam urbium. Quæ res ut maturam, ita infamem fecit victoriam: quippe quum contra fas deum, moresque majorem, medicaminibus impuris, in id tempus sacrosancta Romana arma violasset.

Bellum Iugurthinum.

HÆc ad Orientem. sed non ad Meridianam plagam eadem quies. Quis speraret post Carthaginem aliquod in Africa bellum? Atqui non leviter se Numidia concussit: & fuit in Iugurtha, quod post Annibalem timeretur. Quippe rex callidissimus populum Romanum armis inclutum, & invictum, opibus aggressus est: & citra spem omnium fortuna celsit, ut rex fraude præcipuus, fraude caperetur. Hic avo Masinissa, & Micipsa patre per adoptionem, quum interficere fratres statuisset, agitated regni cupiditate, nec illos magis, quam senatum populumque Romanum, quorum in fide & clientela regnum erat, metueret: primum scelus mandat insidiis: potitusque Hiempsalis capite, quum se in Adherbalem convertisset, isque Romam profugisset, missa per legatos pecunia traxit in sententiam suam Senatam. Et hæc fuit de nobis ejus prima victoria. Missos deinde, qui regnum inter illum Adherbalemque dividerent, similiter aggressus, quum in Scauro ipsos Romani imperii mores expugnasset, inchoatum nefas perfecit audacius. Sed diu non latent scelera. corruptæ nefas legationis erupit: placuitque bello persequi parricidam. Primus in Numidiam Calpurnius Bestia Consul immittitur: sed rex, peritus, fortius adversus Romanos aurum esse quam ferrum, pacem emit. Cujus flagitii reus, quum interveniente publica fide à senatu accerferetur, pari audacia & venit, & competitor imperii Masinissæ Massivam immisso percussore confecit. Hæc altera contra regem fuit causa bel-

bellandi igitur sequens ultio mandatur Albino. Sed hujus quoque (pro dedecus!) ita corruptit exercitum, ut voluntaria nostrorum fuga vinceret Numida, castrisque potiretur. addito etiam turpi fœdere, in pretium salutis quod prius emerat, dimisit exercitum. Eodem tempore in ultionem non tam imperii Romani, quam pudoris, Metellus affurgit: qui callidissime hostem nunc precibus, nunc minis jam simulata, jam quasi vera fuga eludentem, artibus suis aggressus est. Agrorum atque vicorum populatione non contentus, in ipsâ Numidiæ capita impetum fecit, & Zamam quidem frustra diu voluit; cæterum Thalam, gravem armis, thesauroque regis, diripuit. Tunc urbibus exutum regem, & jam finium suorum, regni que fugitivum, per Mauros atque Getuliam sequebatur. Postremo Marius auctis admodum copiis, quum pro obscuritate generis sui capite census sacramento adegisset, jam fufum & faucium regem adortus, non facilius tamen vicit; quam si integrum & recentem. Hic & urbem Hérculi conditam Capsam in media Afrîca sitam, anguibus arenisque vallatam, mira quadam felicitate superavit: & saxeo inditam monti Mulucham urbem, per Ligurum, aditu arduo inaccessoque, penetravit. Mox non ipsum modo, sed Bocchum quoque Mauritanix regem, jure sanguinis Numidam vindicantem, apud oppidum Cirtam graviter cecidit. Qui ubi, diffusus rebus suis, alienæ cladis accessio fieri timeret, pretium fœderis, atque amicitix, regem facit. Sic fraudulentissimus regum, fraude soceri sui in insidias deductus est, & Sullæ in manum traditus: tandemque opertum catenis Iugurtham in triumpho populus Romanus aspexit sed ille quoque, quamvis victus, & victus, vidit Vibentem, quam venalem, & quandoque perituram, si ha-

buiſſet emptorem, fruſtra cecinerat. Tamen ut venalis fuiſſet, habuit emptorem: & quum ille non evaſerit, certum erit eam non eſſe perituram.

C A P. II.

Bellum Allobrogicum.

Sic ad meridiem populus Romanus. Multo atrocius, & multipliciter magis, & à Septentrione ſævitur. Nihil hac plaga infeſtius. Atrox calum, perinde ingenia. Omni igitur tractu violentus hoſtis, à dextris atque lævis, & medio Septentrionis, erupit. Prima trans Alpes arma noſtra ſenſere Salyi; quum de incurſionibus eorum fidiffima atque amiciffima civitas Maſſilia quereretur. Allobroges deinde, & Arverni, quum adverſus eos ſimiles Æduorum querelæ opem & auxilium noſtrum flagitarent. Varus victoriæ teſtis, Iſaraque, & Vindelicus amnes, & impiger fluminum Rhodanus. Maximus barbaris terror elephanti fuere, immanitati gentium pares. Nil tam conſpicuum in triumpho, quam rex ipſe Bituitus, diſcoloribus in armis, argenteoque carpento, qualis pugnaverat. Vtriuſque victoriæ quod, quantumque gaudium fuerit, vel hinc exiſtimari poteſt, quod & Domitius Ænobarbus, & Fabius Maximus, ipſis quibus dimicaverant in locis, faxeas erexerunt, & deſuper exornata armis hoſtilibus trophæo fixere: quum hic mos inuſitatus fuerit noſtris. Nunquam enim populus Romanus, hoſtibus domitis victoriam ſuam exprobravit.

C A P. III.

*Bellum Cimbricum, Theutonicum,
ac Tigurinum.*

Cimbri, Theutoni, atque Tigurini, ab extremis Galliæ profugi, quum terras eorum inundaffet Oceanus, novas ſedes toto orbe quærebant: excluſive

fique Gallia & Hispania, quum in Italiam remigarent, misere legatos in castra Silani; inde ad senatum, petentes, ut *Martius populus aliquid sibi terra daret quasi stipendium: ceterum, ut vellet, manibus atque armis suis uteretur.* Sed quas daret terras populus Romanus agrariis legibus intra se dimicaturus? Repulsi igitur, quod nequiverant precibus, armis petere constituunt. Sed nec primum quidem impetum barbarorum Silanus, nec secundum Manlius, nec tertium Cæpio sustinere potuerunt. omnes fugati, exuti castris. Actum erat, nisi Marius illi sæculo contigisset. Ille quoque non ausus congredi statim; militem tenuit in castris, donec invicta illa rabies, & impetus, quem pro virtute barbari habent, consensceret. Recessere igitur increpantes, & (tanta erat capiendæ Urbis fiducia) consulentes, *si quid ad uxores suas manderent.* Nec segnius, quam minati fuerant, tripartito agmine per Alpes, id est claustra Italiæ, ferebantur. Marius mira statim velocitate occupatis compendiis, prævenit hostem. prioresque Theutonos sub ipsis Alpium radicibus assequutus, in locum; quem Aquas Sextias vocant, quo, fidem numinum! prælio oppressit? Vallem fluviumque medium hostes tenebant. nostris aquarum nulla copia. consultone id egerit imperator, an errorem in consilium verterit, dubium. certe necessitate aucta virtus, causa victoriæ fuit. Nam flagitante aquam exercitu, *Viri, inquit, estis, en illic habetis.* Itaque tanto ardore pugnatum est, eaque cædes hostium fuit, ut victor Romanus de cruento flumine non plus aquæ biberit, quam sanguinis Barbarorum. Certe rex ipse, Theutobochus quater nos senosque equos transilire solitus, vix unum quum fugeret ascendit; proximoque in saltu comprehensus, insigne spectaculum triumphi fuit.

quippe

quippe vir proceritatis eximiæ super trophæa ipsa eminebat. Sublatis funditus Theutonis, in Cimbros convertitur. Hi jam (quis crederet) per hiemem, quæ altius Alpes levat, Tridentinis jugis in Italiam, provoluti ruina descenderant. Atesim flumen non ponte, nec navibus, sed quadam stoliditate barbarica primum corporibus aggressi; postquam retinere amnem manibus & clipeis frustra tentaverant, ingesta obrutum silva transilivere: & si statim infesto agmine Urbem petiissent, grande discrimen esset: sed in Venetia, quo fere tractu Italia mollissima est, ipsa soli cœlique clementia robur elanguit. ad hoc panis usu, carnisque coctæ, & dulcedine vini mitigatos, Marius in tempore aggressus est. Iam diem pugnæ à nostro imperatore petierunt, & sic proximum dedit. In patentissimo, quem Radium vocant, campo procurere. Millia inde ad sexaginta ceciderunt; hinc trecentis minus: per omnem diem conciditur barbarus. Istic quoque imperator addiderat virtuti dolum; sequutus Annibalem, artemque Cannarum: primum, nebulosum nactus diem, ut hosti inopinatus occurreret; tum ventosum quoque, ut pulvis in oculos & ora ferretur; tum acie conversa in Orientem, ut, quod ex captivis mox cognitum est, ex splendore galearum, ac repercussu, quasi ardere cœlum videretur. Nec minor cum uxoribus eorum pugna, quam cum ipsis fuit: quum obiectis undique plaustris, atque carpentis, altæ desuper quasi è turribus, lanceis contisque pugnarent. Perinde speciosa mors earum fuit quam pugna. Nam quum missa ad Marium legatione, libertatem ac sacerdotium non impetrassent, (nec fas erat) suffocatis elisisque passim infantibus suis, aut mutuis concidere vulneribus, aut vinculo è crinibus suis facto, ab arboribus, jugisque plaustrorum

strorum pependerunt. Bojorix rex in acie dimicans, impigre nec inultus occubuit. Tertia Tigrinorum manus, quæ quasi subsidio Noricos infederat Alpium tumulos, in diversa lapsi, fuga ignobili & latrociniis evanuit. Hunc tam lætum, tamque felicem liberatæ Italiæ, assertique imperii nuncium, non per homines, ut solebat, populus Romanus accepit; sed per ipsos, si credere fas est, deos. Quippe eodem die, quo gesta res est, visi pro æde Castoris & Pollucis, juvenes laureati Prætori literas tradere: frequensque in spectaculo rumor, *Victoria Cimbrica feliciter*, dixit. Quo quid admirabilius, quid insignius fieri potest? Quippe velut elata montibus suis Roma spectaculo belli interesset, quod in gladiatorio munere fieri solet, uno eodemque momento, quum in acie Cimbri succumberent, populus in urbe plaudebat.

CAP. IV.

Bellum Thracium.

Post Macedonas, si diis placet, Thraces rebellabant, ipsi quondam tributarii Macedonum: nec in proximas modo provincias contenti incurrere, Thessaliam, atque Dalmatiam; in Adriaticum mare usque venerunt: eoque fine contenti, quasi interveniente natura, contorta in ipsas aquas telamiserunt. Nihil interim per id omne tempus residuum crudelitatis fuit in captivos sævientibus: litare diis sanguinem humanum: bibere in ossibus caput, & cujusquemodi ludibrio fœdare mortem tam igni quam fumo: partus quoque gravidarum extorquere tormentis. Sævissimi omnium Thracum Scordisci fuere: sed calliditas quoque ac robur accesserat. Silvarum & montium situs cum ingenio consentiebant. itaque non fusus modo ab his, aut fugatus, (sed simile prodigio) omnino

totus

totus interceptus exercitus, quem duxerat Cato. Didius vagos, & libera populatione diffusos, intra suam repulit Thraciam. Drusus ulterius egit, & vetuit transire Danubium. Minucius toto vastavit Hebro, multis quidem amissis, dum per perfidum glacie flumen equitatur. Piso Rhodopen Caucasumque penetravit. Curio Dacia tenus venit: sed tenebras saltuum expavit. Appius in Sarmatas usque pervenit; Lucullus ad terminum gentium Tanaim, lacumque Mæotim. Nec aliter cruentissimi hostium quam suis moribus domiti. quippe in captivos igne ferroque sævitum est. Sed nihil Barbaris atrocius visum est, quam quod abscissis manibus relictî, vivere superstites pœnæ suæ jubebantur.

C A P. V.

Bellum Mithridaticum.

Ponticæ gentes ad Septemtrionem in mare sinistrum jacent, à Pontico cognominatæ mari. Harum gentium atque regionum rex antiquissimus Ætas: post Artabazes, à septem Persis oriundus: inde Mithridates omnium longe maximus; quippe quum quatuor Pyrrho, decem & septem anni Annibali suffecerint; ille per quadraginta annos restitit, donec tribus ingentibus bellis subactus; felicitate Syllæ, virtute Luculli, magnitudine Pompeii consumeretur. Causam quidem illius belli prætenderat apud Cassium legatum, *attrectari terminos suos à Nicomede Bithynico*: cæterum elatus animis ingentibus, Asiæ totius, & si posset, Europæ cupiditate flagrabat. Spem ac fiduciam dabant nostra vitia. quippe quum civilibus bellis disjungeremur, invitabat occasio: nudumque imperii latus ostentabant procul Marius, Sylla, Sertorius. Inter hæc Reipublicæ vulnera, & hos tumultus, repente, quasi captato tempore, in lassos simul
atque

atque districtos, subito turbo Pontici belli, ab ultima veluti specula Septentrionis erupit. Primus statim imperus belli Bithyniam rapuit. Asia deinde pari terrore correpta est. Nec cunctanter ad regem ab urbibus nostris, populisque descitum est. Aderat, instabat, sævitia quasi virtute utebatur. Nam quid atrocius uno ejus edicto, quum omnes, qui in Asia forent, Romanæ civitatis homines interfici jussit? Tum quidem domus, templa & aræ, humana omnia atque divina jura violata sunt. Sed hic terror Asiæ, Europam quoque regi aperiebat, itaque missis Archelao Neoptolemoque præfectis, excepta Rhodo, quæ pro nobis stetit, cæterum Cyclades, Delos, Eubœa, & ipsum Græciæ decus Athenæ, tenebantur. Italiam jam, ipsumque urbem Romam regius terror afflabat. Itaque Lucius Sylla festinat, vir armis optimus: parique violentia ruentem ulterius hostem, quadam quasi manu, repulit: primumque Athenas urbem (quis crederet?) frugum parentem, obsidione, ac fame ad humanos cibos compulit. Mox subruto Piræei portu, sex quoque & amplius muris, postquam domuerat *ingratissimos*, ut ipse dixit, *hominum*, in honorem tamen mortuorum, sacris suis famæque donavit. Mox quum Eubœa, atque Bœotia, præsidia regis dispulisset, omneis copias, uno apud Charoneam, apud Orchomenon altero bello dissipavit: statimque in Asiam transfessus, ipsum opprimit. & debellatum foret, nisi de Mithridate triumphare cito, quæ vere maluisset. Ac tunc quidem hunc Asiæ statum Sylla dederat. Ictum cum Ponticis fœdus. recepit Bithyniam à rege Nicomede, ab Ariobarzane Cappadociam: ac sic erat Asia rursus nostra, ut cœperat: Mithridates tantum repulsus. itaque non fregit ea res Ponticos, sed incendit. Quippe rex Asia & Europa quodammodo

modo inescatus, non jam quasi alienam, sed quia amiserat, quasi raptam belli jure repetebat. Igitur ut extincta parum fideliter incendia majore flamma reviviscunt; ita ille de integro, auctis majorem in modum copiis, tota denique regni sui mole, in Asiam rursus mari, terra, fluminibusque veniebat. Cyzicum nobilis civitas, arce, mœnibus, portu, turribusque marmoreis, Asiaticæ plagæ litora illustrat. hanc ille quasi alteram Romam toto invaserat bello: sed fiduciam oppidanis resistendi nuncius fecit, docens adventare Lucillum qui (horribile dictu!) per medias hostium naves utre suspensus, & pedibus iter adgubernans, videntibus procul quasi marina pistrinx evaserat. Mox clade conversa, quum ex mora obsidentem regem fames, & ex fame pestilentia urgeret, recedentem Lucillus assequitur: adeo que cecidit, ut Granicus & Æepus amnes, cruenti redderentur. Rex callidus, Romanæque avaritiæ peritus, spargi à fugientibus sarcinas & pecuniam jussit, qua sequentes moraretur. Nec felicius in mari, quam in terra fuga. quippe centum amplius navium classẽ, apparatusque belli gravem, in Pontico mari aggressa tempestas, tam fœda strage laceravit, ut navalis belli instar efficeret: plane quasi Lucillus quoddam cum fluctibus procellisque commercio, debellandum tradidisse regem ventis videretur. Attrite jam omnes validissimi regni vires erant; sed animus malis augebatur. Itaque conversus ad proximas gentes, totum pæne Orientem, ac Septentrionem, ruina sua involvit. Iberi, Caspii, Albani, & utræque sollicitabantur Armeniæ: perque omnia & decus, & nomen, & titulos Pompeio sua fortuna quærebat. Qui ubi novis motibus ardere Asiam videt, aliosque ex aliis prodire reges; nihil cunctandum ratus, priusquam inter se gentium robora

coirent,

coirent, statim ponte navibus facto, omnium ante se primus transit Euphratem: regemque fugientem media natus Armenia (quanta felicitas viri!) uno prælio confecit. Nocturna ea dimicatio fuit, & luna in partibus. quippe quasi commilitans, quum à tergo se hostibus à facie Romanis præbuisset, Pontici per errorem longius cadentes umbras suas quasi hostium corpora petebant. Et Mithridates quidem nocte illa debellatus est. nihil enim postea valuit, quanquam omnia expertus, more anguim, qui obtrito capite, postremum cauda minantur. Quippe quum effugisset hostem Colchos, Sicilia quoque litora, & Campaniam nostram subito adventu terrere voluit: mox subruto Pyræi portu, Colchis tenns jungere Bosphoron; inde per Thaciam, Macedoniam & Græciam transire: sic Italiam nec opinatus invadere tantum cogitavit. nam per defectionem civium, Pharnacisque filii scelere præventus, male tentatum veneno spiritum ferro expulit. Cnæus interim Magnus rebelles Asiæ reliquias sequens, per diversa gentium terrarumque volitabat. Nam sub Orientem sequutus Armenios, captis ipso capite gentis Artaxatis, supplicem jussit regnare Tigranem. At in Septemtrionem Scythicum, iter tanquam in mari stellis sequutus, Colchos cecidit. ignovit Iberiæ pederit Albanis. regem Colchorum Orodem, positus sub ipso Caucaſo castris, jussit in plana descendere: Arthocen, qui Iberis imperabat, & obsides liberos dare. Orodem etiam remuneratus est, ultro ab Albania sua lectulum aureum, & alia dona mittentem. Nec non & in meridiem verso agmine, Libanum Syriæ, Damascumque transgressus, per nemora illa odorata, per thuris & balsami silvas Romana circumtulit signa. Arabes, si quid imperaret, præsto fuere. Hierosolymam defendere ten-

tavere

tavere Iudæi : verum hanc quoque intravit; & vidit illud grande impiæ gentis arcanum patens, sub aureo vitem cælo. dissidentibusque de regno fratribus, arbiter factus, regnare iussit Hircanum. Aristobulo, quia renovabat eam rem, catenas dedit. Sic Pompejo duce populus Romanus totam, qua latissima est, Asiam pervagatus, quam extremam habebat imperii provinciam, mediam fecit. Exceptis quippe Parthis, qui fœdus maluerunt, & Indis, qui adhuc nos non noverant; omnis Asia inter Rubrum mare, & Caspium, & Oceanum, Pompejanis domita, vel oppressa signis, tenebatur.

C A P. VI.

Bellum Piraticum.

Interim dum populus Romanus per diversa terrarum distractus est, Cilices invaserant maria: sublatiſque commerciis, rupto fœdere generis humani, sic maria bello, quasi tempestate præcluserant. Audaciam perditis furiosisque latronibus dabat inquieta Mithridatis præhis Asia: dum sub alieni belli tumultu, exterique regis invidia, impune grassantur, ac primum duce Isidoro, contenti proximo mari, Cretam inter atque Cyrenas, Piræum & Achaiam, sinumque Maleum, quod à spoliis *Aureum* ipsi vocavere, latrocinabantur. missusque in eos Publius Servilius, quamvis leves & fugaces myoparonas gravi & Martia classe turbaret, non incruenta victoria superat. Sed nec mari submovisse contentus, validissimas urbes eorum, & diutina præda abundantes, Phaselin, & Olympon evertit, Isaurumque ipsam arcem Ciliciæ: unde conscius sibi magni laboris, *Isaurici* cognomen adamavit. Non ideo tamen tot cladibus domiti, terra se continere potuerunt: sed ut quædam animalia, quibus aquam terramque incolendi

di gemina natura est, sub ipso hostis recessu impa-
 rientes soli, in aquas suas resluerunt; & aliquanto
 latius, quam prius. Sic ille quoque ante felix, di-
 gnus nunc victoria Pompeius visus est; & Mithri-
 daticæ provinciæ facta accessio. Ille dispersam to-
 to mari pestem, semel & in perpetuum volens ex-
 tinguere, divino quodam apparatu aggressus est.
 Quippe quum classibus suis & socialibus Rho-
 diorum abundaret, pluribus legatis atque præfe-
 ctis utraque Ponti & Oceani ora complexus est.
 Gellius Tusco mari impositus; Plotius Siculo.
 Gratilius Ligusticum finum, Pompeius Gallicum
 obsedit, Torquatus Balearicum, Tiberius Nero
 Gaditanum fretum, qua primum maris nostri li-
 men aperitur: Lentulus Lybicum; Marcellinus
 Ægyptium; Pompeii juvenes Adriaticum; Varro
 Terentius Ægæum, & Ponticum, Pamphylum
 Metellus; Asiaticum Cæpio; ipsas Propontidis fau-
 ces Porcius Cato sic obditis navibus, quasi por-
 tam observavit. Sic per omnis æquoris portus, fi-
 nus, latebras, recessus, promontoria, freta, pe-
 ninsulas, quicquid piratarum fuit, quadam inda-
 gine inclusum & oppressum est. Ipse Pompeius in
 originem fontemque belli Ciliciam versus est: nec
 hostes detrectavere certamen, non ex fiducia, sed
 quia oppressi erant, ausi videbantur. sed nihil ta-
 men amplius, quam ut ad primum ictum concur-
 rerent. Mox ubi circumfusa undique rostra vide-
 runt, abjectis statim telis, remisque, plausu undi-
 que pari, quod supplicantium signum fuit, vitam
 petiverunt. Non alias tam incruenta victoria usi
 unquam sumus: sed nec fidelior in posterum re-
 perta gens ulla est. Idque prospectum singulari
 consilio ducis, qui maritimum genus à conspectu
 longe removit maris, & mediterraneis agris quasi
 obligavit. Eodemque tempore & usum maris na-
 vibus

vibus recuperavit, & terræ homines suos reddidit. Quid prius in hac mirere victoria; velocitatem, quod quadragesimo die parata est? an felicitatem, quod ne una quidem navis amissa est: an vero perpetuitatem, quod amplius piratæ non fuerunt?

C A P. VII.

Bellum Creticum.

Creticum bellum, si vera volumus noscere, nos fecimus; sola vincendi nobilem insulam cupiditate. favisse Mithridati videbatur. hoc placuit armis vindicare. Primus invasit insulam Marcus Antonius, cum ingenti quidem victoriæ spe atque fiducia, adeo, ut plureis catenas in navibus, quam arma portaret. Dedit itaque pœnas vecordix. Nam plerasque naves interceptere hostes: captivæque corpora religata velis ac funibus pependere: ac sic velificantes triumphantium in modum Cretes portibus suis adremigaverunt. Metellus deinde totam insulam igni ferroque populatus, intra castella & urbes redegit, & Cnossum, & Erythræam, & ut Græci dicere solent, *urbium matrem* Cydoneam: adeoque sæve in captivos consulebatur, ut veneno se plerique conficerent, alii deditionem suam ad Pompeium absentem mitterent. Et quum ille res in Asia gerens, eo quoque præfectum misisset Antonium; in aliena provincia inclitus fuit: eoque infestior Metellus in hostes jus victoris exercuit: victisque Lathene & Panare Cydoneæ ducibus, victor rediit. nec quicquam amplius tamen de tam famosa victoria, quam cognomen *Creticum* reportavit.

C A P. VIII.

Bellum Balearicum.

Quatenus Metelli Macedonici domus bellicis nominibus assueverat; altero ex liberis ejus

Cre-

Cretico factò, mora non fuit, quin alter quoque *Balearicus* vocaretur. Balesares per idem tempus insulæ piratica rabie corruerant maria. Homines feros atque silvestres mireris ausos à scopulis suis saltem maria prospicere. Ascendere etiam inconditas rates, & prænavigantes subinde inopinato impetu terruere. Sed quum venientem ab alto Romanam classẽm prospexissent, prædam putantes, ausi etiam occurrere: & primo impetu, ingenti lapidum saxorumque nimbo classẽm operuerunt. Tribus quisque fundis præliatur. certos esse quis miretur ictus, quum hæc sola genti arma sint. id unum ab infantia studium. Cibum puer à matre non accipit, nisi quem ipsa monstrante percussit. Sed non diu lapidatione terruere Romanos. postquam cominus ventum est, expertique rostra, & pila venientia, pecudum in morem clamore sublato, petierunt fuga litora: dilapsique in proximos tumulos, quærendi fuerunt ut vincerentur.

CAP. IX.

Expediitio in Cypron.

Aderat fatum insularum: igitur & Cypros recepta sine bello. Insulam veteribus divitiis abundantem, & ob hoc Veneri sacram, Ptolemæus regebat. Sed divitiarum tanta erat fama, nec falso, ut victor gentium populus, & donare regna consuetus, Publio Clodio Tribuno duce, socii vivique regis confiscationem mandaverit. Et ille quidem ad rei famam veneno fata præcepit, cæterum Porcius Cato Cyprias opes liburnis per Tiberinum ostium invexit quæ res latius ærarium populi Romani, quam ullus triumphus implevit.

C A P. X.

Bellum Gallicum.

Aſia Pompeii manibus ſubaſta; reliqua quæ reſtabant in Europa, fortuna in Cæſarem tranſtulit. Reſtabant autem immaniſſimi gentium Galli, atque Germani: & quamvis toto orbe diviſa, tamen qui vinceret habuit Britannia. Primus Galliarum motus ab Helvetiis cœpit: qui Rhodanum inter & Rhenum ſiti, non ſufficientibus terris, venire ſedes petitum, incenſis mœnibus ſuis. hoc ſacramentum fuit, ne redirent. Sed petito tempore ad deliberandum, quum inter moras Cæſar, Rhodani ponte reſciſſo, abſtuliffet fugam; ſtatim bellicoſiſſimam gentem ſic in ſedes ſuas, quaſi greges in ſtabula paſtor, deduxit. Sequens longeque cruentior pugna Belgarum; quippe pro libertate pugnantium. Hic cum multa Romanorum militum inſignia, tum illud egregium ipſius ducis, quod nutante in fugam exercitu, rapto fugientis è manu ſcuto, in primam volitans aciem, manu prælium reſtituit. Inde cum Venetis etiam navale bellum: ſed major cum Oceano, quam cum ipſis navibus rixa. quippe illæ rudes, & informes, & ſtatim naufragæ quum roſtra ſenſiffent. Sed hærebat in vadis pugna, quum æſtibus ſolitis cum ipſo certamine ſubductus Oceanus intercedere bello videretur. Illæ quoque acceſſere diverſitates pro gentium locorumque natura. Aquitani callidum genus, in ſpeluncas ſe recipiebant; juffit includi: Morini dilabebantur in ſilvas; juffit incendi. Nemo tantum feroces dixerit Gallos; fraudibus agunt: Induciomarum Treviros, Ambiorix convocavit Eburones. utrique, abſente Cæſare conjuratione facta, invenere legatos. ſed ille fortiter à Dolabella ſuum motus eſt, relatumque regis caput. hic inſidiis

in

in valle dispositis, dolo perculit. itaque & castra direpta sunt, & aurum ablatum. Cottam cum Turturio Sabino legato ibi amisimus. Nec ulla de rege mox ultio: quippe perpetua trans Rhenum fugaluit. Nec Rhenus ergo immunis. nec enim fas erat, ut liber esset receptator hostium atque defensor. Sed prima contra Germanos illius pugna, justissimis quidem ex causis. Hædui enim de incursionibus eorum querebantur. Quæ Ariovisti superbia? Quum legati dicerent, *Veni ad Casarem. Quis est autem Casar? & Si vult, veniat*, inquit. & *Quid ad illum, quid agat nostra Germania? num ego me interpono Romanis?* Itaque tantus gentis novæ terror in castris, ut testamenta passim etiam in principiis scriberentur. Sed illa immania corpora, quo erant majora, eo magis gladiis ferroque patuerunt. Qui calor in præliando militum fuerit, nullo magis exprimi potest, quam quod elatis super caput scutis, quum se testudine barbarus tegeret, super ipsa Romani scuta salierunt: & inde in jugulos gladiis descendebant. Iterum de Germano Tencteri querebantur. Hic vero jam Casar ultro Mosulam navali ponte transgreditur, ipsumque Rhenum: & Hercyniis hostem quærit in silvis: sed in saltus & paludes genus omne diffugerat. tantum pavoris incussit intra ripam subito Romana vis. Nec semel Rhenus, sed iterum quoque, & quidem ponte factò, penetratus est. Sed major aliquanto trepidatio: quippe quum Rhenum suum sic ponte, quasi iugo captum viderent, fuga rursus in silvas ac paludes: & quod acerbissimum Casari fuit, non fuere qui vincerentur. Omnibus terra marique captis, respexit Oceanum: & quasi hic Romanis orbis non sufficeret, alterum cogitavit. Classe igitur comparata, Britanniam transit, mira celeritate: quippe quum

tertia vigilia Morino solvisset à portu, minus quam
 medio die insulam ingressus est. Plena erant tu-
 multu hostico litora; & trepidantia ad conspectum
 rei novæ carpenta volitabant. itaq; trepidatio pro
 victoria fuit. Arma, & obsides accepit à trepidis
 & ulterius iisset, nisi improbam classem naufragio
 castigasset Oceanus. Reversus igitur in Galliam,
 classe majore, auctisque admodum copiis, in eun-
 dem rursus Oceanum, eosdemque rursus Britan-
 nos, Calidonas sequutus in silvas, unum quoque
 è regibus Cavelanis in vincula dedit. Contentus
 his (non enim provinciæ, sed nomini studebatur).
 cum majore quam prius præda revectus est; ipso
 quoque Oceano tranquillo magis, & propitio,
 quasi imparem se fateretur. Sed maxima omnium,
 eademque novissima conjuratio fuit Galliarum,
 quum omnes pariter Arvernos atque Biturigas,
 Carnutas simul Sequanosque contraxit ille cor-
 pore, armis, spirituque terribilis, nomine etiam
 quasi terrore composito, Vercingentorix. ille fe-
 stis diebus, & comitialibus, quum frequentissimos
 in lucis haberet, ferocibus dictis ad jus pristinum
 libertatis erexit. Aberat tunc Cæsar, Ravennæ de-
 lectum agens: & hieme creverant Alpes: sic inter-
 clusum putabant iter. Sed ille qualis erat ad nun-
 cium rei felicissimæ temeritatis? Per invios ad id
 tempus montium tumulos, per intactas vias, &
 nives, expedita manu emerfus, occupat Galliam;
 & ex distantibus hibernis castra contraxit; & an-
 te in media Gallia fuit quam ab ultima timeretur.
 Tum ipsa capita belli aggressus, urbes; Avaricum
 cum quadraginta millibus propugnantium sustu-
 lit: Alexiam ducentorum quinquaginta millium
 juventute subnixam flammis adæquavit. Circa
 Gergoviam Arvernorum, tota belli moles fuit:
 quippe quum octoginta millia muro, & arce, &
 abru-

abruptis defenderent; maximam civitatem, vallo, sudibus, & fossa, inductoque fossæ flumine, ad hoc decem & octo castellis, ingentique lorica circumdatam, primum fame domuit: mox audentem eruptiones, in vallo, gladiis, sudibusque concidit: novissime in deditioem redegit. Ipse ille rex, maximum victoriæ decus, supplex quum in castra venisset, tum & phaleras, & sua arma ante Cæsaris genua projecit: *Habes, inquit; fortem virum, vir fortissime, vicisti.*

C A P. XI.

Bellum Parthicum.

Dum Gallos per Cæsarem in Septemtrione debellat, interim ad Orientem grave vulnus à Parthis populus Romanus accepit. Nec de fortuna queri possumus. caret solatio clades. Adversis & diis, & hominibus, cupiditas consulis Crassi, dum Parthico inhiat auro, undecim strage legionum, & ipsius capite multata est. Et tribunus plebis Metellus, exeuntem ducem hostilibus diris devoverat: & quum Zeugma transisset exercitus, rapta subitis signa turbinibus hausit Euphrates: & quum apud Nicephorum castra posuisset, missi ab Orode rege legati denunciavere, *percussorum cum Pompeio fœderum, Syllaque, meminisset.* Regiis inhians ille thesauris, nihil, ne imaginario quidem jure: sed *Seleucia se responsurum esse* respondit. Itaque dii fœderum ultores, nec insidiis, nec virtuti hostium defuerunt. Iam primum, qui solus & subvehere commeatus, & munire poterat à tergo, relictus Euphrates. tum simulato transfugæ cuidam Mezeraë Syro creditur, dum in mediani camporum vastitatem eodem duce ductus exercitus, undique hosti exponeretur. Itaque vix dum venerat Carras, quum undique præfecti

D

regis,

regis, Sillaces & Surenas, ostendere signa auro fericeisque vexillis vibrantia. Tum sine mora circumfusi undique equitatus, in modum grandinis atque nimborum densa pariter tela fuderunt. Sic miserabili strage deletus exercitus. Ipse in colloquium sollicitatus, signo dato, vivus in hostium manus incidisset, nisi tribunis reluctantibus, fugam ducis, barbari ferro occupassent. Sic quoque relatum caput ludibrio hosti fuit. Filium ducis, pæne in conspectu patris, eisdem telis operuere. Reliquiæ infelicis exercitus, quo quemque rapuit fuga, in Armeniam, Ciliciam, Syriamque distractæ, vix nuncium cladis retulerunt. Caput ejus recisum cum dextera manu, ad regem reportatum, ludibrio fuit, neque indigno. Aurum enim liquidum in rictum oris infusum est; ut cujus animus arserat auri cupiditate, ejus etiam mortuum & exangue corpus auro ureretur.

C A P. XII.

Anacephalæosis.

Hæc est illa tertia ætas populi Romani transmarina, qua Italia progredi ausus, orbe toto arma circumtulit. Cujus ætatis superiores centum anni, sancti, pii, & ut diximus, *aurei*, sine flagitio, sine scelere, dum sincera adhuc & innoxia pastoris illius sectæ integritas, dumque Pœnorum hostium imminens metus disciplinam veterem continebat. Postremi centum, quos à Carthaginis, Corinthi, Numantiæque excidiis, & Attali regis Asiatica hæreditate deduximus in Cæsarem & Pompeium, sequutumque hos, de quo dicemus, Augustum, ut claritate rerum bellicarum magnifici, ita domesticis cladibus miseri & erubescendi. Quippe sicut Galliam, Thraciam, Ciliciam, Cappadociam, uberrimas validissimasque

que provincias, Armenios etiam, & Britannos, ut non in usum, ita ad imperii speciem magna nomina acquisisse, pulchrum atque decorum: ita eodem tempore dimicasse domi cum civibus, focciis, mancipiis, gladiatoribus, totoque inter se fenatu, turpe atque miserandum. Ac nescio an fatius fuerit populo Romano, Sicilia, & Africa contento fuisse, aut his etiam ipsis carere, dominantibus in Italia sua, quam eo magnitudinis crescere, ut viribus suis conficeretur. Quæ enim res alia furores civiles peperit, quam nimia felicitas? Syria prima nos victa corripit: mox Asiatica Pergameni regis hæreditas. Illæ opes atque divitiæ afflixere sæculi mores: mersamque vitiis suis, quasi sentina, rempublicam pessumdedere. Vnde enim populus Romanus à tribunis agros & cibaria flagitaret, nisi per famem, quam luxu fecerat? Hinc ergo Gracchana & prima & secunda, & illa tertia Appuleiana seditio. Vnde regnaret judiciariis legibus divulgus à senatu eques, nisi ex avaritia, ut vectigalia reipublicæ, atque ipsa judicia in quæstu haberentur? Hinc rursus & promissa civitas Latio, & per hoc arma fociorum. Quid autem bella servilia? unde nobis, nisi ex abundantia familiarum? Vnde gladiatorii adversus dominos suos exercitus, nisi ad conciliandum plebis favorem effusa largitio, quum spectaculis indulget, supplicia quondam hostium artem facit? Iam ut speciosiora vitia tangamus, nonne ambitus honorum ab iisdem divitiis incitatus? Atqui inde Mariana, inde Syllana tempestas. Aut magnificus apparatus conviviorum, & sumptuosa largitio, nonne ab opulentia, paritura mox egestatem? Hæc Catilinam patriæ suæ impegit. Denique illa ipsa principatus & dominandi cupido, unde, nisi ex nimis opibus venit? Atqui hæc Cæsarem atque

Pompeium, furialibus in exitium reipublicæ factibus armavit. Hos igitur populi Romani omnes domesticos motus, separatos ab externis justisque bellis, ex ordine prosequemur.

C A P. XIII.

Seditiositas tribunicia potestatis.

Seditionum omnium causas Tribunicia potestas excitavit: quæ specie quidem plebis tuendæ, cujus in auxilium comparata est, re autem dominationem sibi acquirens, studium populi ac favorem, agrariis, frumentariis, judiciariis legibus aucupabatur. Inerat omnibus species æquitatis. Quid enim tam justum, quam recipere plebem jus suum à patribus? ne populus gentium victor, orbisque possessor, extorris aris ac focis ageret. Quid tam æquum, quam inopem populum vivere ex ærario suo? Quid ad jus libertatis æquandæ magis efficax, quam ut senatu regente provincias, ordinis equestris auctoritas saltem judiciorum regno niteretur? Sed hæc ipsa in perniciem rediebant: & misera respublica in exitium suum merces erat. Nam & à senatu in equitem translata judiciorum potestas, vestigalia, id est, imperii patrimonium, supprimebat: & emptio frumenti, ipsos Reipublicæ nervos, exhauriebat ærarium. Reduci plebs in agros unde poterat sine possidentium everfione? qui ipsi pars populi erant, & tamen relictas sibi à majoribus sedes, ætate, quasi jure hæreditario possidebant.

C A P. XIV.

Seditio Tiberii Gracchi.

Primam certaminum faciem Tiberius Gracchus accendit, genere, forma, eloquentia facile princeps. Sed hic, sive Mancinianæ deditiois, quia sponsor fœderis fuerat, contagium timens, & inde
popula-

popularis: sive æquo & bono ductus, quia depul-
sam agris suis plebem miseratus est, quacumque
mente, rem ausus ingentem, postquam rogationis
dies aderat, ingenti stipatus agmine Rostra con-
scendit: nec deerat obvia manu tota inde nobilitas,
& tribuni in partibus. Sed ubi intercedentem
legibus suis Cnæum Octavium videt Gracchus,
contra fas collegii, jus potestatis, injecta manu
depulit Rostris: adeoque præsentis metu mortis
exterruit, ut abdicare se magistratu cogeretur. sic
triumvir creatus dividendis agris. Quum ad per-
petranda cœpta, die comitiorum prorogari sibi
vellet imperium, obvia nobilium manu, eorum-
que quos agris moverat, cædes à foro cœpit. Inde
quum in Capitolium profugisset, plebemque ad
defensionem salutis suæ, manu caput tangens,
hortaretur, præbuit speciem regnum sibi & diade-
ma poscentis: atque ita duce Scipione Nasica,
concitato in arma populo, quasi jure oppressus est.

C A P. XV.

Seditio Caii Gracchi.

Statim & mortis, & legum fratris sui vindex
non minore impetu incaluit Caius Gracchus.
qui cum pari tumultu atque terrore plebem in avi-
tos agros arcesseret; & recentem Attali heredita-
tem in alimenta populo polliceretur; jamque ni-
mius, & potens altero tribunatu, secunda plebe
volitaret: obrogare auso legibus suis Minucio
tribuno, fretus comitum manu, fatale familiæ
suæ Capitolium invasit. Inde proximorum cæde
pulsus, quum se in Aventinum recepisset; inde
quoque obvia senatus manu, ab Opimio consule
oppressus est. Insultatum quoque mortis reliquit:
& illud sacrosanctum caput Tribuni plebis per-
cussoribus auro pensatum est.

Nihilominus Appuleius Saturninus Gracchanas afferere leges non destitit. Tantum animorum viro Marius dabat. qui nobilitati semper inimicus, consulatu suo præterea confusus, occiso palam comitiis Annio competitore Tribunatus, subrogare conatus est in ejus locum Caium Gracchum, hominem sine tribu, sine nomine: sed subdito titulo, in familiam ipse se adoptabat. Quum tot, tantisque ludibriis exultaret impune, rogan- dis Gracchorum legibus ita vehementer incubuit, ut Senatum quoque cogeret in verba jurare; quum abnuentibus *aqua & igni interdicturum se minaretur*. Unus tamen exitit, qui mallet exilium. Igitur post Metelli fugam omni nobilitate perculsa, quum jam tertium annum dominaretur, eo vesaniæ progressus est, ut consularia quoque comitia nova cæde turbaret. Quippe ut satellitem furoris sui Glauciam, consulem faceret, Caium Memmium competitorem interfici jussit: & in eo tumultu *regem* ex satellitibus suis se appellatum, lætus accepit. Tum vero jam conspiratione Senatus, ipso quoque jam Mario consule, quia tueri non poterat, adverso; directæ in foro acies. expulsus inde, Capitolium invasit. Sed quum abruptis fistulis obsideretur, Senatuique per legatos pœnitentiæ fidem faceret, ab arce degressus, cum ducibus factionis receptus in curiam, aggressus est. Ibi eum facta irruptione, populus fustibus saxisque coopertum in ipsa quoque morte laceravit.

Postremo Livius Drusus non tribunatus modo viibus, sed ipsius etiam Senatus auctoritate, totius-

totiusque Italiæ consensu, easdem leges asserere conatus, dum aliud captat ex alio, tantum conflavit incendium, ut ne prima illius flamma posset sustineri; & subita morte correptus, hæreditarium in posteròs suos bellum propagaret. Iudicialia lege Gracchi dividerant populum Romanum, & bicipitem ex una fecerant civitatem: Equites Romani, tanta potestate subnixi, ut qui fata fortunæque principum haberent in manu, interceptis vectigalibus, peculabantur suo jure rempublicam: Senatus exilio Metelli, damnatione Rutilii debilitatus, omne decus majestatis amiserat. In hoc statu rerum pares opibus, animis, dignitate, (unde & nata Livio Druso æmulatio accesserat) equitem Servilius Cæpio, Senatum Livius Drusus asserere. Signa, & aquilæ, & vexilla aderant: cæterum sic urbe in una, quasi in binis castris distidebatur. Prior Cæpio in senatum impetu facto, reos ambitus Scaurum & Philippum, principes nobilitatis elegit. His motibus ut resisteret Drusus, plebem ad se Gracchanis legibus, eisdem socios ad plebem spe civitatis erexit. Extat vox ipsius, *Nihil se ad largitionem ulli reliquisse, nisi si quis aut cœnum dividere vellet, aut cœlum.* Aderat promulgandi dies; quum subito tanta vis hominum undique apparuit, ut hostium adventu obfessa civitas videretur. Ausus tamen obrogare de legibus consul Philippus: sed apprehensum faucibus viator non ante dimisit, quam sanguis in ora & oculos redundaret. Sic per vim lata, justæque leges: sed pretium rogationis statim socii flagitare, quum interim imparem Drusum, agrumque rerum temere motarum, matura, ut in tali discrimine, mors abstulit. nec ideo minus socii promissa Drusi à populo Romano reposcere armis desierunt.

CAP. XVIII.

Bellum Sociale.

Sociale bellum vocatur licet; ut extenuemus invidiam: si verum tamen volumus, illud civile bellum fuit. quippe quum populus Romanus Etruscos, Latinos, Sabinosque miscuerit, & unum ex omnibus sanguinem ducat; corpus fecit ex membris, & ex omnibus unus est. Nec minore flagitio socii intra Italiam, quam intra urbem civis rebellabant. Itaque quum jus civitatis, quam viribus auxerant, socii iustissime postularent, ad quam spem eos cupidine dominationis Drusus erexerat; postquam ille domestico scelere oppressus est, eadem fax, quæ illum cremavit, socios in arma & oppugnationem Urbis accendit. Quid hac clade tristius? quid calamitosius? quum omne Latium, atque Picenum, Etruria omnis, atque Campania, postremo Italia contra matrem ac parentem suam Urbem consurgerent. quum omne robur fortissimorum fidelissimorumque sociorum sub suis quosque signis haberent, municipalia illa prodigia: Popedius Marfos, & Latinos Afranius; Umbros totus senatus, & consules; Samnium Lucaniamque Telesinus: quum regum & gentium arbiter populus ipsum se regere non posset, ut victrix Asiæ Europæque à Corfinio Roma peteretur. Primum fuit belli in Albano monte consilium, ut festo die Latinarum Iulius Cæsar, & Martius Philippus consules, inter sacra & aras immolarentur. Postquam id nefas prodicione discussum est, Aesculo furor omnis erupit, in ipsa quidem ludorum frequentia trucidatis, qui tum aderant ab Urbe, legatis. hoc fuit impii belli sacramentum. Inde jam passim ab omni parte Italiæ, duce & auctore belli discursante Popedio, diversa
per

per populos & urbes signa cecinere. Nec Annibal-
lis, nec Pyrrhi fuit tanta vastatio. Ecce Oericu-
lum, ecce Grumentum, ecce Fesulæ, ecce Carsco-
li; reserata Nuceria, & Picentia; cædibus, ferro,
& igne vastantur. Fusæ Rutilii copiæ, fusæ Cæ-
pionis. Nam ipse Iulius Cæsar exercitum amisso,
quum in Urbem cruentus referretur, miserabili
funere mediam etiam Urbem perviam fecit. Sed
magna populi Romani fortuna, & semper in malis
major, totis denuo viribus insurrexit: aggressique
singuli populos; Cato discutit Etruscos; Galbinus
Marfos; Carbo Lucanos; Sylla Samnites. Strabo
vero Pompeius omnia flammis ferroque popula-
tus, non prius finem cædium fecit, quam Asculi
eversione, Manibus tot exercituum consularium,
direptarumque urbium diis, litaretur.

CAP. XIX.

Bellum Servile.

Vt cunque, etsi cum sociis, (nefas!) cum liberis
tamen, & ingenuis dimicatum est. quis æquo
animo ferat in principe gentium populo bella ser-
vorum? Primum Servile bellum inter initia Urbis
Herdonio Sabino duce in ipsa Urbe tentatum est:
quum occupata tribuniciis seditionibus civitate,
Capitolium obsessum est, & à consule captum.
sed hic tumultus magis fuit quam bellum. Mox
imperio per diversa terrarum occupato, quis cre-
deret Siciliam multo cruentius servili, quam Pu-
nico bello esse vastatam? Terra frugum ferax, &
quodammodo suburbana provincia, latifundiis
civium Romanorum tenebatur. Hic ad cultum
agri, frequentia ergastula, catenatique cultores;
materiam bello præbuere. Syrus quidam nomine
Eunus (magnitudo cladum facit, ut memineri-
mus) fanatico furore simulato, dum Syriæ deæ

comas jactat, ad libertatem & arma servos, quasi numinum imperio concitavit; idque ut divinitus fieri probaret, in ore abdita nuce, quam sulphure, & igne stipaverat, leniter inspirans, flammam inter verba fundebat. Hoc miraculum primum duo millia ex obviis; mox jure belli refractis ergastulis, sexaginta amplius millium fecit exercitum: regiisque, ne quid malis deesset, decoratus insignibus, castella, oppida, vicos, miserabili direptione vastavit. Quin illud quoque, (ultimum belli dedecus) capta sunt castra Prætorum; nec nominare ipsos pudebit, castra Manilii, Lentuli, Pisonis, Hypsæi. Itaque qui per fugitivarios distrahi debuissent, prætorios duces, profugos prælio, ipsi sequebantur. Tandem Perperna Imperatore supplicium de eis sumptum est. Hic enim victos, & apud Ennam novissime obsessos, quum fame quasi pestilentia consumpsisset, reliquias latronum compedibus & catenis religavit, crucibusque punivit. fuitque de servis ovatione contentus, ne dignitatem triumphi servili inscriptione violaret. Vix dum respiraverat insula, quum statim à servis, & à Syro reditus ad Cilicem. Athenio pastor, interfecto domino, familiam ergastulo liberatam sub signis ordinat. Ipse veste purpurea, argenteoque baculo, & regium in morem fronte redimita, non minorem, quam ille fanaticus prior, conflavit exercitum: acriusque multo, quasi & illum vindicaret, vicos, castella, oppida diripiens, in dominos, in servos infestius, quasi in transfugas, sæviebat. Ab hoc quoque Prætorii exercitus cæsi; capta Servilii castra, capta Luculli. Sed Aquilius Perpernae usus exemplo, interclusum hostem com meatibus ad extrema compulit: communitasque copias armis, fame facile delevit: deditissentque se, nisi suppliciorum metu voluntariam mortem prætulissent.

Ac ne de duce quidem supplicium exigi potuit, quamvis in manus venerit. quippe dum circa deprehendendum eum multitudo contendit, interrixantium manus præda lacerata est.

CAP. XX.

Bellum Spartacium.

Enimvero servilium armorum dedecus feras. Enam & ipsi per fortunam in omnia obnoxii, tamen quasi secundum hominum genus sunt; & in bona libertatis nostræ adoptantur. Bellum Spartaco duce concitatum, quo nomine appellem, nescio. quippe quum servi militaverint, gladiatores imperaverint: illi infimæ fortis homines: hi pessimam auxere ludibrio calamitatem. Spartacus, Crixus, Oenomaus, effracto Lentuli ludo, cum triginta haud amplius ejusdem fortunæ viris eruperunt Capua; servisque ad vexillum & ad auxilium vocatis, quum statim decem amplius millia coissent hominum, non modo effugisse contenti, jam vindicare volebant. Prima velut harena viris mons Vesuvius placuit. Ibi quum obsiderentur à Clodio Glabro, per fauces cavi montis vitigineis delapsi vinculis, ad imas ejus descendere radices: & exitu invio, nihil tale opinantis ducis subito impetu castra rapuere. inde alia castra. Deinceps Coram, totamque pervagantur Campaniam. nec villarum atque vicorum vastatione contenti, Nolam atque Nuceriam, Thurios atque Metapontum terribili strage populantur. Affluentibus in diem copiis, quum jam esset justus exercitus, è viminibus, pecudumque tegumentis inconditos sibi clipeos, è ferro ergastulorum recocto, gladios ac tela fecerunt. Ac ne quod decus justo deesset exercitui, domitis obviiis gregibus paratur equitatus. captaque de Prætoribus insignia & fasces

& fasces ad ducem detulere. Nec abnuvit ille de stipendiario Thrace miles, de milite desertor, inde latro, deinde in honore virium gladiator. qui defunctorum quoque prælio ducum funera imperatoriis celebravit exequiis, captivosque circa rogum iussit armis depugnare: quasi plane expiaturus omne præteritum dedecus, si de gladiatore munerator fuisset. Inde jam consulares quoque aggressus, in Apennino Lentuli exercitum percudit: apud Mutinam Caii Cassii castra delevit. Quibus elatus victoriis, de invadenda urbe Romana (quod satis est turpitudini nostræ) deliberavit. Tandem etiam totis imperii viribus contra mirmillonem confurgitur: pudoremque Romanum Licinius Crassus asseruit. à quo pulsi fugatique; (pudet dicere) hostes, in extrema Italia refugerunt. Ibi circa Bruttium angulum occlusi, quum fugam in Siciliam pararent, neque navigia suppeterent, ratesque ex cratibus, & dolia connexa virgultis in rapidissimo freto frustra experirentur; tandem eruptione facta, dignam viris obiere mortem: & quod sub gladiatore duce oportuit, sine missione pugnatum est. Spartacus ipse in primo agmine fortissime dimicans, quasi imperator occisus est.

C A P. XXI.

Bellum civile Marianum.

Hoc deerat unum populi Romani malis, jam ut ipse intra se parricidiale bellum domi stringeret; & in urbe media ac foro, quasi harena, cives cum civibus suis, gladiatorio more concurrerent. Æquiore animo utcunque ferrem, si plebei ducem; aut si nobiles, mali saltem, ducatum sceleri præbuissem: quum vero, pro facinus, qui viri! qui imperatores! decora & ornamenta sæculi sui Marius, & Sylla; pessimo facinori suam etiam dignitatem

tatem præbuerunt. Tribus, ut sic dixerim, fideribus agitatum est: primo & levi, & modico, tumultu magis quam bello, intra ipsos armorum duces subsistente fœvitia: mox atrocius, & cruentius, per totius viscera senatus grassante victoria. ultimum non civicam modo, sed hostilem quoque rabiem supergressum est; quum armorum furor totius Italiæ viribus niteretur, eousque odiis fœvientibus, donec deessent, qui occiderentur. Initium & causa belli, inexplibilis honorum Marii fames, dum decretam Syllæ provinciam Sulpicia lege sollicitat. Sed impatiens injuriæ statim Sylla legiones circumegit: dilatoque Mithridate, Esquilina, Collinaque porta geminum agmen Urbis infudit. Vnde quum consulto Sulpicius, & Albinovanus objecissent catervas, fudesque & saxa undique à mœnibus ac tela jacerentur; ipse quoque jaculatus incendio viam fecit, arcemque Capitolii, quæ Pœnos quoque, Gallos etiam Senones evaserat, quasi captivam victor insedit. Tum ex consulto senatus adversariis hostibus judicatis, in præsentem tribunum, aliosque diversæ factionis, jure fœviturum est. Marium servilis fuga exemit; immo fortuna alteri bello reservavit. Cornelio Cinna, Cnæo Octavio consulibus, male obrutum resurrexit incendium: & quidem ab ipsorum discordia, quum de revocandis, quos senatus hostes judicaverat, ad populum referretur. Cincta quidem gladiis concione, sed vincentibus quibus pax & quies potior, profugus patria sua Cinna confugit ad partes. Redit ab Africa Marius, clade major. siquidem carcer, catenæ, fuga, exilium, horrificaverant dignitatem. Itaque ad nomen tanti viri late concurritur: servicia (pro nefas!) & ergastula armantur: & facile invenit exercitum miser imperator. Itaque vi patriam reposcens, unde vi fuerat expul-

expulsus, poterat videri jure agere, nisi causam
 suam sævitia corrumpere. Sed quum diis homi-
 nibusque infestus rediret, statim primo impetu
 cliens & alumna Urbis Ostia, nefanda strage diri-
 pitur. mox in urbem quadruplici agmine intratur.
 divisere copias Cinna, Marius, Carbo, Sertorius.
 Hic postquam manus omnis Octavii depulsa Iani-
 culo est; statim ad principum cædem signo dato,
 aliquanto sævius, quam aut in Punica, aut in Cim-
 brica urbe, sævitur. Octavii consulis caput pro
 Rostris exponitur; Antonii consularis in Marii
 ipsius mensis: Cæsar, & Fimbria in penetibus do-
 morum suarum trucidantur; Crassi pater & filius
 in mutuo alter alterius aspectu; Bæbium atque Nu-
 mitorium per medium forum unci traxere carni-
 ficum: Catulus se ignis haustu ludibrio hostium
 exemit: Merula flamen Dialis in Capitolio Iovis
 ipsius oculos venarum cruore resperfit: Ancharius
 ipso vidente Mario confossus est, quia fatalem il-
 lam scilicet manum non porrexerat salutanti. Hæc
 tot senatus funera intra calendas & idus Januarii
 mensis, septima illa Marii purpura dedit. Quid fu-
 turum fuit, si annum consularis impleisset? Scipio-
 ne & Norbano Quinto consulibus; tertius ille
 turbo civilis insaniam toto furore detonuit: quippe
 quum hinc octo legiones, inde quingentæ cohortes
 starent in armis, & inde ab Asia cum victore
 exercitu Sylla properaret. Et sane quum tam ferus
 in Syllanos Marius fuisset; quanta sævitia opus
 erat, ut Sylla de Mario vindicaretur? Primum apud
 Capuam sub amne Vulturno signa concurrunt: &
 statim Norbani fusus exercitus, statim omnes Sci-
 pionis copiam, ostentata spe pacis, oppressam. Tum
 Marius juvenis, & Carbo consules, quasi desperata
 victoria, ne inulti perirent, in antecessum sanguine
 senatus sibi parentabant. obfessaque curia, sic de
 senatu

senatu quasi de carcere, qui jugularentur, educti. Quid funerum in foro, in circo, in patentibus templis? Nam Quinctus Mucius Scævola pontifex Vestales amplexus aras, tantum non eodem igne sepelitur. Lamponius atque Telesinus Samnitum duces, atrocius Pyrrho & Annibale Campaniam Etruriamque populantur: & sub specie partium se vindicant. Apud Sacriportum, Collinamque portam debellatæ omnes hostium copiæ. Ibi Marius, hic Telesinus oppressi. Nec idem tamen cædium, qui belli finis fuit. Stricti enim & in pace gladii: animadversumque in eos, qui se sponte dederant. Minus est, quod apud Sacriportum, & apud Collinam portam septuaginta amplius millia Sylla concidit. bellum erat. Quatuor millia deditorum inermium civium in villa publica interfici iussit. Isti tot in pace, non plures sunt. quis autem illos potest computare, quos in Vrbe passim, quisquis voluit, occidit? donec admonente Eurfidio, *Vivere aliquos debere, ut essent quibus imperarent*: proposita est ingens illa tabula; & ex ipso Equestris ordinis flore ac senatus, duo millia electi, qui mori juberentur. novi generis edictum. Piget post hæc referre, ludibrio habita fata Carbonis, fata Sorani Prætoris, atque Venuleii: Bæbium sine ferro, ritu ferarum, inter manus laniatum: Marium ducis ipsius fratrem apud Catuli sepulchrum, oculis, manibus, cruribusque defossis, servatum aliquandiu, ut per singula membra moreretur. Positis singulorum hominum fere pœnis, municipia Italiæ splendidissima, sub hasta venierunt, Spoleterium, Interamniū, Præneste, Florentia. Nam Sulmonem, vetus oppidum socium atque amicum (facinus indignum!) nondum expugnatum, ut obfides jure belli, & modo morte damnati, duci jumentur: sic damnaram civitatem iussit Sylla deleri.

Bellum Sertorianum quid aliud, quam Syllanæ
 proscriptionis hæreditas fuit? hostile potius,
 an civile dixerim, nescio: quippe quod Lusitani
 Celtiberique Romano gesserint duce. Exul & pro-
 fugus feralis illius tabulæ, vir summæ quidem, sed
 calamitosæ virtutis, malis suis maria terrasque
 permiscuit: & jam Africæ, jam Balearibus insulis
 fortunam expertus, missusque in Oceanum, For-
 tunatas insulas penetravit: tandem Hispaniam ar-
 mavit. Viro cum viris facile convenit. Nec alias
 magis apparuit Hispani militis vigor, quam Ro-
 mano duce. Quanquam ille non contentus Hispania,
 ad Mithridatem quoque Ponticosque res-
 pexit, regemque classe juvit. Et quid futurum fuit?
 satis tanto hosti uno imperatore resistere res Ro-
 mana non potuit. additus Metello Cnæus Pom-
 peius. hi copias viri diu, & ancipiti semper acie
 attrivere: nec tamen prius bello, quam suorum
 scelere & infidiis, extinctus est. Copias ejus prope
 tota Hispania persequuti, diu & ancipiti semper
 acie domuerunt. Prima per legatos certamina
 habita, quum hinc Domitius, & Thorius; inde
 Herculeii proluderent: mox his apud Segoviam,
 illis apud Anam flumen oppressis; ipsi duces co-
 minus invicem experti, apud Lauronem, atque
 Sacronem æquavere clades. Tum illis ad popula-
 tionem agrorum, his ad urbium excidia conver-
 sis, misera inter Romanos duces Hispania discor-
 diæ pœnas dabat: donec oppresso domestica frau-
 de Sertorio, victo deditoque Perpenna, ipsæ quo-
 que in Romanam fidem venire urbes, Osca, Ter-
 me, Tutia, Valentia, Auxima, & infame nihil non
 experta Calaguris. Sic recepta in pacem Hispania.

Victores duces externum id magis quam civile bellum videri voluerunt, ut triumpharent.

CAP. XXIII.

Bellum civile sub Lepido.

Marco Lepido, Quinto Catulo consulibus, civile bellum p̄ne citius oppressum est quam inciperet: sed quantum, lateque fax illius motus ab ipso Syllæ rogo exarsit, Cupidus namque rerum novarum per insolentiam Lepidus, acta tanti viri rescindere parabat; nec immerito, si tamen posset sine magna clade Reipublicæ. Nam quum jure belli Sylla dictator proscripisset inimicos: qui supererant, revocante Lepido, quid aliud quam ad bellum vocabantur? quumque damnatorum civium bona, addicente Sylla, quamvis male capta, jure tamen, repetitio eorum proculdubio labefactabat compositam civitatem. Expediebat ergo quasi ægræ faucis Reipublicæ requiescere quomodocumque, ne vulnera curatione ipsa rescinderentur. Ergo quum turbidis concionibus, velut classico civitatem terruisset, profectus in Etruriam, arma inde & exercitum Vrbi admo-
verat. Sed jam Milvium pontem, collemque Ianiculum Lutatius Catulus, Cnæusque Pompeius, Syllanæ dominationis duces atque signiferi, alio exercitu infederant. A quibus primo statim impetu retro pulsus, hostisque à senatu judicatus, incruenta fuga Etruriam, inde Sardiniam recessit: ibique morbo & pœnitentia interiit. Victores, quod non temere alias in civilibus bellis, pace contenti fuerunt.

LIBER QVARTV S.

CAP. I.

Bellum Catilinarium.

 atilinam luxuria primum, tum hinc conflata egestas rei familiaris, simul occasio, quod in extremis finibus mundi arma Romana peregrinabantur; in nefaria consilia opprimendæ patriæ suæ compulere; Senatum confodere, consules trucidare, distringere incendiis Urbem, diripere ararium, totam denique rempublicam funditus tollere, & quicquid nec Annibal videretur optasse. Quæ omnia quibus (ô nefas!) sociis aggressus est: ipse patricius; sed hoc minus est: Curii, Porcii, Syllæ, Cethegi, Autronii, Vargunteii, atque Longini. quæ familiæ? quæ senatus insignia? Lentulus quoque cum maxime Prator. hos omnes immanissimi facinoris satellites habuit. Additum est pignus conjurationis, sanguis humanus: quem circumlatum pateris bibere: summum nefas, nisi amplius esset propter quod biberunt. Actum erat de pulcherrimo imperio, nisi illa conjuratio in Ciceronem & Antonium consules incidisset: quorum alter industriam patefecit, alter manu oppressit. Tanti sceleris indicium per Fulviam emerfit, vilissimum scortum, sed parricidii innocens. Tum Consul habito senatu, in præsentem reum Cicero peroravit: sed non amplius profectum, quam ut hostis evaderet, seque, palam professo, *incendium suum restincturum ruina* minaretur. Et ille quidem ad præparatum à Manlio in Etruria exercitum proficiscitur, signa illaturus urbi. Lentulus destinatum familiæ suæ Sibyllinis versibus regnum sibi vaticinans, ad præstitutum à Catilina diem, urbe tota viros, fa-

ces,

ces, tela disponit. Nec civili conspiratione contentus, legatis Allobrogum, qui tum forte aderant, in arma sollicitatis, iisset ultra Alpes furor, nisi altera proditione Vulturcii, Prætoris literæ tenerentur. Statim Ciceronis imperio injecta est barbaris manus. Palam Prætor in senatu convincitur. De supplicio agentibus, Cæsar parcendum dignitati; Cato animadvertendum pro scelere censebat. Quam sententiam sequutis omnibus, in carcere parricidæ strangulantur. Quamvis parte conjurationis oppressa, tamen ab incepto Catilina non destitit: sed infestis ab Etruria signis patriam petens, obvio Antonii exercitu opprimitur. Quam atrociter dimicatum sit, exitus docuit. nemo hostium bello superfuit. quem quis in pugnando ceperat locum, eum amissa anima corpore tegebat. Catilina longe à suis inter hostium cadavera repertus est; pulcherrima morte, si pro patria sic concidisset.

CAP. II.

Bellum Cæsaris & Pompeii.

Jam pæne toto orbe pacato, majus erat imperium Romanum, quam ut ullis externis viribus extingui posset. Itaque invidens fortuna principum gentium populo, ipsum illum in exitium suum armavit. ac Mariana quidem Cinnanaque rabies intra Urbem præluserat, quasi experiretur. Syllana tempestas latius, intra Italiam tamen, detonuerat. Cæsaris furor atque Pompeii, Urbem, Italiam, gentes, nationes, totum denique qua patebat imperium, quodam quasi diluvio & inflammatione corripuit: adeo ut non recte tantum *civile* dicatur; ac ne *socialis* quidem; sed nec *externum*: sed potius *commune quoddam ex omnibus, & plus quam bellum*. Quippe si duces ejus inspicias; totus senatus in partibus. si exercitus; hinc undecim legiones,

nes, inde decem & octo, flos omnis & robur Italiani sanguinis. si auxilia sociorum; hinc Gallici Germanique delectus: inde Deiotarus, Ariobarzanes, Tarchondimotus, Cothus, omne Thraciæ Cappadociæque, Ciliciæ, Macedoniæ, Græciæ, Ætolia, totiusque robur Orientis. si moram belli, quatuor anni, & pro clade rerum breve tempus. si locum & spacium ubi commissum est; intra Italiam: inde se in Galliam Hispaniamque deflexit: reversumque ab occasu, totis viribus in Epiro Thessaliaque confedit: hinc in Ægyptum subito transiit: inde respexit Asiam: inde Africæ incubuit: postremo in Hispaniam regyavit, & ibi aliquando defecit. Sed non & odia partium finira cum bello. Non enim prius quievere, quam in Urbe ipsa, medio senatu, eorum qui victi erant odia victoris sese cæde satiarent. Causa tantæ calamitatis eadem quæ omnium, nimia felicitas. Siquidem Quinto Metello, Lucio Afranio consulibus, quum Romana majestas toto orbe polleret, recentesque victorias, Ponticos & Armenios triumphos in Pompeianis theatris Roma cantaret; nimia Pompeii potentia apud ociosos, ut solet, cives movit invidiam. Metellus ob imminutū Crææ triumphum; Cato adversus potentes semper obliquus, detrectare Pompeium, actisque ejus obstrepere. Hinc dolor transversum egit: & ad præsidia dignitati paranda impulit. Forte tunc Crassus genere, divitiis, dignitate florebat: veller tamen auctiores opes: Caius Cæsar eloquentia, & spiritu; ecce jam consulatu allevabatur: Pompeius tamen super utrumque eminebat. Sic igitur Cæsare dignitatem comparare, Crasso augere, Pompeio retinere cupientibus, omnibusque pariter potentia cupidis, de invadenda Republica facile convenit. Ergo quum mutuis viribus in suum quisque decus niteretur,

Galliam Cæsar invadit, Crassus Asiæ, Pompeius Hispaniam: tres maximos exercitus: & jam sic orbis imperium societate trium principum occupatur. Decem annos traxit ista dominatio. Exinde, quoniam mutuo metu tenebantur, Crassi morte apud Parthos, & morte Iuliæ Cæsaris filia, quæ nupta Pompeio, generi socerique concordiatu matrimonii fœdere tenebat, statim æmulationis erupit. Iam Pompeio suspectæ Cæsaris opes, & Cæsari Pompeiana dignitas gravis. Nec hic ferebat parem, nec ille superiorem. Nefas! sic de principatu laborabant, tanquam duos tanti imperii fortuna non caperet. Ergo Lentulo Marcelloque consulibus, rupta prima conjurationis fide, de successione Cæsaris senatus, id est, Pompeius, agitabat: nec ille abnuebat, si ratio sui proximis comitiis haberetur. Consulatus absenti, quem decem tribuni plebis, favente Pompeio, nuper decreverant, tum dissimulante eodem negabatur. *Veniret, & peteret majorum more.* ille contra flagitare decreta: *ac nisi in fide permanerent, non se remittere exercitum.* Ergo ut in hostem decernitur. His Cæsar agitato, statuit præmia armorum armis defendere. Prima civilis belli arena, Italia fuit; cujus arces levibus præsiidiis Pompeius infederat: sed omnia subito Cæsaris impetu oppressa sunt. Prima Arimino signa cecinerunt. tum pulsus Etruria Libo, Umbria Thermus, Domitius Corfinio. Et peractum erat bellum sine sanguine, si Pompeium Brundisii opprimere potuisset: & ceperat. sed ille per obsessi claustra portus, nocturna fuga evasit. Turpe dictu! modo princeps patrum, pacis bellique moderator, per triumphatum à se mare, lacerata & pæne inermi nave fugiebat. Nec Pompeius ab Italia, quam senatus ab Vrbe, fugatur prior. quam pæne vacuum metu Cæsar ingressus, consul-

lem

lem se ipse facit. Ararium quoque sanctum, quia rardius aperiebant Tribuni, jussit effringi: censusque & patrimonium populi Romani ante rapuit, quam imperium. Pulso fugatoque Pompeio, maluit prius ordinare provincias, quam ipsum sequi. Siciliam & Sardiniam, annonæ pignora, per legatos habet. Nihil hostile erat in Gallia: pacem ipse fecerat. sed ad Hispanienses Pompeii exercitus transeunti per eam duci portas claudere aucta Massilia est. Misera, dum cupit pacem, belli metu in bellum incidit: sed quia tutis muris erat, vinceream sibi jussit absenti. Græcula civitas, non pro mollitie nominis, & vallum rumpere, & incendere machinas aucta, & congregari navibus: sed Brutus, cui mandatum erat bellum, victos terra marique perdomuit. Mox deditibus sese ablata omnia præter, quam potiorem omnibus habebant, libertatem. Anceps, variumque, & cruentum in Hispania bellum cum legatis Cnæi Pompeii Petreio & Afranio: quos Ilerdæ castra habentes, apud Sicorim amnem obsidere, & ab oppido intercludere aggreditur. Interim obundatione verni fluminis, com meatibus prohibetur. sic fame castra tentata sunt: obsessorque ipse quasi obsidebatur. sed ubi pax fluminis rediit; populationibus & pugnae campos aperuit: iterum ferox instat: & cedentes ad Celtiberiam consequutus, aggere & vallo, ac per hæc siti ad deditiorem compulit. Sic citerior Hispania recepta est; nec ulterior moram fecit. quid enim una post quinque legiones? Itaque ultro cedente Varrone, Gades, fretum, Oceanus, omnia felicitatem Cæsaris sequebantur. Aliquid tamen adversus absentem ducem aucta fortuna est circa Illyricum & Africam; quasi de industria prospera ejus adversis radiarentur. Quippe quum fauces Adriatici maris jussi occupare Dolabella & Antonius

nus, ille Illyrico, hic Curiético litore castra posuissent; jam maria late tenente Pompeio, repente legatus ejus Octavius & Libo ingenibus copiis classicorum circumvenit utrumque. Deditioem fames extorsit Antonio. Missæ quoque à Basilo in auxilium ejus rates, quales inopia navium fecerat, nova Pompeianorum arte Cilicum, actis sub mare funibus, captæ quasi per indaginem. Duas tamen æstus explicuit. Vna, quæ Opiterginos ferebat, in vadis hæsit, memorandumque posteris exitum dedit. Quippe vix mille juvenum manus, circumfusi undique exercitus per totum diem tela sustinuit. & quum exitum virtus non haberet, tamen ne in deditioem veniret; hortante tribuno Vulteio mutuis ictibus in se concucurrit. In Africa quoque par & virtus & calamitas Curionis fuit: qui ad recipiendam provinciam missus, pulso fugatoque Varo jam superbus, subitum Iubæ regis adventum, equitatumque Maurorum sustinere non potuit. Patebat victo fuga, sed pudor suavit, ut amissum sua temeritate exercitum, morte sequeretur. Sed jam debitum par fortuna flagitante, sedem bello Pompeius Epiron elegerat. nec Cæsar moratur. quippe ordinatis à tergo omnibus, quamvis hiems media prohiberet tempestate, ad bellum navigavit. positisque ad Oricum castris, quum pars exercitus, ob inopiam navium cum Antonio relicta, Brundisii moram faceret; adeo impatiens erat, ut ad arcessendos eos, ardente ventis mari, nocte concubia, speculatorio navigio, solus ire tentaverit. Extat ad trepidum tanto discrimine gubernatorem vox ipsius: *Quid times? Casarem vehis.* Contractis in unum undiq; copiis, positisque cominus castris, diversa erant ducum consilia. Cæsar pro natura ferox, & conficiendæ rei cupidus, ostentare aciem, provocare, laceßere;

nunc

nunc obsidione castrorum, quæ sedecim millium vallo obduxerat; (sed quid his obesset obsidio, qui patente mari omnibus copiis abundarent?) nunc expugnatione Dyrrhachii irrita; (quippe quam vel sitis inexpugnabilem faceret.) ad hoc assiduis in eruptionem hostium præliis; (quo tempore egregia virtus Scævæ centurionis emicuit, cujus in scuto centum atque viginti tela sedere.) jam vero direptione urbium sociarum, quum Oricum, & Gomphos, & alia castella Thessaliæ vastaret. Pompeius adversus hæc neçtere moras, tergiversari, simul ut hostem interclusum undique inopia comeatuum tereret, utque ardentissimi ducis confesceret impetus. Nec diutius profuit duci salutare consilium. milites ocium, socii moram, principes ambitum ducis increpabant. Sic præcipitantibus fatis, prælio sumpta est Thessalia: & Philippicis campis, Urbis, imperii, generis humani fata commissa sunt. Nunquam ullo loco tantum virium populus Romanus, tantum dignitatis fortuna vidit. Trecenta amplius millia hinc vel illinc, præter auxilia regum, & Senatus. Nunquam imminentis ruinæ manifestiora prodigia: fuga victimarum; examina in signis; interdium tenebræ; dux ipse & nocturna imagine, theatri sui audiens plausum, in modum planctus circumsonare; & mane cum pullo (nefas!) apud principia conspectus. Nunquam acrior neque alacrior exercitus Cæsaris fuit. inde classica prius, inde tela. Annotatum quoque committentis aciem Crastini pilum: qui mox adactò in os gladio, sic inter cadaverâ repertus, libidinem ac rabiem qua pugnaverat, ipsa novitate vulneris præferebat. Sed nec minus admirabilior illius exitus belli. Quippe quum Pompeius adeo equitum copia abundaret, ut facile circumventurus sibi Cæsarem videretur; circumventus ipse est.

Nam

Nam quum diu æquo Marte contenderent, iussu-
 que Pompeii fusus à cornu erupisset equitatus; re-
 pente hinc signo dato, Germanorum cohortes
 tantum in effusos equites fecere impetum, ut illi
 esse pedites, hi venire in equis viderentur. Hanc
 stragem fugientis equitatus, levis armaturæ ruina
 comitata est. Tunc terrore latius dato, turbanti-
 bus invicem copiis, reliqua strages quasi una ma-
 nu facta est. nec ulla res magis exitio fuit, quam
 ipsa exercitus magnitudo. Multus in eo prælio
 Cæsar fuit, mediusque inter Imperatorem & mi-
 litem. Voces quoque obequitantis exceptæ, altera
 cruenta, sed docta, & ad victoriam efficax; *Miles,*
faciem feri: altera ad iactationem composita; *Par-*
ce civibus: quum ipse sequeretur. Felicem utcunq;
 in malis Pompeium, si eadem ipsum, quæ exer-
 citum ejus fortuna traxisset! Superstes dignitatis
 suæ vixit, ut cum majore dedecore per Thessalica
 Tempe equo fugeret, ut una navicula Lesbion ap-
 plicaretur: pulsus Hedris in deserto Ciliciæ scopu-
 lo, fugam in Parthos, Africam, vel Ægyptum agi-
 taret; ut denique in Pelusio littore, imperio vilissi-
 mi regis, consiliis spadonum, &, ne quid malis
 desit, Septimii desertoris sui gladio trucidatus, sub
 oculis uxoris suæ liberorumque moreretur. Quis
 non peractum esse cum Pompeio crederet bellum?
 atquin acrius multo atque vehementius Thessa-
 lici incendii cineres recaluere. Et in Ægypto qui-
 dem adversus Cæsarem sine partibus bellum. Quip-
 pe quum Ptolemæus rex Alexandriæ, summum
 civilis belli scelus peregisset, fœdusque amicitia
 cum Cæsare, medio Pompeii capite sanxisset; ul-
 tionem tanti viri Manibus quærente fortuna, cau-
 sa non defuit. Cleopatra regis soror affusa Cæsaris
 genibus, partem regni reposcebat. Aderat puel-
 læ forma, & quæ duplicaretur ex illo, quod talis
 E passa

passa videbatur injuriam: odium ipsius regis, qui Pompeii cædem, partium fato, non Cæsari dederat: haud dubie idem in ipsum ausurus, si expedisset. Quam ubi Cæsar restitui jussit in regnum, statim ab eisdem percussoribus Pompeii obfessus in regia, quamvis exigua manu, ingentis exercitus molem mira virtute sustinuit. Ac primum ædificiorum proximorum, atque navalium incendio, infestorum hostium tela submovit: mox in pænisulam Pharon subitus evasit: inde depulsus in maria, mira felicitate ad proximam classem enatavit: relicto quidem in fluctibus paludamento, seu farto, seu consilio, ut illud ingruentibus hostium telis saxisque peteretur. Tandem receptus à classicis suis, undique simul hostes adortus, debellata perfida gente, justa generi Manibus dedit. quippe & Theodotus magister, auctorque totius belli, & ne virilia quidem portenta Pothinus atque Ganymedes, diversa per mare & terras fuga & morte consumpti. Regis ipsius corpus obrutum limo reperit in aureæ loriceæ honore. In Asia quoque novus rerum motus à Ponto: plene quasi de industria captante fortuna hunc Mitridatico regno exitum, ut à Pompeio pater, à Cæsare filius vinceretur. Rex Pharnaces magis discordiæ nostræ fiducia, quam virtutis suæ, infesto in Cappadociam agmine ruebat: sed hunc Cæsar aggressus, uno, & ut sic dixerim, non toto prælio, obtrivit; more fulminis, quod uno eodemque momento venit, percussit, abcessit. Nec vana de se prædicatio est Cæsaribus; *ante victum hostem esse, quam visum*. Sic cum exteris, at in Africa cum civibus multo atrocius, quam in Pharsalia. Huc reliquias partium naufragarum quidam futuri æstus expulerat: nec reliquias diceres, sed integrum bellum. Sparsæ magis, quam oppressæ vires erant. Auxerat

rat sacramentum ipsa clades Imperatoris: nec degenerabat ducum successio. quippe satis ample sonabant in Pompeiani nominis locum Cato & Scipio. Accessit copiis Mauritaniæ rex Iuba, videlicet ut latius vinceret Cæsar. Nihil ergo inter Pharfaliam, & Thapson, nisi quod amplior, eoq; acrior Cæsarianorum impetus fuit, indignantium post Pompeium crevisse bellum. Denique, quod alias nunquam ante imperium ducis, sua sponte signa cecinerunt. Strages à Iuba cœpit. ejus elephantum bellorum rudes, & nuper à silva, consternati subito clangore. statim & exercitus in fugam, & duces fortius quam ut fugerent, non inconspicua tamen morte omnium. Iam Scipio nave fugiebat: sed assequutis eum hostibus, gladium per viscera exegit: & *ubi esset* quodam requirente, respondit hoc ipsum; *Bene se habet imperator.* Iuba quum sese recepisset in regiam, magnifice epulatus, postero die cum Petreio fugæ comite, super mensas & pocula interficiendum se ei præbuit. ille & regi suffecit, & sibi: quum interim semesè in medio cibi, & parentalia fercula regio simul Romanoque sanguine madebant. Cato non interfuit bello: positisque apud Bagradam castris, Uticam, velut altera Africæ claustra, servabat. Sed accepta partium clade, nihil cunctatus, ut sapiente dignum erat, mortem etiam lætus accivit. Nam postquam filium comitesque ab amplexu dimisit, in nocte lecto ad lucernam Platonis libro, qui immortalitatem animæ docet, paululum quievit. tum circa primam vigiliam stricto gladio revelatum manu pectus semel iterumq; percussit. Ausi post hoc virum medici violare fomentum. ille passus dum abscederent, rescidit plagas: sequutaque vis sanguinis moribundas manus in ipso vulnere reliquit. Quasi non esset usquam dimicatum, sic arma rursus &

partes. quantoque Africa supra Thessaliam, tanto Africam superabat Hispania. Plurimum quantum favoris partibus dabat fraternitas ducum. & pro uno duos stare Pompeios. Itaque nusquam atrocius, nec tam ancipiti Marte concursum est. Primum in ipso ostio Oceani Varus Didiusque legati confligere: sed acrius fuit cum ipso mari, quam inter se navibus bellum. siquidem velut furorem civium castigaret Oceanus, utramque classem naufragio cecidit. Quinam ille horror, quum eodem tempore fluctus, procellæ, viri, naves, armaimenta confligerent? adde situs ipsius formidinem; vergentia in unum, hinc Hispaniæ, inde Mauritaniam littora; mare & intestinum, & externum; imminentesque Herculis speculas; quum omnia undique simul prælio, & tempestate sævirent. Mox circa obsidiones urbium utrimque discursum est; quæ miseræ inter hos atque illos duces societatis Romanæ pœnas dabant. Omnium postrema certaminum Munda, hic non pro cætera felicitate, sed anceps, & diu triste prælium: ut plane videretur nescio quid deliberare fortuna. Sane & ipse ante aciem mœstior non ex more Cæsar; sive respectu fragilitatis humanæ; sive nimiam prosperorum suspectam habens continuationem; vel eadem timens, postquam idem esse cœperat quod Pompeius. Sed in ipso prælio, quod nemo unquam meminerat, quum diu pari Marte acies nihil aliud quam occiderent, in medio ardore pugnantium subito ingens inter utrosque silentium, quasi convenisset hic omnium sensus erat. Novissime illud inusitatum Cæsaris oculis nefas, post quatuordecim annos probata veteranorum manus gradum retro dedit. quod etsi nondum fugerat, apparebat tamen pudore magis, quam virtute resistere. Itaque ablegato equo, similis furenti, primam

mam in aciem procurrit. Ibi prensare fugientes,
 confirmare, per totum denique agmen oculis, ma-
 nibus, clamore volitare. Dicitur in illa perturba-
 tione & de extremis agitasse secum, & ita mani-
 festo vultu fuisse, quasi occupare manu mortem
 vellet; nisi cohortes hostium quinque per trans-
 versam aciem actæ, quas Labienus periclitantibus
 castris subsidio miserat, fugæ speciem præbuis-
 sent. hoc aut & ipse credidit, aut dux callidus arripuit
 in occasionem: & quasi in fugientem invec-
 tus, simul & suorum erexit animos, & hostes perculit.
 nam hi dum se putant vincere, fortius sequi; Pom-
 peiani dum fugere credunt suos, fugere cœperunt.
 Quanta fuerit hostium cædes, ira, rabiesque vi-
 ctoribus, sic æstimari potest. hoc à prælio profu-
 gi quum se Mundam recepissent, & Cæsar ob-
 deri statim victos imperasset, ex congestis cadave-
 ribus agger effectus est, quæ pilis jaculisque con-
 fixa inter se tenebantur. fœdum etiam inter bar-
 baros! Sed videlicet victoriam desperantibus Pom-
 peii liberis, Cnæum prælio profugum, crure fau-
 cio deserta & avia petentem, Cesonius apud Lau-
 ronem oppidum consequutus, pugnantem (adeo
 nondum desperabat) interfecit. Sextum fortuna
 in Celtiberiam interim abscondit; aliiisque post
 Cæsarem bellis reservavit. Cæsar in patriam victor
 invehitur. Primum de Gallia triumphum trans-
 miserat Rhenus, & Rhodanus, & ex auro capti-
 vus Oceanus. Altera laurus Ægyptia. tunc in fer-
 culis Nilus, Arsinoë, & ad simulacrum ignium ar-
 dens Pharus. Tertius de Pharnace currus, & Pon-
 to. Quartus Iubam & Mauros, & his subactam
 ostendebat Hispaniam. Pharsalia, & Thapsos, &
 Munda nusquam. & quanto majora erant, de qui-
 bus non triumphabat! Hic aliquando finis armis
 fuit. reliqua pax incruenta: pensatumq; clementia

bellum. Nemo casus imperio præter Afranium. fatis ignoverat semel. & Faustum Syllam. didicerat generos timere. filiamque Pompeii cum patruelibus ex Sylla. hic posteris cavebatur. Itaque non ingratis civibus, omnes unum in principem congesti honores: circa templa imagines, in theatro distincta radiis corona; suggestus in curia; fastigium in domo; mensis in cælo; ad hoc pater ipse patriæ perpetuusque dictator: novissime, dubium, an ipso volente oblata pro Rostris ab Antonio consule regni insignia. Quæ omnia velut infulæ in destinatam morti victimam congerebantur. Quippe clementiam principis vicit invidia. gravisque erat liberis ipsa beneficiorum potentia. Nec diutius dilatio donata est; sed Brutus & Cassius, aliique patricii consenserunt in eadem principis. quanta vis fati! manaverat late conjuratio. libellus etiam Cæsari datus eodem die. nec perlitare centum victimis potuerat. venit in curiam tamen, expeditionem Parthicam meditans. ibi in curuli sedentem eum senatus invasit: tribusque & viginti vulneribus ad terram datus est. Sic ille, qui terrarum orbem civili sanguine impleverat, tandem ipse sanguine suo curiam implevit.

C A P. III.

Cæsar Augustus.

Populus Romanus, Cæsare & Pompeio trucidatis, rediisse in statum pristinae libertatis videbatur: & redierat, nisi aut Pompeius liberos, aut Cæsar hæredem reliquisset: vel, quod utroque perniciosius fuit, si non collega quondam, mox æmulus Cæsarianæ potentia, fax & turbo sequentis sæculi superfuisset Antonius. Quippe dum Sextus paterna repetit; trepidatum toto mari: dum Octavius mortem patris ulciscitur, iterum fuit movenda

venda Theſſalia; dum Antonius varius ingenio, aut ſucceſſorem Cæſaris indignatur Octavium, aut amore Cleopatæ deſciſcit in regem. nam aliter ſalvus eſſe non potuit, niſi confuſiſſet ad ſervitutem. Gratulandum tamen in tanta perturbatione eſt, quod potiffimum ad Octavium Cæſarem Auguſtum ſumma rerum rediit: qui ſapientia ſua atque ſolertia, percuſum undique & perturbatum ordinavit imperii corpus: quod ita haud dubie nunquam coire & conſentire potuiſſet, niſi unius præſidis nutu, quaſi anima & mente regeretur. Marco Antonio, Publio Dolabella conſulibus, imperium Romanum jam ad Cæſares transferente fortuna, varius & multiplex civitatis motus fuit. quodque in annua cœli converſione fieri ſolet, ut mota ſidera tonent, ac ſuos flexus tempeſtate ſignificent; ſic cum Romanæ dominationis, id eſt humani generis converſione, penitus intremuit, omnique genere discriminum, civilibus, terreſtribus, ac navalibus bellis, omne imperii corpus agitato eſt.

CAP. IV.

Bellum Mutinenſe.

Prima civilium motuum cauſa teſtamentum Cæſaris fuit, cujus ſecundus hæres Antonius prælatum ſibi Octavium furens, inexpiabile contra adoptionem acerrimi juvenis ſuſceperat bellum. quippe quum intra decem & octo annos tenerum, obnoxium, & opportunum injuriæ juvenem videret, ipſe plenæ ex commilitio Cæſaris dignitatis; lacerare furtis hæreditatem, ipſum infeſtari probris, cunctis artibus cooperationem Iuliæ gentis inhibere non deſineret; denique ad opprimendum juvenem, palam arma moliri; & jam parato exercitu in Ciſalpina Gallia reſiſtentem mori-

bus suis Decimum Brutum obfidebat: Octavius Cæsar, ætate & injuria favorabilis, & nominis majestate, quod sibi induerat, revocatis ad arma veteranis, privatus (quis crederet) consulem aggreditur obsidio Mutinæ liberat Brutum: Antonium exiit castris. Tum quidem etiam manu pulcher apparuit. nam cruentus & faucius aquilam, à moriente signifero traditam, suis humeris in castra referebat.

C A P. V.

Bellum Perusinum.

Alterum bellum concitavit agrorum divisio, quos Cæsar veteranis in castris, pretium militiæ, persolvebat. Semper alias Antonii pessimum ingenium Fulvia gladio cincta virilis militiæ, uxor agitabat. Ergo depulsos agris colonos incitando, iterum in arma ierat. Hic vero jam non privatis, sed totius senatus suffragiis judicatum hostem Cæsar aggressus, intra Perusiæ muros redegit, compulitque ad extrema deditiois, turpi & nihil non experta fame.

C A P. VI.

Triumviratus.

Quum solus etiam gravis paci, gravis Reipublicæ esset Antonius, quasi ignis incendio Lepidus accessit. Quid contra duos exercitus necesse fuit venire in cruentissimi fœderis societatem? Diversa omnium nota incendia. Lepidum divitiarum cupido, quarum spes ex turbatione Reipublicæ: Antonium ultiones de his, qui se hostem judicassent: Cæsarem inultus pater, & Manibus ejus graves Cassius & Brutus agitabant. In hoc velut fœdus pax inter tres duces componitur. Apud Confluentes inter Perusiam & Bononiam jungunt manus, & exercitus consalutant. Nullo bono more

more Triumviratus invaditur. oppressaque armis Republica, redit Syllana proscriptio: cujus atrocitas nihil in se minus habet, quam numerum centum quadraginta senatorum. Exitus fœdi, truces, miserabiles, toto terrarum orbe fugientium. pro quibus quis pro dignitate rei ingemiscat, quum Antonius Lucium Cæsarem avunculum suum, Lepidus Lucium Paullum suum fratrem proscrisperit? Romæ capita cæforum proponere in Rostris jam usitatum erat: verum sic quoque civitas lacrymas tenere non potuit, quum recisum Ciceronis caput in illis suis Rostris videretur, nec aliter ad videndum eum, quam solebat ad audiendum, concurreretur. Hæc scelera in Antonii Lepidique tabulis. Cæsar percussoribus patris contentus fuit. Hæc quoque nisi multa fuisset, etiam justa cædes haberetur.

CAP. VII.

Bellum Cassii & Bruti.

Brutus & Cassius sic Cæsarem, quasi Tarquinium regem, depulisse regno videbantur: sed libertatem, quam maxime restitutam voluerunt, illo ipso parricidio perdidere. Igitur cæde perfecta, quum veteranos Cæsaris, nec immerito, timerent. statim è curia in Capitolium confugerunt. Nec illis ad ultionem deerat animus: sed ducem non habebant. Igitur quum appareret, quæ strages Republicæ immineret, displicuit ultio cum consulis abolitione decreta. Ne tamen publici doloris oculos ferrent, in provincias ab illo ipso, quem occiderant, Cæsare datas, Lyriam & Macedoniam, concesserunt. Sic vindicta Cæsaris dilata potius quam oppressa est. Igitur ordinata magis ut poterat, quam ut debebat, in Triumviros republica, relicto ad Urbis præsidium Lepido, Cæsar cum

Antonio in Cassium Brutumque succingitur. Illi comparatis ingentibus copiis, eandem illam, quæ fatalis Cnæo Pompeio fuit, harenam infederant. Sed nec tum imminentiæ cladis destinatæ signa latuere. Nam & assuetæ cadaverum pabulo volucres, castra quasi jam sua circumvolabant: & in aciem prodeuntibus obvius Æthiops nimis aperte ferale signum fuit. Ipsiq; Bruto per noctem, quum allato lumine ex more aliqua secum agitarer, atræ quædam imago se obtulit: & quæ esset interrogata; Tuus, inquit, *malus genius*. Hoc dixit, & sub oculis mirantis evanuit. Pari in meliora præfatio in Cæsaris castris omnia aves, victimæque promiserant: sed nihil illo præsentius, quod Cæsaris medicus somnio admonitus est, *ut Cæsar castrum excederet, quibus capi imminerebat*: ut factum est. Acie namque commissa, quum pari ardore aliquamdiu dimicatum foret: & quamvis duces non essent præsentés, quorum alterum corporis ægritudo, illum metus & ignavia subduxissent; staret tamen pro partibus invicta fortuna & ultoris, & qui vindicabatur: primum adeo anceps fuit & par utrimque discrimen, ut exitus prælii docuit. Capta sunt hinc Cæsaris castra, inde Cassii. Sed quanto efficacior est fortuna quam virtus! & quam verum est, quod moriens efflavit, non *in re, sed in verbo tantum esse virtutem!* Victoriæ illi prælio error dedit. Cassius inclinato cornu suorum, quum captis Cæsaris castris, rapido impetu recipientes se equites videret, fugere arbitratus, evadit in tumulum. inde pulvere & strepitu, etiam nocte vicina, exitibus gestæ rei sensum, quum speculator quoque in id missus, tardius renunciaret; transactum de partibus ratus, uni de proximis auferendum præbuit caput. Brutus quum in Cassio etiam suum animum perdidisset, ne quid ex constitui fide

resignaret (ita enim par superesse bello convenerat) ipse quoque uni comitum suorum confodiendum præbuit latus. Quis sapientissimos viros non miretur ad ultimum non suis manibus usos? nisi si hoc quoque ex persuasione defuit, ne violarent manus, sed in abolitione sanctissimarum piissimarumque animarum, iudicio suo, scelere alieno, uterentur.

CAP. VIII.

Bellum cum Sexto Pompeio.

Sublatis percussoribus Cæsaris, supererat Pompeii domus. Alter juvenum in Hispania occidebat, alter fuga evaserat: contractisque infelicitis belli reliquiis, quum insuper ergastula armasset, Siciliam, Sardiniamque habebat. Iam & classe medium mare infederat, ô quam diversus à patre! Ille Cilicas extinxerat: hic secum piratas navales agitabat. Tanta mole belli penitus in Siculo freto juvenis oppressus est: magnique famam ducis ad inferos secum tulisset, si nihil tentasset ulterius: nisi quod magnæ indolis signum est, sperare semper. Perditis enim rebus profugit; Asiamque velis petit, venturus ibi in manus hostium & catenas, & quod miserrimum est fortibus viris, ad hostium arbitrium sub percussore moriturus. Non alia post Xerxem miserabilior fuga. quippe modo trecentarum quinquaginta navium dominus, cum sex septemve fugiebat, extincto Prætoris navis lumine, anulis in mare abjectis, pavens atque respectans, & tamen non timens ne periret.

CAP. IX.

Bellum Parthicum duce Ventidio.

Quamvis in Cassio & Bruto partes sustulisset; quin Pompeio totum partium nomen aboleret; nondum tamen ad pacis stabilitatem profecerat
Cæsar.

Cæsar, quum scopulus, & nodus, & mora publica securitatis superesset Antonius. Nec ille defuit vitiis, quin periret, immo omnia expertus ambitu & luxuria, primum hostes, deinde cives, tandem etiam terrore sui sæculum liberavit. Parthi clade Crassiana altius animos erexerant; civilesque populi Romani discordias læti acceperant: itaque ut prima adfulsit occasio, non dubitaverunt & erumpere, ultro quidem invitante Labieno, qui missus à Cassio Brutoque (quis furor scelerum!) sollicitaverat hostes in auxilium: & illi Pacoro duce, regio juvene, dissipant Antoniana præsidia. Saxa legatus, ne veniret in potestatem, à gladio suo impetravit. Denique ablata Syria, emanabat latius malum, hostibus sub auxilii specie sibi vincentibus; nisi Ventidius, & hic legatus Antonii, incredibili felicitate & Labieni copias, ipsumque Pacorum, & omnem Parthicum equitatum, toto inter Orontem & Euphratem sinu late cecidisset. Vingtinti amplius millium fuit. nec sine consilio ducis, qui simulato metu adeo passus est hostem castris succedere, donec absumto jactus spatio, adimeret usum sagittarum. Rex fortissime dimicans cecidit. Mox circumlato ejus per urbes quæ desciverant capite, Syria sine bello recepta. Sic Crassianam cladem Pacori cæde densavimus.

C A P. X.

Bellum Parthicum cum Antonio.

Expertis invicem Parthis atque Romanis, quum Crassus atq; Pacorus utrimque virium mutuarum documenta fecissent; pari rursus reverentia integrata amicitia: & quidem ab ipso foedus Antonio cum rege percussum. Sed immensa vanitas hominis, dum titulorum cupidine, Araxem & Euphratem sub imaginibus suis legi concupiscit; neque

neque causa, nec consilio, ac ne imaginaria quidem belli indictione, quasi hoc quoque ex arte ducis esset, obrepere; relicta repente Syria in Parthos impetum facit. Gens præter armorum fiduciam callida, simulat trepidationem, & in campos fugam: hic statim quasi victor sequebatur: quum subito nec magna hostium manus, ex improvise, & jam in fessos via, sub vespere, velut nimbus erupit, & missis undique sagittis duas legiones operuerunt. Nihil acciderat in comparationem claudis, quæ in posterum diem imminebat, nisi intervenisset deum miseratio. Unus ex clade Crassiana Parthico habitu castris adeqnitat, & salute Latine data, quum fidem ipso fecisset, quid immineret edocuit; *jam affuturum cum omnibus copiis regem: irent retro, peterentque montes: sic quoque hostem fortasse non desore.* atque ita sequuta est minor vis hostium quam imminebat. Adfuit tamen; deletæque reliquæ copię forent, nisi urgentibus telis in modum grandinis, quadam sorte, quasi docti, procubuissent in genua milites, & elatis super capita scutis, cæsum speciem præbuisent. Tum Parthus arcus inhibuit. deinde Romani quum se rursus extulissent, adeo res miraculo fuit, ut unus ex barbaris miserit vocem; *ite & bene valete, Romani. merito vos victores fama gentium loquitur, qui Parthorum tela fugistis.* Non minor ex aqua postea, quam ab hostibus clades. infesta primum siti regio. tum quibusdam Salmacidis fluvius infestior. novissimeque jam ab invalidis & avidè hauriebatur: quum noxiæ etiam dulcis fieret. Mox & ardores per Armeniam; & nives per Cappadociam; & utriusque cæli subita mutatio pro pestilentia fuit. Sic vix tertia parte de sedecim legionibus reliqua; quum argentum ejus passim dolabris concideretur; & subinde inter moras

mortem à gladiatore suo efflagitasset egregius imperator; tandem perfugit in Syriam. ibi incredibili quadam mentis vecordia ferocior aliquanto factus est: quasi vicisset qui evaserat.

C A P. XI.

Bellum cum Antonio & Cleopatra.

Furor Antonii quatenus per ambitum non interiret, luxu & libidine extinctus est. Quippe post Parthos, quum exosus arma in otio ageret, captus amore Cleopatræ, quasi bene gestis rebus, in regio se sinu reficiebat. Hæc mulier Ægyptia, ab ebrio imperatore, pretium libidinum Romanum imperium petit. Et promisit Antonius: quasi facilior esset Partho Romanus. Igitur dominationem parare, nec tacite: sed patriæ, nominis, togæ, fascium oblitus, totus in monstrum illud ut mente, ita animo quoque, & cultu desciverat. Aureum in manu baculum; ad latus acinaces; purpurea vestis ingentibus obstricta gemmis; diadema aderat, ut regina rex ipse frueretur. Ad primam novorum motuum famam Cæsar à Brundisio trajecerat, ut venienti bello occurreret: positisque in Epiro castris, Leucadem insulam, montemque Leucaten, & Ambracii sinus cornua, infesta classe succinxerat. Nobis quadringentæ amplius naves; ducentæ non minus hostium: sed numerum magnitudo pensabat. Quippe à senis in novenos remorum ordinibus, ad hoc turribus, atque tabularis allevatæ, castellorum & urbiuni specie, non sine gemitu maris, & labore ventorum ferebantur. quæ quidem ipsa moles exitio fuit. Cæsaris naves à triremibus in senos non amplius ordines creverant. Itaque habiles in omnia quæ usus poscebat, ad impetus & recursus flexusque capiendos, illas graves, & ad omnia præpeditas, singulas
plures

plures adortæ, missilibus simul, tum rostris, ad hoc ignibus jactis, ad arbitrium dissipavere. Nec ulla re magis hostilium copiarum apparuit magnitudo, quam post victoriam. Quippe immensa classis, naufragio belli facto, toto mari ferebatur. Arabumque, & Sabæorum, & mille aliarum gentium Asiæ spolia, purpuram aurumque in ripam assidue mota ventis maria revomebant. Prima dux fugæ regina, cum aurea puppe, veloque purpureo, se in altum dedit. Mox sequutus Antonius: sed instare vestigiis Cæsar. Itaque nec præparata in Oceanum fuga; nec munita præsidiis utraque Ægypti cornua, Parætonium atque Pelusium, profuere. prope manu tenebantur. Prior ferrum occupavit Antonius. Regina ad pedes Cæsaris provoluta tentavit oculos ducis. frustra. Nam pulchritudo intra pudicitiam principis fuit. Nec illa de vita quæ offerebatur, sed de parte regni laborabat. Quod ubi desperavit à principe, servarique se triumpho vidit, incautiorem nacta custodiam, in Mausoleum se (sepulchra regum sic vocant) recipit. ibi maximos, ut solebat, induta cultus, in differto odoribus folio, juxta suum se collocavit Antonium: admotisque ad venas serpentibus, sic morte quasi somno soluta.

CAP. XII.

Bella adversus gentes exterarum.

Hic finis armorum civilium. reliqua adversus exterarum gentes: quæ districto circa mala sua imperio, diversis orbis oris emicabant. Nova quippe pax: nec dum assuetæ frenis servitutis tumidæ gentium inflatæque cervices, ab imposito nuper jugo resiliabant. Ad Septemtrionem conversa ferme plaga ferocius agebat; Norici, Illyrii, Pannonii, Dalmatæ, Mysi, Thraces & Daci, Sarmatæ

matæ atque Germani. Noricis animos dabant Alpes atque nives, quo bellum non possêt ascendere: sed omnes illius cardinis populos, Brennos, Senones atque Vindelicos, per privignum suum Claudium Drusum perpacavit. Quæ fuerit callidarum gentium feritas, facile vel mulieres ostendere; quæ deficientibus telis, infantes ipsos afflictos humo in ora militum adversa miserunt. Illyrii quoque sub Alpibus agunt, imasque valles earum, ad quædam quasi claustra, custodiunt, abruptis torrentibus impliciti. in hos expeditionem ipse sumpsit; fierique pontes imperavit. Hic se & aquis & hoste turbantibus, cunctanti ad ascensum militi Scutum de manu rapuit: & in via primus, tunc agmine sequuto, quum Illyricus multitudine pontem succidisset, faucibus manibus ac cruribus, speciosior sanguine, & ipso periculo augustior, terga hostium percecidi. Pannonii duobus saltibus, ac tribus fluviiis, Dravo, Savo, Histroque vallabantur. populari proximos, intra ripas se recipiebant. in hos domandos Vibium misit. cæsi sunt in utrisque fluminibus. Arma victorum non ex more belli cremata; sed capta sunt, & in profluentes data: ut cæteris, qui resistebant, victoria sic nunciaretur. Dalmatæ plerumque sub silvis agunt: inde in latrocinia promptissimi. Hos jam quidem Marcius incensa urbe Delminio quasi detruncaverat. postea Asinius Pollio gregibus, armis, agris multaverat; (hic secundus orator) sed Augustus perdomandos Vibio mandat: qui efferum genus fodere terras coëgit, atque venis repurgare: quod alioquin gens omnium cupidissima, studiosa diligentia acquirit; ut illud in usus suos servare videatur. Myseriam feri, quam truces fuerint, quam ipsorum etiam barbari barbarorum, horribile dictu est. Unus ducum, ante aciem postulato silentio, *Qui*

vos, inquit, estis? Responsum invicem: *Romani, gentium domini*. Et illi, *Ita*, inquit, *si nos viceritis*. Accepit omen Marcus Crassus. Illi statim ante aciem immolato equo concepere votum, *ut caesorum extis ducum & litarent, & vescerentur*. Deos audisse crediderim, nec tubam sustinere poterunt. Non minimum terroris incussit barbaris Domitius centurio, fatis barbaræ, efficacis tamen apud pares homines stoliditatis, qui foculum gerens super cassidem, suscitata motu corporis flammam, velut ardenti capite fundebat. Ante hos, Thracum maxime populus desciverat. Ille barbarus & signis militaribus, & disciplina, armis etiam Romanis assueverat: sed à Pisone perdomiti, in ipsa captivitate rabiem ostendere, quippe quum catenas moribus tentarent, feritatem suam ipsi puniebant. Daci montibus inhærent: Cotisonis regis imperio, quoties concretus gelu Danubius junxerat ripas, decurrere solebant & vicina populari. Visum est Cæsari Augusto gentem aditu difficillimam submovere. Misso igitur Lentulo, ultra ulteriorem repulit ripam: citra, præsidia constituit. Sic tunc Dacia non victa, sed summotâ, atque dilata est. Sarmatæ patentibus campis inequitant, & hos per eundem Lentulum prohibere Danubio fatis fuit. Nihil præter nives, rarasque silvas habent. Tanta barbarie est, ut pacem non intelligant. Germaniam quoq; utinam vincere tantum non putasset: magis turpiter amissa est, quam gloriose acquisita: sed quatenus sciebat patrem suum Cæsarem, bis trajecto ponte Rheno, quæsivisse bellum; in illius honorem concupiit facere provinciam. & factum erat, si barbari tam vitia nostra, quam imperia ferre potuissent. Missus in eam provinciam Drusus, primos domuit Vsipectes: inde Tenetheros percucurrit, & Cattos. Nam Marco-

manorum spoliis insignibus quendam editum tumulum in trophæi modum excoluit. Inde validissimas nationes, Cheruscōs Suevosque & Sicambros pariter aggressus est: qui viginti centurionibus incrematis, hoc velut sacramento sumpserant bellum, adeo certa victoriæ spe, ut prædam in antecessum pactione diviserint. Cherusci equos, Suevi aurum & argentum; Sicambri captivos elegerant: sed omnia retrorsum. Victor namque Drusus equos, pecora, torques eorum, ipsosque, præda divisit, & vendidit. præterea in tutelam provinciarum, præsidia atque custodias ubique disposuit; per Mosam flumen; per Albi; per Visurgim. Nam per Rheni quidem ripam, quinquaginta amplius castella direxit. Bonnam & Cesoniam cum pontibus junxit, classibusque firmavit. Invisum atque inaccessum in id tempus Hercynium saltum patefecit. Ea denique in Germania pax erat, ut mutati homines, alia terra, cœlum ipsum mitius molliusque solito videretur. Denique non per adulationem, sed ex meritis, defuncto ibi fortissimo juvene, ipsi, quod nunquam alias, *senatus* cognomen ex provincia dedit. Sed difficilius est provincias obtinere, quam facere. viribus parantur, jure retinentur. Igitur breve id gaudium. Quippe Germani victi magis, quam domiti erant: moresque nostros magis, quam arma sub imperatore Druso suspiciebant: postquam vero ille defunctus, Vari Quintilii libidinem ac superbiam, haud secus quam sævitiam odisse cœperunt. Ausus ille agere conventum: & in castris jus dicebat, quasi violentiam barbarorum & lictoris virgis, & præconis voce posset inhibere: at illi, qui jam pridem rubigine oblitos enses, inertesque mœrerent equos, ut primum togas, & sæviora armis jura viderunt, duce Arminio arma corripiunt. quum interim

tanta

tanta erat Varo pacis fiducia, ut ne prædicta quidem, & prodita per Segestem, unum principum, conjuratione commoveretur. Itaq, improvidum, & nihil tale metuentem improvise adorti, quum ille (ô securitas!) ad tribunal citaret; undique invadunt, castra rapiunt, tres legiones opprimuntur. Varus perditas res eodem, quo Cannensem diem Paulus, & fato est & animo sequutus. Nihil illa cæde per paludes, perque silvas cruentius: nihil insultatione barbarorum intolerantius, præcipue tamen in caesarum patronos, aliis oculos, aliis manus amputabant: unius os surum, recisa prius lingua, quam in manu tenens barbarus, tandem, inquit, *vipera, sibilare desiste*. Ipsius quoque consulis corpus, quod militum pietas humi abdiderat, effossum. Signa & aquilas duas adhuc barbari possident. tertiam signifer prius quam in manus hostium veniret, evulsit; mensamque intra baltei sui latebras gerens, in cruenta palude sic latuit. Hac clade factum, ut imperium, quod in littore Oceani non steterat, in ripa Rheni fluminis itaret. Hæc ad Septentrionem. Sub Meridiano tumultuatum magis, quam bellatum est. Musulanos atque Gætulos accolas Syrtium, Cossio duce compescuit: unde illi *Gatulici* nomen. Latius victoria patet. Marmaridas atque Garamantas Curinio subigendos dedit. Potuit & ille redire *Marmaricus* sed modestior in æstimanda victoria fuit. Ad Orientem plus negotii cum Armeniis. huc alterum ex Cæsaribus nepotibus suis misit. Ambo fato breves; sed alter inglorius. Massiliæ quippe Lucius morbo solvitur: in Syria Caius ex vulnere, quum Armeniam ad Parthos se subtrahentem recipit. Armenios, victo rege Tigrane, in hoc unum servitutis genus Pompeius assueverat, ut rectores à nobis acciperent. Intermissum ergo jus, per hunc recuperatum,

ratum, non incruento, nec inulto tamen certamine. Quippe Domnes, quem rex Artaxatis præfecerat, simulata prodicione, adortus virum intentum libello, quem, ut thesaurorum rationes continentem, ipse porrexerat, Strictus ac recreatus ex vulnere in tempus. Cæterum barbarus undique infesto exercitu oppressus, gladio, & pyra, in quam se percussus immisit, superstiti etiamnum Cæsari satisfecit. Sub Occasu pacata fere omnis Hispania, nisi quam Pyrenæi desinentis scopulis inhærentem citerior alluebat Oceanus. Hic duæ validissimæ gentes, Cantabri & Astures, immunes imperii agitabant. Canrabrorum & pejor, & altior, & magis pertinax in rebellando animus fuit; qui non contenti libertatem suam defendere, proximis etiam imperitare tentabant, Vaccæosque, & Curgonios, & Aurigonas crebris incursionibus fatigabant. In hos igitur, quia vehementius agere nunciabantur, non mandata expeditio, sed sumpra est. Ipse venit Sagefamam: castra posuit. inde partito exercitu totam in diem amplexus Cantabriam, efferam gentem, ritu ferarum quasi indagine debellabat. Nec ab Oceano quies, quum infesta classe ipsa quoque terga hostium cæderentur. Primum adversus Cantabros sub mœnibus Belgicæ præliatus est. Hinc fuga in eminentissimum Vinnium montem, quem maria prius Oceani, quam arma Romana ascensura esse crediderant. Tertio Arracillum oppidum magna vi repugnat. Captum tamen postremo fuit. Medulli montis obsidio (quem perpetua quindecim millium fossa comprehensum cinxit undique simuladeunte Romano) postquam extrema barbari vident; certatim igne, ferro inter epulas, venenoque, quod ibi vulgo ex arboribus taxeis exprimitur, præcepere mortem: seque pars major à captivitate, quæ videbatur, vindicavere.

Hæc per Antistium, Funnium, Agrippam legatos, hibernans in Tarraconis maritimis Cæsar accepit. Ipse præsens hos deduxit montibus: hos obsidibus astrinxit: hos sub corona jure belli venumdedit. Digna res lauro, digna curru senatui visa est: sed jam Cæsar tantus erat, ut posset triumphos contemnere. Astures per idem tempus ingenti agmine à montibus suis descenderant. Nec temere sumptus, ut barbaris, impetus: sed positis castris apud Asturam flumen, trifariam diviso agmine, tria simul Romanorum castra aggredi parabant. Fuisset & anceps, & cruentum, & utinam mutua clade certamen, tunc tam fortibus, tam subito, tam cum consilio venientibus; nisi Trigæcini prodidissent, à quibus præmonitus Carisius, cum exercitu adveniens oppressit consilia. Sic quoque tamen non incruento certamine. Reliquias fusi exercitus validissima civitas Lancia excepit ubi adeo certatum est, ut quum in captam urbem faces poscerentur, ægre dux impetraverit veniam, *ut victoria Romana stans potius esset, quam incensa, monumentum.* Hic finis Augusto bellicorum certaminum fuit; idem rebellandi finis Hispaniæ. Certo mox fides, & æterna pax; cum ipsorum ingenio, in pacis partes promptiore; tum consilio Cæsaris, qui fiduciam montium timens, in quos se recipiebant, castra sua, sed quæ in plano erant, habitare & incolere jussit. Ingentis esse consilii illud observari cœpit. Natura regionis circa se omnis aurifera, minique & chryfocollæ, & aliorum colorum ferax. Itaque exerceri solum jussit. Sic Astures & latentes in profundo opes suas atque divitias, dum aliis quærunt, nosse cœperunt. Omnibus ad Occasum & Meridiem pacatis gentibus, ad Septentrionem quoque, duntaxat intra Rhenum atque Danubium; item ad Orientem intra Taurum & Euphra-

Euphratem; illi quoque reliqui, qui immunes imperii erant, sentiebant tamen magnitudinem, & victorem gentium populum Romanum reverebantur. Nam & Scythæ misere legatos, & Sarmatæ, amicitiam petentes. Seres etiam, habitantesque sub ipso sole Indi, cum gemmis, & margaritis, elephantes quoque inter munera trahentes, nihil magis, quam longinquitatem viæ imputabant, quam quadriennio impleverant; & tamen ipse hominum color ab alio venire cælo fatebatur. Parthi quoque quasi victoriæ pœniteret, rapta clade Crassiana ultro signa retulere. Sic ubique cuncta atque continua totius generis humani aut pax fuit, aut paxio. Aususque tandem Cæsar Augustus septingentesimo ab Vrbe condita anno, Ianum Geminum claudere, bis ante se clausum; sub Numa rege: & victa primum Carthagine. Hinc conversus ad pacem, pronum in omnia mala, & in luxuriam fluens sæculum, gravibus severisque legibus multis coercuit. Ob hæc tot facta ingentia *Dictator perpetuus*, & *Pater patriæ* dictus. Tractatum etiam in senatu, an quia condidisset imperium, *Romulus* vocaretur: sed sanctius & reverentius visum est nomen *Augusti*; ut scilicet jam tum dum colit terras, ipso nomine & titulo consecraretur.

F I N I S

E P I T O M E

A L T E R A

H I S T O R I Æ

R O M A N Æ :

Sive

Argumenta librorum T. Livii, etiam illorum qui interciderunt, eodem Floro, ut vulgo volunt, autore.

E P I T O M E

H I S T O R I A R V M T. L I V I I,

L I B R I I.

Adventus Æneæ in Italiam, & res ab eo gestæ; Ascanii regnum Albæ, & Silvii Æneæ, ac deinceps Silviorum regnum, primo libro continentur. Numitoris filia à Marte compressa, nati Romulus & Remus: Amulius obruncatus. Vrbs à Romulo condita. Senatus lectus, Cum Sabinis bellatum. Opima spolia Iovi Feretrio lata. In curias populus divisus. Fidenates & Veientes victi. Romulus consecratus. Numa Pompilius ritus factorum tradidit: Iano templum constituit: ejusque portam, pacatis omnibus circa populis, primus clausit: cum Dea Ægeria sibi congressus nocturnos esse simulans, feroces populi animos ad religionem perpulit: Tullus Hostilius Albanos bello petiit. Posthæc Tergeminorum pugna. Horatius absolutus. Metii Suffetii supplicium: Alba diruta: Albani in civitatem recepti: Sabinis bellum indictum.

Etum. Ad postremum fulmine Tullus absumptus
 est. Ancus Marcius caeremonias à Numa institu-
 tas renovavit: Lacinis victis, & ad civitatem ascen-
 dit, montem Aventinum assignavit: Politorium
 urbem Latinorum bello repetitam, quam præci
 Latini occupaverant, dirvit: portem Sublicium in
 Tiberim fecit: Ianiculum collem urbi addidit, fi-
 nes imperii protulit; Ostiam condidit. Regnavit
 annos XXXIII. Eo regnante Lucumo Damarati
 Corinthii filius a Tarquinis, Etruriæ civitate, Ro-
 mam venit, & in amicitiam Anci receptus, Tar-
 quinii nomen ferre cœpit, & post mortem Anci
 regnum excepit. Centum additis, patrum nume-
 rum auxit: Latinos subegit, Circum designavit, lu-
 dos edidit Sabinorum bello petitus, equitum cen-
 turias ampliavit. Tentandæ scientiæ causa Attii
 Navii auguris, consuluisse fertur, an id, de quo co-
 gitaret, effici posset: quod cum ille fieri posse re-
 spondisset: jussisse eum novacula cotem præcide-
 re, idque protinus ab Attio factum. Sabinos præ-
 terea acie vicit: urbem muro circumdedit. cloacas
 fecit. occisus est ab Anci filiis cum regnasset annos
 XXXVIII. Successit ei Ser. Tullius, natus ex captiva
 nobili Corniculana; cui puero adhuc in cunis po-
 sito caput arsisse traditum est. Is Veientes atque
 Etruscos prælio fudit. Censum primus omnium
 egit. Lustrum condidit, quo censa octoginta millia
 esse dicuntur. Classes centuriasque descripsit. Po-
 mœrium protulit: Colles urbi, Quirinalem, Vi-
 minalem, Esquilinumque adjecit. Templum Dia-
 næ cum Latinis in Aventino fecit. Interfectus est à
 L. Tarquinio Prisci filio, consilio filiæ suæ Tulliæ,
 cum regnasset annos triginta quatuor. Post hunc
 D. Tarquinius Superbus, neque Patrum, neque
 populi jussu regnum invasit: quo die scelerata Tul-
 lia per patris jacentis corpus carpentam egit. Ar-
 matos

matos circa se ad custodiam corporis sui habuit. Turnum Herdonium fraude interemit. Bellum cum Volscis gessit : & ex eorum præda templum Iovi in Capitolio fecit. Terminus & Iuventas non addixere : quorum aræ moveri non potuerunt : Filii Sexti Tarquinii dolo , Gabios in potestatem suam redegit. Hujus filiis Delphos profectis, & consulentibus, quis eorum regnaturus esset Romæ, dictum est, eum regnaturum, qui primum matrem osculatus esset. Quod responsum cum ipsi aliter interpretarentur, Iunius Brutus, qui cum iis profectus erat, prolapsus se simulavit, & terram osculatus est. idque factum ejus eventum rei comprobavit. Nam quum impotenter se gerendo Tarquinius Superbus, omnes in odium sui adduxisset; ad ultimum, propter expugnatam nocturna vi à Sexto filio ejus Lucretiæ pudicitiam, quæ, vocato patre ad se Tricipitino, & viro Collatino, obtestata, ne inulta mors ejus esset, cultro se interemit; Bruti opera maxime expulsus est, quum regnasset annos viginti quinque. Tunc consules primum creati sunt, L. Iunius Brutus, & L. Tarquinius Collatinus.

EPITOME LIBRI II.

Brutus jurejurando populum astringit, neminem regnare Romæ passurum Tarquiniorum. Collatinum collegam suum propter affinitatem Tarquiniorum suspectum, coëgit consulatu se abdicare, & civitate cedere. bona regum diripi jussit, agrum Marti consecravit : qui Campus Martius nominatus est. adolescentes nobiles, in quibus suos quoque & sororis filios, quia conjuraverant de recipiendis regibus, securi percussit. servo indicæ, cui Vindicius nomen fuit, libertatem dedit: ex cujus nomine vindicta est appellata. Quum ad-

versus reges, qui, contractis Vejentium & Tarquiniensium copiis, bellum intulerant, exercitum duxisset, in acie cum Arunte filio Superbi commortuus est: eumque matronæ annum luxerunt. P. Valerius consul legem de provocatione ad populum tulit. Capitolium dedicatum est. Porfena Rex Clusinarum, bello pro Tarquiniis suscepto, quum ad Ianiculum venisset, ne Tiberim transiret, virtute Coclitis Horatii prohibitus est: qui, dum alii pontem sublicium rescindunt, solus Etruscos sustinuit: & ponte rupto, armatus se in flumen misit: & ad suos tranavit. Alterum accessit virtutis exemplum à Mucio: qui, quum ad feriendum Porfenam castra hostium intrasset, occiso scriba, quem regem esse putabat, comprehensus, impostam altaribus manum, in quibus sacrificatum erat, exuri passus est: dixitque tales trecentos esse conjuratos in mortem ipsius regis. quorum admiratione coactus Porfena pacis condiciones ferre, bellum omisit, acceptis obsidibus. ex quibus virgo una Clœlia deceptis custodibus per Tiberim ad suos tranavit: & quum reddita esset Porfenæ; honorifice remissa, equestrique statua donata est. Ap. Claudius ex Sabinis Romam transfugit: ob hoc Claudia tribus adjecta est. Numerus tribuum ampliatus est, ut essent viginti una. Adversus Tarquinium Superbum cum Latinorum exercitu bellum inferentem, A. Posthumius dictator prospere pugnavit apud lacum Regillum. Plebs, quum propter nexos ob æs alienum Sacrum in montem secessisset, consilio Menenii Agrippæ seditione revocata est. Idem Agrippa quum decessisset, propter paupertatem publico impendio elatus est. Tribuni plebis quinque creati sunt. Oppidum Volscorum Corioli captum est virtute & opera C. Marcii, qui ob hoc Coriolanus vocatus est. Tib. Atinius,

nus, vir de plebe, quum in visu admonitus esset, ut de quibusdam religionibus ad Senatum perferret, & neglexisset, amisso filio, debilis factus, posteaquam delatus ad Senatum lectica, eadem illa indicaverat, usu pedum recepto, domum reversus est. Quum C. Marcius Coriolanus, qui in exilium erat pulsus, dux Volscorum factus, exercitum hostium urbi Romæ admovisset, & missi ad eum primum legati, postea sacerdotes frustra deprecati essent, ne bellum patriæ inferret: Veturia mater, & Volumnia uxor, impetraverunt ab eo, ut recederet. Lex agraria primum lata est. Sp. Cassius consularis regni crimine damnatus est, necatusque. Oppia virgo Vestalis ob incestum viva defossa est. Quum vicini hostes Veientes, incommodi magis, quam graves essent, familia Fabiorum id bellum gerendum depoposcit, misitque in id trecentos sex armatos: qui ad Cremeram ad unum ab hostibus cæsi sunt: uno impubere domi relicto. Appius Claudius consul, quum adversus Volscos contumacia exercitus male pugnatum esset, decimum quemque militum fuste percussit. Res præterea adversum Volscos, & Æquos & Veientes, & seditiones inter Patres, plebemque continet.

EPITOME LIBRI III.

Seditiones de agrariis legibus factæ. Capitolium ab exulibus & servis occupatum, cæsis iis receptum est. Census bis actus. priore lustro censa civium capita centum quatuor & viginti millia ducenta quatuordecim, præter orbos, orbisque sequenti, centum triginta duo millia quadringenta novem. Quum adversus Æquos res male gesta esset, L. Quintius Cincinnatus dictator factus, quum rure intentus rustico operi esset, ad id bellum gerendum accersitus est. Is victos hostes subjugum

jugum misit. Tribunorum plebis numerus ampliat-
 us est : ut essent decem , trigesimo sexto anno à
 primis tribunis plebis. Petitis per legatos, & alla-
 tis Atticis legibus , ad constituendas eas propo-
 nendasque decemviri pro consulibus sine ullis aliis
 magistratibus creati, altero & trecentesimo anno,
 quam Roma condita erat : & ut à regibus ad con-
 sules , ita à consulibus ad decemviros translatum
 imperium. Ii decem tabulis legum positis , quum
 modeste se in eo honore gessissent , & ob id in al-
 terum quoque annum eundem esse magistratum
 placuisset , quum complura impotenter fecissent,
 magistratum noluerunt deponere , & in tertium
 annum retinuerunt : donec invicto eorum impe-
 rio finem attulit libido Ap. Claudii. Qui quum
 in amorem virginis incidisset, submisso , qui eam
 in servitutem peteret ; necessitatem patri ejus Vir-
 ginio imposuit , rapto ex taberna proxima cultro,
 ut filiam interimeret , cum aliter eam tueri non
 posset , ne in potestatem stuprum illaturi veniret.
 Hoc tam magnæ luxuriæ exemplo plebs incitata,
 montem Aventinum occupavit : coëgitque de-
 cemviros abdicare se magistratu. ex quibus Ap-
 pius , & unus collegarum , qui præcipue pœnam
 meruerant , in carcerem conjecti , cæteri in exi-
 lium acti. Res præterea contra Sabinos , & Vol-
 scos , & Æquos prospere gestas continet. & pa-
 rum honestum populi Romani judicium : qui ju-
 dex inter Ardeates & Aricinos sumptus , agrum,
 de quo ambigebatur, sibi adjudicavit.

E P I T O M E LIBRI IV.

Lex de connubio Patrum & plebis à tribunis
 plebis , contentione magna , Patribus repu-
 gnantibus perlata est. Tribuni militares. Aliquot
 annis res populi Romani domi militiaeque per
 hoc

hoc genus magistratus administratæ. Item censores tunc primum creati. Ager Ardeatinus Romani populi iudicio ablati, missis in eum colonis, restitutus est. Cum fame populus Romanus laboraret, Sp. Melius eques Romanus frumentum populo sua impensa largitus est: & ob id factum conciliata sibi plebe, regnum affectans, à C. Servilio Ahala magistro equitum, jussu Quintii Cincinnati dictatoris, occisus est: L. Minutius index bove aurata donatus est. Legatis Romanis à Fidenatibus occisis, quoniam ob Rempublicam occubuerant, statuat in rostris positæ sunt. Cornelius Cossus tribunus militum, occiso Tolumnio rege Vejentium, opima spolia secunda retulit. Mamercus Æmilius dictator, censuræ honore, qui antea per quinquennium gerebatur, anni & sex mensium spatio finito, ob eam rem à censoribus notatus est. Fidenæ in potestatem redactæ eoque coloni missi sunt. quibus occisis Fidenates quum defecissent à populo Romano, à Mamercio Æmilio dictatore victi sunt, & Fidenæ captæ. Conjuratio servorum oppressa. Posthumius tribunus militum, propter crudelitatem ab exercitu occisus est. Stipendium ex ærario tum primum militibus datum. Res præterea gestas adversum Volscos & Vejentes, Fidenates, & Faliscos, continet.

EPITOME LIBRI V.

In obsidione Vejorum hibernacula militibus facta sunt. ea res quum esset nova, indignationem tribunorum plebis movit, querentium non dari plebi nec per hiemen militiæ requiem. Equites tum primum equis suis merere cœperunt. Quum inundatio ex lacu Albano facta esset, vates qui eam rem interpretaretur de hostibus captus est. Furius Camillus dictator decem annos obsessos

Vejos cepit: simulachrum Iunonis Romam transf-
 tulit. decimam partem prædæ Delphos Apollini
 misit. Idem tribunus militum, quum Faliscos
 obsideret, proditos hostium filios parentibus re-
 misit: statimque deditione facta, Faliscorum vi-
 ctoriam iustitia consecutus est. Quum alter ex
 censoribus C. Iulius decessisset, in locum ejus
 M. Cornelius successit. nec id postea factum
 est: quoniam eo lustro à Gallis Roma capta est.
 Furius Camillus, quum ei dies à L. Apuleio tribu-
 no plebis dicta esset, in exilium abiit. Quum Se-
 nones Galli Clusium obsiderent, & legati à Sena-
 tu missi ad componendam inter eos & Clusinos
 pacem, pugnantibus contra Gallos in acie Clusino-
 rum steterunt; hoc facto eorum concitati Senones
 urbem infesto exercitu petierunt, fuscisque ad Al-
 liam flumen Romanis, cepere urbem, præter Ca-
 pitolium, in quod se iuventus contulerat: majores
 natu cum insignibus honorum, quos quisque
 gesserat, in vestibulis ædium sedentes occiderunt.
 & quum per aversam partem Capitolii jam in
 summum evasisset, proditi clangore anserunt,
 M. Manlii præcipue opera dejecti sunt. coactis
 deinde propter famem Romanis descendere, ut
 mille pondo auri darent, & hoc pretio finem ob-
 sidionis emerent; Furius Camillus dictator absens
 creatus, inter pendendum aurum cum exercitu
 venit; & Gallos post sextum mensem urbe expul-
 lit, ceciditque. Ædes Aio Loquutio facta, quo
 loco ante urbem captam vox audita erat, adven-
 tare Gallos. Dictum est ad Vejos, migrandum
 esse, propter incensam & dirutam urbem. quod
 consilium Camillo auctore discussum est. Movit
 populum vocis quoque omen ex centurione au-
 ditæ, qui, quum in forum venisset, manipulariis
 suis dixerat, Sta miles, hic optime manebimus.

EPITOME LIBRI VI.

Res adversus Æquos & Volscos & Prænestinos prospere gestas continet. Quatuor tribus additæ, Stellatina, Sabatina, Tromentina, Arnienfis. M. Manlius, qui Capitolium à Gallis defenderat, quum obstructos ære alieno liberaret, nexos exsolveret, crimine affectati regni damnatus; de saxo Tarpeio dejectus est: in cujus notam Senatusconsultum factum, ne cui de Manliagente Marco cognomen esset. C. Licinius, & L. Sestius trib. pleb. legem promulgarunt, ut consules, etiam ex plebe fierent, qui ex Patribus creabantur. eamque legem cum magna contentione, repugnantibus Patribus, quum eidem tribuni plebis per quinquennium soli magistratus fuissent, pertulerunt; & primus ex plebe consul L. Sestius creatus est. Lata est altera lex, ne cui plus quingentis jugeribus agri liceret possidere.

EPITOME LIBRI VII.

Duo novi magistratus adjecti sunt; prætura & ædilitas curulis. Pestilentia civitas laboravit, eamque insignem fecit mors Furii Camilli. cujus remedium & finis quum per novas religiones quæreretur, ludi scenici tunc primum facti sunt. Quum dies L. Manlio dicta esset à M. Pomponio tribuno plebis, propter delectum acerbe actum, & T. Manlium filium, relegatum sine ullo crimine; adolescens ipse, cujus relegatio patri objiciebatur, venit in cubiculum tribuni, strictoque gladio coëgit eum in verba sua jurare. Non perseveraturum se in accusatione. Tunc omnia pretiosa missa sunt in patentem voraginem urbis Romæ. in eam Curtius armatus equo se præcipitavit, eaque expleta est. T. Manlius adolescens, qui patrem à tribunitia vexatione liberaverat, contra Gallum provo-

cantem aliquem ex militibus Romanis, in singulare certamen descendit, eique occiso torquem aureum detraxit: quem ipse postea tulit, & ex eo Torquatus est nuncupatus. Duæ tribus additæ, Pontina & Publicia. Licinius Stolo lege ab ipso lata damnatus est, quod plus quingentis jugeribus agri possideret. M. Valerius tribunus militum Galum, à quo provocatus erat, insidente galeæ corvo, & unguibus rostroque hostem infestante, inreremit, & ex eo Corvini nomen accepit: consulque proximo anno creatus est ob virtutem, quum vigesimum tertium ageret annum. Amicitia cum Carthaginensibus juncta. Campani, quum urgerentur à Samnitibus bello, auxilio adversus eos à senatu petito; quum id non impetrarent, urbem atque agros populo Romano dediderunt. ob quam causam ea quæ populi Romani facta essent, defendi bello adversus Samnites placuit. Quum ab A. Cornelio consule exercitus in iniquum locum deductus, in magno discrimine esset, P. Decii Muris tribuni militum opera servatus est. qui occupato colle super id jugum, in quo Samnites confederant, occasionem consuli in æquiores locum evadendi dedit: ipse ab hostibus circumfessus erupit. Milites Romani, qui Capuæ in præsidio erant relictæ, quum de ea occupanda urbe conspirassent, & detecto consilio, metu supplicii à populo Romano defecissent; per M. Valerium Corvinum dictatorem, qui consilio suo eos à furore revocaverat, patriæ restituti sunt. Res præterea contra Hernicos, & Gallos, & Tiburtes, & Privernates, & Tarquinieneses, & Samnites, & Volscos prospere gestas continet.

EPITOME LIBRI VIII.

Latini cum Campanis defecerunt, & missis legatis ad senatum conditionem tulerunt, ut, si pacem habere vellent, alterum ex Latinis consulem facerent. Qua legatione perlata, prætor eorum Annius de Capitolio ita prolapsus est, ut exanimaretur. T. Manlius consul filium, quod contra edictum adversum Latinos, quamvis prospere pugnasset, securi percussit. Laborantibus in acie Romanis, P. Decius tunc consul cum Manlio, devovit se pro exercitu: & concitato equo quum in medios hostes se intulisset, interfectus, morte sua Romanis victoriam restituit. Latini in deditioem venerunt. T. Manlio in urbem reverso, nemo ex juventute obviam processit. Minucia virgo Vestalis, incesti damnata est. Aufonibus victis, in oppidum ex iis captum Cales colonia deducta est. Item Fregellæ colonia deductæ sunt. Veneficium complurium matronarum deprehensum: quarum plurimæ statim epotis medicaminibus perierunt. Lex de veneficio tunc primum constituta. Privernatibus, quum rebellassent, victis civitas data est. Palæpolitani, bello & obsidione victi, in deditioem venerunt. Q. Publilio, qui eos obsederat primo, & imperium prolatum, & pro consule decretus triumphus. Plebs nexu liberata est, propter Lucii Papirii creditoris libidinem, qui C. Publilio debitori suo stuprum inferre voluerat. Quum L. Papirius dictator reversus in urbem ab exercitu esset propter auspicia repetenda, Q. Fabius magister equitum, occasione rei bene gerendæ invitatus, contra edictum ejus prospere adversus Samnites pugnavit. Ob eam causam quum dictator de magistro equitum supplicium sumpturus videretur, Fabius Romam profugit: &

proficeret, populi precibus donatus est. Res præterea contra Samnites prospere gestas continet.

E P I T O M E LIBRI IX.

Titus Veturius & Sp. Posthumius apud Caudinas Furcas, deducto in locum iniquum exercitu, quum nulla spes evadendi esset, fœdere cum Samnitibus facto, & sexcentis equitibus Romanis obsidibus datis, ita exercitum abduxerunt, ut omnes sub jugum mitterentur. iidemque, auctore Sp. Posthumio consule, qui in senatu suaserat, ut eorum deditio, quorum culpa tam deforme fœdus ictum erat, publica fides liberaretur, cum duobus tribunis plebis, & omnibus qui fœdus sponderant, dediti Samnitibus, non sunt recepti. nec multo post fusis à Papirio Cursore Samnitibus, & sub jugum missis, receptisque sexcentis equitibus Romanis, qui obsides dati erant. pudor prioris flagitii abolitus. Tribus duæ adjectæ sunt. Ap. Claudius censor aquam Claudiam perduxit: viam stravit, quæ Appia vocata est: libertinorum filios in senatum legit. Ideoque quoniam is ordo videbatur inquinatus indignis, sequentis anni consules in senatu legendo observaverunt, quemadmodum ante per proximos censores observatum fuerat. Res præterea contra Apulos, Etruscos, Umbros, Marfos, Pelignos, Æquos & Samnites, quibus fœdus erat restitutum, prospere gestas continet. Flavius Scriba, libertino patre natus, ædilis curulis fuit; per forenses factionem creatus: quæ quum comitia & campum turbaret, & in iis propter nimias vires dominaretur, à Q. Fabio censore in quatuor tribus redacta est. Eaque res Fabio Max. nomen dedit. In hoc libro mentio Alexandri Magni, qui temporibus his fuit. & æstimatis populi Romani viribus quæ tunc erant,

erant, colligit, si Alexander in Italiam trajecisset, non tam facilem ei victoriam de populo Romano fore, quam de iis gentibus quas ad Orientem imperio suo subjecerat.

EPITOME LIBRI X.

Coloniæ deductæ sunt Sora ac Alba. Carseoli Marfi in deditiōem accepti. Collegium augurum ampliatum est, ut essent novem, cum antea quaterni fuissent. Lex de provocatione ad populum, à Valerio consule tunc tertium lata est. Duæ tribus adjectæ sunt, Aniensis & Terentina. Samnitibus bellum indictum; & adversus eos sæpe prospere pugnatum. Quum adversus Etruscos, Umbros, Samnites, Gallos, P. Decio & Q. Fabio ducibus, pugnaretur, Romanusque exercitus in maximo esset discrimine, P. Decius, secutus exemplum patris, devovit se pro exercitu, & morte sua victoriam ejus pugnae populo Romano dedit. Papirius Cursor, Samnitium exercitum, qui jurejurando obstrictus, quo majore constantia virtutis pugnaret, in aciem descenderat, fudit. Census actus est. Iustrum conditum. censa sunt civium capita ducenta sexaginta duo millia & trecenta viginti duo.

EPITOME LIBRI XI.

Quum Fabius Gurges consul male adversum Samnites pugnasset, & senatus de removendo eo ab exercitu ageret, Fabius Maximus pater deprecatus hanc sibi ignominiam, eo maxime senatum movit, quod iturum se filio legatum pollicitus est; idque præstitit. ejus consiliis & opera filius consul adjutus, cæsis Samnitibus triumphavit. C. Pontium imperatorem Samnitium, ductum in triumpho, securi percussit. Quum civitas pestilentia laboraret, missis legatis, ut Æsculapii signum Romam ab Epidauro transferrent; anguem, qui se
in

in navem eorum contulerat, in quo ipsum numen esse constabat, deportavere: eoque in insulam Tiberis egresso, eodem loco sedes Æsculapio consecrata est. L. Posthumius consularis, quoniam quum exercitui præesset, opera militum in agro suo usus erat, damnatus est. Cum Samnitibus pacem petentibus fœdus quarto renovatum est. Curius Dentatus consul, Samnitibus cæsis, & Sabinis, qui rebellaverant, victis, & in deditionem acceptis, bis in eodem magistratu triumphavit. Coloniae deductæ sunt, Castum, Sena, Adria. Triumviri capitales tunc primum creati sunt. Censu acto lustrum conditum est: censa sunt civium capita ducenta septuaginta tria millia. Plebs, propter æs alienum, & graves & longas seditio- nes, ad ultimum secessit in Janiculum. unde à Q. Hortensio Dictatore deducta est; isque in ipso magistratu decessit. Res præterea contra Volsinien- ses gestas continet: item adversus Lucanos, contra quos auxilium Thurinis ferre placuerat.

E P I T O M E LIBRI XII.

Quum legati Romanorum à Gallis Senonibus interfecti essent, bello ob id Gallis indicto, L. Cæcilius prætor cum legionibus ab iis cæsus est. Quum à Tarentinis classis Romana direpta esset, duumviro, qui præerat classi, occiso, legati ad eos à senatu, ut de iis injuriis quererentur missi, pul- sati sunt. ob id bellum iis indictum est. Samnites defecerunt. Adversus eos, & Lucanos, & Bruttios, & Etruscos, aliquot præliis à compluribus ducibus bene pugnatum est. Pyrrhus Epirotarum rex, ut auxilium ferret Tarentinis, in Italiam venit. Cum in præsidium Rheginorum legio Campana cum præfecto Decio Iubellio missa esset, occisis Rhe- ginis Rhegium occupavit.

EPITOME LIBRI XIII.

Valerius Lævinus consul parum prospere adversus Pyrrhum pugnavit: elephantorum maxime inusitata facie territis militibus. Post prælium quum corpora Romanorum, qui in acie ceciderant, Pyrrhus inspiceret, omnia versa in hostem invenit: populabundusque ad urbem Romanam processit. C. Fabricius, missus ad eum à senatu ut de redimendis captivis ageret, frustra, ut patriam desereret, à rege tentatus est. captivi sine pretio remissi sunt. Cyneas legatus à Pyrrho ad senatum missus, petiit, ut componendæ pacis causa rex in urbem reciperetur. de qua re quum ad frequentiore senatum referri placuisset, Ap. Claudius, qui propter valetudinem oculorum jam diu consiliis publicis se abstinuerat, venit in curiam, & sententia sua tenuit, ut id Pyrrho negaretur. Cn. Domitius censor primus ex plebe lustrum condidit. censa sunt civium capita ducenta septuaginta octo millia ducenta viginti duo. Iterum adversus Pyrrhum dubio eventu pugnatum est. Cum Carthaginensibus quarto fœdus renovatum est. Quum C. Fabricio consuli is, qui ad eum à Pyrrho transfugerat, polliceretur se regi venenam daturum, cum indicio ad regem remissus est. Res præterea contra Etruscos, Lucanos, Bruttios, & Samnites, prospere gestas, continet.

EPITOME LIBRI XIV.

Pyrrhus in Siciliam trajecit. Quum inter alia prodigia fulmine dejectum esset in Capitolio Iovis signum, caput ejus per aruspices inventum est. Curius Dentatus, quum delectum haberet, ejus qui citatus non responderat, bona primus vendidit. Pyrrhum iterum ex Sicilia in Italiam reversum vicit, & Italia expulit. Fabricius censor P. Corneli-
lium

lium Rufinum consularem senatu movit, quod is decem argenti pondo facti haberet. Lustrum à censoribus condito, censa sunt capita civium ducenta septuaginta unum millia ducenta viginti quatuor. Cum Ptolomæo Ægypti rege societas juncta est. Sextilia virgo Vestalis damnata incesti, viva defossa est. Coloniae deductæ sunt, Posidonia, & Cossa. Carthaginensium classis auxilio Mamertinis venit: quo facto ab iis fœdus violatum est. Res præterea contra Lucanos, Samnites & Bruttios feliciter gestas, & Pyrrhi regis mortem continet.

E P I T O M E L I B R I X V.

Victis Tarentinis pax & libertas data est. Legio Campana, quæ Rhegium occupaverat, obsessa, deditioe facta, securi percussa est. Quum legatos Apolloniatis ad senatum missos quidam juvenes pulsassent, dediti sunt Apolloniatis. Picenibus victis pax data. Coloniae deductæ, Ariminum in Piceno, Beneventum in Samnio. Tunc primum populus Romanus argento uti cœpit. Umbri & Sallentini victi, in deditioem accepti sunt. Quæstorum numerus ampliatus est, ut essent octo.

E P I T O M E L I B R I X V I.

Origo Carthaginensium, & primordia urbis referuntur; contra quos & Hieronem regem Syracusanorum auxilium Mamertinis ferendum censuit senatus. Quum de ea re inter suadentes, ut id fieret, dissuadentesque, contentio fuisset, transgressisque tum primum mare equitibus Romanis, adversus Hieronem sapius bene pugnatum. Petenti pax data est. Lustrum à censoribus conditum. censa sunt civium capita ducenta nonaginta duo millia ducenta viginti quatuor. Decimus Junius Brutus munus gladiatorium in honorem defuncti patris edidit primus. Colonia Efernia deducta

ducta est. Res præterea contra Pœnos & Volscos prospere gestas continet.

EPITOME LIBRI XVII.

Cn. Cornelius Consul à classe Punica circumventus, & per fraudem, velut in colloquium evocatus, captus est. C. Duillius Consul adversus classẽm Pœnorum prospere pugnavit, primusque omnium Romanorum ducum, navalis victoriæ duxit triumphum. ob quam causam ei perpetuus honos habitus est, ut revertenti à cœna, tibicine canente, funale præferretur. L. Cornelius Consul in Sardinia & Corsica contra Sardos, & Corfos, & Hannonem Pœnorum ducem feliciter pugnavit. Attilius Calatinus Consul, quum in locum iniquum à pœnis circumfessum temere duxisset exercitum, M. Calpurnii tribuni militum virtute & opera evasit: qui cum trecentis militibus eruptione facta, hostes in se converterat. Annibal dux Pœnorum, victa classe cui præfuerat, à militibus suis in crucem sublatus est.

EPITOME LIBRI XVIII.

Attilius Regulus Consul victis navali prælio Pœnis, in Africam trajecit. & ibi serpentem portentosæ magnitudinis cum magna militum clade occidit, & quum aliquot præliis bene adversum Carthaginenses pugnasset, successorque ei à senatu prospere bellum gerenti non mitteretur, id ipsum per literas ad senatum missas questus est: in quibus inter causas petendi successoris, quod agellus ejus à mercenariis esset desertus. Quærente deinde fortuna, ut magnum utriusque casus exemplum in Regulo proderetur, accersito à Carthaginensibus Xantippo Lacedæmoniorum duce, victus prælio, & captus est. Res deinde à ducibus Romanis omnibus terra marique prospere gestas, defor-

deformavere naufragia classium. Tib. Coruncanius primus ex plebe pontifex maximus creatus est. P. Sempronius Sophus, Manius Valerius Maximus censores, quum senatum legerent, tredecim senatu moverunt. lustrum condiderunt, quo censa sunt civium capita ducenta nonaginta septem millia: septingenta nonaginta septem. Regulus missus à Carthaginiensibus ad senatum, ut de pace, & si eam non posset impetrare, de captivis commutandis ageret; jurejurando astrictus est, rediturum se Carthaginem, si commutari captivos non placuisset. Vtrumque negandi auctor senatui fuit: & quum fide custodita reversus esset, supplicio à Carthaginiensibus de eo sumpto, periit.

E P I T O M E LIBRI XIX.

Cæcilius Metellus, rebus adversus Pœnos prospere gestis, speciosissimum egit triumphum; tredecim ducibus hostium, & centum vingiti elephantis in eo ductis. Claudius Pulcher Consul contra auspicia profectus, jussis immergi pullis, qui cibari nolebant; infeliciter adversus Carthaginienses classe pugnavit: & revocatus à senatu, jussusque dictatorem dicere, Claudium Glauciam dixit; fortis ultimæ hominem: qui, coactus abdicare se magistratu, postea ludos prætextatus spectavit. Attilius Calatinus primus dictator extra Italiam exercitum duxit. Cum Pœnis captivorum commutatio facta est. Coloniae deductæ sunt, Fregena, & in agro Sallentino Brundisium. Lustrum à Censoribus conditum est. censa sunt civium capita ducenta quinquaginta unam millia ducenta viginti duo. Claudia, soror Claudii, qui contemptis auspiciis male pugnaverat, à ludis revertens, quum turba premeretur, dixit, *Vtinam frater meus viveret, iterumque classem duceret!* ob eam causam

ſam multa ei dicta eſt. Duo prætores tum primum creati ſunt. Cæcilius Metellus Pontifex maximus, A. Poſthumium conſulem, quoniam idem & flamen Martialis erat, quum iſ ad bellum gerendum proficiſci vellet, in urbe tenuit, nec paſſus eſt à ſacris recedere. Rebus adverſus Pœnos à pluribus ducibus proſpere geſtis, ſummam victoriæ C. Lucretius conſul, victa ad Ægates inſulas claſſe Pœnorum, impoſuit. Petentibus Carthaginienſibus pax data eſt. Quum templum Veſtæ arderet, Cæcilius Metellus Pontifex maximus, ex incendio ſacra rapuit. Duæ tribus adjectæ ſunt, Velina, & Quirina. Falifci quum rebellarent, ſexto die perdomiti, in deditiorem venerunt.

EPITOME LIBRI XX.

Spolegium colonia deducta. Adverſus Ligures tunc primum exercitus promotus eſt. Sardi & Corſi, quum rebellarent, ſubacti ſunt. Tutia virgo Veſtalis inceſti damnata eſt. Bellum Illyriis, propter unum ex legatis, qui ad eos miſſi erant occiſum, indictum eſt: ſubactique in deditiorem venerunt. Prætorum numerus ampliatus eſt, ut eſſent quatuor. Galli Tranſalpini, qui in Italiam irruerant, cæſi ſunt. Eo bello populus Romanus ſui Latiniſque nominis, trecenta millia armatorum habuiſſe dicitur. Exercitibus Romanis tum primum trans Padum ductis, Galli Inſubres aliquot præliis fuſi, in deditiorem venerunt. M. Claudius Marcellus conſul, occiſo Inſubrium Gallorum duce Viridomaro, opima ſpolia retulit. Iſtri ſubacti ſunt. item Illyrii, cum rebellarent, domi in deditiorem venerunt. Luſtrum à cenſoribus conditum eſt; quo cenſa ſunt civium capita ducenta ſeptuaginta millia ducenta tredecim. Libertini in quatuor tribus redacti ſunt, quum antea
diſperſi

disperſi fuiſſent; Eſquilinam, Palatinam, Suburanam, Collinam. C. Flaminius Cenſor viam Flaminiam munivit, & circum Flaminium extruxit. Coloniae deductae in agro de Gallis capto Placentia & Cremona.

E P I T O M E L I B R I X X I.

In Italia belli Punici ſecundi acta narrantur: & Annibalis Pœnorum ducis contra foedus per Iberum amnem tranſitus. à quo Saguntum ſociorum populi Romani civitas octavo menſe capta eſt. de quibus injuriis miſſi legati ad Carthaginienſes, qui quererentur. cum ſatisfacere nollent, bellum iis indictum eſt. Annibal, ſuperato Pyrenæo ſaltu, per Gallias fuſis Volſcis, qui obſiſtere conati erant, ad Alpes venit: & laborioſo per eas tranſitu (quum montanos quoque Gallos obvios aliquot præliis repuliſſet) deſcendit in Italiam, & ad Ticinum amnem Romanos equeſtri prælio fudit: in quo vulneratum P. Cornelium Scipionem protexit filius, qui Africani poſtea nomen accepit. iterumque exercitu Romano ad flumen Trebiam fuſo, Annibal Apenninum quoque, per maximam militum vexationem propter vim tempeſtatum, tranſiit. C. Cornelius Scipio in Hiſpania contra Pœnos proſpere pugnavit, duce hoſtium Magone capto.

E P I T O M E L I B R I X X I I.

Annibal, per continuas vigilias in paludibus Oculo amiſſo, venit in Etruriam: per quas paludes quatridduo & tribus noctibus ſine ulla requie iter fecit. C. Flaminius, conſul, homo temerarius, contra auſpicia proſectus, ſignis militari-
bus effoſſis, quæ tolli non poterant, & ab equo quem conſcenderat, per caput devolutus, inſidiis ab Annibale circumventus, ad Thraſymenum lacum

cum cum exercitu cæsus est. Sex millia quæ eruperant, fide ab Maharbale data, perfidia Annibalis vincita sunt. Quum ad nuncium cladis Romæ luctus esset, duæ matres insperato receptis filiis gaudio mortuæ sunt. Ob hanc cladem ex Sibyllinis libris ver sacrum votum. Quum deinde Q. Fabius Maximus dictator, adversus Annibalem missus, nollet acie cum eo configere, ne contra ferocem tot victoriis hostem terrium adversis præliis militem pugnae committeret, & opponendo se tantummodo conatus Annibalis impediret: M. Minucius magister equitum, ferox & temerarius, criminando dictatorem, tanquam segnem, & timidum, effecit, ut populi jussu ei imperium cum dictatore æquaretur: divisoque exercitu, quum in iniquo loco conflixisset, & in maximo discrimine legiones ejus essent; superveniente cum exercitu Fabio Maximo discrimine liberatus est. quo beneficio victus castra cum eo junxit, & patrem eum salutavit: idemque facere milites jussit. Annibal, vastata Campania inter Casilinum oppidum & Calliculam montem, à Fabio clausus, farramentis ad cornua bouum ligatis & incensis, præsidium Romanorum, quod Calliculam insidebat, fugavit: & sic transgressus est saltum. idemque Fabii Maximi dictatoris, quum circumposita ureret, agro pepercit, ut illum tanquam proditorem suspectum faceret. Æmilio deinde Paulo & Terentio Varrone consulibus & ducibus, cum maxima clade adversus Annibalem ad Cannas pugnatum est: cæsaque eo prælio Romanorum quadraginta quinque millia, cum Paulo consule & senatoribus octoginta; consularibus atque prætoriis aut ædilitiis triginta. Postquam cladem quum à nobilibus adolescentibus propter desperationem consilium de relinquenda Italia iniretur, P. Cornelius Scipio

pio tribunus militum, qui postea Africanus nuncupatus est, stricto super capite deliberantium ferro, juravit se pro hoste habiturum eum qui in verba sua non jurasset: effecitque ut omnes minime relictum iri à se Italiam jurejurando astringerentur. Præterea trepidationem urbis & luctum, & res in Hispania meliore eventu gestas continet, Opimia, & Floronia, Vestales virgines, incesti damnatæ. Propter paucitatem vero militum, servorum octo millia armata sunt, captivi, quum potestas esset redimendi, redempti non sunt. Varro obviam itum est, & gratiæ actæ, quod de Republ. non desperasset.

E P I T O M E LIBRI XXIII.

Campani ad Annibalem defecere. Nuntius Cannensis victoriæ Mago Carthaginem missus, annulos aureos à digitis occisorum Romanorum detractos, in vestibulo curiæ effudit: quos excessisse modii mensuram traditur. Post quem nuntium Hanno, ex Pœnis nobilissimus, suadebat senatui Carthaginensium, ut pacem à populo Romano peterent: nec tenuit, obstrepente Barchina factione. Cl. Marcellus prætor ad Nolam, eruptione adversus Annibalem ex oppido facta, prospere pugnavit. Exercitus Annibalis per hiberna Capuæ ita luxuriatus est, ut corporum viribus atque animorum enervaretur. Casilinum à Pœnis obsessum, ita fame vexatum est, ut lora & pelles scuris detractas, item mures essent; & nucibus per Vulturnum amnem à Romanis missis vixerint. Senatus ex equestri ordine hominibus centum nonaginta septem suppletus est. L. Posthumius prætor à Gallis cum exercitu cæsus est. Cn. & P. Scipiones in Hispania Asdrubalem vicerunt, & Hispaniam suam fecerunt. Reliquiæ Cannensis exerci-

exercitus in Siciliam relegatæ sunt : ne recederent inde, nisi finito bello. Inter Philippum Macedonum regem & Annibalem societas juncta est. Sempronius Gracchus consul Campanos cecidit. Præterea in Sardinia feliciter à T. Manlio prætore adversus Pœnos Sardosque res gestas continet : à quo Asdrubal dux, & Mago & Hanno capti. Claudius Marcellus prætor, Annibalis exercitum ad Nolam prælio fudit, & vicit : primusque tot claudibus fessis Romanis meliorem spem belli dedit.

EPITOME LIBRI XXIV.

Hieronimus, Syracusanorum rex, cujus avus Hiero amicus populo Romano fuerat, ad Carthaginenses defecit : & propter crudelitatem superbiamque, à suis interfectus est. T. Sempronius Gracchus, proconsul, prospere adversus Pœnos & Hannonem ducem ad Beneventum pugnavit ; fervorum maxime opera, quos liberos esse jussit. Claudius Marcellus, consul, in Sicilia, quæ prope tota ad Pœnos defecerat, Syracusas obsedit. Philippo Macedonum regi bellum indictum est : qui ad Apolloniam nocturno prælio oppressus, fugatusque, in Macedoniam cum prope inermi exercitu perfugit. ad id bellum gerendum Valerius Prætor missus. Res præterea in Hispania à P. & Cn. Scipionibus adversus Carthaginenses gestas continet. Syphax rex Numidarum, in amicitiam ascitus, & à Masinissa, rege Massylorum, pro Carthaginensibus pugnante, victus, in Hispaniam ad Scipionem cum maxima manu transit contra Gades. ubi angusto freto Africa & Hispania dirimuntur. Celtiberi quoque in amicitiam recepti. quorum auxiliis ascitis, tunc primum mercenarium militem Romana castra habuerunt.

E P I T O M E LIBRI XXV.

P. Cornelius Scipio, postea Africanus, ante annos ædilis factus est. Annibal urbem Tarentum, præter arcem, per Tarentinos juvenes, qui se noctu venatum ire simulaverant, cepit. Ludi Apollinares ex Marcii carminibus, quibus Cannensis clades prædicta fuerat, instituti sunt. **Q.** Fulvio & Ap. Claudio consulibus, adversus Hannonem Pœnorum ducem prospere pugnatum est. T. Sempronius Gracchus proconsul ab hospite suo Lucano in insidias deductus, à Magonne interemptus est. Centenius Penula, qui centurio militaverat, quum petisset à senatu ut sibi exercitus daretur, pollicitusque esset, si hoc impetrasset, de Annibale victoriam; octo millibus acceptis, militum dux factus, confligit acie cum Annibale. & cum exercitu cæsus est. Cn. Fulvius prætor male adversus Annibalem pugnavit. in quo prælio hominum sexdecim millia ceciderunt: ipse cum equitibus ducentis effugit. Capua obsessa est à **Q.** Fulvio & Ap. Claudio Consulibus. Claudius Marcellus Syracusas expugnavit anno tertio, & ingentem se virum gessit. in eo tumultu urbis captæ, Archimedes intentus formis quas in pulvere descripserat, interfectus est. **P.** & Cn. Scipiones in Hispania tot tantarumque rerum feliciter gestarum tristem exitum tulerunt: prope cum totis exercitibus cæsi, anno octavo, quam in Hispaniam iverant. amissæque provinciæ possessio foret, nisi L. Marcii equitis Romani virtute, & industria, contractis exercituum reliquiis, ejusdem hortatu, bina castra hostium expugnata essent. Ad triginta septem millia cæsa: ex mille octingentis præda ingens capta. Dux Marcius appellatus est.

EPITOME LIBRI XXVI.

Annibal ad tertium ab urbe Roma lapidem super Anienem castra posuit, ipse vero cum duobus millibus equitum usque ad ipsam Capenam portam, ut urbis situm exploraret, obequitavit. & quum per triduum in aciem utrimque exercitus omnis descendisset, certamen tempestas diremit: nam quum in castra rediissent, statim serenitas erat. Capua capta est à Q. Fulvio, & Ap. Claudio Coss. Principes Campanorum, veneno sibi consciverunt mortem. Quum senatus Campanorum deligatus esset ad palos, ut securi feriretur; literas à senatu missas Q. Fulvius consul, quibus jubebatur parcere, antequam legeret, in sinu posuit, & lege agi iussit, & supplicium peregit. Quum in comitiis apud populum quæreretur, cui mandaretur Hispaniarum imperium; nullo id volente suscipere, P. Scipio, P. filius, qui in Hispania ceciderat, professus est se iturum, & suffragio populi consensuque omnium missus, Novam Carthaginem uno die expugnavit, quum ageret vigesimum quartum annum; videreturque divina stirpe creatus: quoniam & ipse posteaquam togam acceperat, quotidie in Capitolio erat: & in cubiculo matris ejus anguis sæpenumero videbatur. Res præterea in Sicilia gestas continet, & amicitiam cum Ætolis junctam, bellumque gestum adversum Acarnanas, & Philippum Macedoniae regem.

EPITOME LIBRI XXVII.

Cn. Fulvius Proconsul cum exercitu ab Annibale ad Herdoneam cæsus est. Meliore eventu à Claudio Marcello consule adversus eundem ad Numistronem pugnatum est. Inde Annibal noctu recessit. Marcellus insecutus est, & subinde cedentem pressit, donec confugeret. Priore pugna
Annibal

Annibal superior fuit , Marcellus in sequenti. Fabius Maximus pater consul Tarentinos per prodicionem recepit. In Hispania ad Betulam Scipio cum Asdrubale Amilcaris conflixit & vicit. inter alia captum puerum regalem eximia formæ ad avunculum Masinissam cum donis dimisit. Claudius Marcellus , T. Quintius Crispinus consules speculandi causa egressi è castris , insidiis ab Annibale circumventi sunt. Marcellus occisus fuit, Crispinus fugit. Res præterea à P. Sulpicio Prætorè adversus Philippum & Achæos gestas continet. Lustrum à censoribus conditum est: censa sunt civium capita centum triginta septem millia centum & octo: ex quo numero apparuit quantum hominum tot præliorum adversa fortuna populo Romano abstulisset. Asdrubal , qui cum exercitu novo transcenderat Alpes, ut se Annibali conjungeret , cum millibus hominum quinquaginta sex cæsus est; M Livii consulis ductu; sed non minore opera Claudii Neronis consulis. qui quum Annibali oppositus esset , relictis castris , ita ut hostem falleret , electa manu profectus , Asdrubalem circumvenit.

E P I T O M E LIBRI XXVIII.

Res in Hispania prospere gestæ à Sullano Scipionis legato , & ab L. Scipione fratre adversus Pœnos , à Sulpitio Proconsule , & ab Attalo Rege Asiæ adversus Philippum regem Macedonum pro Ætolis , referuntur. Quum M. Livio & Claudio Neroni consulibus triumphus decretus esset ; Livius , qui in provincia sua rem gesserat , quadrigis invectus est : Nero qui in collegæ provinciam , ut victoriam ejus adjuvaret , venerat , equo est secutus. & in hoc habitu plus gloriæ reverentiæque habuit. nam & plus in bello , quam colle-

collega fecerat. Ignis in æde Vestæ negligentia virginis, quæ non custodierat, extinctus est: virgo cæsa est flagro. P. Scipio in Hispania cum Pœnis debellavit, decimoquinto anno ejus belli, anno quinto postquam ierat: exclusisque in totum possessione ejus hostibus, Hispaniam recepit. & à Tarracone in Africam ad Syphacem regem Numidarum, duobus navigiis transectus, fœdus junxit. Asdrubal Gisgonis, ibi cum eo in eodem lecto accubuit. Munus gladiatorium in honorem patris patrique Carthagini Novæ dedit: non ex gladiatoribus, sed ex iis qui aut in honorem ducis, aut ex provocatione in certamen descenderant: in quo reguli fratres de regno ferro contenderunt. Quum Astapa urbs ab Romanis oppugnaretur; oppidani liberos & conjuges rogo extincto occiderunt, & se insuper præcipitaverunt. Ipse Scipio dum gravi morbo implicitus esset, seditionem in parte exercitus motam, confirmatus discussit: rebellantesque Hispaniæ populos coëgit in deditionem venire. Et amicitia facta est cum Masinissa rege Numidarum, qui illi auxilium, si in Africam trajecisset, pollicebatur: cum Gaditanis quoque post discessum inde Magonis, cui ex Carthagine scriptum erat, in Italiam trajiceret. Romam reversus, consulque creatus. Africam provinciam petenti, contradicente Q. Fabio Maximo, Sicilia data est: permissumque ut in Africam trajiceret, si ex republ. esse censeret. Mago Amilcaris filius à minore Baleari insula, ubi hibernabat, in Italiam trajecit.

EPITOME LIBRI XXIX.

Ex Sicilia C. Lælius in Africam à Scipione missus, ingentem prædam reportavit: & mandata Masinissæ Scipioni exponit, conquerentis quod

nondum exercitum in Africam trajecisset. Bellum in Hispania finitum, victore Romano, quod Indibilis excitaverat, ipse in acie occisus. Mandonius expositis Romanis à suis deditus est. Magoni, qui in Gallia & Liguribus erat, ex Africa & militum ampla manus missa, & pecuniæ, quibus auxilia conduceret: præceptumque, ut se Annibali jungeret. Scipio à Syraculis in Bruttios trajecit, & Locros, pulso Punico præsidio, fugatoque Annibale recepit. Pax cum Philippo facta est. Idæa mater deportata est Romam à Pessinunte oppido Phrygiæ; carmine in libris Sibyllinis invento, *pellis Italia alienigenam hostem posse, si mater Idæa deportata Romam esset.* tradita autem est Romanis per Attalum regem Asiæ. Lapis erat, quem Matrem Deum incolæ dicebant. Excepit P. Scipio Nafica Cn. filius, ejus, qui in Hispania perierat, vir optimus à senatu judicatus; adolescens nondum quæstorius: quoniam ita responsum habebat: *ut numen id ab optimo viro reciperetur, consecrareturque.* Locrenses legatos Romam miserunt, qui de impotentia Q. Pleminii legati quererentur, quod pecuniam Proserpinæ abstulerat, & liberos eorum ac conjuges stupraverat. Pleminius in catenis Romam perductus, in carcere mortuus est. Quum falsus rumor de P. Scipione proconsole, qui in Sicilia erat, in urbem perlatus esset, tamquam is luxuriaretur; missis ob hoc legatis à senatu, qui explorarent an ea vera essent; purgatus infamia Scipio in Africam trajecit, senatus permissu. Syphax, accepta in matrimonium filia Asdrubalis Gisgonis, amicitia, quam cum Scipione ipse junxerat, renuntiavit. Masinissa, rex Masæsyliorum, dum pro Carthaginiensibus in Hispania militat, amisso patre Gala, de regno exciderat, quo per bellum sæpe repetito, aliquot præliis à Syphace rege Numidarum

darum victus, in totum privatus est: & cum ducentis equitibus exul Scipioni se junxit: & cum eo primo statim bello Hannonem Amilcaris filium cum ampla manu interemit. Scipio, adventu Asdrubalis & Syphacis, qui prope cum centum milibus armatorum venerant, ab obsidione Uticæ depulsus, hiberna communivit. Sempronius consul in agro Crotoniensi prospere adversus Annibalem pugnavit. Lustrum à censoribus conditum est. censa sunt civium capita ducenta quindecim millia. Inter censes, Marcum Livium, & Claudium Neronem, notabilis discordia fuit. Nam & Claudius Livio collegæ equum ademit. quod à populo damnatus actusque in exilium fuerat: & Livius Claudio, quod falsum in se testimonium dixisset, & quod non bona fide secum in gratiam redisset. Idem omnes tribus, extra unam, ærarias reliquit, quod & innocentem se damnassent, & postea consulem censoresque fecissent.

EPITOME LIBRI XXX.

In Africa Scipio Carthaginenses, & eundem Syphacem Numidarum regem, Asdrubalemque pluribus præliis vicit, adjuvante Masinissa, binaque hostium castra expugnavit: in quibus quadraginta millia hominum ferro ignique consumpta sunt. Syphacem per C. Lælium & Masinissam cepit. Masinissa Sophonisbam uxorem Syphacis, filiam Asdrubalis captam, statim adamat, & nuptiis factis uxorem habuit: castigatusque à Scipione, venenum ei misit. quo hausto illa decessit. Effectumque est multis Scipionis victoriis, ut Carthaginenses in desperationem acti, in auxilium publicæ salutis Annibalem ex Italia revocarent. isque anno decimosexto Italia discedens, in Africam trajecit, tentavitque per colloquium pacem cum Scipione.

componere: & quum de conditionibus pacis non convenisset, acie victus est, Pax Carthaginensibus data est petentibus. Annibal Gisgonem, pacem dissuadentem, manu sua detraxit: excusata deinde temeritate facti, ipse pacem suavit. Mago, qui bello in agro Insuadium cum Romanis conflixerat, vulneratus, dum in Africam per legatos revocatus reverteretur, ex vulnere mortuus est. Masinissæ regnum restitutum est. Reversus in urbem Scipio, amplissimum nobilissimumque egit triumphum, quem Q. Terentius Culleo senator pileatus secutus est. Scipio Africanus (incertum militari prius favore, an populari aura ita cognominatus) primus certe hic imperator victæ à se nomine gentis nobilitatus est.

E P I T O M E LIBRI XXXI,

Belli adversus Philippum Macedoniae regem quod intermissum erat, repetiti causæ feruntur hæ. Tempore initiorum duo juvenes Acarnanes, qui non initiati erant, Athenas venerunt, & in sacrarium Cereris cum aliis popularibus suis intraverunt. ob hoc, tamquam nefas summum commisissent, ab Atheniensibus cæsi sunt. Acarnanes mortibus suorum commoti, ad vindicandos illos auxilium à Philippo petierunt. Paucis mensibus post pacem Carthaginensibus datam, quingentesimo quadragesimo anno ab urbe condita, cum Atheniensium, qui obsidebantur à Philippo, legati auxilium à senatu petissent: & senatus id censuisset ferendum, plebe, quod tot bellorum continuus labor gravis erat, dissentiente, tenuit auctoritas Patrum, ut sociæ civitati ferri opem populus juberet. Bellum id P. Sulpicio consuli mandatum est: qui exercitu in Macedoniam ducto, equestribus præliis cum Philippo prospere pugnavit. Abydeni

deni à Philippo obsessi, ad exemplum Saguntinorum, suos seque occiderunt. L. Furius prætor Gallos Insu-bres rebellantes, & Amilcarem Pœnum, bellum in ea parte molientem, acie vicit. Amilcar eo bello occisus est, & millia hominum triginta quinque Præterea expeditiones Philippi regis, & Sulpicii consulis, expugnationesque urbium, ab utroque factas, continet. Sulpicius consul, adjuvantibus rege Attalo, & Rhodiis, bellum gerebat. Triumphavit de Gallis L. Furius prætor.

EPITOME LIBRI XXXII.

Complura prodigia ex diversis regionibus nunciata referuntur: inter quæ, in Macedonia in puppi longæ navis lauream esse natam. T. Quintius Flamininus consul adversus Philippum feliciter pugnavit in faucibus Epiri, fugatumque coëgit in regnum reverti. Ipse Thessaliam, quæ est vicina Macedonia, sociis Ætolis & Athamanibus, vexavit. L. Quintius Flamininus consulis frater navali prælio, Attalo rege & Rhodiis adjuvantibus, Eubœam & maritimam oram cepit. Achæi in amicitiam recepti sunt. Conjuratio servorum facta de solvendis Carthaginensibus obsidibus, oppressa est. Prætorum numerus ampliatus est, ut seni crearentur. Cornelius Cethegus consul Gallos Insu-bres prælio fudit. Cum Lacedæmoniis, & tyrannorum Nabide amicitia juncta est. Præterea expugnationes urbium in Macedonia referuntur.

EPITOME LIBRI XXXIII.

Titus Quintius Flamininus proconsul cum Philippo ad Cynocephalas in Thessalia acie victo debellavit. L. Quintius Flamininus frater proconsulis, Acarnanes, Leucade urbe, quod caput Acarnanum, expugnata, in deditioem accepit. C. Sempronius Tuditanus prætor à Celtiberis cum exer-

citu cæsus est. Attalus à Thebis ob subitam valetudinem Pergamum translatus decessit. Pax petenti Philippo, Græciæ libertas data est. L. Furius Purpureo & Claudius Marcellus consules, Bojos, & Insubres Gallos subegerunt. Marcellus triumphavit. Annibal frustra in Africa bellum molitus, & ob hoc Romanis per epistolas adversæ factionis principum delatus, propter metum Romanorum, qui legatos ad Carthaginiensium senatum de eo miserant, profugus ad Antiochum regem Syriæ se contulit; bellum contra Romanos parantem.

E P I T O M E LIBRI XXXIV.

Lex Oppia, quam C. Oppius tribunus plebis bello Punico de fingendis cultibus matronarum tulerat, cum maxima contentione abrogata est; quam Porcius Cato auctor fuisset, ne ea lex aboleretur. Is in Hispaniam profectus bello, quod Emporiis orsus est, citeriorem Hispaniam pacavit. T. Quintius Flamininus bellum adversus Lacedæmonios, & tyrannum eorum Nabidem prospere gestum, data iis pace, qualem ipse voluit, liberatisque Argis, qui sub ditione tyranni erant, finivit. Senatus tunc primum secretus à populo ludos spectavit: ut id fieret, Sex. Ælius Pætus, & L. Cornelius Cethegus, censes intervenerunt, cum indignatione plebis. Coloniae plures deductæ sunt. M. Portius Cato de Hispania triumphavit. Res præterea in Hispania, & adversus Bojos & Insubres Gallos feliciter gestæ referuntur. T. Quintius Flamininus, qui Philippum Macedonum regem, & Nabidem Lacedæmoniorum tyrannum, vicerat, Græciamque omnem liberaverat, ob hanc rerum gestarum multitudinem, triduo triumphavit. Legati Carthaginiensium nunciaverunt, Annibalem, qui ad Antiochum confugerat, bellum cum eo moliti.

moliri. Tentaverat autem Annibal per Aristonem Tyrium, sine literis Carthaginem missum, ad rebellandum Pœnos concitare.

EPIHOME LIBRI XXXV.

Pub. Scipio Africanus legatus ad Antiochum, Ephesi cum Annibale, qui se Antiocho junxerat, collocutus est: ut, si fieri posset, metum ei, quem ex populo Romano conceperat, eximeret. Inter alia quum quæreret, quem fuisse maximum imperatorem Annibal crederet; respondit: Alexandrum Macedonum regem: quod parva manu innumerabiles exercitus fudisset: quodque ultimas oras, quas visere supra spem humanam esset, peragrasset. Quærenti deinde quem secundum poneret: Pyrrhum, inquit, castra metari primum docuisse. ad hoc neminem elegantius loca cepisse, præsidia disposuisse. Exequenti: quem tertium diceret: semetipsum dixit. Ridens Scipio, *Quidnam tu diceres, si me, inquit, vicisses? Tunc vero, inquit, me & ante Alexandrum & ante Pyrrhum, & ante alios posuissem.* Inter cætera prodigia, quæ plurima fuisse traduntur, bovem, Cn. Domitii consulis, locutum, *Roma cave tibi*, refertur. Apparant in Antiochum bellum Romani. Nabis Lacedæmoniorum tyrannus incitatus ab Ætolis; qui & Philippum, & Antiochum ad inferendum bellum populo Romano sollicitabant, à populo Romano defecit: & bello adversus Philopœmenem Achæorum prætorem gesto, ab Ætolis interfectus est. Ætoli quoque ab amicitia populi Romani defecerunt. cum quibus societate juncta Antiochus Syriæ rex quum bellum Græciæ intulisset, complures urbes occupavit. inter quas Chalcidem, & totam Eubœam. Res præterea in Liguribus gestas, & apparatus belli ab Antiocho continet.

E P I T O M E LIBRI XXXVI.

Manius Acilius Glabrio consul Antiochum apud Thermopylas, Philipporege adjuvante, victum, Græcia expulit, idemque Ætolos subegit. P. Cornelius Scipio Nasica consul ædem matris Deum, quam ipse in Palatium intulerat, vir optimus à senatu iudicatus, dedicavit. idemque Bojos Gallos victos in deditioem accepit, & de iis triumphavit. Præterea navalia certamina prospera adversus præfectos Antiochi regis referuntur.

E P I T O M E LIBRI XXXVII.

Lvcius Cornelius Scipio consul, legato P. Scipione Africano, qui se legatum fratris futurum dixerat, si ei Græcia & Asia provincia decerneretur, quum C. Lælio, qui multum in senatu poterat, ea provincia dari videretur; profectus ad bellum adversus Antiochum gerendum, in Asiam primus omnium Romanorum ducum trajecit. Æmilius Regillus adversus regiam classẽ Antiochi feliciter pugnavit ad Myonesum, Rhodiis adjuvantibus. Filius Africani ab Antiocho captus, patri remissus est. Manius Acilius Glabrio de Antiocho, quem Græcia expulerat, & de Ætolis triumphavit. Victo deinde Antiocho à L. Cornelio Scipione, adjuvante Eumene rege Attali Pergameni filio, pax data: ea conditione, ut omnibus provinciis citra Taurum montem cederet. Eumeni, quo juvante Antiochus victus erat, regnum ampliatum. Rhodiis quoque, qui & ipsi juverant, quædam civitates concessæ. Colonia deducta est Bononia. Æmilius Regillus, qui præfectos Antiochi navali certamine vicerat, navalem triumphum duxit. L. Cornelius Scipio, qui cum Antiocho debellaverat, cognomine fratri cœquatus, Asiaticus appellatus est.

EPITOME LIBRI XXXVIII.

Marcus Fulvius consul in Epiro Ambracienses
 obsessos, per deditiōem accepit: Cephale-
 niam subegit: Ætolis perdomitis pacem dedit. Cn.
 Manlius consul collega ejus Gallogræcos, Tholi-
 stobogios, Tectosagos, & Trocmos, qui Brenno
 duce in Asiam transferant, quum soli citra Taurum
 montem non parerent, vicit. Eorum origo, &
 quando ea loca quæ tenent, occupaverint, referun-
 tur. Exemplum quoque virtutis & pudicitiaë in
 foemina traditur. quæ cum regis Gallogræcorum
 uxor fuisset, capta, centurionem qui ei vim intul-
 erat, occidit. Lustrum à censoribus conditum est.
 censa sunt civium capita CCLV III. millia &
 CCCXXVIII. Cum Ariarathe rege Cappadociaë
 amicitia juncta est. Cn. Manlius, contradicenti-
 bus decem legatis, ex quorum consilio foedus cum
 Antiocho conscripserat, de Gallogræcis, acta pro-
 se causa in senatu, triumphavit. Scipio Africanus,
 die ei dicta, ut quidam ajunt, à Q. Petillio tribuno
 plebis, ut quidam, à Nævio, quod præda ex Antio-
 cho capta ærarium fraudasset; posteaquam is dies
 venit, evocatus in Rostra: *Hac die*, inquit, *Quirites*,
Carthaginem vici: & prosequente populo,
 Capitolium ascendit. Inde, ne amplius tribuniciis
 injuriis vexaretur, in voluntarium exilium Liter-
 num concessit; incertum ibi an Romæ defunctus.
 nam ejus monumentum utrobique fuit. Scipio
 Asiaticus frater Africani, eodem peculatus crimi-
 ne accusatus, damnatusque, quum in vincula &
 carcerem duceretur, Tib. Sempronius Gracchus,
 tribunus plebis, qui antea Scipionibus inimicus
 erat, intercessit: & ob id beneficium Africani fi-
 liam duxit. Cum prætor quæstores in bona ejus
 publice possidenda misisset, non modo in iis ul-
 lum

lum vestigium pecuniæ regiæ apparuit, sed nequam tantum redactum, quantæ summæ erat damnatus. Collatam à cognatis & amicis innumerabilem pecuniam accipere noluit. quæ necessariæ ei erant ad cultum, redempta.

E P I T O M E LIBRI XXXIX.

Amilius Consul, Liguribus subactis, viam à Placentia usque Ariminum perductam Flaminiae junxit. Inicia luxuriæ introducta ab exercitu Asiatico referuntur. Ligures, quicumque citra Apenninum erant, subacti sunt. Bacchanalia, sacrum Græcum, & quidem nocturnum, scelerum omnium seminarium, quum ad ingentis turbæ conjurationem pervenisset; à consule investigatum, & multorum pœna sublatum est. A Censoribus L. Valerio Flacco, & M. Porcio Catone, viro & belli & pacis artibus maximo, motus est senatus. L. Quintius Flamininus, T. Quintii frater; eo quod, cum Galliam provinciam Consul obtinuerat, rogatus à Philippo Pœno, quem amabat, scorto nobili; Gallum quendam sua manu occiderat: sive ut quidam tradiderunt, unum damnatorum securi percusserat; rogatus à meretrice Placentina, cuius amore deperibat. Extat in eum M. Catonis oratio. Scipio Literni decessit. Et, tamquam iungente fortuna, circa idem tempus duo funera maximorum virorum: Annibal à Prusia Bithyniæ rege, ad quem victo Antiocho confugerat, quum dederetur Romanis, qui ad exposcendum illum, T. Quintium Flamininum miserant, veneno sibi mortem conscivit: Philopœmenes quoque, dux Achæorum, vir maximus, à Messeniis interemptus veneno, cum ab iis bello captus esset. Colonia, Potentia, & pisaurum, & Mutina, & Parma, deductæ sunt. Præterea res adversum Celtiberos prospere gestas,

gestas, & initia causasque belli Macedonici continet. cujus origo inde fluxit, quod Philippus ægre ferebat regnum suum imminui à Romanis, & quod cogeretur à Thracibus aliisque locis præsidia deducere.

EPITOME LIBRI XL.

Quum Philippus liberos eorum, quos in vinculis nobilissimorum hominum habebat, conquiri ad mortem iussisset, Theoxena, pro liberis suis & sororis admodum pueris, verita regis libidinem, prolatis in medium gladis, & poculo in quo erat venenum, suavitatis iis, ut imminens ludibrium morte effugerent: & quum persuasisset, ipsa etiam se interemit. Certamina inter Philippi Macedoniae regis liberos Perseum & Demetrium, referuntur: & ut fraude fratris sui Demetrius, fictis criminibus, inter quæ accusatione patricidii & affectati regni, primum petitus, ad ultimum, quoniam populi Romani amicus erat, veneno necatus est. regnumque Macedoniae mortuo Philippo ad Perseum devenit. Item, res in Liguribus & Hispania contra Celtiberos à compluribus feliciter gestas continet. Libri Numæ Pompilii in agro L. Petillii scribæ sub Ianiculo à cultoribus agri in arca lapidea clausi, & Græci & Latini, inventi sunt, in quibus plura, quæ dissolvendarum religionum, prætor, ad quem delati erant, quum legisset juravit Senatui, contra Rempublicam esse, ut legerentur servarenturque. & ex Senatusconsulto in comitio exusti sunt. Colonia Aquileia deducta est. Philippus ægritudine animi confectus, quod Demetrium filium falsis alterius filii in eundem delationibus impulsus veneno sustulisset, & de pœna Persei cogitavit, voluitque Antigonum potius amicum suum successorem regni sui relinquere. Sed

in hac cogitatione morte raptus est. regnum Perseus excepit.

E P I T O M E LIBRI XLI.

Ignis in æde Vestæ extinctus est. Tib. Sempronius Gracchus proconsul Celtiberos victos in deditionem accepit: monumentumque operum suorum, Gracchurim oppidum in Hispania constituit. Et à Posthumio Albino proconsule Vaccæi ac Lusitani subacti sunt. uterque triumphavit. Antiochus, Antiochi filius, obses Romanis à patre datus, mortuo fratre Seleuco, qui patri defuncto successerat, in regnum Syriæ dimissus. Lustrum à censoribus conditum est: censa sunt civium capita ducenta septuaginta tria millia ducenta quadraginta quatuor. Q. Voconius Saxa tribunus plebis legem tulit, ne quis hæredem mulierem institueret: suasit legem M. Cato. extat oratio ejus. Præterea res contra Ligures, Istros, Sardos, & Celtiberos à compluribus ducibus prospere gestas, & initia belli Macedonici continet, quod Perseus Philippi filius moliebatur. miserat enim ad Carthaginenses legationem: & ab iis nocte audita erat: sed & alias Græciæ civitates sollicitabat. qui, præter religionem, quod quam multa templa magnifica multis locis erexit, Athenis Iovis Olympii, & Antiochiæ Capitolini, vilissimum regem egit.

E P I T O M E LIBRI XLII.

Q Fulvius Flaccus censor templum Iunonis Laciniaæ tegulis marmoreis spoliavit, ut ædem, quam dedicaverat, tegeret. tegulæ ex senatusconsulto reportatæ. Eumenes Asiæ rex in senatu de Perseo Macedoniae rege, questus est: cujus injuriæ in populum Romanum referuntur. ob quas bello ei indicto, P. Licinius Crassus Consul, cui Macedonia decreta erat, in Macedoniam transiit, levibusque

busque expeditionibus, equestribus præliis, in Thessalia cum Perseo parum felici eventu pugnavit. Inter Masinissam, & Carthaginenses de agro fuit dies ad disceptandum à senatu datus. Legati missi ad civitates socias, & reges rogandos an in fide permanerent. dubitantibus Rhodiis, Iustrum à censoribus conditum est. censa sunt civium capita CCLVII millia CCXXXI. Res præterea adversus Corsos & Ligures prospere gestas continet.

EPITOME LIBRI XLIII.

Prætores nonnulli, eo quod avare & crudeliter provincias administrassent, damnati sunt. P. Licinius Crassus proconsul complures in Græcia urbes expugnavit, & crudeliter diripuit. ob id captivi, qui ab eo sub corona venierant, ex senatusconsulto postea restituti sunt. Item à præfectis classium Romanarum multa impotenter in socios facta. Res præterea à Perseo rege in Thracia prospere gestas continet: ictis Dardanis, & Illyrico, cujus rex erat Gentius. Motus, qui in Pæonia ab Elorioco factus erat, ipso interempto confedit. M. Æmilius Lepidus à censoribus princeps in senatu lectus.

EPITOME LIBRI XLIV.

Quintus Marcius Philippus per invios saltus penetra- vit in Macedoniam, compluresque urbes occupavit. Rhodii misere legatos Romam, minantes, ut Perseo essent auxilio, nisi populus Romanus cum eo pacem atque amicitiam conjungeret. indigne id latum. Quam id bellum L. Æmilio Paulo sequentis anni consuli iterum mandatum esset, Paulus in concione precatus est, ut quicquid diri populo Romano immineret, in domum suam converteretur: & in Macedoniam profectus, Perseum vicit, universamque Macedoniam in pote-

potestatem redegit. Antequam confingeret, C. Sulpicius Gallus tribunus militum prædixit exercitui, ne miraretur quod Luna nocte proxima defectura esset. Gentius quoque rex Illyriorum, quum rebellasset, ab Anicio prætore victus venit in deditio-nem, & cum uxore, & liberis, & propinquis, Ro-mam missus. Alexandria legati à Cleopatra & Pro-lomæo regibus venerunt; querentes de Antiocho Rege Syriae, quod eis bellum inferret. Perseus sollicitatis in auxilium Eumene rege Pergami, & Gentio rege Illyriorum, quia is pecuniam quam promiserat, non dabat, ab eis relictus est.

E P I T O M E LIBRI XLV.

Perseus ab Æmilio Paulo in Samothracia captus est. Quum Antiochus, Syriae rex, Ptolomæum & Cleopatram, Ægypti reges, obsideret, & missis ad eum à senatu legatis, qui juberent ab obsidione socii regis absistere, editisq; mandatis, consideraturum se, quid faciendum esset, respondisset; unus ex legatis Popillius virga regem circumscript, jussitque, antequam circulo excederet, responsum daret. qua asperitate effecit, ut Antiochus bellum omitteret. Legationes gratulantium populorū ac regum in senatum admissæ. Rhodiorum, quia eo bello contra populum Romanum fuerant, exclusa. postero die, quum de eo quaeretur, ut iis bellum indiceretur, causam in senatu patriæ suæ legati egerunt. nec tanquam hostes, nec tanquam socii dimissi. Macedonia in provinciæ formam redacta. Æmilius Paulus, repugnantibus militibus suis propter minorem prædam, & contradicente Servio Sulpicio Galba, triumphavit: & Perseum cum tribus filiis ante currum duxit. cujus triumphi lætitia, ne solida ei contingeret, duorum filiorum funeribus insignita est: quorum alterius mors

mors patris triumphum præcessit, alterius secuta est. Lustrum conditum est à censoribus. Censæ sunt civium capita quadringenta undecim millia octingenta decem. Prusias, Bithyniæ rex, Romam, ut senatui gratularetur ob victoriam ex Macedonia partam, venit: & Nicomedem filium senatui commendavit. Rex plenus adulationis, libertum se populi Romani dicebat.

EPITOME LIBRI XLVI.

Eumenes rex Romam venit: qui, quia Macedonico bello se medium egerat, ne aut hostis iudicatus videretur, si exclusus esset, aut liberatus crimine, si admitteretur; in commune lex lata est, ne cui regi Romam venire liceret. Claudius Marcellus consul Alpinos Gallos, C. Sulpitius Gallus consul Ligures subegit. Legati Prusiæ regis conquesti sunt de Eumene, quod fines suos depopularetur: dixeruntque, eum conspirasse cum Antiocho contra populum Romanum: Societas cum deprecantibus Rhodiis juncta est. Lustrum à censoribus conditum est. Censæ sunt civium capita trecenta viginti septem millia viginti duo. Princeps senatus lectus M. Æmilius Lepidus. Ptolomæus Ægyptiorum rex, à minore fratre è regno pulsus, missis ad eum legatis, restitutus est. Ariarathe Capadociæ rege mortuo, filius ejus Ariarathes accepit regnum: & amicitiam per legatos cum populo Romano renovavit. Res præterea adversus Ligures, Corsos, & Lusitanos, vario eventu gestas, & motus Syriæ mortuo Antiocho, qui filium Antiochum puerum admodum reliquerat, continet. Hunc Antiochum puerum cum Lyfia tutore ejus Demetrius, Seleuci filius, qui Romam obses missus fuerat, clam, quia minime dimittebatur à Romanis, interemit: & ipse in regnum receptus.

L. Æmi-

L. Æmilius Paulus, qui Perſeum vicerat, mortuus. cujus tanta abſtinentia fuit, ut, quum ex Hiſpania & Macedonia maximas opes retuliſſet, vix ex auſtione bonorum ejus redactum ſit, unde dos uxori ejus redderetur. Pomptinæ paludes à Cornelio Cethego conſule, cui ea provincia evenerat, ſiccata, agerque ex iis factus.

E P I T O M E LIBRI XLVII.

Cn. Tremellio tribuno plebis multa dicta eſt, quod cum M. Æmilio Lepido pontifice maximo injurioſè contenderat: Sacrorumque magistratum jus potentius fuit. Lex de ambitu lata. Luſtrum à cenſoribus conditum eſt. Cenſa ſunt civium capita trecenta viginti octo millia trecenta quatuordecim. Princeps ſenatus lectus Æmilius Lepidus. Inter Ptolomæos fratres, qui diſſidebant, foedus iſtum, ut alter in Ægypto, alter Cyrenis regnaret. Ariarathes Cappadociæ rex, conſilio Demetrii regis Syriæ & viribus pulſus regno, à ſenatu reſtitutus eſt. Miſſi à ſenatu, qui inter Maſiniſſam & Carthaginienſes de agro judicarent. C. Marcius conſul adverſum Dalmatas parum proſperè primum, poſtea feliciter pugnavit. cum quibus bello conſtigendi cauſa fuit, quod Illyricos populi Romani ſocios vaſtaverant. eandemque gentem Cornelius Naſica conſul domuit. Q. Opimius conſul tranſalpinos Ligures, qui Maſſilienſium oppida Antipolim & Nicæam vaſtabant, ſubegit. Præterea res in Hiſpania à compluribus parum proſperè geſtas continet. Conſules anno quingenteſimo nonageſimo octavo ab urbe condita magistratum, peractis comitiis, inſequentiſque anni conſulibus creatis, inire cœperunt. Mutandi comitia cauſa fuit, quod Hiſpani rebellabant. Legati, ad diſceptandum inter Maſiniſſam & Carthagi-

thaginienses missi, nunciaverunt, vim navalis materiæ se Carthagine deprehendisse. Aliquos prætores, à provinciis avaritiæ nomine accusati, damnati sunt.

EPITOME LIBRI XLVIII.

Lustrum à censoribus conditum est. Censæ sunt civium capita trecenta viginti quatuor millia. Semina tertii belli Punici referuntur. Quum in finibus Carthaginiensium maximus Numidarum exercitus, Archobarzane duce, Syphacis nepote, diceretur esse, M. Porcius Cato suavit, ut Carthaginiensibus, qui exercitum, specie contra Masinissam regem, sed revera contra Romanos accitum, in finibus haberent, bellum indiceretur. contradicente P. Cornelio Nasica, placuit legatos mitti Carthaginem, qui specularentur quid ageretur. Castigato senatu Carthaginiensium, quod contra fœdus exercitum & navales materias haberent, pacem inter eos & Masinissam facere voluerunt, Masinissâ agro, de quo lis erat, cedente. sed Gigo, Hamilcaris filius, homo seditiosus, qui tunc in magistratu erat, quum senatus parituum se iudicio legatorum dixisset, ita bellum adversus Romanos suadendo concitavit, ut legatos, quo minus violarentur; fuga explicuerit. Id nunciantes, infestum jam senatum Carthaginiensibus, infestiores fecerunt. M. Porcius Cato funus mortui filii in prætura tenuissimo, ut valuit, (nam pauper erat) sumptu fecit. Andrius, qui se Persei filium, regis quondam Macedoniæ, ingenti asseveratione mentiretur, Romam missus. M. Æmilius Lepidus, qui princeps senatus ab sextis jam censoribus erat lectus, antequam expiraret, præcepit filiis, lecto se strato sine linteis, sine purpura efferrent: in reliquum funus ne plus quam æris denos consumerent.

merent: imaginum specie, non sumptibus nobilitari magnorum virorum funera solere. De veneficiis quaesitum. Publicia & Licinia, nobiles foeminae, quae viros suos necasse infimulabantur, cognita causa, quum praetori praedes vadesque dedissent, cognatorum decreto necatae sunt. Gulussa Masinissae filius denunciavit, Carthagine delectus agi, classem comparari, & haud dubium bellum strui. Quum Cato suaderet, ut iis bellum indiceretur; P. Cornelio Nasica dicente, nihil temere faciendum; placuit, decem mitti legatos exploratum. L. Licinius Lucullus, A. Pothumius Albinus consules, quum delectum severe agerent, nec quemquam gratia dimitterent: à tribunis plebis, qui pro amicis suis vacationem impetrare non poterant in carcerem coniecti sunt. Hispaniense bellum quum parum prospere aliquoties gestum ita confudisset civitatem Romanam, ut ne ii quidem invenirentur, qui aut tribunatum exciperent, aut legati ire vellent; P. Cornelius Aemilianus processit; & excepturum se militiae genus, quodcumque imperatum esset, professus est. quo exemplo ad militandi studium omnes incitavit. L. Lucullus consul, quum Claudius Marcellus, cui successerat, pacasse omnes Celtiberiae populos videretur, Vaccæos, Cantabros, & alias incognitas adhuc nationes in Hispania subegit. Ibi P. Cornelius Africanus, Scipio Aemilianus, L. Pauli filius, Africani nepos, sed adoptivus, provocatorem barbarum tribunus militum occidit: & in oppugnatione Intercaetiae urbis majus multo etiam periculum adiit. nam murum primus omnium transcendit. Servius Sulpicius Galba praetor male adversus Lusitanos pugnavit. Quum legati ex Africa cum Carthaginiensium oratoribus, & Gulussa Masinissae filio, redissent, dicerentque & exercitum se & classem Cartha-

Carthagine deprehendisse, perrogari sententias placuit; Catone, & aliis principibus senatus suadentibus, ut in Africam confestim transportaretur exercitus. quia vero Cornelius Nasica dicebat, nondum sibi justam causam belli videri; placuit ut bello desisteretur, si Carthaginenses classem excussissent, & exercitum dimississent: si minus, proximi consules de bello Punico referrent. Quum locatum à Censoribus theatrum extrueretur, P. Cornelio Nasica auctore, tamquam inutile & nociturum publicis moribus, ex senatus consulto destructum est, populusque aliquamdiu stans ludos spectavit. Carthaginenses quum adversum fœdus bellum Masinissæ intulissent, victi ab eo, annos habente nonaginta duos, & sine pulpamine mandere & gustare panem tantummodo solito, insuper Romanum bellum meruerunt.

EPITOME LIBRI XLIX.

Tertii Punici belli initium altero & sexcentesimo anno ab urbe condita, intra quintum annum, quam erat cœptum, consummatur. Inter M. Porcium Catonem, & Scipionem Nasicam, quorum alter sapientissimus vir in civitate habebatur, alter etiam vir optimus à senatu judicatus erat, diversis certatum est sententiis; Catone suadente bellum, & ut tolleretur, delereturque Carthago; Nasica disfluadente: placuit tamen, eo quod contra fœdus naves haberent, quod extra fines exercitum duxissent, quod socio populi Romani & amico Masinissæ arma intulissent, quod filium ejus Gulustam, qui cum legatis Romanis erat, in oppidum non recepissent, bellum iis indici. Prius quam ullæ copiæ in naves imponerentur, Uticenses legati Romam venerunt, se suaque omnia dedentes. Ea legatio, veluti omen, gratapatribus,
acer-

acerba Carthaginensibus fuit. Diti patri Iudi ad Terentum, ex præcepto librorum Sibyllinorum, facti: qui anno centesimo, primo bello Punico, quingentesimo & altero anno ab urbe condita, facti fuerant. Legati triginta Romam venerunt, per quos se Carthaginenses dedebant. Catonis sententia pervicit, ut in decreto perstaretur, & ut consules quam primum proficiscerentur ad bellum. Qui ubi in Africam transierunt, acceptis, quos imperaverant, trecentis obsidibus, & armis omnibus, instrumentisque belli, si qua Carthagine erant; tunc quum ex autoritate Patrum juberent, ut in alium locum, dum procul à mari decem millia passuum nec minus remotum, oppidum facerent; indignitate rei ad bellandum Carthaginenses compulerunt. Obsideri, oppugnarique cœpta est Carthago à L. Marcio, Manio Manilio consulibus. In qua oppugnatione, quum neglectos ab una parte muros duo tribuni temere cum cohortibus irrupissent, & ab oppidanis graviter cæderentur, à Scipione Africano expliciti sunt. per quem & castellum Romanorum, quod nocte oppugnabant, paucis equitibus juvantibus liberatum est: castrorumque, quæ Carthaginenses omnibus copiis pariter ab urbe egressi oppugnabant, liberatorum is ipse præcipuam gloriam tulit. Præterea quum ab irrita oppugnatione Carthaginis consul (alter enim Romam ad comitia ierat) exercitum duceret adversus Hasdrubalem, qui cum altera manu iniquum saltum insederat, suasit primo consuli, ne tam iniquo loco confligeret. victus deinde complurium, qui & prudentiæ ejus & virtuti invidabant. sententiis, & ipse saltum ingressus est. cumque, sicut prædixerat, fusus fugatusque esset Romanus exercitus, & duæ cohortes ab hoste obsiderentur, cum exiguis equitum turmis in saltum reversus,

liberavit eas, & incolumes reduxit. Quam virtutē ejus & Cato, vir promptioris ad vituperandum linguæ, in senatu sic prosecutus est, ut diceret, reliquos, qui in Africa militabant, umbras militare, Scipionem vigere. Et populus Romanus eo favore & illum complexus est, ut comitiis complurimæ eum tribus consulem scriberent; quum hoc per ætatem minime liceret. Quum L. Scribonius tribunus plebis rogationem promulgasset, ut Lusitani, qui, in fidem populo Romano dediti, à Sergio Galba in Gallia venissent, in libertatem restituerentur, M. Cato acerrime suavit. extat oratio in Annalibus ejus inclusa. Q. Fulvius Nobilior, & sæpe ab eo in senatu laceratus, respondit pro Galba: ipse quoque Galba quum se damnari videret, complexus duos filios prætextatos, & filium Caii Sulpicii, cujus tutor erat, ita miserabiliter pro se locutus est, ut rogatio antiquaretur. extant tres orationes ejus: duæ adversum Libonem tribunum plebis, rogationesque ejus habitæ de Lusitanis: una contra L. Cornelium Cethegum, in qua Lusitanos prope sese castra habentes cæsos fatetur: quod compertum habuerit, equo atque homine suo ritu immolatis per speciem pacis adoriri exercitum suum in animo habuisse. Andriscus quidam ultimæ fortis homo, Persei regis se filium ferens, & mutato nomine Philippus vocatus, quum ab urbe Roma, quo illum Demetrius Syriæ rex ob hoc ipsum mendacium miserat, clam profugisset; multis ad falsam ejus fabulam, velut ad veram euntibus; contracto exercitu, totam Macedoniam aut voluntate incolentium, aut armis occupavit. Fabulam autem hujusmodi finxerat: Ex pellice se & Perseo rege ortum, traditum educandum Cretenfi cuidam esse, ut in belli casus, quod ille cum Romanis gereret, aliquod velut semen stirpis regis

extaret. Perseo demortuo, Adramiti se educatum usque ad duodecimum annum ætatis, patrem eum esse credentem à quo educaretur, ignarum generis fuisse sui. affecto deinde eo, quum prope ad ultimum finem vitæ esset, detectam sibi tandem originem suam; falsæque matri libellum datum signo Persei regis signatum, quem sibi traderet, quum ad puberem ætatem venisset: obtestationesque ultimas adjectas, ut res in occulto ad id tempus servaretur. pubescenti libellum traditum: in quo relictæ sibi duo thesauri à patre dicerentur. tum scientem mulierem subditicium se esse, veram stirpem ignorantem edidisse genus: atque obtestatam, ut prius quam ad Eumenem maneret res, Perseo inimicum, excederet iis locis, ne interficeretur. eo se exterritum, simul sperantem aliquod auxilium à Demetrio, in Syriam se contulisse; atque ibi primum quis ipse omnino esset, palam expromere ausum.

E P I T O M E LIBRI L.

Thessalia, quum & illam invadere armis atque occupare Pseudophilippus vellet, per Romanorum legatos auxiliis Achæorum defensa est. Prusias rex Bithyniæ, omnium, humillimorumque vitiorum, à Nicomede filio, adjuvante Attalo rege, Pergami occisus est. Habebat alterum filium, qui pro superiore ordine dentium, enatum habuisse unum os continens dicitur. Quum legatos ad pacem inter Nicomedem & Prusiam faciendam Romani misissent; & unus ex iis caput multis cicatricibus sparsum haberet, alter pedibus æger esset, tertius ingenio socors haberetur; dixit Cato, eam legationem, nec caput, nec pedes, nec cor habere. In Syria, quæ eo tempore ex stirpe generis Persei regis Macedonum, inertia socordiaque

diæque similem Prusiæ, regem habebat; jacente eo in ganeo & Iustis, Ammonius regnabat; per quem & amici omnes regis, & Laodice regina, & Antigonus, Demetrii filius, occisi. Masinissa, Numidiæ rex, major nonaginta annis, decessit; vir insignis. Inter cætera opera juvenilia, quæ ad ultimum edidit, adeo, etiam versus in senectam, vixit, ut post sextum & octogesimum annum filium genuerit. Inter tres liberos ejus, maximum natu, Micipsam, Gulussam, Manastabulem, qui etiam Græcis literis eruditus erat, P. Scipio Æmilianus (quum commune eis pater regnum reliquisset, & dividere eos arbitro Scipione jussisset) administrationem regni divisit. Item Phameæ Himilconis, præfecto equitum Carthaginiensium, viro forti, & cujus præcipua opera Pœni utebantur, persuasit, ut cum equitatu suo ad Romanos transfret. Ex tribus legatis qui ad Masinissam missi fuerant, Claudius Marcellus, coorta tempestate, fluctibus obrutus est. Carthaginienses Asdrubalem Masinissæ nepotem, quem prætorem habebant, prodicionis suspectum, in curia interemerunt, quæ suspicio inde emanavit, quod propinquus esset Gulussæ, Romanorum auxilia juvantis. P. Scipio Æmilianus quum ædilitatem peteret, consul à populo dictus, quoniam per annos consulem fieri non licebat, cum maximo certamine, suffragantibus plebeiis, & repugnantibus aliquamdiu Patribus, legibus solutus, & consul creatus est. M. Manilius aliquot urbes circumpositas Carthagini expugnavit. Pseudophilippus in Macedonia, cæso cum exercitu P. Iuventio prætore, à Q. Cæcilio victus captusque est: & recepta Macedonia.

E P I T O M E L I B R I L I.

Carthago in circuitu viginti tria millia passus patens, magno labore obsessa, & per partes capta est: primum à Mancio legato, deinde à Scipione consule, cui extra sortem provincia Africa data erat. Carthaginenses portu novo (quia vetus a Scipione erat obstructus) facto, & contracta, clam exiguo tempore, ampla classe, navali prælio infeliciter pugnaverunt. Hasdrubalis quoque eorum ducis castra ad Nepharam oppidum, loco difficillimo sita, cum exercitu deleta sunt à Scipione. qui tandem urbem expugnavit, septuagesimo anno quam erat condita. Spoliorum ~~major~~ pars Siculis, quibus ablata erant, reddita. Ultimo urbis excidio, quum se Hadrubal Scipioni dedisset, uxor ejus, quæ paucis ante diebus de marito impetrare non potuerat ut ad victorem transfugeret, in medium se flagrantis urbis incendium duobus cum liberis ex arce præcipitavit. Scipio, exemplo patris sui Æmilii Pauli, qui Macedoniam vicerat, ludos fecit, transfugas ac fugitivos bestiis objecit. Belli Achaici semina referuntur hæc: quod legati populi Romani ab Achaicis pulsati sint; Corinthum missi, ut eas civitates quæ sub ditione Philippi fuerant, ab Achaico concilio secernerent.

E P I T O M E L I B R I L I I.

Cum Achæis, qui in auxilium Bœotios & Chalcidenses habebant, Q. Cæcilius Metellus ad Thermopylas confligit. quibus victis, dux eorum Critolaus veneno sibi mortem conscivit. in cujus locum Diæus Achaici motus primus auctor ab Achæis dux creatus, ad Isthmon à L. Mummius consule victus est. Qui, omni Achaia in ditionem accepta, Corinthum ex Senatusconsulto diruit;

diruit; quia ibi legati Romani violati erant. Thebæ quoque & Chalcis, quæ auxilio fuerant, diruta. Ipse L. Mummius abstinentissimum virum egit. nec quicquam ex iis opibus ornamentisque, quæ prædives Corinthus habuit, in domum ejus pervenit. Q. Cæcilius Metellus de Andrisco triumphavit. P. Cornelius Africanus, Scipio Æmilianus, de Carthagine & Asdrubale. Viriatus in Hispania primum ex pastore venator, è venatore latro, mox justi quoque exercitus dux factus, universam Lusitaniam occupavit. M. Vitilium prætorem, fuso ejus exercitu, cepit: post quem C. Plautius prætor nihilo felicius rem gessit, tantumque terrorem is hostis intulit, ut adversus eum consulari opus esset & duce & exercitu. Præterea motus Syriæ, & bella inter reges gesta referuntur. Alexander homo ignotus, & incertæ stirpis, occiso (sicut ante dictum est) Demetrio rege, in Syria regnabat. hunc Demetrius, Demetrii filius, qui à patre quondam, ob incertos belli casus, ablegatus Gnidon fuerat, contempta fœcordia inertiaque ejus, adjuvante Ptolomæo Ægypti rege, cujus filiam Cleopatram acceperat in matrimonium, bello interemit. Ptolomæus in caput graviter vulneratus, inter curationem, dum ossa medici terebrare contendunt, expiravit: atque in locum ejus frater minor Ptolomæus, qui Cyrenis regnabat, successit. Demetrius ob crudelitatem quam per tormenta in suos exercebat, à Diodoto quodam uno ex subjectis, qui Alexandri filio bimulo admodum regnum asserebat, bello superatus, Seleuciam confugit. L. Mummius de Achæis triumphavit; signa ærea, marmoreaque, & tabulas pictas in triumpho tulit.

E P I T O M E LIBRI LIII.

Ap. Claudius consul Salassos, gentem Alpinam domuit. Alter Pseudophilippus in Macedonia à L. Tremellio quæstore cum exercitu cæsus est. **Q.** Cæcilius Metellus proconsul Celtiberos cecidit. à **Q.** Fabio proconsule pars maxima Lusitaniæ, expugnatis aliquot urbibus, recepta est. **C.** Julius senator græce res Romanas scribit.

E P I T O M E LIBRI LIV.

Q Pompeius consul in Hispania Termetinos subegit. cum eisdem & Numantinis pacem ab infirmitate fecit. Lustrum à censoribus conditum est. Censa civium capita trecenta viginti octo millia trecenta quadraginta duo. Quum Macedonum legati conquestum venissent de D. Junio Syllano prætore, quod acceptis pecuniis provinciam spoliassent, & senatus de querelis eorum vellent cognoscere; **T.** Manlius Torquatus, Silani pater, petiit impetravitque, ut sibi cognitio mandaretur. & domi causâ cognita, filium condemnavit abdicavitque. ac ne funeri quidem ejus (quum suspensio vitam finisset) interfuit: sedensque domi potestatem consultantibus ex instituto fecit. **Q.** Fabius proconsul, rebus in Hispania prospere gestis labem imposuit; pace cum Viriato æquis conditionibus facta. Viriatus à proditoribus, consilio Servilii Cæpionis, interemptus est, & ab exercitu ejus multum comploratus ac nobilissime tumultatus; vir duxque magnus, & per quatuordecim annos, quibus cum Romanis bellum gessit, frequentius superior.

E P I T O M E LIBRI LV.

Publico Cornelio Nasica, cui cognomen Serapioni fuit, ab irridente Curatio tribuno plebis impositi.

positum, & D. Iunio Bruto consulibus delectum habentibus in conspectu tironum, res saluberrimi exempli facta est: nam C. Marienus accusatus est apud tribunos plebis, quod exercitum in Hispania deseruisset: damnatusque sub furca, diu virgis cæsus est, & sestertio nummo venit. Tribuni plebis quia non impetrarant, ut sibi denos, quos vellent, milites eximere liceret, consules duci iusserunt. Iunius Brutus consul in Hispania, iis, qui sub Viriato militaverant, agros oppidumque dedit, quod Valentia vocatum est. M. Popilius à Numantinis, cum quibus pacem factam senatus irritam fieri censuerat, cum exercitu fusus fugatusque. C. Hostilio Mancino consule sacrificante, pulli ex cavea evolarunt: conscendenti deinde in navim ut in Hispaniam proficisceretur, accidit audiri, Mane mane Mancine: quæ auspicia tristia fuisse, eventu probatum est. Victus enim à Numantinis & castris exutus, quum spes nulla servandi exercitus esset, pacem cum eis fecit ignominiosam, quam ratam esse senatus vetuit. Triginta millia Romanorum à Numantinorum millibus quatuor victa erant. D. Iunius Lusitaniam, triginta urbium expugnationibus, usque ad Occasum & Oceanum, perdomuit: & quum fluvium Obliuionem transire nollent milites, ereptum signifero signum ipse transtulit, & sic ut transgredenteretur persuasit. Alexandri filius, rex Syriæ decem annos admodum habens, à Diodoto, qui Tryphon cognominabatur, tutore suo, per fraudem occisus est: corruptis medicis, qui ipsum calculi dolore consumi, ad populum mentiti, dum secant, occiderunt.

E P I T O M E L I B R I L V I.

Decimus Iunius Brutus in ulteriore Hispania feliciter adversus Gallæcios pugnavit. dissimili eventu M. Æmilius Lepidus proconsul adversus Vaccæos rem gessit: clademque similem Numantinaꝝ passus est. Ad exsolvendum Numantini fœderis religione populum Mancinus, quum hujus rei auctor fuisset, deditus Numantinis, non est receptus. Lustrum à censoribus conditum est. Censæ civium capita trecenta viginti tria millia. Fulvius Flaccus consul Vardæos in Illyrico subegit. M. Cosconius prætor in Thracia cum Scordiscis prospere pugnavit. Quum vitio ducum bellum Numantinum non sine publico pudore duraret, delatus est ultro Scipioni Africano à senatu populoque Romano consulatus: quem quum illi capere ob legem, quæ vetabat quemquam iterum consulem fieri, non liceret, sicuti priori consulatu, legibus solutus est. Bellum servile in Sicilia ortum, quum opprimi à prætoribus non potuisset: C. Fulvio consuli mandatum est. hujus belli initium fuit Eunus servus, natione Syrus. qui contracta aggregitium servorum manu & solutis ergastulis, justus exercitus numerum implevit. Cleo quoque alter servus ad septuaginta millia servorum contraxit: & copiis junctis, contra populum Romanum exercitumque ejus, bellum sæpe gesserunt.

E P I T O M E L I B R I L V I I.

Scipio Africanus Numantiam obsedit: & corruptum licentia luxuriaque exercitum, ad severissimam militiæ disciplinam revocavit: omnia deliciarum instrumenta recidit: duo millia scortorum castris ejecit, militem quotidie in opere habuit. & triginta dierum frumentum ad septenos vallos ferre cogebat: ægre propter onus incedenti

denti dicebat: Cum gladio te vallare scieris, vallum ferre desinito. Alii scutum parvum habiliter ferenti, scutum amplius iusto ferre iussit: neque id se reprehendere, quando melius scuto quam gladio uteretur. Quem militem extra ordinem deprehendit, si Romanus esset, viribus, si extraneus, virgis cecidit. Iumenta omnia, ne exonerarent militem, vendidit. Sæpe adversus eruptiones hostium feliciter pugnavit. Vaccæi obsessi, liberis & conjugibus trucidatis, ipsi se interemerunt. Scipio amplissima munera sibi ad Antiocho rege Syriæ missa, quum celare aliis imperatoribus regum munera mos esset, pro tribunali accepturum se esse dixit, eaque omnia referre quæstorem in publicas tabulas iussit: ex iis, viris fortibus dona se daturum. Quum undique Numantiam obsidione clausisset, & oppressos fame videret urgeri hostes; qui pabulatum exierant, vetuit interimi: quod diceret, velocius eos absumpturos frumentum, quod haberent, si plures fuissent.

EPITOME LIBRI LVIII.

T Sempronius Gracchus tribunus plebis, quum Agrariam legem ferret adversus voluntatem senatus, & equestris ordinis, Ne quis ex publico agro plus quam quingenta jugera possideret; in eum furorem exarsit, ut M. Octavio collegæ, causam diversæ partis defendenti, potestatem lege lata abrogaret: seque & fratrem Caium, & Ap. Claudium socerum, triumviros ad dividendum agrum crearet. Promulgavit & aliam legem Agrariam, qua sibi latius agrum patefaceret, ut iidem triumviri judicarent, qua publicus ager, qua privatus esset. deinde quam minus agri esset, quam quod dividi posset sine offensa etiam plebis, (quoniam eos ad cupiditatem ampla modo sperandi incitaverat)

legem se promulgaturum ostendit, ut iis qui Semproniam lege agrum accipere deberent, pecunia quæ regis Attali fuisset, divideretur. Hæredem autem populum Romanum reliquerat Attalus, rex Pergami, Eumenis filius. Tot indignationibus commotus graviter senatus, ante omnes P. Mucius consul, qui quum in senatu in Gracchum perorasset, raptus ab eo ad populum, delatusque plebi, rursus in eum pro rostris concionatus est. Quum iterum tribunus plebis creari vellet Gracchus: auctore P. Cornelio Nasica, in Capitolio ab optimatibus occisus est, ictus primum fragmentis subfelliorum; & inter alios, qui in eadem seditione occisi erant, in sepulchrum in flumen projectus. Res præterea in Cilicia vario eventu adversum fugitivos gestas continet.

E P I T O M E LIBRI LIX.

Numantini fame coacti, ipsi se per vicem tradentes trucidaverunt. Captam urbem Scipio Africanus delevit, & de ea triumphavit, quatuordecimo anno post Carthaginem deletam, P. Rupilius consul in Sicilia cum fugitivis debellavit. Aristonicus regis Eumenis filius, Asiam occupavit: quum testamento Attali regis legata populo Romano, liberasse deberet. adversus eum P. Licinius Crassus consul, quum idem pontifex maximus esset (quod nunquam antea factum erat) extra Italiam profectus, prælio victus & interemptus est. M. Perperna consul victum Aristonicum in deditionem accepit. Q. Pompeius, & Q. Metellus, tunc primum uterque ex plebe censores facti, lustrum condiderunt. Censa sunt civium capita trecenta tredecim millia octingenta viginti tria, præter pupillos & viduas. Q. Metellus censor censuit, ut omnes cogerebantur ducere uxores liberorum creatorum

dorum causa. extat oratio ejus, quam Augustus Cæsar, quum de maritandis ordinibus ageret, velut in hæc tempora scriptam in senatu recitavit. C. Atinius Labio tribunus plebis Q. Metellum censorem, à quo in senatu legendo præteritus erat, de saxo dejici jussit: quod ne fieret, cæteri tribuni plebis auxilio fuerunt. Quum Carbo tribunus plebis rogationem tulisset, ut eundem tribunum plebis quoties vellet, creari liceret; rogationem ejus P. Africanus gravissima oratione dissuasit. in qua dixit, T. Gracchum jure cæsum videri. Gracchus contra suasit rogationem: sed Scipio renuit. Bella inter Antiochum Syriæ, & Phraatem Parthorum regem gesta. nec magis quietæ res Ægypti referuntur. Ptolomæus Evergetes cognominatus, ob nimiam crudelitatem suis invisus, incensa à populo regia, clam in Cyprum profugit. & quum forori ejus Cleopatæ, quam (filia ejus virgine per vim compressa, atque in matrimonium ducta) repudiaverat, regnum à populo datum esset, infensus, filium quem ex illa habebat, in Cypro occidit, caputque ejus, & manus, & pedes matri misit. Seditiones à triumviris, Fulvio Flacco, & C. Graccho, & C. Carbone, agro dividendo creatis excitatæ. quibus quum P. Scipio Africanus adversaretur, fortisque ac validus pridie domum se recepisset, mortuus in cubiculo inventus est. Suspecta fuit, tanquam ei venenum dedisset, Sempronia uxor: hinc maxime, quod soror esset Gracchorum, cum quibus similtas Africano fuerat. de morte tamen ejus nulla quæstio acta. Eo defuncto, seditiones triumphales acrius exarserunt. C. Sempronius consul contra Iapydas primo rem male gessit: mox victoria cladem acceptam emendavit: virtute D. Junii Bruti, ejus qui Lusitaniam subegerat.

E P I T O M E LIBRI LX.

L. Aurelius consul rebellantes Sardos subegit. M. Fulvius Flaccus primus omnium Transalpinos Ligures bello domuit; missus in auxilium Massiliensibus adversus Salvios Gallos, qui populabantur fines Massiliensium. L. Opimius prætor Fregellanos, qui defecerant, in deditioem accepit: Fregellas diruit. Pestilentia in Africa ab ingenti multitudine locustarum, & deinde necatarum strage, fuisse traditur. Lustrum à censoribus conditum est. Censa sunt civium capita trecenta nonaginta millia septingenta triginta sex. C. Gracchus, Tiberii frater, tribunus plebis eloquentior quam frater, perniciosas aliquot leges tulit: inter quas frumentariam, ut semisse & triente frumentum plebi daretur: alteram legem Agrariam, quam & frater ejus tulerat: tertiam, qua equestrem ordinem tunc cum senatu consentientem corrumperet; ut sexcenti ex equitibus in curiam sublegerentur; & quia illis temporibus trecenti tantum senatores erant, sexcenti equites trecentis senatoribus admiscerentur. id est, ut equester ordo bis tantum virium in senatu haberet. & continuato in alterum annum tribunatu, legibus Agrariis latis effecit, ut complures coloniæ in Italia deducerentur, & una in solo diruta Carthaginis, quo ipse triumvir creatus, coloniam deduxit. Præterea res à Q. Metello consule adversus Baleares gestas continet: quas Græci Gymnesias appellant; quia æstatem nudi exigant. Baleares à teli missu appellati: vel à Baleo Herculis comite ibi relicto tunc, quum Hercules ad Geryonem navigaret. Motus quoque Syriæ referuntur, in quibus Cleopatra Demetrium virum suum, & Seleucum filium, indignata, quod occiso patre ejus

ejus à se, injussu suo diadema sumpsisset, interemit.

EPITOME LIBRI LXI.

C Sextius proconsul, victa Salviorum gente, coloniam Aquas Sextias condidit, ob aquarum copiam, & calidis & frigidis fontibus, atque à nomine suo ita appellatas. Cn. Domitius proconsul contra Allobroges ad oppidum Vindalium feliciter pugnavit. Quibus bellum inferendi causa fuit, quod Teutomalium Salviorum regem fugientem recepissent, & omni ope juvissent: quodque Æduorum agros, sociorum populi Romani, vastavissent. C. Gracchus seditioso tribunatu acto, quum Aventinum quoque armata multitudine occupavisset, à L. Opimio consule, ex Senatusconsulto vocato ad arma populo, pulsus, interemptus est: & cum eo Fulvius Flaccus consularis, socius ejusdem furoris. Q. Fabius Maximus consul, Pauli nepos, adversus Allobroges, & Bituitum Atvernorum regem, feliciter pugnavit. Ex Bituiti exercitu cæsa millia hominum centum viginti. & quum ipse ad satisfaciendum senatui Romam profectus esset, Albæ custodiendus datus est; quia contrapacem videbatur, ut in Galliam remitteretur. Decretum quoque est, ut Congentiatus, filius ejus, comprehensus, Romam mitteretur. Allobroges in deditionem accepti. L. Opimius, accusatus apud populum à Q. Decio tribuno plebis, quod indemnatos cives in carcerem conjecisset, absolutus est.

EPITOME LIBRI LXII.

Q Marcus consul Stonos, gentem Alpinam, expugnavit. Micipsa Numidarum rex mortuus, regnum tribus filiis reliquit, Adherbali, Hiempfali, & Iugurthæ fratris filio, quem adoptaverat.

verat. L. Cæcilius Metellus Dalmatas subegit. Iugurtha Hiempsalem fratrem bello petiit, quem vitum interemit: Adherbalem regno expulit, qui à senatu restitutus est. L. Cæcilius Metellus, Cn. Domitius Ahenobarbus, censores, duos & triginta senatu moverunt. Præterea motus Syriæ regum continet.

E P I T O M E LIBRI LXIII.

C Porcius consul in Thracia male adversus Scordiscos pugnavit. Lustrum à censoribus conditum est. Censa sunt civium capita trecenta nonaginta quatuor millia trecenta triginta sex. Æmilia, Licinia, Marcia, virgines Vestales, incesti damnatæ sunt: idque incestum quemadmodum & commissum, & deprehensum, & vindicatum sit, refertur. Cimbri, gens vaga, populabundi in Illyricum venerunt: ab iis Papirius Carbo consul cum exercitu fusus est. Livius Drusus consul adversus Scordiscos, gentem à Gallis oriundam, in Thracia feliciter pugnavit, magnumque honorem tulit.

E P I T O M E LIBRI LXIV.

Adherbal bello petitus à Iugurtha, & in oppido Cirta obsessus, contra denunciationem senatus ab eo occisus est. Ob hoc ipsi Iugurthæ bellum indictum: idque Calpurnius Bestia consul gerere iussus, pacem cum Iugurtha injussu populi & senatus fecit. Iugurtha fide publica evocatus ad indicandos auctores consiliorum suorum, quod multos pecunia in senatu corrupisse dicebatur, Romam venit: & propter cædem admissam in regnum quendam, nomine Massivam, qui regnum ejus populo Romano invisi appetebat, Romæ interfectum, quum periclitaretur: causam capitis dicere iussus, clam profugit, & cedens urbe fertur dixisse, Ourbem venalem, & cito peritutam, si
empro-

emptorem invenerit! A. Posthumius legatus infelicitè prælio adversus Iugurtham gesto conflixit, pacem quoque adjecit ignominiosam, quam non esse servandam senatus censuit.

EPITOME LIBRI LXV.

Q. Cæcilius Metellus consul duobus præliis Iugurtham fudit, totamque Numidiam vastavit. M. Iunius Silanus consul adversum Cimbro infelicitè pugnavit. legatis Cimbrorum sedem & agros, in quibus considerent, postulantis senatus negavit. M. Minucius proconsul contra Thracas prospere pugnavit. L. Cassius consul à Tigurinis Gallis, pago Helvetiorum, qui à civitate successerant, in finibus Allobrogum, cum exercitu cæsus est. milites qui ex ea clade superaverunt, obsidibus datis, & dimidia rerum omnium parte, ut incolumes dimitterentur, cum hostibus pacti sunt.

EPITOME LIBRI LXVI.

Iugurtha pulsus à C. Mario ex Numidia, auxilio Bocchi, Maurorum regis, adjutus est: & cæsis prælio Bocchi quoque copiis, nolente Boccho bellum infelicitè susceptum diutius sustinere, victus ab eo & Mario traditus est: in qua re præcipua opera L. Cornelii Sullæ, quæstoris Marii, fuit.

EPITOME LIBRI LXVII.

M. Aurelius Scaurus legatus consulis à Cimbris fuso exercitu captus est: & quum in confinium ab iis evocatus, deterreret eos, ne Alpes transirent Italiam petaturi, eo quod diceret Romanos vinci non posse, à Bolo rege, feroce juvene, occisus est. Ab iisdem hostibus, C. Manlius consul & Q. Servilius Cæpio proconsul, victi prælio, castris quoque binis exuti sunt. Octoginta millia militum occisa,

occisa, calorum ac lixarum quadraginta. Secundum populi Romani iussionem, Capionis, cuius temeritate clades accepta erat. damnati bona publicata sunt; primi post regem Tarquinius: imperiumque ei abrogatum. In triumpho. C. Marii ductus ante currum ejus Sugurtha cum duobus filiis, & in carcere necatus est. Marius triumphali veste in senatum venit, quod nemo ante eum fecerat: ei que propter Cimbrici belli metum continuatus per complures annos magistratus est. Consulatu secundo & tertio absens consul creatus. Quartum consulatum dissimulanter captans consecutus est. Cn. Domitius, pontifex maximus populi suffragio creatus est. Cimbri, vastatis omnibus quæ inter Rhodanum & Pyrenæum sunt, per saltum in Hispaniam transgressi, ibique multa loca populati, à Celtiberis fugati sunt: reversique in Galliam, bellicosos se Teutonis conjunxerunt.

E P I T O M E LIBRI LXVIII.

M. Antonius prætor in Ciliciam maritimos prædones persecutus est. C. Marius consul summa vi oppugnata à Teutonis & Ambronibus castra defendit. duobus deinde præliis circa Aquas Sestias eos hostes delevit: in quibus cæsa traduntur hostium ducenta millia, capta nonaginta. Marius absens quintum consul creatus est. triumphum oblatum, donec & Cimbroscos vinceret, distulit. Cimbri repulso ab Alpibus fugatoque

Q. Catulo proconsule, qui fauces Alpium obsederat, & ad flumen Athesim castellum editum infederat reliqueratque, quum virtute sua expliciti fugientem proconsulem exercitumque consecuti, in Italiam trajecissent; junctis ejusdem Catuli & C. Marii exercitibus, prælio victi sunt ab eis: in quo cæsa traduntur hostium centum quadraginta

draginta millia, capta sexaginta. Marius totius civitatis consensu exceptus, pro duobus triumphis qui offerebantur, uno contentus fuit. Primores civitatis, qui aliquamdiu, ut novo homini ad tantos honores evecto, inviderant, conservaram ab eo Rempublicam fatebantur. Publicius Malleolus, matre interempra, primus omnium insutus culeo, in mare præcipitatus est. Ancilia cum strepitu mota esse, antequam Cimbricum bellum consummaretur, referuntur. Bella præterea inter Syriæ reges gesta continet.

EPITOME LIBRI LIX.

L. Apuleius Saturninus, adjuvante C. Mario, & per milites occiso A. Nonio competitore, tribunus plebis per vim creatus, non minus violenter tribunatum, quam petierat, gessit; & quum legem Agrariam per vim tulisset, Metello Numidico, eo quod in eam non juraverat, diem dixit, qui quum à bonis civibus defenderetur, ne causa majõrum certaminum esset, in voluntarium exilium Rhodum profectus est: ibique legendo, & audiendis magnis viris vacabat. Profecto, C. Marius, seditionis auctor, qui sextum consulatum per tribus sparsa pecunia emerat, aqua & igni interdixit. Idem Apuleius Saturninus tribunus plebis C. Memmium candidatum consulatus, quem maxime adversarium actionibus suis timebat, interemit. quibus rebus, concitato senatu in ejus causam, & C. Marius, homo mutabilis, & varii consilii ingeniique, qui semper secundam fortunam transferat; quum eum tueri minime posset, oppressus armis cum Glaucia Prætorè, & aliis ejusdem furoris sociis, à Rabirio quodam interfectus est. **Q.** Cæcilius Metellus ab exilio, ingenti totius favore civitatis, reductus est. **C.** Aquilius pro-

proconsul in Sicilia bellum fœvile excitatum confecit.

E P I T O M E L I B R I L X X .

Quum M. Aquilius de pecuniis repetundis causam diceret, ipse rogare iudices noluit. M. Antonius qui pro eo perorabat, tunicam à pectore ejus discidit, ut honestas cicatrices ostenderet: quibus confectis, indubitanter absolutus est. Cicero ejus rei solus auctor. T. Didius proconsul adversum Celtiberos feliciter pugnavit. Ptolomæus Cyrenarum rex, cui cognomentum Apioni fuit, mortuus, hæredem populum Romanum reliquit, & ejus regni civitates senatus liberas esse iussit. Ariobazanes in regnum Cappadociæ, à L. Cornelio Sulla reductus est. Parthorum legati à rege Arsace missi ad Sullam venerunt, ut amicitiam populi Romani peterent. P. Rutilius, vir summæ innocentia, quoniam legatus C. Mucii proconsulis à publicanorum injuriis Asiam defenderat, in visus equestri ordini, penes quem judicia erant, repetundarum damnatus, in exilium missus est. C. Geminius prætor contra Thraces infeliciter pugnavit. Senatus quum impotentiam equestri ordinis in judiciis exercendis ferre noller, omni vincti cœpit, ut ad se judicia transferrentur; sustinente causam ejus M. Livio Druso tribuno plebis: qui, ut vires sibi acquireret, perniciofa spe largitionum plebem concitavit. Præterea motus Syriæ regum continet.

E P I T O M E L I B R I L X X I .

M Livius Drusus, tribunus plebis, ut majoribus viribus senatus causam susceptam tueretur, socios & Italicos populos, spe civitatis Romanæ sollicitavit. iisque adjuvantibus, per vim legibus Agrariis frumentariisque latis, judiciariam

quo-

quoque pertulit; ut æqua parte judicia penes senatum & equestrem ordinem essent. Quum deinde promissa fociis civitas præstari non posset, irati Italici defectionem agitare cœperunt. eorum coitus, conjurationes, orationesque in conciliis principum, referuntur, propter quæ Livius Drusus etiam senatui invisus factus, velut socialis belli auctor, incertum à quo, domi occisus est.

EPITOME LIBRI LXXII.

Italici populi defecerunt, Picentes, Vestini, Marssi, Peligni, Marrucini, Samnites, Lucani: initio belli à Picentibus moto. Q. Servilius proconsul in oppido Asculo cum omnibus civibus Romanis, qui in eo oppido erant, occisus est. saga populus sumpsit. Servius Galba à Lucanis comprehensus, unius scæminæ opera, ad quam divertebatur, captivitate exemptus est. Æsernia & Alba, coloniæ ab Italicis obsessæ sunt. Auxilia deinde Latini nominis, externarumque gentium, missa populo Romano, & expeditiones invicem urbiumque expugnationes, referuntur.

EPITOME LIBRI LXXIII.

L. Julius Cæsar consul male adversus Samnites pugnavit, Nola colonia in potestatem Samnitium venit cum Posthumio prætore, qui ab iis interemptus est. Complures populi ad hostes defecerunt. Quum P. Rutilius consul parùm prospere contra Marfos pugnasset, & in prælio cecidisset, C. Marius legatus ejus meliore eventu cum hostibus conflixit. Servius Sulpicius Pelignos prælio fudit. Q. Cæpio, legatus Rutilii, quum obsessus prospere in hostes erupisset, & ob eum successum æquatam ei cum C. Mario esset imperium, temerarius factus, & circumventus insidiis, fuso exercitu cecidit. L. Cæsar consul feliciter contra Samni-

tes pugnavit. ob eam victoriam Romæ saga posita sunt, &, ut varia belli fortuna esset, Æfernia colonia cum M. Marcello in potestatem Samnitium venit. Sed C. Marius prælio Marfos fudit. Hirno Asinio, prætor Marrucinatorum, occiso, C. Cæcilius in Gallia transalpina Salvios rebelantes vicit.

E P I T O M E LIBRI LXXIV.

Cn. Pompeius Picentes prælio fudit, & obedit. propter quam victoriam Romæ prætextæ, aliaque magistratuum ornamenta & insignia sumpta sunt. C. Marius cum Marfis dubio eventu pugnavit. Libertini tum primum militare cœperunt. Aulus Plotius legatus Umbros, L. Porcius prætor Marfos, quum uterque populus defecisset, prælio vicerunt. Nicomedes in Bithyniæ, Ariobarzanes in Cappadociæ regna reducti sunt. Cn. Pompeius consul Marfos acie vicit. Quum ære alieno oppressa esset civitas, A. Sempronius Afellio prætor, quoniam secundum debitores jus dicebat, ab iis, qui fœnerabantur, in foro occisus est. Præterea incursiones Thracum in Macedoniam populationesque continet.

E P I T O M E LIBRI LXXV.

Aulus Posthumius Albinus legatus, in obsidione castrorum hostilium cecidit. Sulpicius legatus, quum classi præesset, infamis crimine prodicionis, ab exercitu suo interfectus est. L. Cornelius Sulla legatus Samnites prælio vicit, & bina castra eorum expugnavit. Cn. Pompeius Vestinos in deditionem accepit. L. Porcius consul rebus prospere gestis, fusisque aliquoties Marfis, dum castra eorum expugnat, cecidit. ea res hostibus victoriam ejus prælii dedit. Cosconius, & Luceius, Samnites acie vicerunt, Marium Egnatium, nobilissimum

missimum hostium ducem occiderunt, compluraque eorum oppida in deditioem acceperunt. L. Sulla Hirpinos domuit, Samnites multis praeliis fudit; aliquot populos recepit: quantisque raro quisquam alius ante consulatum rebus gestis, ad petitionem consulatus Romam est profectus.

EPITOME LIBRI LXXVI.

Aulus Gabinius Legatus, rebus adversum Lucanos prospere gestis, & pluribus oppidis expugnatis, in obsidione castrorum hostilium cecidit. Sulpicius legatus Marrucinos cecidit, totamque eam regionem recepit. Cn. Pompeius proconsul Vestinos & Pelignos in deditioem accepit. Marfi quoque à L. Murena & Cæcilio Pinna legatis, aliquot praeliis fracti, pacem petierunt. Asculum à Cn. Pompeio captum est, cæsis & à Mamercio Emilio legato Italicis. Silo Popædus, dux Marforum, auctor hujus rei, in praelio cecidit. Ariobarzanes Cappadociæ, Nicomedes Bithyniæ regno, à Mithridate Ponti rege pulsi sunt. Præterea incursiones Thracum in Macedoniam populationesque continet.

EPITOME LIBRI LXXVII.

Quam P. Sulpicius tribunus plebis, auctore C. Mario, perniciosas leges promulgasset, ut exules revocarentur, & novi cives libertinique distribuerentur in tribus, & ut Marius adversus Mithridatem Ponti regem dux crearetur, & adversantibus consulibus Q. Pompeio, & L. Sullæ, vim intulisset, occisoque Pompeii consulis filio, genero Sullæ; L. Sulla consul cum exercitu in urbem venit, & adversus factionem Sulpicii & Marrii in ipsa urbe pugnavit, eamque expulit. ex qua duodecim à senatu hostes, inter quos C. Marius pater & filius, judicati sunt. P. Sulpicius quam in qua-

quadam villa lateret, indicio servi sui retractus & occisus est. Servus, ut præmium promissi indicii haberet, manumissus est, & ob scelus proditionis domini de saxo dejectus est. C. Marius filius in Africam trajecit. C. Marius pater, quum in paludibus Minturnensium lateret, extractus est ab oppidanis: & quum ad occidendum eum missus servus natione Gallus, majestate tanti viri perterritus recessisset, impositus publicæ navi delatus est in Africam. L. Sulla civitatis statum ordinavit: exinde colonias deduxit. Q. Pompeius consul ad accipiendum à Cn. Pompeio proconsule exercitum profectus, consilio ejus occisus est. Mithridates, Pontus rex, Bithynia & Cappadocia occupatis, & pulso Aquilio legato, Phrygiam provinciam populi Romani, cum ingenti exercitu intravit.

E P I T O M E LIBRI LXXVIII.

Mithridates Asiam occupavit: Q. Oppium proconsulem, item Aquilium legatum, in vincula conjecit: jussuque ejus, quicquid civium Romanorum in Asia fuit, uno die trucidatum est. Urbem Rhodum, quæ sola in fide permanserat, oppugnavit, & aliquot præliis navalibus victus recessit. Achelaus præfectus regis in Græciam cum exercitu venit; Athenas occupavit. Præterea trepidationem urbium insularumque, aliis ad Mithridatem, aliis ad populum Romanum civitates suas trahentibus, continet.

E P I T O M E LIBRI LXXIX.

L. Cornelius Cinna quum perniciosas leges per vim atque arma ferret, pulsus urbe à Cn. Octavio collega, cum sex tribunis plebis: imperioque ei abrogato, corruptum Ap. Claudii exercitum in potestatem suam redegit, & bellum urbi intulit; accersito C. Mario ex Africa cum aliis exulibus:

in quo bello duo fratres, alter ex Pompeii exercitu, alter ex Cinnae, ignorantes concurrerunt: & quum victor spoliaret occisum, agnito fratre, ingenti lamentatione edita, rogo ei extracto, ipse supra rogam se transfodit, & eodem igni consumptus est. Et quum opprimi inter initia potuisset, Cn. Pompeii fraude, qui utramque partem fovendo, vires Cinnae dedit, nec nisi profligatis optimatum rebus auxilium tulit, & consulis segnitie confirmati Cinna & Marius, quatuor exercitibus, quorum duo Q. Sertorio & Carboni dati sunt, urbem circumfoderunt. Ostiam coloniam Marius expugnavit, & crudeliter diripuit.

EPITOME LIBRI LXXX.

Italicis populis à senatu civitas data est. Samnites, qui soli arma recipiebant, Cinnae & Mario se conjunxerunt. ab iis Plancius cum exercitu cæsus est. Cinna & Marius cum Carbone & Sertorio Ianiculum occupaverunt, & fugati ab Octavio consule recesserunt. Marius Antium, & Ariciam, & Lanuvium colonias devastavit. Quum nulla spes esset optimatibus resistendi propter segnitiam & perfidiam & ducum & militum, qui corrupti aut pugnare nolebant, aut ad diversas partes transibant; Cinna & Marius in urbem recepti sunt: qui velut captam, eam, cædibus & rapinis vastarunt: Cn. Octavio consule occiso, & omnibus adversæ partis nobilibus trucidatis, inter quos M. Antonio eloquentissimo viro, L. & C. Cæsare; quorum capita in rostra posita sunt. Crassus filius ab equitibus Fimbriae interemptus. pater Crassus, ne quid indignum virtute sua pateretur, gladio se transfixit. Et citrà ulla comitia consules in sequentem annum se ipsos renunciaverunt; Eodemq; die quo magistratum inierant, Marius Sex. Licinium Senatorem

tozem de saxo dejici jussit : editisque multis sceleribus, Idibus Januariis decessit ; vir, cujus si examinentur cum virtutibus vitia, haud facile sit dictu, utrum bello melior, an pace perniciosior fuerit. adeo quam Rempubicam armatus servavit, eam primo togatus omni genere fraudis, postremo armis hostiliter evertit.

E P I T O M E LIBRI LXXXI.

L Sulla Athenas, quas Archelaus praefectus Mithridatis occuparat, circumfedit, & cum maximo labore expugnavit. urbi libertatem, & civibus, quae habuerant, reddidit. Magnesia, quae sola in Asia civitas in fide manserat, summa virtute adversus Mithridatem defensa est. Praeterea transitus Thracum in Macedoniam continet.

E P I T O M E LIBRI LXXXII.

Sulla copias regis, quae Macedonia occupata in Thessaliam venerant, praelio vicit ; castris hostium centum millibus, & castris quoque expugnatis. Renovato deinde bello, iterum exercitum regis fudit ac delevit. Archelaus cum classe regia Syllae se tradidit. L. Valerius Flaccus consul collega Cinnae missus, ut Sullae succederet, propter avaritiam invisus exercitui suo, à C. Fimbria legato ipsius ultimae audaciae homine occisus est : & imperium ad Fimbriam translatum. Praeterea expugnatae in Asia urbes à Mithridate, & crudeliter direpta pecunia, incursionesque Thracum in Macedoniam, referuntur.

E P I T O M E LIBRI LXXXIII.

C Fimbria, in Asia fuis praelio aliquot copiis Mithridatis, urbem Pergamum cepit, obsessumque regem non multum absuit quin caperet. Urbem Ilion, quae se potestati Sullae reservabat,

bat, expugnavit ac delevit, & magnam partem Asiæ recepit. Sulla multis præliis Thracas cecidit. Quum L. Cinna & Cn. Papius Carbo, à seipsis consules per biennium creati bellum contra Sullam pararent; effectum quidem est per L. Valerium Flaccum principem senatus, qui orationem in senatu habuit, & per eos qui concordia studebant, ut legati ad Sullam de pace mitterentur. Cinna ab exercitu suo, quem invitum cogebat naves conscendere & adversus Sullam proficisci, interemptus est. consulatum Carbo solus gessit. Sulla quum in Asiam trajecisset, pacem cum Mithridate fecit; ita ut his cederet provinciis, Asia, Bithynia, Cappadocia. Fimbria, desertus ab exercitu, qui ad Sullam transferat, ipse se percussit: impetravitque de servo suo, præbens cervicem, ut se interficeret.

EPITOME LIBRI LXXXIV.

Sulla legatis, qui à senatu missi erant, futurum se in potestate senatus respondit, si cives qui à Cinna pulsi ad se fugerant, restituerentur. quæ conditio quum justa senatui videretur, per Carbonem factionemque ejus, cui bellum videbatur utilius, ne conveniret, effectum est. Idem Carbo, quum ab omnibus oppidis Italiæ coloniisque obfides exigere vellet, ut fidem illorum contra Sullam obligaret, consensu senatus prohibitus est. Novis civibus Senatus consulto suffragium datum est. Q. Metellus Pius, qui partes optimatum sequutus erat, quum in Africa bellum moliretur, à C. Fabio prætore pulsus est: senatusque consultum per factionem Carbonis & Marianarum partium factum est, ut omnes ubique exercitus dimitterentur. Libertini in quinque & triginta tribus distributi sunt. Præterea belli apparatus, quod contra Sullam excitabatur, continet.

E P I T O M E LIBRI LXXXV.

Sulla in Italiam cum exercitu trajecit, missisque legatis qui de pace agerent, & à consule C. Norbano violatis, eundem Norbanum prælio vicit. Et quum L. Scipionis alterius consulis, cum quo per omnia id egerat, ut pacem jungeret, nec potuerat, castra oppugnaturus esset, universus exercitus consulis, sollicitatus per emissos à Sulla milites, signa ad Sullam transtulit. Scipio, quum interim posset, dimissus est. Cn. Pomponius, Cn. F., ejus qui Asculum ceperat, conscripto voluntariorum exercitu, cum tribus legionibus ad Sullam venerat; ad quem se nobilitas omnis conferebat: ita ut deserta urbe ad castra veniretur. Præterea expeditiones per universam Italiam utriusque partis ducum referuntur.

E P I T O M E LIBRI LXXXVI.

Quum C. Marius, C. Marii filius consul ante annos viginti per vim creatus esset, C. Fabius in Africa propter crudelitatem & avaritiam, in prætorio suo vivus exustus est. L. Philippus legatus Sullæ Sardiniam, Qu. Antonio prætore pulso & occiso, occupavit. Sulla cum Italicis populis, ne timeretur ab iis, velut erepturus civitatem, & suffragii jus nuper datum, fœdus percussit. idemque, ex fiducia jam certæ victoriæ, litigatores à quibus adibatur, vadimonia Romam differre jussit; quum à parte diversa urbs adhuc teneretur. L. Damasippus prætor, ex voluntate C. Marii consulis, quum senatum contraxisset, omnem, quæ in urbe erat, nobilitatem trucidavit. ex cujus quidem numero Q. Mucius Scævola pontifex maximus fugiens, in vestibulo ædis Vestæ occisus est. Præterea bellum à L. Murena aduersus Mithridatem in Asia renovatum continet.

EPITOME LIBRI LXXXVII.

Sulla C. Marium, exercitu ejus fuso delectoque ad Sacriportum, in oppido Præneste, obsedit: urbem Romam ex inimicorum manibus recepit. Marium erumpere tentantem repulit. Præterea res à legatis ejus, eadem ubique fortuna partium, gestas, continet.

EPITOME LIBRI LXXXVIII.

Sulla Carbonem, exercitu ejus ad Clusium, ad Faventiam, Fidentiamque cæso, Italia expulit: cum Samnitibus, qui soli Italicorum populorum nondum arma posuerant, juxta urbem Romam anteportam Collinam debellavit: recuperataque Republica, pulcherrimam victoriam crudelitate, quanta in nullo hominum unquam fuit, inquinavit. Octo millia deditorum in villa publica trucidavit: tabulam proscriptionis posuit: urbem ac totam Italiam cædibus replevit: inter quas omnes Prænestinos inermes concidi jussit: Marium, senatorii ordinis virum, cruribus brachiisque fractis, auribus profectis, & effossis oculis, necavit. C. Marius Præneste obsessus à Lucretio Ofella, Sul-lanarum partium viro, quum per cuniculum capteret evadere, septus ab exercitu, mortem sibi conscivit in ipso cuniculo, quum sentiret se evadere minime posse, cum Pontio Telesino fugæ comite, stricto utrimque gladio concurrat: quem quum occidisset, ipse faucibus impetravit à servo ut se occideret.

EPITOME LIBRI LXXXIX.

M. Brutus à Cn. Papirio Carbone, qui Corcyram appulerat, missus nave piscatoria Lilybæum, ut exploraret an ibi Pompeius esset, & circumventus navibus, quas Pompeius miserat, in se mucrone

mucrone verso , ad transtrum navis obnixus corporis pondere , occubuit. Cn. Pompeius in Siciliam cum imperio à senatu missus , Cn. Carbonem, qui flens muliebriter mortem tulit, captum occidit. Sulla dictator factus, quod nemo unquam fecerat , cum fascibus viginti quatuor processit. Rebus novis Reipublicæ statum confirmavit , tribunorum plebis potestatem minuit , & omne jus legum ferendarum ademit. Pontificum, augurumque collegium ampliavit, ut essent quindecim: senatum ex equestri ordine supplevit: proscriptorum liberis jus petendorum honorum eripuit , & bona eorum vendidit : ex quibus plurima primo rapuit. redactum est sestertium ter millies quingenties. Lucretium Ofellam, consulatum, contra voluntatem suam, petere ausum, iussit interimi in foro : & quum hoc indigne ferret populus Romanus, concione advocata, se iussisse dixit. Cn. Pompeius in Africa Cn. Domitium proscriptum , & Hierbam, regem Numidarum, bellum molientes, victos interemit. & quatuor & viginti annos natus , adhuc eques Romanus , quod nulli contigerat, ex Africa triumphavit. Cn. Norbanus consularis proscriptus , in urbe Rhodo quum comprehenderetur, ipse se interemit. Mutilus , unus ex proscriptis, clam capite adoperto, ad posticas ædes Bastiæ uxoris quum accessisset , admissus minime est , quia illum proscriptum diceret. itaque se transfodit , & sanguine suo fores uxoris resperfit. Sulla Nolam in Samnio recepit. quadraginta septem legiones in agros captos deduxit , & eos iis divisit. Volaterras , quod oppidum adhuc in armis erat, obsessum, in deditioem accepit. Mitylenæ quoque in Asia , quæ sola urbs post victum Mithridatem arma retinebat , expugnata dirutaque sunt.

EPITOME LIBRI XC.

Sylla decessit, honosque ei à senatu habitus est. Sicut in campo Martio sepeliretur. M. Lepidus, quum acta Syllæ tentaret rescindere, bellum excitavit: & à Q. Catulo collega Italia pulsus est: & in Sardinia, frustra bellum molitus, periit. M. Brutus, qui Cisalpinam Galliam tenebat, à Cn. Pompeio occisus est. Q. Sertorius proscrip-tus, in ulteriore Hispania ingens bellum excitavit. L. Manlius proconsul, & M. Domitius legatus, ab Herculeio quæstore prælio victi sunt. Præterea res à P. Servilio proconsule adversus Cilicas gestas continet.

EPITOME LIBRI XCI.

Cn. Pompeius quum adhuc equester esset, cum imperio consulari adversus Sertorium missus est. Sertorius aliquot urbes expugnavit, plurimasque civitates in potestatem suam redegit. Appius Claudius proconsul Thracas pluribus præliis vicit. Q. Metellus proconsul L. Herculeium, quæstorem Sertorii omni cum exercitu cecidit.

EPITOME LIBRI XCII.

Cn. Pompeius dubio eventu cum Sertorio pugnavit, ita ut singula ex utraque parte cornua vicerint. Q. Metellus Sertorium, & Perpernam, cum duobus exercitibus prælio fudit: cujus victoriæ partem cupiens ferre Pompeius, parum prospere pugnavit. obsessus deinde Calagurii Sertorius, assiduis eruptionibus non leviora damna obfidentibus intulit. Præterea à Curione proconsule in Thracia res gestas adversus Dardanos, & Q. Sertorii multa crudelia in suos facta continet. quæ plurimos ex amicis & secum proscrip-tis, crimine prodicionis insimulatos, interemit.

E P I T O M E LIBRI XCIII.

P Servilius proconsul in Cilicia Isauros domuit, & aliquot urbes piratarum expugnavit. Nicomedes, Bithyniæ rex, moriens, populum Romanum fecit hæredem, regnumque ejus in provinciæ formam redactum est. Mithridates, fœdere cum Sertorio icto, bellum populo Romano intulit. Apparatus deinde regiarum copiarum pedestrium navaliumque: & occupata Bithynia, M. Aurelius Cotta consul ad Chalcedonem prælio à rege victus est. resque à Pompeio & Metello adversum Sertorium gestas continet, qui omnibus belli militiæque artibus par fuit. quos etiam ab obsidione Calagurii oppidi depulso, coëgit diversas regiones petere, Metellum ulteriorem Hispaniam, Pompeium Galliam.

E P I T O M E LIBRI XCIV.

Lucullus consul adversus Mithridatem equestribus præliis feliciter pugnavit: & expeditiones aliquot prosperas fecit, poscentesque pugnam milites à seditione inhibuit. Deiotarus, Gallogræciæ tetrarches, præfectos Mithridatis bellum in Phrygia moventes cecidit. Præterea res à Pompeio in Hispania contra Sertorium prospere gestas continet.

E P I T O M E LIBRI XCV.

Curio proconsul Dardanos in Thracia domuit. Quatuor & septuaginta gladiatores Capuæ ex ludo Lentuli profugerunt: & congregata fervorum ergastulorumque multitudine, Cruxo & Spartaco ducibus bello excitato, Claudium Pulchrum legatum, & P. Varenum prætorem, prælio vicerunt. L. Lucullus proconsul ad Cyzicum urbem exercitum Mithridatis fame ferroque
delevit;

delevit; pulsumque Bithynia regem variis belli ac naufragiorum casibus fractum, coëgit in Pontum profugere.

EPITOME LIBRI XCVI.

Q. Arrius prætor Crixum, fugitivorum ducem, cum viginti millibus hominum cecidit. Cn. Lentulus consul male adversus Spartacum pugnavit. Ab eodem L. Gellius consul, & Q. Arrius prætor acie victi sunt. Sertorius à Mareo Antonio, & M. Perperna & aliis conjuratis in convivio interfectus est; octavo ducatus sui anno: magnus dux, & adversus duos imperatores Pompeium & Metellum sæpe par, vel frequentius victor: ad ultimum desertus & proditus. Imperium partium ad Marcum translatum est: quem Cn. Pompeius victum captumque interemit, ac recepit Hispanias decimo fere anno, quam cœptum est bellum. C. Cassius proconsul, Cn. Manlius prætor, male adversus Spartacum pugnaverunt: idque Bellum M. Crasso prætori mandatum est.

EPITOME LIBRI XCVII.

M. Crassus prætor primum cum parte fugitivorum, quæ ex Gallis Germanisque constabat, feliciter pugnavit; cæsis hostium triginta quinque millibus, & duce eorum Granico. Cum Spartaco deinde bellavit; cæsis cum ipso millibus quadraginta. M. Antonius prætor bellum, adversus Cretenses parum prospere susceptum, morte sua finivit. M. Lucullus proconsul Thracas subegit. L. Lucullus in Ponto adversus Mithridatem feliciter pugnavit; cæsis hostium amplius quam sexaginta millibus. M. Crassus & Cn. Pompeius Consules facti, ut Crassus ex prætura, sic Pompeius, antequam quæsturam gereret, ex equite Romano, tribunitiam potestatem restituerunt.

Iudicia quoque per L. Aurelium Cottam prætor-
rem ad equites Romanos translata sunt. Mithri-
dates desperatione rerum suarum coactus, ad Ti-
granem Armeniæ regem confugit.

E P I T O M E LIBRI XCVIII.

Machares filius Mithridatis, Bosphori rex, à
L. Lucullo in amicitiam receptus est. Cn.
Lentulus, & L. Gellius censores asperam censu-
ram egerunt, quatuor & sexaginta senatu motis,
à quibus, lustro condito, censa sunt civium capi-
ta quadringenta quinquaginta millia. L. Metellus
prætor in Sicilia adversum piratas prosperè rem
gessit. Templum Iovis in Capitolio, quod incen-
dio consumptum ac restructum erat, à Q. Catulo de-
dicatum est. L. Lucullus, in Armenia Mithridatem
& Tigranem, & immensas utriusque regis copias,
pluribus præliis fudit. Q. Metellus proconsul, bello
sibi adversum Cretenses mandato, Cydoniam ur-
bem obsedit. L. Triarius legatus Luculli adversus
Mithridatem parum prospere pugnavit. Lucul-
lum, ne persequeretur Mithridatem ac Tigranem,
summamque victoriæ imponeret, seditio militum
tenuit, qui sequi volebant: id est, legiones Vale-
rianæ, impleta à se stipendia dicentes, Lucillum
reliquerunt.

E P I T O M E LIBRI XCIX.

Q Metellus proconsul Gnoson, & Lyctum, &
Cydoniam, & alias plurimas civitates expu-
gnavit. L. Roscius tribunus plebis legem tulit, ut
equitibus Romanis in theatro quatuordecim gra-
dus proximi assignarentur. Cn. Pompeius lege ad
populum lata, persequi piratas iussus, qui commer-
cium annonæ intercluserant, intra quadragesimum
diem toto mari eos expulit, belloq; cum iis in Ci-
licia

licia confecto, acceptis in deditioem piratis, agros & urbes dedit. Præterea res gestas à Q. Metello adversus Cretenses continet: & epistolas Metelli & Cn. Pompeii invicem missas. queritur Metellus gloriam rerum à se gestarum à Pompeio sublatam præteriri, qui in Cretam miserit legatum suum ad accipiendas urbium deditioes. Pompeius rationem reddit, hoc se facere debuisse.

EPITOME LIBRI C.

C Manlius tribunus plebis, indignatione maxima nobilitatis, legem tulit, ut Pompeio bellum Mithridaticum mandaretur. Concio ejus bona. Q. Metellus perdomitis Cretensibus, liberæ in id tempus insulæ, leges dedit. Cneius Pompeius ad gerendum bellum adversus Mithridatem profectus, cum rege Parthorū Phraate amicitiam renovavit. equestri prælio Mithridatem vicit. Præterea bellum inter Phraatem regem Parthorum, & Tigranem Armeniorum regem, ac deinde inter filium Tigranem, patremque gestum, continet.

EPITOME LIBRI CI.

C n. Pompeius Mithridatem nocturno prælio victum coëgit Bosphorum profugere. Tigranem in deditioem accepit; eique ademptis Syria, Phœnice, Cilicia, regnum Armeniæ restituit. Conjunctio eorum qui in petitione consulatus ambitus damnati erant, facta de interficiendis consuli- bus, oppressa est. Cn. Pompeius quum Mithridatem persequeretur, in ultimas ignotasque gentes penetravit. Iberos, Albanosque, qui transitum non dabant, prælio vicit. Præterea fugam Mithridatis per Colchos, Heniochosque, & res ab eo in Bosphoro gestas, continet.

E P I T O M E LIBRI CII.

Cn. Pompeius in provinciæ formam Pontum credegit. Pharnaces filius Mithridatis bellum patri intulit. ab eo Mithridates obsessus in regia, quum veneno sumpto parum profecisset ad mortem, à milite Gallo, nomine Bitæto, à quo, ut iuvaret se, petierat, interfectus est. Cn. Pompeius Iudæos subegit: sanum eorum Hierosolymæ, inviolatum ante id tempus, cepit. L. Catilina bis repulsam in petitione consulatus passus, cum Lentulo prætor, & Cethego, & pluribus aliis, conjuravit de cæde consulum & senatus, incendiis urbis, & opprimenda Republica: exercitu quoque in Etruria comparato. Ea conjuratio industria M. Tullii Ciceronis eruta est. Catilina urbe pulso, de reliquis conjuratis supplicium sumptum est.

E P I T O M E LIBRI CIII.

Catilina à C. Antonio proconsule cum exercitu cæsus est. P. Clodius accusatus, quod in mulieris habitu in sacrarium, in quod virum intrare nefas est, intrasset: quumque uxorum Metelli Pontificis stupravisset, absolutus est. Cn. Pontinus prætor Allobroges, qui rebellaverant, ad Solonem domuit. P. Clodius ad plebem transiit. C. Cæsar Lusitanos subegit: eoque consulatus candidato, & captante Rempublicam invadere, conspiratio inter tres principes civitatis facta est, Cn. Pompeium, M. Crassum. C. Cæsarem. Leges Agrariæ à Cæsare consule cum maxima contentione, invito senatu, & altero Consule M. Bibulo, latæ sunt. C. Antonius proconsul in Thracia parum prospere rem gessit. M. Cicero, lege à P. Clodio tribuno plebis lata, quod indemnatos cives necavisset, in exilium missus est. Cæsar in provinciam Galliam profectus, Helvetios, vagam gentem,

gentem, domuit: quæ sedem quærens, per provinciam Cæsaris Narbonem iter facere volebat. Præterea situm Galliarum continet. Pompeius de liberis Mithridatis, Tigrane & Tigranis filio, triumphavit: Magnusque à tota concione consalutatus est.

EPITOME LIBRI CIV.

Prima pars libri situm Germaniæ, moresque continet. C. Cæsar cum contra Germanos, qui Ariovisto duce in Galliam descenderant exercitum duceret, rogatus ab Æduis & Sequanis, quorum ager possidebatur, trepidationem militum, propter metum novorum hostium ortam, allocutione exercitus inhibuit, & victos prælio Germanos Gallia expulit. M. Cicero, Pompeio inter alios orante, & T. Annio Milone tribuno plebis agente, ingenti gaudio senatus ac universæ Italiæ, ab exilio reductus est. Cn. Pompeio per quinquennium annonæ cura mandata est. Cæsar Ambianos, Sueffiones, Viromandos, Atrebatas, Belgarum populos, quorum maxima multitudo erat, prælio victos in deditioem accepit: ac deinde contra Nervios unam harum civitatum cum maximo discrimine pugnavit, eamque gentem delet. quæ bellum gessit, donec ex sexaginta millibus armatorum trecenti superessent, ex nonaginta quinque senatoribus tres tantummodo evaderent. Lege lata de redigenda in provinciæ formam Cypro, & publicanda pecunia regia, C. Catoni administratio ejus rei mandata est. Ptolomæus Aegypti rex, ob injurias quas patiebatur à suis, regno pulsus, Romam venit. C. Cæsar Venetos, gentem Oceano junctam, navali prælio vicit. Præterea à legatis ejus eadem fortuna res gestas continet.

E P I T O M E L I B R I C V .

Quum C. Catonis tribuni plebis intercessionibus comitia tollerentur, senatus vestem mutavit. M. Cato in petitione præturæ prælato Vatinio repulsam tulit. idem quum legem impediret, qua provinciæ consulibus in quinquenniū, Pompeio Hispaniæ, Crasso Syria, & Parthicum bellum, Cæsari Gallia & Germania dabantur, à C. Trebonio tribuno plebis legis auctore in vincula ductus est. A. Gabinius proconsul Ptolomæum reduxit in regnum Ægypti, ejecto Archelao, quem sibi regem adsciverant. Cæsar victis Germanis, & in Gallia cæsis, Rhenum transcendit, & proximam partem Germaniæ domuit: ac deinde Oceano in Britanniam, primo parum prospere tempestatibus adversis, trajecit: iterum parum feliciter, maximaque hominum multitudine cæsa, aliquam partem insulæ in potestatem redegit.

E P I T O M E L I B R I C V I .

Julia Cæsaris filia, Pompeii uxor, decessit: honosque ei à populo habitus est, ut in Campo Martio sepeliretur. Gallorum aliquot populi, Ambiorige duce Eburonum, defecerunt. à quibus Cotta, & Titurius, legati Cæsaris, circumventi infidiis, cum exercitu, cui præerant, cæsi sunt. & quum aliarum quoque legionum castra oppugnata maximo labore defensa essent, interque eos, qui in Treviris præerat, Q. Cicero; ab ipso Cæsare hostes prælio fusi sunt. M. Crassus bellum Parthis illaturus, Euphratem fluvium transivit; victusque prælio, in quo & filius ejus cecidit, quum reliquias exercitus in collem recepisset, evocatus in colloquium, ab hostibus, ut de pace acturis, quorum dux erat Surenas, comprehensus, & ne quid vivus pateretur, repugnans interfectus est.

EPITOME LIBRI CVII.

Cæsar Treviris in Gallia victis, iterum in Germaniam transit: nulloq; ibi invento hoste, reversus in Galliam, Eburones, & alias civitates, quæ conspiraverant, vicit, & Ambiorigem in fuga persecutus. P. Clodii à T. Annio Milone, candidato consulatus, in Appia via ad Bovillas occisi corpus plebs in curia cremavit. Quum seditiones inter candidatos consulatus Hypsæum, Scipionem, & Milonem essent, qui armis ac vi contendebant; ad comprimendas eas, Cn. Pompeius legatus à senatu consul tertium factus est, absens & solus, quod nulli alii unquam. Quæstione decreta de morte P. Clodii, Milo iudicio damnatus in exilium actus est. Lex lata est, ut ratio absentis Cæsaris in petitione consulatus haberetur, invito & contradicente M. Carone. Præterea res gestas à C. Cæsare adversum Gallos, qui prope universi, Vercingentorige Arverno duce, defecerunt, & laboriosas obsidiones urbium, continet: inter quas Avatici Biturigum, & Gorgoviæ Arvernorum.

EPITOME LIBRI CVIII.

Cæsar Gallos ad Alexiam vicit, omnesque Galliæ civitates, quæ in armis fuerant, in deditionem accepit. C. Cassius quæstor M. Crassi, Parthos, qui in Syriam transcenderant, cecidit. In petitione consulatus M. Cato repulsam tulit; creatis consulibus Ser. Sulpitio, & M. Marcello. C. Cæsar Bellovacos cum aliis Gallorum populis domuit. Præterea contentiones inter consules, de successore C. Cæsari mittendo, agente in senatu M. Marcello consule, ut Cæsar ad petitionem consulatus veniret, quum is, lege lata in id tempus consulatus provincias obtinere deberet, resque à M. Bibulo gestas in Syria, continet.

E P I T O M E L I B R I C I X.

Causa civilium armorum & initia referuntur, contentionesque de successore C. Cæsari mittendo; quum se dimissurum exercitus negaret, nisi à Pompeio dimitterentur. & C. Curionis tribuni plebis primum adversus Cæsarem, dein pro Cæsare actiones continet; quum senatusconsultum factum esset, ut successor Cæsari mitteretur. M. Antonio, & Q. Cassio tribunis plebis, quoniam intercessionibus id senatusconsultum impediabant, urbe pulsus; mandatum à senatu Consulibus, & Cn. Pompeio, ut viderent, ne quid Respublica detrimenti caperet. C. Cæsar bello inimicos persecuturus, cū exercitu in Italiam venit: Corfinium cum L. Domitio, & L. Lentulo cepit, eosque dimisit. Cn. Pompeium, cæterosque partium ejus, Italia expulit.

E P I T O M E L I B R I C X.

Cæsar Massiliam, quæ portas ipsi clauserat, obsedit: & relictis in obsidione urbis ejus legatis, C. Trebonio, & D. Bruto, profectus in Hispaniam, L. Afranium, & C. Petreium legatos Cn. Pompeii, cū septem legionibus ad Ilerdam in deditiōnem accepit, omnesque incolumes dimisit: Varrone quoque legato Pompeii cum exercitu in potestatem suam redactō. Gaditanis civitatem dedit. Massilienses duobus navalibus præliis victi, post longam obsidionem potestati Cæsaris se permiserunt. C. Antonius legatus Cæsaris, male contra Pompeianos rebus gestis, in Illyrico captus est. in quo bello Opitergini transpadani Cæsaris auxiliares, rate sua ab hostilibus navibus clausa, potius quam in potestatem hostium venirent, inter se concurrentes occubuerunt. C. Curio legatus in Africa cum prospere adversus Varum Pompeianarum partium ducem pugnasset, à Iuba rege Mauri-

tania

tanæ cum exercitu cæsus est. C. Cæsar in Græciam trajecit.

EPITOME LIBRI CXI.

M Cælius Rufus prætor quum seditiones in urbe concitaret, novarum tabularum spe plebe sollicitata, abrogato magistratu pulsus urbe, Miloni exuli, qui fugitivorum exercitum contraxerat, se conjunxit. uterque quum bellum molirentur, interempti sunt. Cleopatra Ægypti regina à Ptolemæo fratre regno pulsa est. Propter Q. Cassii prætoris avaritiam crudelitatemque, Cordubenses in Hispania cum duabus Varianis legionibus à partibus Cæsaris desciverunt. Cneus Pompeius ad Dyrrachium obsessus à Cæsare, & præsidiiis ejus cum magna clade diversæ partis expugnatis, obsidione liberatus, translato in Thessaliam bello, apud Pharsaliam acie victus est. Cicero in castris remansit; vir nihil minus quam ad bella natus, omnibusque adversarum partium, qui se potestati victoris permiserunt, Cæsar ignovit.

EPITOME LIBRI CXII.

Trepidatio victarum partium per diversas orbis terrarum partes, & fuga, referuntur. Cn. Pompeius quum Ægyptum petisset, jussu Ptolemæi regis pupilli, auctore Theodoto præceptore, cujus apud regem maxima erat auctoritas, & Photino, occisus est ab Achilla, cui delegatum id erat facinus, in navicula, antequam in terram exiret. Cornelia uxor, & Sex. Pompeius filius, in Cyprium refugerunt. Cæsar post tertium diem infecutus, quum ei Theodotus caput Pompeii & annulum obtulisset, & infensus est, & illacrimavit: sine periculo Alexandriam tumultuantem intravit. Cæsar dictator creatus, Cleopatram in regnum Ægypti reduxit, & inferentem bellum, iisdem auctoribus Ptolemæum:

lomæum, quibus Pompeium interfecerat, cum maximo suo discrimine vicit. Ptolomæus, dum fugit, in Nilo navicula subsedit. Præterea laboriosum M. Catonis in Africa, per deserta cum legionibus iter, & bellum à Cn. Domitio contra Phraatem prospere gestum, continet.

E P I T O M E LIBRI CXIII.

Confirmatis in Africa Pompeianis partibus, earum imperium P. Scipioni delatum est, Catone, cui ex æquo deferebatur, cedente. Et quum de diruenda urbe Utica propter favorem civitatis ejus in Cæsarem deliberaretur, idque ne fieret, M. Cato renuisset, Iuba suadente, ut dirueretur; tutela ejus, & custodia mandata est Catoni. Inde Pompeius Magni filius in Hispania contractis viribus, quarum ducatum nec Afranius nec Petreius excipere volebant, bellum adversus Cæsarem renovavit. Pharnaces Mithridatis filius, rex Ponti, sine ulla belli mora victus est. Quum seditiones Romæ à P. Dolabella tribuno plebis, legem ferente de novis tabulis, excitatæ essent, & ex ea causa plebs tumultuaretur, inductis à M. Antonio magistro equitum in urbem militibus, octingenti è plebe cæsi sunt. Cæsar, veteranis cum seditione missionem postulantibus, dedit. & quum in Africam trajecisset, contra copias Iubæ regis cum discrimine magno pugnavit.

E P I T O M E LIBRI CXIV.

Bellum in Syria Cæcilius Bassus eques Romanus Pompeianarum partium excitavit; relicto à legione Sexto Cæsare, qui ad Bassum transierat: occisoque eo, Cæsar Scipionem prætorem, Afranium, Iubamque vicit ad Thapsum, castris eorum expugnatis. Cato, audita re, quum se percussisset Uticæ, & interveniente filio curaretur, inter ipsam

cura.

curacionem rescisso vulnere exspiravit, anno ætatis quadragesimo nono. Petreius Iubam, seque interemit. P. Scipio in nave circumventus honestæ morti vocem quoque adjecit. quærentibus enim imperatorem hostibus, dixit, Imperator bene se habet. Faustus & Afranius occisi. Catonis filio venia data: Brutus, legatus Cæsaris, in Gallia Bellovacos rebellantes prælio vicit.

EPITOME LIBRI CXV.

Cæsar quatuor triumphos duxit; ex Gallia, ex Ægypto, ex Ponto, & Africa. epulum, & omnis generis spectacula dedit. M. Marcello consulari, senatu rogante, reditum concessit. qui Marcellus beneficio ejus frui non potuit; à Cn. Magio Chiloce cliente suo Athenis occisus. Et censum egit, quo censa sunt civium capita centum quinquaginta millia. profectusque in Hispaniam adversus Sex. Pompeium multis utrimque expeditionibus factis, & aliquot urbibus expugnatis, summam victoriam cum maximo discrimine ad Mundam urbem consecutus est, Pompeius Sex. effugit.

EPITOME LIBRI CXVI.

Cæsar ex Hispania quintum triumphum egit. & quum plurimi maximique honores ei à senatu decreti essent; inter quos, ut Pater Patriæ appellaretur, & sacrosanctus, ac Dictator in perpetuum esset, invidiæ causam adversum eum præstitere, quod senatui deferenti hos honores, quum ante ædem Veneris Genitricis sederet, non assurrexit: & quod M. Antonio consule collega suo inter Lupercos currente, diadema capiti suo impositum in sella reposuit: & quod Epidio Marullo, & Cæsetio Flavo tribunis plebis, invidiam ei tanquam regnum affectanti moventibus, potestas abrogata est

est. Ex iis causis conspiratione in eum facta (cujus capita fuerunt M. Brutus, & C. Cassius, & ex Cæsaris partibus D. Brutus, & C. Trebonius) in curia Pompeii occisus est viginti tribus vulneribus, occupatumque ab interfecto-ribus ejus Capitolium. Oblivione deinde cædis ejus à senatu decreta, obsidibus Antonii & Lepidi liberis acceptis conjurati à Capitolio descenderunt. Testamento Cæsaris hæres ex parte dimidia institutus C. Octavius sororis nepos, & in nomen adoptatus est. Cæsaris corpus quum in campum Martium deferretur, à plebe ante rostra crematum est. Dictaturæ honos in perpetuum sublatus est. C. Amatius humillimæ sortis homo, qui se C. Marii filium ferebat, quum apud credulam plebem seditiones moveret, interfectus est.

E P I T O M E L I B R I C X V I I .

C. Octavius Romam ex Epiro venit (eo enim illum Cæsar præmiserat bellum in Macedonia gesturus;) omnibusque prosperis exceptus, etiam nomen Cæsaris sumpsit. In confusione rerum, ac tumultu Lepidus pontificatum maximum interceptit. Sed M. Antonius Consul quum impotenter dominaretur, legemque de provinciarum permutatione per vim tulisset, & Cæsarem quoque, petentem ut sibi adversum avunculi percussores adesset, magnis injuriis affecisset; Cæsar, & sibi, & Reipublicæ vires contra eum paraturus, deductos in colonias veteranos excitavit. Legiones quoque quarta & Martia, signa ab Antonio ad Cæsarem tulerunt. deinde & complures sævitia M. Antonii passim in castris suis trucidati, quia suspecti erant, & ad Cæsarem desciverunt. D. Brutus, ut petenti Cisalpinam Galliam Antonio obfisteret, Mutinam cum exercitu occupavit. Præterea
discur-

discursus utriusque partis virorum ad accipiendas provincias, apparatusque belli continet.

EPITOME LIBRI CXVIII.

M Brutus in Græcia, sub prætextu Reipublicæ, & suscepti contra M. Antonium belli, exercitum, cui Vatinius præerat, cum provincia in potestatem suam redegit. C. Cæsari, qui primus Reipublicæ arma sumpserat, proprætoris imperium à senatu datum est cum consularibus ornamentis: adjectumque, ut senator esset. M. Antonius D. Brutum Mutinæ obsedit, missique ad eum legati à senatu de pace, parum ad eam componendam valuerunt. Populus Romanus fuga sumpsit. M. Brutus in Epiro C. Antonium prætorem, cum exercitu potestati suæ subjecit.

EPITOME LIBRI CXIX.

C Trebonius in Asia fraude P. Dolabellæ occisus est. ob id facinus Dolabella hostis à senatu judicatus est. Quum Pansa Consul male adversus Antonium pugnasset, A. Hirtius Consul cum exercitu superveniens, fuis M. Antonii copiis, fortunam utriusque partis æquavit. Victus deinde ab Hirtio & Cæsare Antonius, in Galliam confugit; & M. Lepidum cum legionibus, quæ sub ipso erant, sibi junxit; hostisque à senatu cum omnibus, qui intra præsidia ejus erant, judicatus est. A. Hirtius, qui post victoriam ipsis in hostium castris ceciderat, & L. Pansa è vulnere, quod in adverso prælio exceperat, defunctus, in campo Martio sepulti sunt. Adversus C. Cæsarem, qui solus è tribus ducibus supererat, parum gratus senatus fuit: qui, D. Bruto obsidione Mutinensi à Cæsare liberato, honore triumpho decreto, Cæsaris militumque ejus mentionem non satis gratam habuit: ob quæ C. Cæsar, reconciliata per M. Lepidum cum M. Antonio

gra-

gratia, Romam cum exercitu venit. & perculsis adventu ejus iis qui in eum iniqui erant, cum annos novendecim haberet, consul creatus est.

E P I T O M E LIBRI CXX.

Cæsar Consul legem tulit de quæstione habenda in eos, quorum opera pater occisus esset: postulatique ea lege M. Brutus, C. Cassius, D. Brutus, absentes damnati sunt. Quum M. Antonio vires Asinius quoque Pollio, & M. Munatius Plancus cum exercitibus suis adjuncti ampliassent, & D. Brutus, cui senatus ut persequeretur Antonium mandaverat, relictus à legionibus suis profugisset; jussu Antonii in cujus potestatem venerat, à Capeno Sequano interemptus est. Cæsar pacem cum Antonio & Lepido fecit: ita, ut Tres viri Reipub. constituendæ per quinquennium essent, ipse, & Lepidus, & Antonius, & ut suos quisque inimicos proscriberent. in qua proscriptione plurimi equites Romani, cxxx senatorum nomina fuerunt, & inter eos L. Pauli fratris M. Lepidi, & L. Cæsaris Antonii avunculi, & M. Ciceronis. hujus occisi à Popilio legionario milite, quum haberet annos sexaginta tres, caput quoque cum manu dextra in rostris positum est. Præterea res à M. Bruto in Græcia gestas continet.

E P I T O M E LIBRI CXXI.

Cassius, cui mandatum à senatu erat, ut Dolabellam hostem judicatum bello persequeretur; auctoritate Reipublicæ adjutus, Syriam cum tribus exercitibus, qui in eadem provincia erant, in potestatem suam redegit: Dolabellam in urbe Laodicæa obsessum mori coëgit. M. quoque Bruti jussu C. Antonius captus, occisus est.

EPITOME LIBRI CXXII.

M Brutus adversus Thracas parum prospere rem gessit; omnibusque transmarinis provinciis exercitibusque in potestatem ejus & C. Cassii redactis, coierunt Smyrnæ uterque ad ordinanda belli futuri consilia. M. Messalæ Publicolam fratrem victum, communi consilio condonavērunt.

EPITOME LIBRI CXXIII.

Sex Pompeius, Magni filius, lectis ex Epiro proscriptis ac fugitivis, cum exercitu diu, sine ulla loci cujusquam possessione, prædatus in mari, Messanam oppidum in Sicilia primum, deinde totam provinciam occupavit: occisoque A. Pompeio Bithynico prætore, Q. Salvidienum legatum Cæsaris navali prælio vicit. Cæsar & Antonius cum exercitibus in Græciam trajecerunt; bellum contra Brutum, & Cassium gesturi. Q. Cornificius in Africa T. Sestium Cassianarum partium ducem, prælio vicit.

EPITOME LIBRI CXXIV.

Cæsar, & Antonius, apud Philippos vario eventu contra Brutum & Cassium pugnaverunt. ita ut utriusque dextra cornua vincerent. & castra quoque utrimque ab iis, qui vicerant, expugnarentur. Sed inæqualem fortunam partium mors Cassii fecit: qui quum in eo cornu fuisset, quod pulsus erat, totum exercitum fuscus ratus, mortem sibi conscivit. Altero deinde prælio victus M. Brutus & ipse vitam finivit; exorato Stratone fugæ comite, ut sibi gladium adjiceret, annorum circiter quadraginta. Inter quos Q. Hortensius occisus est.

E P I T O M E L I B R I C X X V .

Cæsar relicto Antonio, transmarinæ provinciæ ex parte imperium ei cessit : reversus in Italiam, veteranis agros divisit. Seditioes exercitus sui, quas corrupti à Fulvia M. Antonii uxore milites contra imperatorem suum concitaverant, cum gravi periculo inhibuit. L. Antonius consul, M. Antonii frater, eadem Fulvia conciliante, bellum Cæsari intulit : receptis in partes suas populis, quorum agri veteranis assignati erant, & M. Lepido, qui custodiæ urbis cum exercitu præerat, fuso, hostiliter in urbem irrupit.

E P I T O M E L I B R I C X X V I .

Cæsar, quum esset annorum viginti trium, obsessum in oppido Perusiæ L. Antonium, conatumque aliquoties erumpere, & repulsum fame; coëgit in deditioem venire, ipsique & omnibus militibus ejus ignovit. Perusiam diruit. Redactis in potestatem suam omnibus diversæ partis exercitibus, bellum citra ullum sanguinem confecit.

E P I T O M E L I B R I C X X V I I .

Partheni Labieno, qui Pompeianarum partium fuerat, duce, in Syriam irruerunt : victoque Decidio Saxa, M. Antonio legato, universam eam provinciam occupaverunt. M. Antonius quum ad bellum contra Cæsarem gerendum incitaretur, uxore Fulvia dimissa, ne concordia ducum obstaret; pace facta cum Cæsare, sororem ejus Octaviam in matrimonium duxit. Q. Salvidienum consilia nefaria contra Cæsarem molitum, indicio suo protulit. isque damnatus, mortem sibi conscivit. P. Ventidius, Antonii legatus, Parthos prælio victos Syria expulit; Labieno eorum duce occiso. Quum
vici-

vicinus Italiae hostis Sext. Pompeius Siciliam teneret, & annonae commercium impediret, cum copulatam pacem Cæsar & Antonius fecerunt; ita ut Siciliam provinciam haberet. Præterea motus Africae & bella gesta, continet.

EPITOME LIBRI CXXVIII.

Quum Sex. Pompeius rursus latrociniis mare infestum redderet, nec pacem, quam acceperat, præstaret, Cæsar necessario bello contra eum suscepto duobus navalibus præliis dubio eventu pugnavit. L. Ventidius, legatus M. Antonii, Parthos in Syria prælio vicit, regemque eorum interemit. Iudæi quoque à legatis Antonii subacti sunt, Præterea belli apparatus continet.

EPITOME LIBRI CXXIX.

Adversus Sex. Pompeium vario eventu navalibus certaminibus pugnatum est: ita ut ex duabus Cæsaribus classibus, altera, cui Agrippa præerat, vinceret; altera, quam Cæsar duxerat, deleta, expositi in terram milites in magno periculo essent. Victus deinde Pompeius in Siciliam profugit. M. Lepidus qui ex Africa velut ad societatem belli contra Sex. Pompeium à Cæsare gerendi trajecerat; quum bellum Cæsari quoque inferret; relictus ab exercitu, abrogato triumviratus honore, vitam impetravit. M. Agrippa navali corona à Cæsare donatus est: qui honos nemini ante eum habitus erat.

EPITOME LIBRI CXXX.

M. Antonius, dum cum Cleopatra luxuriaretur, tarde Mediam ingressus, bellum cum legionibus octodecim & sexdecim millibus equitum, Parthis intulit: & quum duabus legionibus amissis, nulla re prospere cedente retro rediret, in-

secutis

securis subinde Parthis, & ingenti trepidatione, & magno totius exercitus periculo, in Armeniam reversus est; viginti & uno diebus trecenta millia fuga emensus. Circa octo millia hominum tempestatibus amisit. tempestates quoque infestas super tam infeliciter susceptum Parrhicum bellum culpa sua passus est; quia hiemare in Armenia nolebat, dum ad Cleopatram festinat.

E P I T O M E LIBRI CXXXI.

Sex. Pompeius, quum in fidem M. Antonii veniret, bellum adversus eum in Asia moliens, oppressus à legatis ejus, occisus est. Cæsar seditio- nem veteranorum cum magna pernicie motam inhibuit: Iapidas & Dalmatas, & Pannonios, subegit. Antonius Artavasdem, Armeniæ regem, fide data perductum, in vincula conjici jussit, regnumque Armeniæ filio suo ex Cleopatra nato dedit: quam uxoris loco, jampridem captus amore ejus, habere cœperat.

E P I T O M E LIBRI CXXXII.

Cæsar in Illyrico Dalmatas domuit. Quum M. Antonius ob amorem Cleopatræ ex qua duos filios habebat, Philadelphum & Alexandrum, neque in urbem venire vellet, neque finito triumviratus tempore imperium deponere, bellumque moliretur, quod urbi Italiæque inferret; ingentibus tam navalibus quam terrestribus copiis ob hoc contractis, remissoque Octaviæ sorori Cæsaris repudio; Cæsar in Epirum cum exercitu trajecit. Pugnæ deinde navales & prælia equestria secunda Cæsaris feruntur.

E P I T O M E LIBRI CXXXIII.

M Antonius ad Actium classè victus, Alexandriam profugit, obsessusque à Cæsare, in ultima

tima rerum desperatione, præcipue occisæ Cleopatra falso rumore impulsus, se ipse interemit. Cæsar, Alexandria in potestatem redacta, Cleopatra, ne in arbitrium victoris veniret, voluntaria morte defuncta, in urbem reversus, tres triumphos egit; unum ex Illyrico, alterum ex Actiaca victoria, tertium de Cleopatra: imposito fine civilibus bellis altero & vicesimo anno. M. Lepidus, Lepidi, qui triumvir fuerat, filius, conjuratione contra Cæsarem facta, bellum moliens, oppressus & occisus est.

EPITOME LIBRI CXXXIV.

Cæsar rebus compositis, & omnibus provinciis in certam formam redactis, Augustus quoque nominatus est: & mensis Sextilis in honorem ejus appellatus est. Quum ille conventum Narbone ageret, census à tribus Galliis, quas Cæsar pater vicerat, actus. Bellum contra Bastarnas, & Mæsos, & alias gentes, à M. Crasso gestum, refertur.

EPITOME LIBRI CXXXV.

Bellum à M. Crasso adversus Thracas, & à Cæsare adversus Hispanos gestum refertur: & Sallasi, gens Alpina, perdomiti.

EPITOME LIBRI CXXXVI.

Rhetia à Tiberio Nerone, & Druso Cæsaris privigno, domita. Agrippa Cæsaris gener mortuus. à Druso census actus est.

EPITOME LIBRI CXXXVII.

Civitates Germaniæ cis Rhenum & trans Rhenum positæ, oppugnantur à Druso: & tumultus qui ob censum exortus in Gallia erat, compositus. Ara D. Cæsari ad confluentem Araris & Rhodani, dedicata; sacerdote creato C. Julio Vercondari dubio Æduo.

EPITOME LIBRI CXXXVIII.

Thraces domiti à L. Pisone: item Cherusci, Tenchateri, Catt:, aliæque Germanorum trans Rhenum gentes subactæ à Druso referuntur. Octavia Soror Augusti defuncta; ante amissio filio Marcello: cujus monumenta sunt, theatrum & porticus, nomini ejus dicata.

EPITOME LIBRI CXXXIX.

Bellum contra transrhenanas gentes à Druso gestum refertur. in quo inter primores pugnaverunt Senectius & Anectius, tribuni civitatis Nerviorum. Dalmatas & Pannonios Nero frater Drusi subegit. Pax cum Parthis facta est: signis à rege eorum, quæ sub Crasso, & postea sub Antonio capta erant, redditis.

EPITOME LIBRI CXL.

Bellum adversus Germanorum trans Rhenum civitates gestum à Druso, refertur. ipse ex fractura, equo super crus ejus collapsio, tricesimo die quam id acciderat, mortuus est. corpus à Nerone fratre, qui nuncio valetudinis evocatus raptim adcurrerat, Romam pervectum, & in C. Julii tumulo conditum. Laudatus est à Cæsare Augusto vitrico: & supremis ejus plures honores additi.

F I N I S.

EXCEPTIONES
 CHRONOLOGICÆ
 AD FLORUM;

Ad librorum & capitum singulorum loca
 ita concinnatæ, ut prior cifra librum,
 altera caput tibi ostendat.

Anni ante natū Chri- stū.	Italia cultores <i>primi Aborigines fuere, quorum rex Saturnus: post hūc tertio loco Faunus, sub quo</i>	Anni ante Vrbē Con- ditā.	
1230	<i>Euander in Ita- liam venit. 1.1</i>	480	<i>Gedeon Israëlis judex moritur.</i>
1221		471	<i>Ætas Ponticis gentibus imperat. 3.5</i>
1181		431	<i>Troja capta.</i>
1179	<i>Aneas in Ita- liam venit. 1.1 Lavinium con- ditur. 1.1</i>	429	<i>Agamemnon oc- ciditur. Iephtha, Ebzan Elon, Abdon, Is- raëlem judicant.</i>
1149	<i>Alba condita. 1.1</i>	399	
882		132	<i>Dido Carthagi- nem condit. 2.15.</i>
793	<i>Amulius Nu- mitorem regno pellit. 1.1</i>	43	
776	<i>Romulus nasci- tur. 1.1 Amu-</i>	26	<i>Vsias Rex Iudæ. Zacharias, Sal- lum,</i>

Anni ante nat. Chr.

Anni ab Urb. Cond.

Anni ante nat. Chr.	Anni ab Urb. Cond.
752	2
Amulium deturbat. I. I	lum, Menahem reges Israël. Ezechias rex nascitur.
750	Anni ab Urb. condita.
I. I. cujus ita primus Rex Romulus regnat per annos XXXVII.	Micha Prophe- ta.
747	3
Raptus Sabinarum. I. I	
746	4
Spolia opima prima. I. I	
743	7
Sabini ex hostibus Roma, cives fiunt. I. I	Pekah rex Israël incurrit in Iudam.
	Hierosolyma obsidetur.
721	29
Romulus Veientes vincit. I. I	Salmanassar expugnat Samariam.
713	57
Romulus moritur. I. I	
712	38
Numa Pompilius secundus rex Romanorum pacifice regnat per annos XLIII. I. 2	Nahum Prophe- ta.
	Ezechias, Manasses, reges Iudæ.
669	81
Tullus Hostilius tertius rex Romanorum regnat per annos XXXI. I. 3	
664	86
Pugna Tergeminorum. I. 3.	
662	88
Alba diruta. I. 3	
An-	

Anni ante nat. Chr.

Anni ab Urb. Cond.

664		106	Tarentus conditur. 1. 18 Ammon rex Iudæ.
637	Ancus Marcius quartus rex Romanorum regnat per annos XXIV.	113	
624	Ostia condita.	126	Iofias rex Iudæ.
613	Tarquinius Priscus quintus rex Romanorum regnat per annos XXXVIII.	137	Iofias moritur, succedunt filii. Nebucadnezar Hierosolymã venit.
599	Tusci vincuntur. 1. 5.	151	Daniel interpretatur Nebucadnezari somnium. Ieremias vaticinatur.
588		162	Galli in Italiam veniunt. 1. 13
575	Servius Tullius sextus rex Romanorum regnat per annos XLIV. 1. 6	175	Ezechiel vaticinatur.
563	Census instituitur. 1. 6	187	Iechonias olim rex Iudæ carcere liberatur.
531	Tarquinius Superbus ultimus rex Romanorum regnat per annos XXV. 1. 7.	219	Cyrus Iudæos restituit. Templum reficitur.
524	Suessa Pometia capitur. 1. 7.	226	

Ga-

K Se-

519		231	Septem Persarum regnum Magis eripiunt. 3.5
515	Gabii urbs capitur. 1.7	235	Darius rex Persarum. Haggæus & Zacharias vaticinantur.
514	Capitolium conditum. 1.7	236	Babylon opera Zopyri capitur.
506	Imperium regibus abrogatur, quum durasset annos CC. XLIV. Consulatus origo. 1.9. Brutus filios securi percutit. 1.9 Porsena Romam obsidet. 1.10 Horatius, Mucius, Clælia clarent. 1.10 Brutus & Aruns Tarquinius mutuis vulneribus cadunt. 1.10	244	Bellum Ionicum geritur. Pythagoras moritur.
495	Posthumius dictator Latinos vincit. 1.11	257	
491	Plebs secedit in sacrum montem. 1.12	259	
490	Corioli capiuntur, unde Coriolanus. 1.11	260	

Anni ante nat. Chr.

Anni ab Urb. Cond.

489
 488 *Coriolanus exulat.*
 1.22
 482 *Spurius Cassius*
interficatur ob affe-
ctatum regnum.
 1.26
 481
 476 *Fabii privatum*
bellum cum Vejen-
tibus gerunt. 1.12
 470 *Volerone duce fra-*
tri Cos. fasces. 1.22
 468 *Appii exercitus*
non vult vincere.
 1.22.
 448 *Decemviri crean-*
tur. 1.24
 446 *Decemviratus tol-*
litur. 1.24
 425 *Spolia opima se-*
cunda. 1.12
 410 *P. Posthumius Al-*
bustri trib. mil. consu-
lari potestate, lapi-
datur a militibus.
 1.22.
 401 *Veii obsesi.* 1.12
 Sti.

261
 262
 268
 269
 274
 280
 282
 302
 304
 325
 340
 349

Darius exercitum
mittit contra Athe-
nienses. 2.8

Xerxes montem
Athon perfodit. 2.8

Artaxerxes rex
Perfarum.
Estras Hierosoly-
mam venit.

Nehemias Hiero-
solymam venit.
Herodotus histo-
riam scribit.

Thucydides histo-
riam scribit.

Bellum Siculum
cum Atheniensibus.
Dionysius major
Sicilia tyrannus.

K. 2 Ar-

E X C E R P T I O N E S

222 Anni ante nat. Chr.	Anni ab Urb. Cond.
284 Plebs secedit in Ianiculum. 1.25	466 Ptolemaus Phila- delphus rex Egy- pti.
281 Dolabella Gallos vincit. 1.13.	469 Regnum Tusce- rum finitum.
279 Bellum Tarenti- num. 1.18	471
278 Pyrrhus Taren- tini auxilio venit. 1.18 Pugnat cum Ro- manis ad Hera- cleam. 1.18	472 Ptolemaus Cerau- nus rex Macedonia.
276 Iterum ad Ascu- lum. 1.18	474 Galli in Asiam veniunt. unde Gal- logracia. 2.11
273 Postremo in Aru- sinis campis. 1.18 Fabricius censor Rufinum notat. 1. 18	477 Aratus Pheno- mena scribit. Sacra Biblia translata per LXX interpretes.
266 Picentes vincun- tur. 1.19	484
264 Sallentini vin- cuntur. 1.20	486
263 Volturnensium ser- vi puniuntur. 1.21 Hoc modo Italia facta Romanorum. 2.1	487
262 Romani in Sici- liam navigant. 2.2	488

Anni ante nat. Chr.

Anni ab Urb. Cond.

	Vnde natum bellum Punicum primum, quod duravit annis circiter XXIV.		Antigonus rex Macedonia Gallos vincit. Nicomedia conditur. Zeno Stoicus moritur.
258	C. Duillius Nepos Cos. Pænos navali prælio superat. 2.2 Cn. Cornelius Scipio Asina Cos. captus a Pænis. 2.2	492	Antiochus Theos rex Syria.
257	L. Cornelius Scipio Cos. in Sardinia & Corsica Pænos vincit. 2.2	493	Ptolemaeus Philadelphus cum Antiocho bellum gerit.
256	A. Atilius Calatinus Cos. in Sicilia Pænos vincit. 2.2	494	
254	M. Atilius Regulus Cos. bellum in Africam transfert. 2.2	496	
253	Xanthippus Regulum vincit. 2.2	497	Antigonus Athenas capit.
248	L. Cæcilius Metellus procos. Pænos cædit. 2.2 Regulus pacem cum Pænis diffundit. 2.2	502	Aratus Sicyonius dux Achaorum.
247	P. Claudius Pulcher Cos. classem amittit. 2.2	503	Ptolemaeus Euergetes rex Egypti.
243	M. Fabius Buteo Cos. Pænos cædit. 2.2	507	

224 EXCERPTIONES

Annj ante nat. Chr.

Anni ab Urb. Cond.

239	C. Lutatius Catulus Cos. primo bello Punico finem imponit. 2. 2. Duravit autem annus XXIV.	511	Attalus Pergamenum regnum constituit. Arsaces Parthorum regnum constituit.
235	Q. Fulvius Flaccus Cos. Ligures vincit. 2. 3	515	
233	Ianus clausus. 2. 3	517	
232	Ligures Romanis bellum faciunt. 2. 3	518	
228	Teuta legationem Rom. violat. 2. 5	522	
227	Illyrii vincuntur 2. 5	523	Demetrius rex Macedonia, Philippi pater, moritur.
226		524	Carthago Hispana
225	Saguntus foedere Romanorū & Pœnorum in libertatem expitur. 2. 6	525	conditur, de qua 2. 9
223	L. Æmilius Pappus Cos. Gallos vincit. 2. 4.	527	Seleucus & Antiochus fratres, Syria reges, moriuntur.
221	C. Flaminius Nepos Cos. Gallos vincit. 2. 4. M. Clau-	529	Antigonus Tutor Macedonia rex, Spartam occupat. Phi-

Anni ante nat. Chr.

Anni ab Urb. Cond.

200 M. Claudius Marcellus Cos. de Viridomaro Gallo optima refert. 2.4

530 Philippus rex Macedonia penultimus.

217 Saguntus deleta. 2.6

533 Philippus cum Etolis bellum gerit. Antiochus cum Ptolemao.

Romani legatione Carthaginem missa, dedi postulant Annibalem.

Philippus Peloponnesum occupat.

216 Annibal Alpes transit. 2.6 unde bellum Punicum secundum, quod duravit annis circiter XVI.

534 Attalus cum Gallicis contra Achaum pugnat.

Carthaginensium classis ad recuperandam Siciliam missa, vincitur.

Cn. Scipio in Hispaniam mittitur. 2.6 & 2.17

Hiero rex Syracusanus Romanos iuvat.

P. Cornelius Scipio, post Africanus, praetextatus adhuc, patrem servat. 2.6

215 Annibal Sempronium vincit. 2.6

535 Cn. Scipio in Hispania classem Carthaginensium capit, & Mandonium Hispaniae regulum vincit.

Et C. Flaminium Nepotem Cos. 11. 2.6

P. Scipio procos. in Hispaniam venit. 2.6 & 2.17

Antiochus vincitur à Ptolemao.

Q. Fabius Maximus dictator Annibalem cunctando macerat. 2.6

Philippus urbes aliquot Paonum occupat. & cum Illyriis bellum gerit.

Clas

K 5

An-

226 EXCERPTIONES

Anni ante nat. Chr.

Anni ab Urb. Cond.

214 Clades Cannensis.

536 Antiochus Achaenus bello persequitur.

2.6

Annibal Capuam occupat. 2.6

Asdrubal in Hispania Carpesios vincit.

Ad Nolam vincitur a Marcello. 2.6

Prusias rex Bithynia Gallos cedit.

213 Iterum.

537 Antiochus Achaenus Sardibus obsidet.

Sardi vincuntur a T. Manlio, ut alii, sive ut noster, a Graccho. 2.6

Hiero rex Siciliae moritur.

Philippus legatos de societate mittit ad Annibalem. 2.7

Hieronymus rex Siciliae cum Carthaginensibus foedus init.

Scipiones Asdrubalem vincunt. 2.7

212 Tib. Sempronius

538 Hieronymus rex

Gracchus procos. Pœnos in Lucania cedit. 2.6

Siciliae interficitur. Saguntus restituitur.

Marcellus Annibalem ad Nolam tertio vincit. 2.6

Philippus Aratum veneno tollit.

Achaenus occiditur ab Antiocho.

Marcellus in Siciliam mittitur.

2.6

210 Syracuse captæ.

540 Annibal Tarentum occupat. Centenium & Fulvium

2.6.

Scipiones caesi. 2.6

vincit.

209 Annibal cum exercitu Romam contendit. 2.6

541 Antiochus Ptolemai prefectos ex Syria pellit.

Ca

Vale

Anni ante nat. Chr.

Anni ab Urb. Cond.

	Capua recipitur. 2.6.		Valerius Lavinus contra Philippum res gerit. 2.7
	P. Cornelius Sci- pio mox Africanus, cum proconsulari imperio in Hispa- niam mittitur. 2.6		
208	Arario deficien- te privati opes suas reip. conferunt. 2.6	542	Lavinus Cos. Si- ciliam provinciam facit. Scipio Carthagi- nem novam una die expugnat. 2.6 & 2. 17
207	Fabius Tarentum recipit. 2.6	543	Philippus cum Ro- manus varia fortu- na bellum gerit.
206	Attalus cum Ro- manus contra Phi- lippum bellum ge- rit. 2.7	544	Marcellus Cos. in- fidiis Annibalis in- terficitur. Philopœmen Ma- chanidam Lacedæ- moniorum tyran- num occidit.
205	Asdrubal occidi tur. 2.6.	545	Scipio Hannonem Pœnorum 'ducem capit.
202	Scipio in Africam trajicit. 2.6	548	Ptolemæus Epipha- nes rex Egypti. Scipio Syphacis ca- stra incendit.
200	Annibal Italia decedit. 2.6 Vin-	550	Vermina Syphacis filius vincitur. Car-

Anni ante nat. Chr.

Anni ab Urb. Cond.

	Vincitur à Scipione. 2. 6. & ita finitur bellum Punicum secundum postquam duraverat annis circiter XVI.		Carthaginenses pacem petunt, & impetrant à Scipione.
199	Scipio vocatur Africanus. 2. 6. Athenienses à Romanis auxilium petunt adversus Philippum. 2. 7.	551	Philippus navali praelio vincitur ab Attalo & Rhodiis. 2. 7.
198	Philippus in sepulchra & templa Atheniensium sedit. 2. 7.	552	Plautus poeta moritur.
196	T. Quinctius Flamininus Cos. Aoum penetrat. 2. 7.	554	Cato prator sortitus provinciam Sardiniam ab Ennio ibidem Gracis literis instituitur.
195	Philippus vincitur ad Cynocephalas. 2. 7.	555	Attalus rex Pergamenus moritur. Succedit Eumenes.
194	Quinctius Bæotos compefcit. 2. 7.	556	Antiochus Lysimachiam instaurat.
193	M. Porcius Cato Celtiberos vincit. 2. 17.	557	Annibal ad Antiochum venit. 2. 8.
	Quinctius Nabin vincit. 2. 7.		Græcorum libertas in Nemeis proclamatur. 2. 7.
190	Antiochus in Græciam trajicit. 2. 8.	560	Philopæmen cum Nabide bellum gerit.

Anni ante nat. Chr.		Anni ab Urb. Cond.
189	Man. Acilius Glabrio Cos. Antiochum pellit. 2.8	561 P. Cornelius Scipio Nasica Cos. Bessos vincit.
188	Emilius Regillus prætor classem Antiochi vincit. 2.8	562 Antiochus vincitur à Scipione. 2.8
187	M. Fulvius Nobilior Cos. Ambraciam obsidet. 2.9	563 Cn. Manlius Vulso Cos. Gallogracos vincit. 2.11 Bononiam colonia deducta.
185	Cn. Manlio negatur triumphus. 2.11	565 Africanus accusatur Roma. Antiochus occiditur. Succedit Seleucus.
179	Perseus cum Philippo patre in Hæmum montem ascendit. 2.12	571 Fulvius flaccus prætor Celtiberos vincit.
178	A. Posthumius Albinus Cos. Ligures exarmat. 2.3	572 Ptolemaus Epiphanes moritur. Succedit Ptolemaus Philometor.
177	Tib. Sempronius Gracchus Celtiberos vincit. 2.17	573 Philippus rex Macedonia moritur. Succedit Perseus.
176	M. Manlius Vulso Cos. Castris exiit ab Histris. 2.10	574 Vesta ignis extinctus.
175	C. Claudius Pulcher Cos. rem gerit contra Histros. 2.10	575 Gracchus Sardos vincit. Seleucus moritur. Succedit Antiochus Epiphanes. Sa-

230 EXCERPTIONES

230	EXCERPTIONES	230	
Anni ante nat. Chr.		Anni ab Urb. Cond.	
168	Africani filius Africanum minorem adoptat. 2.15	582	Salondicus bellis Hispanici concitor opprimitur. 2.17 Antiochus Aegypti inhiat.
167	Q. Marcius Philippus Cos. II. Macedoniam irrumpit. 2.12	583	Ennius poeta moritur. Antiochus Alexandriam obsidet.
166	M. Anicius prator Gentium vincit. 2.13 L. Aemilius Paulus Cos. II. Persen vincit. 2.12	584	Popilius legatus ad Antiochum. Antiochus Hierosolymam occupat. Polybius in Italiam venit.
164	L. Aemilius Persen in triumpho ducit. 2.12	586	Iudas Maccabaus legem defendit. Antiochus moritur. Succedit Antiochus ejus filius tutore Lysia.
157	M. Fulvius Nobilior procos. Ligures domat. 2.3	593	Terentius poeta moritur. Iudas Maccabaus interficitur. Succedit Ionathas.
154	C. Marcius Figulus Cos. II. Dalmatas vincit. 4.12	596	Ionathas & Simeon Amaraeos per insidias cadunt. Ionathas patrem facit cum Bacchide.
150	Carthaginenses exercitum contra foedus comparant. 2.15.	600	Demetrius occiditur. Succedit victor Alexander.

Anni ante nat. Chr.

Anni ab Urb. Cond.

			Andriscus Pseudophilippus captus Romam deducitur.
149	L. Licinius Lucullus Cos. in Hispania res gerit. 2. 17	601	P. Cornelius Scipio Aemilianus singulari certamine hostem superat. 2. 17
147	Bellum Punicum tertium incipit. 2. 15 Carthago obsidetur. 2. 15	603	Andriscus custodiam elapsus occupat Macedoniam. Cato censorius moritur.
146	Q. Caecilius Metellus Andriscum vincit. 2. 14	604	Prusias Bithyniae rex a filio Nicomede interficitur. Masinissa moritur.
145	Scipio contra L. Cos. factus, obsidionem Carthaginis urget. 2. 15	605	Critolaus legatos Romanorum violat. 2. 16
144	Metellus Achaos vincit. 2. 16	606	Metellus appellatur Macedonicus. 2. 17
	Triumphat de Andriscus. 2. 14		Viriatus in Lusitania duces Romanos caedit. 2. 17
	Carthago diruitur. 2. 15		Alexander Syriae rex interficitur.
	Corinthus diruitur. 2. 16		Succedit ei Demetrius. Ptolemaeus Philometor moritur ex vulnere. Succedit Ptolemaeus Physcon. Iona-

232 EXCERPTIONES

Anni ante nat. Chr.

Anni ab Urb. Cond.

143	Q. Fabius Maximus Emilianus Cos. contra Viriatum mittitur. 2. 17	607	Ionathas Demetrio auxilium mittit contra Antiochenos. Tryphon Demetrium pelit. Ionathas occiditur. Succedit Simon. Simon cū Demertio fœdus init.
141	Q. Cæcilius Metellus Macedonicus res in Hispania gerit. 2. 17	609	Simon arcem Sionis capit. Tryphon Antiocho
139	Q. Pompeius Rufus Cos. turpe fœdus cum Numantinis icit. 2. 18	611	pupillo necato, Syria regnum invadit.
138	Viriatum à suis interficitur. 2. 17	612	Antiochus Sedetes ejecto Tryphone Syriam occupat.
136	Dec. Iunius Brutus Cos. in Hispania res gerit. 2. 17	614	Tryphon interficitur.
135	C. Hostilius Mancinus Cos. turpe fœdus cum Numantinis icit. 2. 18	615	Ioannes Hyrcanus Simonis filius Cendebeum vincit. Brutus Gallacos vincit. 2. 17
133	Eunus servile bellum concitat. 3. 19 Hypsæus prætor à servis vincitur. 3. 19	617	Simon Ethnarches Iudæorum occiditur. Antiochus Hierosolymam obsidet.

Anni ante nat. Chr.	Anni ab Urb. Cond.
132 P. Cornelius Scipio Africanus Cos. 11 contra Numantinos mittitur. 2. 18	618 C. Fulvius Flaccus Cos. contra servos in Siciliam mittitur.
131 Tib. Sempronius Gracchus ll. seditiones promulgat. 3. 14	619 L. Calpurnius Piso Frugi servos vincit.
130 Numantia diruitur. 2. 18 M. Perperna praetor ovans de servis Urbem ingreditur. 3. 19.	620 P. Cornelius Scipio Africanus triumphat de Numantino. 2. 18
129 Aristonicus Asiam occupat. 2. 20 P. Licinius Crassus Mucianus Cos. ab Aristonico capitur. 2. 20 M. Perperna Cos. Aristonicum vincit capitque. 2. 20	621 Census actus Roma. censa civium Romanorum 3 138 23 praeter pupillos & viduas. Antiochus Sedetes occiditur.
127 Man. Aquilius Cos. reliquias Asiatici belli conficit. 2. 20	623 Ptolemaeus Sororū filium, quem ex ea sustulerat, membra-tim cōcisum mittit. Alexander Zebina, Syria regnum invadit.
123 Masilienses queruntur de Salyis. 3. 2 M. Fulvius Flaccus Cos. contra Salyos proficiscitur. 2. 3	627 Antiochus Gryphus regnum Syriae vindicat. Alexander Zebina interficitur. Polybius moritur. Aquis

C. Grac-

Anni ante nat. Chr.

Anni ab Urb. Cond.

121	C. Gracchus seditionosas leges fert. 3. 15	629	Aqua Sextia, quarum mentio 3. 3. condita. Carthago colonia deducta.
	Q. Cæcilius Metellus Cos. adversus Baleares mittitur. 3. 8	631	C. Gracchus interficitur. 3. 15
119	Cn. Domitius Ahenobarbus procos. Allobroges vincit. 3. 2	632	Antiochus Cyzicenus fratri de regno controversiam movet. Ptolemaus Physcon moritur.
118	Q. Fabius Maximus Æmilianus procos. Bituitum vincit. 3. 2	637	M. Æmilius Scaurus Cos. Ligures vincit.
113	Iugurtha fratribus insidias struit. 3. 1.	638	Antiochus Cyzicenus à fratre Grypo vincitur.
112	C. Porcius Cato Cos. vincitur à Scordiscis. 3. 4	639	Cimbri vagantur. 3. 3
111	Didius Thraces vincit. 3. 4	640	Antiochus Cyzicenus exercitu reparato Grypum vincit.
110	Iugurtha fratrem Adherbalem necat. 3. 1 M. Livius Drusus Cos. Scordiscos vincit. 3. 4	641	Magna pars Urbis conflagrat, unacum ade Magnæ Matris.
109	L. Calpurnius Bestia Cos. contra Iugurtham mittitur. 3. 1		M. Mi-

Anni ante nat. Chr.		Anni ab Urb. Cond.	
108	Iugurtha Romam venit. 3.1	642	M. Minucius Cos. in Thracia res gerit 3.4 Samaria excinditur à Iohanne Hyrcano.
	A. Posthumii Albini exercitus corrumpitur a Iugurtha. 3.1		
107	Q. Cæcilius Metellus Cos. contra Iugurtham proficiscitur. 3.1	643	M. Iunius Silanus Cos. vincitur à Cimbris. 3.3
106	Metellus Thalam capit. 3.1	644	
105	C. Marius Cos. Copsam capit. 3.1 Iugurtham & Bocchum reges vincit. 3.1	645	Metellus triumphat ex Numidia, & appellatur Numidicus. L. Cassius Longinus Cos. vincitur & occiditur à Cimbris. Pompeius Magnus nascitur.
103	Bocchus Iugurtham Syllæ tradit. 3.1 Marius Iugurtham in triumpho ducit. 3.1	647	Cn. Mallius Cos. & Q. Servilius Capio procos. vincuntur à Cimbris. 3.3 Ioannes Hyrcanus pontifex moritur. Succedit Aristobulus, qui pontificatum in regnum commutat.
102	C. Marius Cos. II. adversus Cimbros movet. 3.3 Lu-	648	Aristobulus Iudæorum rex moritur. Succedit Alexāder. C. Lu-

236 EXCERPTIONES

236	EXCERPTIONES	
101	Lucius Licinius	649
	Lucullus castris exiit à servis. 3. 19.	C. Lucilius Sarrarum scriptor moritur.
100	C. Marius Cos. IV. Theutones cedit. 3. 3	650 Archias poeta Romanam venit.
99	Man. Aquilius Cos. cum servis debellat. 3. 19	651
	C. Marius Cos. V. Cimbros cedit. 3. 3	
98	C. Marius Cos. VI. Saturninum fovet. 3. 16.	652 Saturninus occiditur. 3. 16
	Metellus Numidicus exulat. 3. 16	C. Iulius Caesar nascitur.
		Ptolemaeus Lathurus à matre regno pellitur.
		Alexandrum Iudaeum vincit.
92	P. Rutilius damnatur repetundarum. 3. 17	658 Antiochus Cyziceni filius Seleucum regno Syriae exiit.
		Antiochus Seleuci frater occiditur.
90	M. Livius Drusus II. fert. 3. 17	660 Alexander rex Iudaeorum, VI. M. eorundem occidit.
89	Interficitur. 3. 17	661 Alexander rex Iudaeorum, L. M. eorundem occidit.
88	Bellum Sociale exoritur. 3. 18	662 Alexander rex Egypti, matrem occidit.
	P. Ru-	Ale-

Anni ante nat. Chr.

Anni ab Urb. Cond.

- P. Rutilius Lupus
Cof. vincitur ab
Italis. 3.28
- 87 L. Sylla vincit Sa- 663
mnites. 3.18
- 86 Bellum civile Ma- 664
rianum oritur. 3.
21
- 85 L. Cornelius Cin- 665
na Cof. Urbem pelli-
tur. 3.21
Marius & socii
Urbem occupant. 3.
21
- 84 Sylla Mithridati 666
cos vincit. 3.5
- 81 Sylla redit in Ita- 669
liam contra Ma-
rianos. 3.5 & 3.21
- 80 C. Marius Marii 670
filius Cof. opprimi-
tur. 3.21
Pontius Telesinus
oppimitur. 3.21

- Alexander rex Iu-
daeorum, Phariseo-
rum seditionibus
premitur.
- Demetrius Euca-
rus capitur à Par-
this.
- Cives Romani in
Asia jussu Mithri-
datis occiduntur. 3.5
- C. Marius Cof. VII.
moritur. 3.21
- Cicero Miloni
Rhodio rhetori dat
operam.
- Athena capta.
3.5
- C. Sallustius Cri-
spus Hist. Romana
princeps nascitur.
- Templum Delphi-
cum incenditur à
Thracibus.
- Capitolium con-
flagrat.
- L. Licinius Mure-
na bellum Mithri-
daticum renovat.
- Sylla Tribunorum
potestatem minuit.
- Ptolemaus Lathu-
rus moritur. Succe-
dit Ptolemaus Au-
letes.

Anni ante nat. Chr.

Anni ab Urb. Cond.

77	Ap. Claudius Pul- cer Cos. in Thracia res gerit. 3. 4	673	Cicero Athenas navigat Antiocho philosopho operam daturus. Sylla sponte dicta- turam deponit.
	P. Servilius Vatia Cos. Isauros vincit. 3. 6		
76	M. Aemilius Le- pidus Cos. civile bel- lum movet. 3. 23	674	Alexander rex Iu- daeorum moritur. Succedit uxor Ale- xandra.
75	Cn. Pompeius con- tra Sertorium mit- titur. 3. 22	675	Cicero è Gracia Romam redit.
74	C. Scribonius Cu- rio Cos. in Thracia res gerit. 3. 4	676	Capitolium resti- tuitur. Cicero Quaesturam petit. Nicomedes Bithy- nia rex moritur, he- rode relicto pop. Ro-
72	M. Antonius vin- citur à Cretenfibus. 3. 7	678	Sertorius cum Mi- thridate fœdus init. 3. 22
71	L. Licinius Lu- cullus Mithridatem vincit ad Cyzicum. 3. 5	679	Ariovistus Ger- manorum rex in Galliam transit. Pompeius prospere res gerit contra Ser- torium. 3. 22
	Spartacus cū gla- diatoribus bellū po- Romano facit. 3. 20		
70	Cn. Cornelius Len- tulus. Clodianus Cos. vincitur à Spartaco. 3. 20	680	Lucullus Mithri- datem in Pontum fugat.
	Ser-		

Anni ante nat. Chr.

Anni ab Urb. Cond.

69 Sertorius interficitur a suis. 3.22
C. Cassius Varus procos. vincitur a Spartaco. 3.20

66 Q. Caelius Metellus in Cretam mittitur. 3.7

65 Pompeio bellum Piraticum decernitur. 3.6

64 Pompeius contra Mithridatem proficiscitur. 3.5
M. Terentius Varro triumphat de Thracibus. 3.4

63 Pompeius in Iberos, Albanos, &c. movet. 3.5

62 Proficiscitur in Syriam. 3.5

61 Pompeius Hierosolymitanum templum intrat. 3.5
Catilinae conjuratio discutitur. 4.1

681 Mithridates in Armeniam fugit.
Virgilius nascitur.
Alexandra Iudaeorum regina moritur, filius ejus minor Aristobulus fratre dejecto succedit.

684 Lucullus Nisibin capit.
Triarius Mithridatem vincit.

685 Mithridates Triarium ingenti clade afficit.

Cicero praturam petit.

686 Pompeius Mithridatem nocturno praelio vincit. 3.5

Lucullus ob magnificentiam & luxuriam Xerxes togatus appellatur.

687 Hyrcanus Aristobulum fratrem obsidet Hierosolymis.

688 Cicero consulatum petit.

689 Mithridates moritur. 3.5

Augustus Caesar nascitur.

Julius Caesar fit Pontifex Maximus.

Anni ante nat. Chr.

Anni ab Urb. Cond.

Anni ante nat. Chr.	Anni ab Urb. Cond.	Eventus
		Lucullus triumphat.
60	690	P. Clodius uxorem Caesaris violat. Helvetii de invadenda Gallia deliberant. 3.10
57	693	Messala Corvinus orator nascitur. Titus Livius nascitur.
56	694	Cicero exulat. Clodius Pompeium insidiis petit.
55	695	Cicero redit.
54	696	Orationem habet pro Sextio &c.
53	697	Gabinus Ptolemaum regno pulsum restituit. Alexander Aristobuli filius Iudaeam subigere tentat, frustra.
52	698	Gabinus Nabathaeos vincit. Romam reversus accusatur primum à Cicerone, mox defenditur, damnatur tamen.
51	699	Cassius superstites cladis Crassiana in Syria colligit. 3.11

Anni ante nat. Chr.

Anni ab Urb. Cond.

	<p><i>Cæsar</i> ponte factò <i>Rhenum</i> penetrat. 3. 10</p>		<p><i>Labiennus Cæsaris</i> legatus <i>Treviros</i> vincit. <i>Cicero</i> creatur <i>Augur</i>. <i>Clodius</i> occiditur à <i>Milone</i>.</p>
50	<p><i>Cæsar</i> media hie- me in <i>Galliam</i> re- dit. 3. 10 <i>Cæsari</i> conceditur absenti petere con- sulatum. 4. 2</p>	700	<p><i>Lucretius</i> poeta per furorem manus sibi infert. <i>Cicero</i> libros scri- bit de finibus.</p>
49	<p><i>Cæsar</i> consulatum more majorum pe- tere jubetur. 4. 2</p>	701	<p><i>Cicero</i> in provin- ciam <i>Ciliciam</i> pro- ficiscitur. Censa civium ca- pita 320000.</p>
47	<p><i>Cæsar</i> <i>Brundisii</i> <i>Pompeium</i> obsidet. 4. 2</p>	703	<p><i>Scribonius Curio</i> <i>Siciliam</i> occupat pro <i>Cæsare</i>. 4. 2 Occiditur in <i>A-</i> <i>frica</i>. 4. 2</p>
46	<p><i>Cæsar</i> <i>Pompeium</i> vincit.</p>	704	<p><i>M. Calius</i> & <i>Milo</i> occiduntur.</p>
45	<p>Et <i>Egyptios</i>. 4. 2.</p>	705	<p><i>Cicero</i> <i>Cæsari</i> ob- viam progreditur.</p>
44	<p>Item <i>Iubam</i> re- gem & <i>Scipionem</i>. 4. 2 <i>Cæsar</i> triumphat. 4. 2. Creatur dictator perpetuus. 4. 2</p>	706	<p><i>Cicero</i> orationes habet ad <i>Cæsarem</i> pro <i>M. Marcello</i>, & <i>Q. Ligario</i>. <i>Herodes Galilea</i> præficitur ab Anti- patro patre.</p>
	<p>Cæ-</p>		<p>L C. Cæ-</p>

242 EXCERPTIONES

Anni ante nat. Chr.

Anni ab Urb. Cond.

	<i>Cæsar ad Munda- dam Pompeii libe- ros vincit.</i> 4.2	707	<i>C. Caninius in pau- cas horas Cos. fit.</i>
42	<i>Interficatur.</i> 4.2	708	<i>Octavius Romanus venit.</i>
	<i>Amnestia decer- nitur.</i> 4.7		<i>Sex. Pompeius bo- na paterna repetit.</i>
41	<i>Brutus & Cassius in provincias suas abeunt.</i> 4.7	709	<i>4.3. C. Trebonius unus ex percussoribus Cæ- saris à Dolabella interficatur.</i>
	<i>Cæsar Octavianus Antonium ab obsi- dione Mutinae repel- lit.</i> 4.4		<i>Cassius Iudæam spoliatur.</i>
	<i>Triumviratus Cæ- saris, Antonii & Lepidi.</i> 4.6		<i>Ovidius nascitur.</i>
	<i>Cicero occiditur.</i> 4.6		<i>Antipater Hero- dis pater interfici- tur.</i>
40	<i>Cassius & Brutus pereunt.</i> 4.7	710	<i>Sextus Pompeius Siciliam occupat.</i>
39	<i>L. Antonius Cos. obsidetur ab Augu- sto Perusia.</i> 4.5	711	<i>4.8 Pacorus Hieroso- lymam occupat.</i>
			<i>Antigonus patruo Hircano auriculas præcidit, ne rece- ptum haberet ad pontificatum.</i>
36	<i>Ventidius Paco- rum occidit.</i> 4.9	714	<i>Afinius Pollio Dal- matas vincit.</i> 4.12
	<i>Bellum cum Sex. Pompeio exoritur.</i> 4.8.		<i>Augustus Liviam ducit.</i>

Pom.

Hero-

Anni ante nat. Chr.

Anni ab Urb. Cond.

			Herodes Hierosolymam capit.
			M. Vipsanius Agrippa Gallos vincit
34	Pompeius Sicilia pellitur. 4.8	716	Lepidus triumvir ab Augusto omni potentia exuiur.
	Antonius rem male gerit in Parthis. 4.10		Hyrcanus qui haetenus apud Parthos commoratus erat, ad Herodem venit.
33	Sex. Pompeius occiditur. 4.8	717	Pannonii vincuntur. 4.12
32	Octavius vulneratur in Illyriis. 4.12.	718	Antonius Artavasdem Armenia regem dolo irretitum capit.
			Sallustius moritur.
30	Bellum civile inter Casarem & Antonium. 4.11	720	Herodes cum Arabibus bellum gerit.
			Atticus amicus Ciceronis moritur.
29	Pugna Actiaca. 4.11	721	Agrippa Bogudem Mauritania regem occidit.
28	Antonius & Cleopatra se perimunt. 3.11	722	Catullus poeta moritur.
			Aegyptus provincia facta per Equites Rom. administratur.
27	M. Crassus Mysos vincit. 3.12	723	Augustus triumphat.
			Senatum purgat.
	Octa.		L 2 He

244 E X C E R P T I O N E S

Anni ante nat. Chr.	Anni ab Urb. Cond.
25 <i>Octavius appellatur Augustus.</i> 3. 12	725 <i>Herodes Mariam-nem conjugem suam occidit.</i>
24 <i>Augustus Cantabros bello petit.</i> 4. 12 <i>His post quinquennium perdomitis, tota deniq; pacatur Hispania, cum in ea dimicatum esset Romanis per annos CC circiter.</i> 2. 17	726 <i>Cornelius Gallus poeta, praeses Aegypti mortem sibi consciscit.</i> <i>Herodes Alexandram socrum interficit.</i>
23 <i>C. Antistius Cantabros vincit.</i> 4. 12 <i>Templum Iani clauditur.</i> 4. 12	727 <i>Terentius Varro Salassos vincit.</i> <i>M. Vinicius Germanos superat.</i>
20 <i>Cantabri semetipsos perimunt.</i> 4. 12	730 <i>Pantheon ab Agrippa adificatur.</i> <i>Virgilius moritur.</i>
17 <i>Indorum legatio ad Augustum venit.</i> 4. 12 <i>Parthi signa reddunt.</i> 4. 12	733 <i>Herodes templum instaurat.</i> <i>Augustus Caium & Lucium nepotes adoptat.</i> <i>Horatius carmen saeculare scribit.</i>
13 <i>Drusus Rhatos vincit.</i> 4. 12	737 <i>Cyzicenis libertas redditur.</i> <i>Drusus Friosos subigit.</i>
9 <i>L. Piso Thracas vincit.</i> 4. 12	741 <i>Drusus Rheno & Lupia transmisso, ad Visurgim usque procedit.</i>

Anni ante nat. Chr.

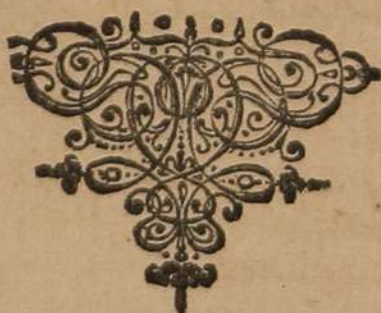
Anni ab Urb. Cond.

8	Drusus Cattos & Sicambros superat. 4. 12	742	Claudius imperator nascitur. Tiberius Iuliam Augusti filiam uxorem ducit.
7	Drusus mortuus Germanici cognomine honestatur. 4. 12.	743	Tiberius Dalmas & Pannonios subigit. Herodes filios suos interficit.
Anni post n.C.		750	Iesus Christus nascitur. Herodes moritur.
2	Cn. Iulius Caesar Cos. vulneratur in Armenia. 4. 12	752	Tiberius ex secessu Rhodiensi Romam redit.
3	Lucius Caesar moritur. 4. 12 Cn. Cornelius Lentulus Cossus Gattulos vincit. 4. 12	753	Asconius Padiannus floret. Athenodorus philosophus Stoicus floret.
10	Quinctilius Varus occiditur à Germanis. 4. 12	760	Tiberius in Germania res gerit. Pannonii rebelant ducibus Bato-nibus.

EPILOGUS CHRONOLOGICÆ.

Atque hæc Chronologica ex accuratissimis temporum & annalium scriptoribus adjecimus, ut essent unde quæ prius, quæve posterius eorum quæ ab hoc auctore memorantur, gesta sint, citra laborem cognosceres. Addidimus autem ex alienis quoque historiis, sacris præcipue, notissima quæque, ut ad aliquod instar synchronismi memoria certius confirmaretur: Ea quidem quæ eodem tempore evenerunt, statim à numerorum suorum regione, alia inter id spatium, quo gesta sunt annorum numero non accurate signato. Tempora autem ipsa, ad annos ante natum Salvatorem, item ab Vrbe condita retulimus: qui tamen aliquot fere mensibus discrepant, quin & ipse conditæ Urbis annus controversitur. Sed hæc non utique magnum, in hoc proposito, quo rerum apices non exquirimus, impedimentum adferent. Sicut nec istud quod æra Christiana non plane respondet receptæ consuetudini.

Finis Chronologia.

A D F L O R V M
 V A R I A R U M
 L E C T I O N U M
 L I B E L L V S.

Collectus ex notis Gruteri, Salmasii,
 Vineti, & Editionibus.

Nota citatarum Editionum abbreviata sic legenda :

- Naz.* Nazarianus Codex, qui &
Pal. pr. Palatinus primus Manuscriptus.
Pal. sec. Palatinus secundus Manuscriptus.
Pal. tert. Palatinus tertius Manuscriptus.
Pall. Palatini.
Mf. Manuscriptus.
Mß. Manuscripti.
O. Omnes.
Iorn. Iornandes, & ejus Manuscripti.
I. Impressi.
e. v. aut v. e. Editio vetus, vetus Editio, qua usus
 est Gruterus.
q. I. quidam Impressi.
al. alii.

*Cifra prior paginam, proxima lineas
pagina indicant.*

P R O O E M I U M.

1. 1, 2. In Cæs. *v. e.* usque Cæs.
 1. 6. Ita late. *Pal. sec.* ita enim ubique. *tert. & e. v.*
 ita enim late ubique nam tot labor. *Naz.* quod
 in labor. *videantur Pall.* viderentur.
 1. 11. quum præc. hoc quoque sicut cætera ope-
 ræ. *Naz.* quum si præc. hoc quoque operæ.
 1. 14. abrumpit. *Mß.* obrumpit.
 1. 17. ad admirationem. *q. I.* in admirationem.
al. admirationum.
 2. 2. ducentos quinquaginta. *Naz.* & alter *Pal.*
 CCCC. alter CC.
 2. 3. ipsam matrem suam. *Naz.* ipsam, ann. ipsa.
 2. 6, 7. ducentos quinquaginta. *alter Pal.* CL.
 2. 8. hoc. *v. e.* huic.
 2. 11. Iuventa. *Naz.* iuventas. *Pal. sec.* iuventus.
 2. 11. 12. & quasi quædam. *Pal. tert. & omittit.*
 2. 13. haud multo. *v. e.* haud non multo. *al.* aut
 non multo. *al.* sunt non multo.
 2. 16. movet. *Naz.* movit.

L I B E R P R I M V S,

C A P. I.

2. 13. à fin. Marre. *q. I.* à Marre.
 2. 12. à fin. hoc de se sac. grav. conf. est. *q. I.*
 veste sac grav. hoc conf. est.
 2. 9, 8. à fin. Tiberinus. *q. I.* Tyberius.
 2. 8. à fin. amnem. *Pal.* agmen.
 2. 7. à fin. sequuta vagitum uber admovit. I. vag.
 seq. ubera adm.
 2. antep. jam bis septima. *v. e.* jam septimus. *Pall.*
 & *Mß.* O. jam septima.

3. 6. Palatinum. *Mß.* Palatium.
Ibid. prior. *Iorn.* prius.
 3. 7. videt. *q.* *I.* vidit.
 3. 9. sanguine & prædæ. *q.* *I.* sanguini & prædæ.
 3. 20. Tuscique. *Pal.* Tuscorumque.
 3. 21. quidam etiam transm. *q.* *I.* quid transm.
al. quid. & transm.
 3. 25. 26. præda. *Naꝛ.* prædæ.
 3. 26. & hæc statim. *Pal. sec. ac tert.* & statim.
 3. 31. quam. *q.* *I.* quæ.
 3. 34. foro. *Pal. sec. & q.* *I.* aditu.
 3. 35. ut fædam. *Pall.* ut omittunt.
 3. 36. hinc templum & St. *q.* *I.* heic templum esto,
inquit, & St. *al.* hic templum est St.
 4. 7. juvenus. *q.* *I.* ut juvenus.
Ibid. divisa. *Mß.* dispersa.
 4. 8. & armis. *q.* *I.* & in armis.
Ibid. ad subita. *Naꝛ.* ut ad subita.
Ibid. belli. *Pal. sec. ac tert. & q.* *I.* bella.
 4. 11. repente. *Pall.* O. quum rep.
 4. 12. Capræ. *Pal. pr. & sec.* Capræ.
 4. 15, 16. cui mox Iulius. *q.* *I.* cui rei mox Iul.
al. cui Iul. mox.
 4. 19. Quirinum in cælo vocari placitum diis, ita
 gentium R. p. *q.* *I.* gentium imperio R. v. e.
 Quir. cælo vocari, placitum diis ita & c. *Pal. pr.*
 vocari : placitum desistat gent. & c. *sec.* placi-
 tum, & omnium gent. & c. *sec.* Quir. cælo
 voc. placitum, & ut gent.

C A P. II.

4. 13. *af.* succedit. *q.* *I.* successit.
 4. 9. *af.* cæterosque per fac. *Naꝛ.* cæteraque per
 fac. v. e. cæteraque fac.
 4. 3. *af.* simulacrum. *q.* *I.* similitudinem.

5. 27. à fin. exercita. q. I. exercitata.
 5. 23. à fin. Curiatiusque. *Naç.* Curiatisque. *Pal.*
sec. & tert. & q. I. Curiatiusque.
 5. 21. à fin. permissa. I. O. commissa.
 5. 18. à fin. virtutem. *Pal.* virtutes.
 5. 16. à fin. sic (rarum alias decus) unius. v. e. sic
 rerum unius. *al.* sic rararum) unius.
 5. 10, 9. à fin. in fide Albanus. *Pal. sec. & q. I.* in
 fide mansit Alb.
 5. 9. à fin. missi in aux. ex foed. *Naç. & Iorn.* mi-
 ssi in aux. & foed.
 5. 7. à fin. inclinare socios. *Naç.* subinclin. soc
Pal. incl. se soc. *al.* inclin. se suos.
 5. 3. à fin. Fufetium. *Pal. sec. ac tert. & q. I.* Suf-
 fetium. *al.* Suffectum.
 5. 2. à fin. currus. *Pal.* currus, funes. *al.* funus.
Ibid. distrahit, *Pal.* distrahitur. q. I. distraxit.
 5. 1. à fin. quum prius. v. e. prius cum.
 6. 2. Romam. *Naç.* Romanum.

CAP. IV.

6. 8. nepos. q. I. nepos ex filia.
 6. 10. interfluentem. *Iorn.* influentem.

CAP. V.

6. 18. à fin. accipit. *Naç. & Iorn.* accepit.
 6. 17. à f. oriundus. q. I. oriundum.
 6. 14. à f. quatenus. q. I. quamvis.
 6. 13. à f. Navius. *Pall. O.* Nævius.
Ibid. prohibebat, vir. *Naç.* prohibebatur. q. I.
 prohiberet, absque illo vir.
 6. 7. à f. auguratus. v. e. auguriatus.
 6. 3. à f. inde quod. *Pal. sec. ac tert. & q. I.* indeque.
Ibid. inde quod a. c. q. e. triumphatur, togæ p. t.
 palmatæ. q. I. indeque a. c. quattuor equis togæ
 pictæ tunicæque palmarem.

CAP. VI.

7. 1. nam ex. *Pal. tert. & q. I.* nam ob ex.
 7. 7. quasi ad tempus. *Naλ.* qu. tempus. *Iorn.* quasi non temp. *al.* quasi in tempus.
 7. 10. curiis. *Iorn.* decuriis.
 7. 13. in tabulas. *q. I.* in tabulis.
 7. 14. ac sic. *I. O.* ac si.

CAP. VII.

7. 7. *a fin.* sup. quæ erud. grav. est bonis. *q. I.* sup. quam crud. grav. est bonos.
 7. 6. *a fin.* sævitiam. *Naλ.* sæviti jam. *q. I.* sæviti-
 tiam jam.
 7. ult. Gabiis. *Naλ.* Gabios. *Pal. sec.* à Gabiis.
 8. 1. recepto. *Naλ.* receptos.
 8. 3. excutiens. *q. I.* decussit.
 8. 4. (quæ superbia!) sic respondit. Tamen. *Iorn.*
 ea superbia sic respondit ut senserat. Tamen.
 8. 5. Tamen. *v. e.* Tum.
 8. 10. horrendum. *Pall.* horrentius. *Iorn.* hor-
 rendius.
 8. 11. ædem. *q. I.* sedem.
 8. 13. pulcherrimum. *Iorn.* pulcherrimam.

CAP. VIII.

8. 9. *a f.* ita res. *q. I.* talem res.
 8. 1. *a f.* nosset. *Pal. sec. ac tert.* noscet. *q. I.* no-
 fceret.

CAP. IX.

9. 14. *a f.* Valerius. *Naλ. & Iorn.* Horatius.
 9. 13. *a f.* ex summo. *Iorn. & q. I.* summo.
 9. 12. *a f.* pro concione. *Pal. tert. & q. I.* pro li-
 bera conc. *q. Mß.* pro concione plana.
 9. 3. *a f.* populum. *Pal. tert. & q. I.* pop. Rom.
 10. 1. tum gloria. *q. I.* tum pro gl.
 10. 2, 3. quippe cui. *q. I.* quippe cum.
 10. 3. gleba nulla, sed. *Naλ.* gl. nulla sit. *q. I.* gl. n.
 esset, sed.

10. 3. hostile. *q. I. omittunt.*

10. 8. correptis. *q. I. corruptis.*

Ibid. redegerunt. *q. I. redigeret.*

CAP. X.

10. 16. *a f.* quæ nisi. *Naꝛ.* qui nisi.

Ibid. forent. *Pal.* foret.

10. 11. *a f.* frustrato c. p. e. ictu tenetur. *q. I. fru-*
stratum c. p. e. ictum tuetur.

10. 10. *a f.* injicit. *Pall.* inicit.

10. 9. *a f.* geminat. *Pal.* ingeminat.

10. 8. *a f.* virum. *q. I. vix.*

10. 5. *a f.* viri. *Iorn.* in viris.

Ibid. sed ne quis sexus. *Naꝛ.* sed ne quid sexus.

Iorn. Sed ne sexus alter. *al.* & ne sexus alter.

11. 3. *a f.* expiravit. *Iorn.* expiavit.

CAP. XI.

12. 23. *a f.* signum. *Pall.* O. dignum.

11. 20. *a f.* Ea denique. *Pal. tert.* eademque. *q. I.*
eademum.

11. 17. *a f.* dubitavit. *q. I. dubitarit.*

11. 15. *a f.* plane. *q. I. fane.*

11. 11. *a f.* Algidum. *Iorn.* Alfium.

11. 10. *a f.* Verulis. *q. I. Veilis.*

11. 9. *a f.* sed tr. *q. I. si tr.*

11. 7. *a f.* Carræ. *q. I. Capræ. al. Taphræ.*

11. 1. *a f.* nomini induerit. *q. I. nomen ind. Naꝛ.*
nomini induceret.

12. 1. Mœnius. *q. I. mœnibus.*

12. 2, 3. fuere rostr. *Naꝛ.* fuere solæ rostr.

12. 3. bellum. *Ms. omittit.*

12. 6. L. Quinct. *Pal. & e. v. T. Quinct.*

12. 8. Minatii. *Mß. Manlii. al. Manihii. al. Ma-*
mili. *al. Mamilii. al. Manulii. Iorn. Mallii.*

12. 15. Fidem num. *Pal. pr. & sec. fide num. tert.*
fides num.

CAP. XII.

12. 16. *af.* ab Etr. Vei. *Naꝛ.* ab Etr. fuere Vei.
 12. 12. *af.* trecen. *q. I.* trecenti & sex.
 12. 11. *af.* signata. *Pal. sec. ac tert. & q. I.* signatur. *v. e.* signatum.
 12. 1. *af.* Eam namque vir. *q. I.* ea namque Furius Camillus vir.
Ibid. sciebat vict. *q. I.* sciebat esse vict.
 13. 2. paretur. *q. I.* pararetur. *al.* paretur.
 13. 6. Vejentium. *Naꝛ.* Vel.
 13. 9. urbe remearet. *I.* urbe non remeare.
 13. 13, 14. *cujus. I. O.* ut ejus.
 13. 16. tunc Vejentes fuere : nunc. *Naꝛ.* tunc vel fuere ; nunc. *Pal. sec.* tunc, nunc.

CAP. XIII.

13. 11. *af.* virtutum. *Naꝛ. & q. I.* virtutis. *Pal. sec.* virtus.
Ibid. illatam. *Pal. sec. omittit. Naꝛ.* illatumam.
 13. 6. *af.* adhóc. *Pal. tert. & e. v.* adhæc. *q. I.* obhoc.
Ib. perinde armis. *Pal. tert. & q. I.* perinde ac arm.
 13. 2. *af.* & cingente omnia *Oc. q. I.* cum cingerentur omn. *Oc.*
 14. 2, 3. Clusium obsid. *q. I.* Clusium oppidum obs. *al.* Clusium Tusciæ urbem obs.
 14. 5. exinde. *Pal. tert. & q. I.* movent exinde.
 14. 8. temere. *Pal. tert. & q. I.* Cremeræ.
 14. 11. Tum igitur, aut nunquam. *Pal. sec.* tunc ig. haud unquam.
 14. 12. Iamprimum. *q. I.* Iampridem. *al.* Quamprimum.
 14. 19. religiosissimi. *Pal. sec. & tert. & e. v.* religiosissimum.
 14. 20. terræ. *Pal. sec.* terra. *tert.* tectâ.
 14. 24. Albinus. *Pal. sec. ac tert.* Albinus. *q. I.* Lucius Albinus.
 14. 30. Iovem. *Naꝛ. omittit.*

14. 36. suis. *q. I. sellis.*

15. 4. totam urbem. *v. e. totam denique urbem.*

15. 5. manib. exæquant. *q. I. man. solo ex.*

15. 8. tandem. *Naſ. & q. I. tamen.*

15. 18. recessum. *Pal. sec. & e. v. reditum.*

15. 21. victis. *q. I. victos.*

15. 24. ipso. *q. I. pro ipso.*

15. 29. & lustrata. *v. e. sed lustr. al. & illustrata.*

16. 3. Pomptino. *q. I. in Pontino.*

16. 4. infidente galeæ sacra alite. *Pal. sec. & Mß. infequente Gallo sacro al. q. I. infidente galeæ fatyria alite.*

16. 5. Tandem. *Pal. sec. ac tert. Tamen. Iorn. & q. I. Nec non tandem. Pal. pr. nec non tamen.*

16. 8. quæ. *I. O. qui.*

C A P. XIV.

16. 14. Mure. *Pal. sec. & tert. & e. v. Murena.*

16. 15. imperii infestos. *Pal. tert. & q. I. imperii & magistratuum infensos.*

16. 17. atque jam amplius. *Pal. pr. aput quam ampl.*

C A P. XVI.

17. 30. *af.* sed quod est sp. *Pal. pr. sed eo sp.*

17. 22. *af.* Cererisque. *Mß. venerisque. q. I. cæterisque.*

17. 19. *af.* otia. *Iorn. & q. I. ostia.*

Ibid. amict. *Iorn. amici.*

17. 16, 17. *af.* omnium. *Iorn. cunctorum.*

Ibid. Vesuvius. *v. e. Vesevus.*

17. 13. *af.* numerata. *Iorn. numeranda.*

Ibid. his region. *Iorn. & his reg. q. I. eis reg.*

17. 4, 1. *af.* quæris. *Naſ. & Iorn. quæras.*

Ibid. arg. armis, discolor. vest. v. a. a. armatam. *Naſ. arg. armatam misit disc. vest. v. a. ambitum.*

17. 10, 9. *af.* si fallac. *q. I. si insidiatum fall.*

17. 3. *af.* urbium. *Mß. montium.*

17. 2. *af.* ipsa Samnio. *q. I.* ipso Samnio.
 18. 2. furculas. *I. O.* furcas.
 18. 3. Clauso. *Naꝛ.* Clauso enim.
 18. 13. strictis. *q. I.* subjectis.
Ibid. fuit. *Pal.* agit. *al.* adiit. *q. I.* furit.

C A P. XVII.

18. 16. *af.* populus R. cum. *Naꝛ.* populo R. cum
Pal. sec. P. R. bellum cum. *tert.* P. R. O. bellum cum.
 18. 14. *af.* omnibus. *q. I.* omn. fuit,
 18. 10. late per Etruriam infesta. *Naꝛ.* A latere
 Ethr. infestam. *Pal. sec. & tert. & q. I.* A. latere
 Ethruria infesta.
 18. 9, 8. *af.* Ciminius. *Naꝛ. & Pal. tert. & v. e.*
 Geminus. *sec.* Geminus. *q. I.* Ceminus.
 18. 2. *af.* refert totum iter. *Naꝛ. & Pal. tert. &*
e. v. ref. tum iter. *sec. & q. I.* refert. Tum sic
 Fabius. *Iorn.* præfert tutum iter.
 19. 2. suo jure. *Pal. sec. ac tert. & Mß. & q. I.*
 suo more.

19. 4. mitterentur. *Naꝛ. & Iorn.* jacerentur.

C A P. XVIII.

19. 17. *af.* Tarentus. *q. I.* Tar. jam. *al.* Tarentum
 etiam.
 19. 14. *af.* mirabili. *Mß.* mirabilis.
 19. 13. *af.* Hadriatici. *Pal. sec.* Adriaci. *tert.*
 Adriatici.
 19. 11. *af.* dimittit. *Pal. sec. ac tert. & e. v.* mittit.
 19. 10. *af.* majus. *q. I.* utbis.
 19. 7. *af.* adremigantem litori Romanam clas-
 sem inde vident. *Naꝛ.* ad remigantes litore Ro-
 manas classes vid. *Pal. sec.* cum navigantes li-
 tore Romanas classes vident. *Pal. tert.* quum
 ad remigantes litore Romanas classes vider.
 19. 5. *af.* enim. *I. O.* autem.
Ibid. Romani? nec satis: aderat. *I. O.* Romani,
 nec satis norant. Aderat.

19. 2. *af.*

19. 1. *af.* ex hinc. *Naꝛ.* & *Iorn.* & hinc.
 20. 9. *Frentana.* *Mss.* *Ferentanea.*
Ibid. *Obsidius.* *Mss.* *Opfidius.* *q. I.* *omittunt.*
 20. 11. *Actum.* *q. I.* *factum.*
 20. 14. *odore.* *q. I.* *colore.*
 20. 18. *Minucius.* *Mss.* *Numicius.*
 20. 19. *proboscide abscissa.* *q. I.* *promuscide ab-*
scissa.
 20. 22. *nec ante.* *Naꝛ.* & *e. v.* *nec alius.*
 20. 23. *cladi.* *Pal. sec.* *cladis.*
 20. 24. *humero saucius in armis suis.* *Naꝛ.* *ume-*
ros augius fin arm. suis. *Pal. sec.* *humero sau-*
cius inermis suis. *tert.* *in castris suis.*
 20. 27. *sed tunc.* *q. I.* & *tunc.*
Ibid. *ad totam victoriam.* *Naꝛ.* *tota victoria.* *Pal.*
sec. *in totam victoriam.*
 20. 31, 32. *percurrrens.* *v. e.* *currens.*
 20. 33. *vindicaret.* *q. I.* *vindicatura.*
 21. 8. *deinde.* *Naꝛ.* *dein.*
Ibid. *annixus.* *Naꝛ.* *adnifus.* *Pal. tert.* *amiffus.*
 21. 9. *ut in amic. recip.* *Pal. tert.* *ut facto fœdere*
in amic. populi Romani recip.
 21. 11. *adprobavit.* *q. I.* *probavit.*
Ibid. *alia.* *q. I.* *alias.*
 21. 15. *obtritos.* *Pal. sec.* & *q. I.* *obruptos.* *Mss.*
obruptos.
 21. 26. *Qui autem.* *q. I.* *Quis autem.*
 21. 29, 30. *regum confessum.* *Pal. sec.* & *q. I.* *re-*
gnum esse confessum. *al.* *regnum Deum con-*
fiterentur.
 21. 31. *quum.* *Pall. O.* & *e. v.* *quod.*
 21. 32. *offerentem.* *Pal. tert.* *asserentem.* *I. O.* *af-*
ferentem.
 22. 2. *virtute, militia.* *Naꝛ.* *virtutem illi tum, sta-*
timque mutatum virtutem in virtutum. *Pal.*
tert. & *e. v.* *virtute militum.*

22. 6. ditionem. *Pal. sec. ac tert.* deditioem. *q. f.* dedicationem.

22. 14. sed tanta de op. *q. I.* & tanta de op. *al.* & tanta adeo de op.

22. 16. enim temere ullus. *q. I.* enim ullus. *al.* enim alius.

22. 18. nisi pecora. *Naꝛ.* nisi quasi pecora.

C A P. XIX.

22. 6. *af.* Qui enim. *q. I.* quid enim.

C A P. XX.

23. 1. regionis. *Pal. pr. ac tert.* regionibus.

23. 2. incluto. *q. I.* inclyto. *al.* cum inclito.

Ibid. M. Atilio. *Naꝛ.* Masilio. *al.* Artilio. *al.* Attilio. *Iorn.* Vatilio.

C A P. XXII.

23. 16. *af.* ac ferbuit. *Naꝛ.* & adferbuit. *v. e.* ac viruit. *al.* ac fremuit.

Ibid. Ita quæ inerat, quædam *q. I.* itaque inerat quædam. *al.* Itaque quædam.

23. 10. *af.* Volerone: *Mß.* Val. Nerone. *al.* Valerio Nerone.

23. 6. *af.* agros. *Pal.* hortos.

24. 1. in capta urbe consenuit. *q. I.* obsessis in c. u. consuluit.

24. 3. æquo. *q. I.* de æquo.

C A P. XXIV.

24. 14. *af.* Secundam in Vrbe med. dec. *q. I.* Secundum in Vrbe dec.

C A P. XXV.

25. 1. excitavit. *q. I.* incitavit.

25. 2. dignitas. *Pal. sec. q. I.* indignitas.

Ibid. plebeii. *Naꝛ.* plebes. *Pal. sec. & tert.* plebs.

C A P. XXVI.

25. 19. *af.* ut plebeii quoque mag. *Pal. pr. ac sec.* ut plebes quoque mag. *v. e.* ut plebis. *q. m. al.* ut plebeii mag.

25. 27. *af.* Stoloni. hæc quodam. *q. I.* Stolo quodam.
25. 25. *af.* sonum, ignotum *p. f. e. à f. f. i.* irrifa. *q. I.* sonum irrifa *intermediis omisiss.*
25. 18. *af.* tum natalium. *Pal. tert.* natal. *v. e.* nunc natal.
25. 13. *af.* Sp. Cassium, agraria lege, Mælium largitione suspectum. *q. I.* Cassium largitione agraria lege suspectum.
25. 11, 10. *af.* Spurio quidem suppl. *v. e.* Mælio suppl.
25. 8. *af.* Ahala. *q. I.* Hala.

LIBER SECVNDVS.

CAP. I.

26. 4. iuventas. *q. I.* iuventa. *al.* iuventus.
26. 7. Ita. *q. I.* Itaque.
26. 10. bellis victoriisque. *q. I.* bellum victorisque.

CAP. II.

26. 18. *af.* populus, quum. *Pall. O.* populus Rom. quum.
26. 13. *af.* abscifam. *q. I.* abscissam.
26. 12. *af.* mole. *Naz.* mare & nec mole. *Pal. sec. & tert. & Mss. & q. I.* mare.
26. 11, 10. *af.* jungenda. *Naz.* jungendum. *Pal.* jungendam.
- Ibid.* jung. & ad. *q. I.* jung. ad.
- Ibid.* cont. suum. *q. I.* cont. suam. *ut & Pal. tert. cui tamen superscriptum :* suum.
26. 6. *af.* autem. *q. I.* enim.
27. 1. terrester. *q. I.* terrestris.
27. 3. fretum. *q. I.* fretum tum.
27. 17. forma. *Pall. O. & q. I.* fama.
- Ibid.* illis nauticæ artes. *q. I.* illis plus nauticæ artis.
27. 21. aliæ. *Iorn.* validæ.
27. 24. & fug. *Iorn.* aut fug.

27. 29. Præ. q. I. Pro.
Ibid. tanta vict. *Pall.* O. tanta hujus vict.
27. 30. Asina Corn. q. I. Corn. Asina.
27. antep. & pen. Drepanis. *Iorn.* & q. I. Drepano.
Ibid. Eryce. *Naλ.* Eryco. *Pal.* Eryca.
27. ult. Camerinsium. *Mß.* Cameriniens.
28. 10, 11. Sardiniam. q. I. in Sard.
Ibid. Corsicam. q. *Mß.* Chossuram.
Ibid. ubi & sic Caralæ. *Naλ.* Olbiæ hic Baleariæ.
Pal. sec. ubi & hic Baletæ. *tert.* & e. v. ubi &
hic halenæ. q. I. ubi & hic Caralæ. *Iorn.* Olbiam.
ibinteriæ. *Mß.* Balariæ. *al.* Baleariæ.
28. 16. Punici. *Pal. tert.* & v. e. Punico.
28. 18. Mannio. *Naλ.* Nautrio. *Pall.* & q. *Mß.*
Naurio. *Iorn.* Natio. q. *Mß.* Nannio.
28. 20. Mox ventis. Mox dein deventis, *super-*
scriptumque. Denique. *Pal. sec. ac tert.* & q. I.
mox de ventis.
28. 26. hominibus, sed. q. I. hominibus, modo
sed.
28. 1, 1. cecidisset. *Mß.* O. & *Iorn.* cepisset.
28. pen. obsidio. q. I. obsidiones.
Ibid. essent. q. I. deessent.
29. 8. calamitatis. *Pal. tert.* & q. I. calamitati.
29. 11. ne commut. *Naλ.* & *Iorn.* nec commut.
29. 21. ut nec amplius eam insulam concitarent.
Naλ. ut ne a. e. i. concitarent. *superscriptumque*
VO, *tanquam voluisset legi* vocitarent. q. I. ut ne
amplius ea insula concitaretur. *al.* ut ne amplius
ea in insula concitaretur.
29. 24. si gregem. *Naλ.* (*sed à secunda manu*)
item reliqui. *Pal.* & v. e. ac si gregem.
29. 25. Appio. q. I. Publio.
29. 31. Quantus ô tunc. q. I. Quamvis Octavo.
29. ult. interceptam t. victoriam. *Naλ.* & q. I.
intercepta t. victoria.

30. 3. promontoriis. *q. I. omittunt.*

Ibid. frustrarentur. *Naꝛ.* frustrarentur. *q. I. omittunt. al. praferunt allisa.*

Ibid. & sic. *q. I. omittunt.*

30. 4. Lutatio. *q. I. omittunt.*

30. 6. Aegates. *q. I. Egates.*

30. 11. castrensis. *q. I. castrensi.*

C A P. III.

30. 14. *af.* Bellum Ligusticum. *Naꝛ.* Bel. Ligu-
ricum. *Pal. sec. ac tert.* de bello Ligurico.

30. 8. *af.* nec non & Illyrii. *Mß.* nec non Ill. *q. I.*
nec non & Illyrici.

30. 4. *af.* utrique. *q. I. ita. al. itaque.*

31. 3. Tuti. *q. I. Tutum.*

31. 6. eluderent Salyi, Deceates, Oxybii, Eubu-
riates, Ingauni, tandem. *Naꝛ.* eluderet saltus,
deciatesexubile buriatas, incognitas tandem. *v.*
e. eluderet saltus detrare. buriates sexule. inco-
gnitas tandem. *q. I.* eluderet saltus deciates
moxubii, euburiates incognitas tand. *al.* elu-
derent Salyi, Deceates, Oxybii, Euburiates: in-
cognitas t. *Mß.* eluderet saltus buriates deciale
loxubile incognitas t. *Iorn.* eluderent saltu, viis,
latebris Deceates, Oxybii, Euburiates, Inganni
tandem.

C A P. IV.

31. 15. experimento. *Iorn.* experimentum.

31. 18, 19. simile nivibus. *Mß.* & *q. I.* simile
cum nivibus.

31. 20. eunt. *q. Mß.* exeunt.

31. 21. Britomaro. *q. Mß.* Britannico.

31. 22. baltea. *q. Mß.* balteo.

31. 24. Ariovisto. *Pal. pr.* Ariovito. *sec.* Arnovi-
to. *tert.* & *e. v.* Ariovisto. *Iorn.* Ariobisto. *q. I.*
Astrionico. *Mß.* Ariovico.

31. 11. Viridomaro. *Mß.* Virdomaro.

Ibid. arma. *Iorn.* opima.

C A P.

CAP. V.

31. ult. Titiumque. *Mss.* Ticinumque.
 32. 1. Adriani. *I. O.* Adriatici.
 32. 2. Teutana. *q. I.* Teuta. *al.* Teuca.
 32. 5. nec gladio. *Pal. pr. & sec. & e. v.* ne gladio.

CAP. VI.

32. 23. *af.* quadriennii. *Iorn.* quadriennium.
 32. 18. *af.* sit populus qui vicit. *Pal. tert. & e. v.*
 sit victor populus.
Ibid. Vrebat. *I. O.* Pudebat. *al.* at urebat. *al.* Aut
 pudebat.
 32. 7. *af.* ablatum mare, captæ insulæ. *v. e.* ab-
 lato mare *c. i. q. I.* ablatum mare, raptæ insulæ.
 ablato mari, raptis insulis.
 32. 16. *af.* ultionem. *Pal. sec. ac tert. & e. v.* in
 ultionem.
 32. 15. *af.* morabatur. *Pal. tert. & q. I.* remora-
 batur.
 32. 14. *af.* in caussa. *q. I.* in caussam.
Ibid. deleta. *Naç.* delecta.
 32. antep. ferro, versa. *q. I.* ferro & igne, versa.
 33. 4. bellum pacemq; porto: utrum eligitis? Suc-
 clamantibus; bellum. Bellum igitur. *Mss.* Lipsii
 b. p. p. v. e. cumque succlamatum esset; utrum
 vellet daret, bellum igitur. *q. I.* bellum affero &
 pacem, utrum eligitis? cumque succlamatum
 esset, utrum vellet, daret, Bellum igitur. *al.* bel-
 lum affero & pacem: utrum eligitis, utrum pla-
 cet, sumite. Quumque succlamatum esset & c.
 33. 6. mediam curiam. *Naç.* media curia.
 33. 15. Romanis. *Pal. sec. & Mss.* omittunt.
 33. 16. Saguntino igne. *Naç.* sagu. in igne, *mon-*
que emendatam, Saguntinum igne.
 34. 7, 8. quadraginta. *Iorn.* sexaginta.
Ibid. denique. *Pall. O. & e. v.* omittunt.
Ibid. quasi. *Iorn.* omittit.

34. 17. secundum. *q. I.* secum.
34. 25. torrente Vergelli. *Iorn. & q. I.* torrente Vergello. *al.* torrente Vergilii. *al.* terrore Vergelii.
34. 30. Adherbalem. *Mß.* Adarbalem. *q. I.* Maharbalem.
35. 4, 5. crederet. *v. e.* credet.
- Ibid.* in bullis singulisque anulis. *q. I.* in bullis cingulis atque annulis.
35. 10. in deligendis. *q. I.* intelligendis.
35. 50, 31. pepulit in Campania. *Pal. sec.* repulit à Camp. *tert.* pepulit à Camp. *Iorn.* perpulit in Camp. *q. I.* pepulit, & Camp. *al.* pepulit è Camp.
35. 34, 35. Nam hucusque tot. m. c. f. l. d. f. d. f. R. *Pal. sec.* hæc omnia omittit.
36. 4. hostes. *Iorn.* hostis.
36. 5. volitarent & c. facerent. *Iorn.* volitaret & c. faceret.
36. 8. divisa. *q. I.* diversa.
36. 16. nisi quod hæctenus & c. parceretur. *q. I.* quid nisi hæctenus & c. parceretur?
36. 17. illi. *Naꝛ.* illic.
36. 20. morti. *q. I.* mortis.
36. 22. pæne totam. *q. I.* spem pæne tot. *al.* spem tot.
36. 35. felicius. *q. I.* facilius.
37. 9. saltem oculis. *Pall. O. & Mß. & q. I.* saltem vel oculis.
37. 15. Tarentus. *Naꝛ.* idem Tarentinus. *q. I.* Tarentinus.
37. 18. inde. *Pall. O.* ille.
37. 18, 19. Romam. *q. I.* in Romam.
37. 20. admiratione. *q. I.* administratione.
37. 21. ultimos metus. *Naꝛ.* à manu correctrice, ultimas metas.

37. 31. neque cœlo, sed ab Urbis ipsius mœnibus
& Capitolio ferri videretur. *Iorn. & q. I.* non
à cœlo, sed ab urbis mœ. & Cap. vider.
37. *antep.* adoratam. *Pal. tert. & q. I.* adortam.
al. adhortam. *Iorn.* adornatam.
38. 2. infederat. *q. Mß.* infiderat.
38. 5. sector. *q. I.* emptor.
38. 7, 8. Afrubal. *Pall. O.* ab Hispânia Afr.
38. 12. ultimo It. angulo. *q. I.* ultimos It. angulos.
38. 14. id est. in ipsas. *q. I.* & in ipsas.
38. 15. Tanto, id est omni, qua. *q. I.* tanto qua.
38. 14, 17. inopinanterque. *Iorn.* inopinatumque.
q. I. inopinantemque.
38. 35, 36. incubantem. *v. e.* incumbentem.
39. 2. ducum maximi. *Naz.* duc. max. duces.
Pal. sec. ac tert. & e. v. ducum clarissimi duces.
39. 8. potuisse. *q. I.* posse.

CAP. VII.

39. 19. *af.* Syria. *q. Mß.* Asia.
39. 17. *af.* quondam. *v. e.* omittit.
39. 13. *af.* spectatione. *q. I.* expectatione.
40. 3. qui navibus à mari. *I. O.* quibus à mari.
40. 9. mortem. *Iorn. & q. I.* morem.
40. 10. Chaonum. *Pall. & v. e.* Achaonum.
40. 11. Aoumque amnem. *Pal. pr.* Dumque om-
nem. *sec. ac tert. & q. I.* Indumque amnem.
v. e. Nidumque amnem. *al.* Pindumque am-
nem. *Iorn.* Savum amnem.
40. 11, 12. id est, ipsa. *I. O.* & ipsa.
40. 13. ausus. *v. e.* omittit.
40. 18, 19. Lacedæmona. *Pal. tert.* Lacedæmo-
nia. *q. I.* Lacedæmoniam.

CAP. VIII.

41. 14. illinc. *Pal. sec. & tert. & e. v.* omittunt.
41. 19, 20. id est, si Asiæ. *Mf.* id est, si se Asiæ,
q. I. si Asiæ.

41. 26, 27. maximus regum, contentus fortiter
indixisse bellum. *Mf. Lips. m. r. conventus f.*
i. b. q. I. m. regum conventus; Fortiter indicto
bello.

42. 4. nuncio. *q. I. initio.*

42. 5. Tum. *q. I. Tam.*

42. 8. Statim & è vestigio. *q. Mß. st. & ex vest.*
q. I. statim è vest. al. statim & evestigio.

42. 11. Regillo. *Mf. Regillio.*

Ibid. adremigantibus. Pal. tert. & q. I. ad remi-
gantibus. al. à remig.

42. 14. Themistoclem. *Pall. O. & v. e. ac q. I.*
Alcibiadem.

42. 21. confederat. *q. Mß. considerat.*

42. 27. felicitate. *q. I. facilitate.*

C A P. IX.

42. *pen. Syriatico. I. O. Syriaco.*

Ibid. ut debebat. Pal. pr. & sec. & debebat.

C A P. X.

43. 13. & initia. *Pal. sec. ac tert. & e. v. omit-*
tunt &.

43. 19. Apulo. *Pal. tert. Appulo. q. I. Apulo.*

43. 20. & capitis errore lapsaret. *Naç. & cap. &*
jaçtaret errore lapsaret, superscriptumque dein-
de, & cap. jaçtatus errore lapsaret.

C A P. XI.

43. 9. *af. Syriaci. I. O. Syriatici.*

43. 10, 9. *af. An fuissent, an cupidus triumphi*
Manlius eos. Naç. an fuisset cupidus tr. M. an
eos. Pal. sec. an fuisset cupidior tr. M. an eos.

43. 7. *af. non approbavit. q. I. non approbavit*
Senarus.

43. 5. *af. mixta, & adulteratæ rel. Naç. & q. I.*
mixta & adulterata est, rel.

43. 4. *af. qui. Pal. sec. & q. I. quibus.*

44. 3. 4. quos Tolostobogi Tectosagique jam in-

sede-

federant. *Pal. sec.* Solos Tologiorum rectos sagatiam infiderant. *tert.* Soloftogiorum recto sagacia infiderant. *v. e.* solo ftologiorum recto sagaciani infederant. *q. I.* soloftologiorum rectofagiam infederant. *Iorn.* Colofob egit Olym-
pum rectos agimagaba infederant.

44. 4, 5. Vtrique. *Iorn.* & *q. I.* utrinque,
Ibid. offocandas. *Pal. sec.* & *q. I.* effocandas. *Iorn.*
offucandas.

44. 8. Orgiagontis regis uxor. *Iorn.* Orgiacontis
Vxor.

C A P. XII.

44. 14, 13. *af.* vir. Thracum; ferociam Thracum
disciplina Macedonum temperaverunt. *q. I.* vi-
ribus Thracum, disciplinam Mac. temp. *al.*
tentavere.

44. 11. *af.* summo. *q. I.* de summo.

44. 5. *af.* Afrudem. *Pal. sec. ac tert.* Astumidam,
Mss. Astundem. *v. e.* Astundam.

44. 3. *af.* inuia, accessit; regemque. *Pal. sec.* inuia
via accessit: regemque. *q. I.* inuia, accessit via:
regemque.

45. 4. deprensa. *q. I.* depressa.

45. 5, 6. alia minatus, alia irr. *Pal. sec. ac tert.* &
e. v. alias eminentus, alias irr. *al.* alias minatus,
alias irr.

45. 6. adeo. *q. I.* eo.

45. 18. recepit. *Mss.* Lipsii, receperat.

Ibid. conviviis. *q. I.* in conviviis.

45. 28. perceperat. *Pal. sec.* & *q. I.* præceperat.

C A P. XIII.

46. 4. Scordam. *Pal. tert.* & *v. e.* Lescordam. *al.*
Lofcordam.

C A P. XIV.

46. antep. in malis. *Pal. sec.* & *I. q.* in malis suis.

47. 1. 2. exiguum. *q. I.* exig. fuit.
 47. 2. patratum. *Pal. sec.* paratum. *tert. & e. v.* peractum.
 47. 5. maximum *ev. q. I.* maximo *ev.*
 47. 12. territaret. *Pal. sec. ac tert. & e. v.* territabat.
 48. 1. officinis. *Pal. sec. ac tert.* officinas.
 48. 31. urbs. *Mß. omittunt.*
 48. ult. triumphus. *q. I.* triumphis.

49. 10. tum maxime. *q. I.* cui tum maxime.
Ibid. Macedoniam. *Pal. sec. & q. I.* Macedonia.
 49. 15. (fata rerum!) *Pal. sec. ac tert.* ô fata rerum! *q. I.* fato rerum.
 49. 27. permistis. *q. Mß.* mistis. *q. I.* perustis.
 49. 28. venæ. *q. I.* omittunt.

50. 29. provinciam. *v. e.* urbem.
 50. 32. ora. *q. I.* oram.
 51. 5. qui ex Macedonia cognomen meruit, cum & Contrebiam memorabili cepisset exemplo, & Nertobriges, maj. *Pal. sec.* qui ex Macedonia cognomen meruerat, & Celtibericus fieri, cum & Trebiam mem. cep. exemplo, & Nertobriis maj. *tert.* qui ex Mac. cogn. meruerat, & Celtiberius filius: cum Celtiberiam mem. cep. ex. & Nertobrigibus maj. *q. I.* cui ex Mac. cognomen, meruerat Celtibericus fieri, cum & Contrebiam mem. cep. ex. & Nertobrigis maj. *al.* qui ex Mac. cogn. meruerat & Celtibericus fieri, cum & Contr. mem. cep. ex. & Verfobrigis maj.
 51. 9. quum rex fuisset. *I. O.* quum à rege fuisset.
 51. 10. Decimus. *q. I.* Decius.

§1. 21. res cessisset. *Pal. sec. & tert. & q. I. recessisset. al. recessisset.*

§1. 22. Salondicus. *Mß. Solondicus.*

§1. *antep.* internecionem. *q. I. internicionem.*

§1. *pen.* insignia. *v. e. insignita.*

§2. 1. etiam. *q. I. eum.*

§2. 2. Pompilio. *Pal. sec. & e. v. Popilio. tert. Capione. q. I. Servilio.*

C A P. XVIII.

§2. 22. 21. *a. f.* flumen Durium sita. *Pal. sec. flumen Sylata. tert. & Mß. flumen situata. v. e. flumen sublata. al. flumen Durium situata.*

§2. 14. *a. f.* Segulenses. *q. Mß. & I. Sedigenses. al. Segidenfes.*

§2. 10, 9. *a. f.* acceptum *Naꝛ.* receptum.

§2. 8. *a. f.* Megara viro. *Pal. O. Megari victo.*

§2. 5. *a. f.* Mancinum. hunc. *q. I. Mancinum aggressi sunt. hunc.*

§3. 23. *celiæ. q. Mß. & I. cæliæ. al. cœliæ.*

Ibid. indigenam. *Pal. tert. indigeneam. q. Mß. indigena. al. & I. O. indigenæ.*

§3. 28. orantes. *Naꝛ.* orante occideret. ubi. *Pal. sec. occideret. & ubi. tert. occideret. Sed ubi.*

§3. 33. Itaque deplorato exitu. *q. I. Itaque etiam ex depl.*

§4. 1. Maçte fort. *Pall. & I. O. Maçte esse fort.*

§4. 3. civitatem! asseruit cum. *Pall. & I. O. civitatem asseruit, quum.*

C A P. XIX.

§4. 23. 22. *a. f.* sæculi. *q. I. sæcula.*

§4. 7. *a. f.* manibus. *v. e. omittit.*

§4. 6. *a. f.* Quæ etsi juncta inter. *Naꝛ.* quæ si i. i. *q. I. quæ etsi involuta inter.*

§4. *antep.* priusque, ut cœpimus, justa illa & pia cum exteris gentibus bella memorabimus; ut magn. *q. I. Priusque, ut c. i. illa memorabimus,*

centi minus. *al.* mill. inde ad sex. ceciderunt.
hinc tertio minus.

60. 30, 31. perinde speciosa. *Pal. tert. & e. v.*
perinde speciosior. *q. I.* perinde plus speciosa.

61. 1. Boiorix. *Pal. pr. ac sec. & Mss.* Beleris. *I. O.*
Beleus.

61. 3. subsidio. *Naꝛ. & q. I.* in subsid.

Ibid. quid insignius. *q. I.* quidque in sign.

C A P. I V.

61. 16. *af.* si diis. *Pal. tert. & q. I.* sic diis.

61. 8. *af.* sanguinem humanum. *q. I.* sanguine
humano.

61. 7. *af.* cujusquemodi. *q. I.* cujusmodi. *al.*
ejusmodi. *al. &* hujusmodi.

61. *ult.* (simile prodigio) *Pall. & I. O.* simili pro-
digio.

62. 5. per perfidum. *Pal. sec. ac tert. & q. I.* per-
fidum. *al.* per perstrictum.

C A P. V.

62. 16. *af.* Aetas. *Pal. pr. Aetas. sec. ac tert. item*
Mf. Bongarsii & e. v. Ethas. *Mf. Etbas. q. I.*
Atheas.

62. 14. *af.* decem & septem. *Pall. O. Mf. & e. v.*
quatuordecim.

62. 7. *af.* animis. *q. I.* animus.

62. *antep.* ostentabant. *q. I.* ostendebant.

63. 5. deinde. *Naꝛ.* inde.

63. 4. cunctanter. *q. I.* constanter.

63. 7. edicto, quum omnes. *Naꝛ.* ed. ut o.

63. 13. pro nobis stetit, cæterum. *q. I.* pro nob.
firmius stetit cæteris. *al.* pro nob. firmius stetit.
Cæterum.

63. 21. compulit. *Mox. q. I.* compulit, sic illos
quoque ante, mox.

Ibid. subruto. *q. I.* subrupto.

63. 22. muris, postquam. *Pall. O. & e. v.* muris
munitum, postquam.

63. 28. ipsum. *Naꝛ.* ipsam.
 63. 29. debellatum. *Naꝛ.* debellata. *q. I.* debellatum etiam.
 64. 2. raptam. *q. I.* captam.
 64. 14. pistrix. *Naꝛ.* Istrix.
 64. 15, 16. regem fames, & ex fame. *Naꝛ.* regem ex fame. *Al. O. Mß. & I.* regem, & ex fame.
 64. 18. Æsopus. *q. I.* Esopus. *al.* Asopus.
 64. 21. moraretur. *Pall. O. & e. v.* morarentur.
Ibid. felicior. *q. I.* infelicioꝛ.
 64. 29. malis. *Pal.* magis.
Ibid. augebatur. *q. I.* angebatur.
 65. 5. quanta felicitas. *Pal. sec. ac tert.* quantas felicitates.
 65. 13. Siciliæ. *q. I.* Ciliciæ.
 65. 14. mox subruto Pyræi portu. *Mß. omittunt.*
 65. 17. tantum. *Pall.* tamen.
 65. 20, 21. rebelles. *Pall. O.* rebellis.
 65. 23. ipso. *q. I.* in ipso.
 65. 25. stellis. *q. I.* stellas.
 65. 29. Arthocen. *Pal. pr. & sec.* Adartocen. *tert. Mß. & e. v.* Adarthocem.
 65. pen. quid. *Naꝛ.* quod.
 67. ult. Hierosolymam. *q. I.* Hierosolyma.
 66. 3. vitem cœlo. *Naꝛ.* uti scœlo. *al. O.* uti cœlo.
 66. 5. quia. *Pal. sec.* qui.
Ibid. renovabat. *q. I.* renuebat.

C A P. V I.

66. 12. af. Piræum & *Mß. & Pall. O.* præter *tert. omittunt.*
Ibid. quod. *q. I.* quem.
 66. 9. af. myoparonas. *q. I.* & myoparonas.
 67. 3. ille quoque ante felix, dignus nunc vict. *q. I.* sic felix ille & dign. vict.
 67. 5. facta. *Pal. sec. & q. I.* factus.
 67. 11, 12. Gratilius. *q. I.* Gratillius.

67. 11, 12. Ligusticum. *Mss.* Ligustinum.
 67. 17. Ponticum; Pamphylium Metellus; Afiat.
Pall. Ponticum & Pamphylium: Metellus Afiat.
 67. 19. portam. *q. I.* portum.
 67. 20. observavit. *Pal. tert. & q. I.* obseravit.
 67. 27. ad primum. *q. I.* primum.
 67. 31. alias. *Naç.* alia.
 67. 33. idque prospectum. *Pal. sec.* idque reper-
 tum. *tertio superscriptum*, idque re perspectum.
 67. penult. agris. *Pal. tert.* agris quasi aquis. *v. e.*
 aquis.
 68. 2. mirere. *Pall. O.* mirer.

CAP. VII.

68. 21. Cydoneam. *I. O.* Cydonam.
 68. 26. inclitus. *Naç. & q. I.* irritus. *al.* irrifus.
 68. 28. victisque &c. *Pal. tert. & e. v.* totam istam
 periodum omittunt.
 68. 1. & Panare Cydoneæ. *Pal.* Panace, Cydoce.
I. O. & Panare Cydonæ.

CAP. IX.

69. 8. *af.* regebat. *Sed. Naç. & q. I.* regebat: &.

CAP. X.

70. 1. reliqua. *Pal. sec. & e. v.* reliquias. *Pal. tert.*
 reliquas.
 70. 8. sedes. *Pall. O. & e. v.* sedem.
 70. 13. pastor. *q. I.* pastorum.
Ibid. longeque. *Pal. sec. ac tert. & Mss. & q. I.*
 longe.
 70. 17. in fugam. *q. I.* in fuga.
 70. 27. Morini. *Mss. & q. I.* mora.
 70. 29. Induciomarus. *Mss.* Inductiomarus. *q. I.*
 Indutiomarus.
 71. 2. Cottam. *Pal.* Lucium Cottam.
 71. 8. Hædui. *Pal. pr.* Hæcavi *sec.* Heccani. *q. Mss.*
eccani. al. heccavi, *al.* hæc avi. *q. I.* sequani.
al. hæc ayide.

71. 9. Ariovisti sup. *Naꝛ. & I.* Ariovisti regis
sup.
71. 15. in principiis. *v. e.* principibus.
71. 19. testudine. *q. I.* velutitest.
71. 22. Teneteri. *q. I.* Centenari. *al.* centenarii.
71. 23. ultro. *q. I.* ultra.
- Ibid.* Mosulam. *Pall. O. & Mss. & e. v.* Maffiliam.
sed Pal. tert. a prima manu, Mosellam.
71. 32. qui. *q. I.* quum.
71. 34. hic Romanis. *Pal. tert.* Rom. hic. *pr. &*
sec. hic Romanus.
71. 35, 36. Britanniam transit. *Pall. O. & I.* Bri-
tanniam petit. in Brit. transit.
72. 8. admodum. *Naꝛ. & q. I.* omittunt.
72. 9. eisdemque. *q. I.* eos denique.
72. 10. sequutus in silvas. *Pal. sec. & e. v.* sequu-
tus insulas. *Pal. tert.* secutus silvas.
72. 11. Cavelanis. *Pall. O. & q. Mss.* Cavelianis.
Mss. Callidonianis. *al.* Cavelianum. *al.* Cassi-
vellaunum.
72. 17. Biturigas. *Mss.* Bituricas. *q. I.* Byturigas.
72. 18. Carnutas. *Mf.* Carnuitas.
72. 19, 20. etiam quasi terrore. *Pal. tert. & e. v.*
nomine atque terrore etiam quasi. *q. I.* nomine
& quasi terrore. *al.* terrori.
- Ibid.* Vercingentorix. *q. Mss.* Vergirgentoris. *al.*
Vergingetorix. *q. I.* Vergingetoris.
72. 21. comitialibus. *Pal. pr. & tert. & e. v.* con-
ciliabulis. *Pal. sec.* concilialibus.
72. 26. felicissimæ. *Pal. pr.* felicissime.
- Ibid.* temeritatis? *Pall. O.* temeritatis.
72. 28. emerfus. *I. O.* emensus.
- Ibid.* & ex. *q. I.* ex.
72. 31. Avaricum. *Mss. O.* Alvaricum.
72. ult. octoginta millia muro. *Naꝛ.* cum milite
muro.

73. 1. defenderent. *Pal. sec. ac tert.* defenderit.
 73. 3. ingentique l. q. I. ingenti quasi l.
 73. 8. tum & phaleras. *Naꝛ.* cum & ph. *Pal. sec.
 & tert.* omittunt tum &.

CAP XI.

73. 20. *af.* Adversis. q. I. Adversa.
 73. 11. *af.* fœderum, Syllaque. q. I. fœd. cum
 Syllaque.
Ibid. Regiis. q. I. Regis.
 73. 4. *af.* Mezeræ. *Pall. & Mß.* O. Mazaræ,
 74. 1. fericeisque. q. I. fericisque.
 74. 18. ureretur. q. I. ureretur.

CAP. XII.

74. 4. *af.* ut claritate. *Pal. pr. & e. v.* & celerita-
 te. *Pal. sec.* in claritate.
 75. 8. in Italia sua. q. I. Italia sua.
 75. 17. luxu. I. q. luxus.
 75. 12. Vnde regnaret i. l. divulsus. *Pal. sec. ac tert.*
 & q. I. Vnde regnare. i. l. iustus. *Naꝛ.* Vnde i. l.
 divulsus. *ubi illud unde à recentiori manu est.*
 75. 28. vitia. q. I. usi ea.
 75. 30. tempestas. q. I. potestas.
 75. 33. Catil. patriæ. q. I. Cat. hostem patr.

CAP. XIII.

76. 6. causas. q. I. causa.
 76. 14. ageret. *Pal. sec. & tert.* ageretur.
 76. 20 in exitium suum merces erat. q. I. exitium
 suum recesserat.
 76. 32. ætate. *Lipfii Mß.* omittit.

CAP. XIV.

77. 1. miseratus est. *Mß. & I. O.* addunt, ne pop.
 Rom. gentium victor, orbisque possessor, lani-
 bus ac fociis suis exularet.
 77. 10. triumvir. *Pal. tert. & e. v.* triumviratus.

C A P. XV.

77. 9. *af.* tribunatu, plebe secunda volitaret: obrog.
a. l. suis Min. tribuno, fretus. *Pal. tert. & e. v.*
tribunatu fretus *omissis intermediis.*

Ibid. obrogare. *q. I.* abrogare.

77. 6, 5. *af.* pulsus. *Pal. pr. à secunda manu, item*
tert. & e. v. depulsus.

C A P. XVI.

78. 5. Annio. *Naz.* Anio.

78. 8. adoptabat. *q. I.* adoptat.

78. 11. ver. jur. *q. I.* ver. sua jur.

78. 24. inde, Capitolium. *q. I.* inde in Cap.

78. 26. degressus. *q. I.* digressus.

Ibid. fact. receptus in curiam aggressus est. *Pal.*
tert. fact. rec. i. cur. regressus est. *v. e.* fact. in cu-
riam aggressus est. *al.* fact. receptus in curiam est.

C A P. XVII.

79. 6. ne. *I.* nec.

Ibid. illius. *e. v.* illa.

79. 5. Gracchi. *al. O.* Caii Gracchi.

Ibid. fortunaſque principum. *q. I.* fortunaſque pa-
trum, vitaſque princ.

79. 10. peculabantur. *I.* pecularentur.

79. 16. *af.* elegit. *Pal. tert. & e. v.* abegit. *al.* eli-
git *al.* egit. *Pal.* delegit.

79. 7. *af.* in ora. *q. I.* & in ora.

C A P. XVIII.

80. 1. Sociale. *q. I.* Bellum quod adverſus socios
gestum est, sociale.

80. 8. jus civitatis, quam. *q. I.* Tusciæ civitates,
quas.

80. 15, 14. *af.* Popedius Marſos & Latinos A-
franius, Vmbros totus Senatus & consules; Sa-
mnium Lucaniamque. *q. I.* Pop. Marſos &
etiam Latinos. Afranius Vmbros, tot. sen. &
consules Samnium, Lucan.

80. 10. *af.* Confinio. *q.* *Mss.* confinio.
 81. 3. *referatæ.* *Pal. pr.* referat. *sec.* Roserata. *tert.*
 Referata. *Mss.* res erat à.
Ibid. Nuceria. *Pal. tert.* Luceria.
Ibid. Picentia. *q.* *I.* Pimentia. *al.* Picentii.
 81. 4. *cædibus,* ferro. *Mss.* cædibusque ferro.

CAP. XIX.

81. 6. *latifundiis.* *Mss.* & *q.* *I.* late fundis.
Ibid. *civ. Romanorum.* *Naç.* *civ. Romanorum*
Latinorum. *I.* *civ. Latinorum.*
 81. *ult.* *comas,* *q.* *I.* *ceremonias.*
 82. 7. *sexaginta.* *Pal. tert.* & *q.* *I.* *quadraginta.*
 82. 10. *Quin illud quoque* (ultimum belli dede-
 cus) *capta.* *q.* *I.* *illud quoque in ult. bel. dede-*
cus, capta. *al.* *Quin illud q. in ult. bell. dede-*
cus castra.
 82. 13. *fugitivarios retrahi.* *q.* *I.* *fugitivos distrahi.*
 82. 22. *servi.* *q.* *I.* *à servis.*
 82. *ult.* *metu, voluntariam.* *Naç.* *metu ac volun-*
tariam. *extrema litera punctus notata, quasi de-*
lenda. *Pal. sec. ac tert.* & *q.* *I.* *metui voluntariam.*
 83. 2. *circa depreh.* *Pall.* *Q. item v. e.* & *al.* *circa*
ad depre.

CAP. XX.

83. 20. *af.* *triginta.* *q.* *I.* *septuaginta.*
Ibid. *haud.* *al.* *O. aut.*
Ibid. *viris* *Pal. sec.* *ludis.*
 83. 19. *af.* *ad vexillum vocatis.* *Naç.* *ad vexillum*
ad auxilium voc. v. e. ad aux. voc. al. ad vex.
& ad aux. voc.
 83. 16. *af.* *jam vindicare vol.* *Pal. pr.* *à recentiori*
manu, *quin jam vind. v. e. jam vindicare vol.*
al. jam vindicari etiam vol.
Ibid. *harena.* *al.* *O. ara.*
 83. 14. *af.* *vitigineis,* *Mss.* *vitineis.* *Pal.* *vixinis.*
al. vixineis.

83. 12. *af.* Inyio. *Pall.* & *q. I.* in uno.
 83. 11, 10. *af.* Coram. *Mf.* Choram. *q. I.* Thoram.
 84. 1. ille de. *v. e.* ille fed de.
 84. 9. percecidit. *q. I.* cecidit.
 84. 16. Bruttium. *Naꝛ.* Britium.
Ibib. clusi. *Pal. sec. ac tert.* clusi. *q. I.* occlusi.
 C A P. XXI.
 84. 9, 8. *af.* jam ut ipse. *q. I.* ut jam ipse.
 85. 3. magis. *q. I.* majore.
 85. 14, 15. infudit. *Pal. pr. & sec.* infundit.
Ibid. consulto. *q. I.* subito.
 85. 19. Pœnos quoque, Gallos. *Pal. tert.* Pœnos,
 quæque Gallos.
 85. 20. Tum. *Pal. pr. & q. I.* Cum.
 85. 23. exemit. *Naꝛ.* eximit.
 85. 5. *af.* horrificaverant. *Pal. sec. Mf. & I.* ho-
 norificaverant.
 86. 8. ad principum. *q. I.* in princ.
 86. 12. Cæsar & Fimbria. *Pal. sec.* Cæsi à fune-
 bria. *tert.* Cæsi à Fimbria.
 86. 13. trucidantur. *Pal. tert.* trucidatur.
 86. 18. Ancharius. *q. I.* Arcarius.
 86. 24. & Norbano Quinto. *I. O.* Norbanoque.
 86. 5. *af.* & statim. *q. I.* & ibi statim.
 87. 3. Nam Q. Mucius Scau. *Pal. pr. & q. I.* nara
 cum Muc. Sc. *Pal. sec.* nam Q. Sc. *q. I.* namque
 Q. Muc. Sc.
 87. 12. Nec idem tamen cædium qui bello finis.
Pal. sec. nec id. tam. quidem cæd. finis fuit. *q. I.*
 nec. i. t. c. q. belli finis.
 87. 13, 14. apud Sacr. *Pal. pr.* Nec apud Sacr. *sec.*
 sed apud Sacr.
 87. 25. prætoris, atque Venuleii. *Pal. pr. & tert.*
 Prætorios atque Venuleios. *sec.* Prætoris atque
 Venuleios.
 87. 26, 27. laniatum. *Pall. O.* lancinatum.
 87. 5. *af.*

87. 5. *af.* Florentia. *q. I.* Fluentia.87. *ult.* sic. *v. e.* sed.

CAP. XXII.

88. 7. & jam Africa, jam Bal. *q. I.* & in Africa
jam & Bal.88. 10. Viro. *q. I.* ubi Viro.88. 21. domaverunt. *Pal. sec. ac tert.* domuerunt.
q. I. dimicaverunt.88. 22. & Thorius. *Misß. & Pall. O.* item *e. v.*
ethorius. *q. I.* & cohortes.88. 23. Herculeii. *Pal. pr.* Hirtulcii.88. *antep.* Osca, Termes, Tutia. *Pall. O.* Osca, Ter-
mestudia *aut* Oscater Mestudia. *q. I.* ostater
mestudia.

CAP. XXIII.

89. 6, 5. *af.* infederant. *q. I.* confederant.89. 3. *af.* Etruriam. *q. I.* in Etr.89. 2, 1. *af.* temere alias. *q. I.* tenuere aliis.

LIBER QVARTVS.

CAP. I.

90. 9. videretur optasse. Quibus (ô nefas!) sociis.
q. I. vid. opt. quibus nefas sociis. *al.* videtur
optasse. Quæ omnia quibus (ô nefas!) soc.90. 11. Autronii. *q. I.* Antonii.90. 13. cum maxime. *I.* tunc maxime.90. 9. *af.* parricidii innocens. *v. e. & al.* in patri-
ciis inn. *al.* patricii nominis. *Pall. O.* patriciis
innocens. *Naç.* ab eadem manu correctus. pa-
tricius innocens.90. 8. *af.* in præf. reum. *q. I.* in præf. patricidam
in pr. reum. *al.* in præf. parricidam reum.91. 4. Vulturcii. *q. Misß.* Volturcii. *I.* Vulturii.91. 15. quem quis. *Pal. tert. & q. I.* quem quisque.

CAP. II.

91. 10. *af.* præluserat. *Pal. sec. ac tert. & e. v.* se
præ-

- præcluserat. *q. I.* præclusa erat. *al.* præcluserat.
 91. 6. *af.* & inflamm. *q. I.* & cum inflamm.
 92. 4. Tarchondimotus, Cothus. *Mß.* Tarchon,
 Dimotus, Corinthus, *q. I.* Tarchon, dimotus
 Corinthus.
 92. 13. regyravit. *Pal. sec.* regnavit. *q. I.* remi-
 gravit.
 92. 17. calamitatis. *v. e.* necessitatis.
Ibid. eadem quæ omnium, nimia fel. *Naz.* ea-
 demque omnium, fel. *q. I.* eademque omn. ni-
 mia fel.
 92. 26. Hinc. *q. I.* Hic.
 92. 29. auctiores. *Pal. sec. ac tert. & q. Mß.* altio-
 res. *q. I.* authores.
 92. 30. ecce jam. *I.* & jam.
 93. 12. tanti. *I.* tanta.
 93. 15. id est, Pompeius. *Pal. sec. i.* Pomp. *tert.*
 & *q. I.* Idemque Pomp.
 93. 18. tribuni plebis. *Pall. O. & q. I.* tribus.
 93. 21. remittere. *q. Mß. & I.* dimissurum.
 93. 29. erat bellum sine sanguine. *Pal. sec.* erat.
 sine sang. *tert.* erat sine sanguine bellum.
 93. 30. potuisset, & ceperat. *q. I.* ut cœperat,
 potuisset.
 94. 1. quia. *Tall. O. & q. I.* quod quia.
 94. 7. habet. *I.* habuit.
 94. 13. rumpere. *q. I.* cædere.
 94. 23. prohibetur. *q. I.* prohibet.
 94. 25. pugnae. *q. I.* pugna.
 95. 1. Curitico. *Pal. sec.* Curritico. *Mß.* curri-
 ctio. *Pal. tert.* curictio. *q. I.* Corcyrao. *al.* Cre-
 tico. *al.* Eritico.
 95. 2. 3. repente legatus. *q. I.* repente castra leg.
 95. 3. & Libo. *q. I.* & omittunt.
 95. 4. utrumque. *q. I.* utrinque.
 95. 5. à Basilo. *Pal. pr.* Ablasio. *sec.* ab Asylio,
 tert.

- tert. ab Basilio. *q. I.* à Basilio. *al.* à Basilio.
 95. 18. Varo. *q. I.* Varrone.
 95. 22. debitum par fortuna flagitante, sedem.
Naq. à *correctrice manu*, debitam pari fortuna
 flagitante sedem.
 95. 24. moratur. *q. I.* moratus.
 95. 6. *af.* Extat ad trep. *Naq.* extat trep. & ab
eadem manu superscriptum, excitat trep.
Ibid. gubernat. *Pal.* gubernat. Amiclatem.
 95. 4. *af.* undique copiis. *Naq.* & *q. I.* undique
 omnibus cop.
 96. 1. quæ sed. mil. val. obduxerat. *q. I.* quæ erant
 sed. mil. val. obducta.
 96. 7. eruptionem. *Naq.* eruptione.
Ibid. scuto. *Naq.* scutum.
 96. 8. viginti. *v. e.* quadraginta.
 96. 13. tereret. *Pal. O.* & *q. I.* terreret.
 96. 20. populus Romanus. *Pal. sec. P. R.* *q. I.* po-
 puli Romani.
 96. 21. hinc vel illinc. *q. I.* hinc & illinc. *Pal. pr.*
 hinc belli illinc. *tert.* hinc illic.
 96. 13. *af.* examina in signis, interdiu. *q. I.* exa-
 mina, insignes interdum.
 96. 11. *af.* circumsonare. *Pall. O.* circumsonat.
 96. 10. *af.* pullo. *q. I.* pullo amiculo.
Ibid. conspectus. *I.* conspectus est.
 96. 6. *af.* repertus. *Pal.* repens.
 96. pen. equitum. *Pal.* equitatum.
 97. 1. contenderent. *Naq.* & *q. I.* contenderet.
 97. 17. dignitatis. *q. I.* dignitati.
 97. 19. fugeret; ut una navicula Lesbion applica-
 retur, pulsus Hedris in deserto. *q. I.* fugeret pul-
 sus Larissa: in def. *al.* fugeret, pulsus Hearis in
 def. *al.* fugeret pulsus, in def. *pro* Hedris. in *Pal.*
sec. est Hedris.
 97. 22. Pelusio. *q. I.* Pelusiaco.

97. 27. atquin. (*sic Mss. nam.*) I. atqui.
 97. 4. *af.* tanti viri. *q.* I. clarissimi viri.
 98. 10. depulsus. *Pal.* delapsus.
 98. 14. Tandem. *Pall.* O. Tum. *q.* I. Tamen.
 98. 15. debellata perf. *Pal. sec. ac tert. & q.* I. de
 imbelli ac perf.
 98. 19. diversa per mare & terras fuga. *q.* I. di-
 versi per mare transfugio.
 99. 18, 19. postero. *q.* I. postremo.
Ibid. super mensas. *Pal. & q.* I. superque mensas.
 99. 24. Vticam. *q.* I. uti causa.
 100. 1. Thassalam, tanto. I. Thessalam fuit,
 tanto.
 100. 9. civicum. *q.* I. civium.
 100. 12, 13. vergentia. *q.* I. urgentia.
 100. 18. inter hos. *q.* I. in hos.
 100. 20. Munda. *in q. vett. correctum.* Numidia.
 100. 23, 24. respectu. *Naq.* respectus. *Pal.* respectu.
 100. 25. continuationem. *Pall.* conjurationem.
 100. 7. *af.* ingens. *v. e. omittit.*
 100. 6. *af.* convenisset. *q.* I. convenissent.
 100. *antep.* quod etsi nondum. *Pal.* quod si nondum.
 101. 4. agitalle. *Pal. & Ms.* cogitalle.
 101. 6. nisi cohortes. *Pal. pr. & sec. item e. v. &*
al. nisi quod coh.
 101. 8. speciem. *q.* I. spem.
 101. 10. in fug. *q.* I. in *omittunt.*
Ibid. hostis. *q.* I. hostes.
 101. 16. Mundam. *Mss.* Munda. *q.* I. Mundæ.
 101. 17. ex congestis. *Naq.* ex *omittit.*
 101. 20. Victoriam. *q.* I. *omittunt.*
 101. 22. Cesonius. I. Cenonius.
 101. 23, 24. pugnantem (adeo nondum despera-
 bat.) *q.* I. pugnantem nondum desperantem.
Ibid. interfecit. *Pall. & q.* I. interficit.
 101. 8. *af.* Altera. *Pal. sec. ac tert. & q.* I. Alterum.
 101. 6. *af.*

101. 6. *af.* Pharnace. *q.* *Mss.* Pharnacis.
 101. 5. *af.* & bis subactam. *Naꝛ.* & *q.* 1. & hic sub.
Pal. sec. ac tert. & hic bis sub. *q.* 1. & hic sub.
 101. 4. *af.* Thapfos. *q.* 1. tharfos.
 101. *ult.* reliqua (*Quæ sequuntur in hoc cap. desunt Mss.*)
 102. 3. generos. *Naꝛ.* & *q.* 1. generosum. *al.* generum.

C A P. III.

102. 6. *af.* quod. *q.* 1. *omittunt.*
 102. 4, 3. *af.* sæculi. *q.* 1. secundi.
 103. 1. dum. *q.* 1. dux.
 103. 12. consulibus, imperium Romanum. *q.* 1. communes, imperator Rom,

C A P. IV.

103. 6. *af.* videret, ipse plenæ ex commilitio Cæsaris dignitatis, lacerare furtis hæreditatem, ipsum insectari probris, cunctis artibus cooperationem Iuliæ gentis inhibere non desineret: denique. *Pal. sec. & Mss.* videret se plene ex c. C. dignitatis. lac. furiis hæreditatem, i. i. probris & cunctis art. quum adoptionem Iul. g. i. n. desineret. denique. & *ita q.* 1. nisi quod quum inh. n. desineret: denique. *al.* videret, ipse plenæ ex c. C. dignitatem laceraret furiis hæreditatem, i. i. probris, & c. a. coopt. I. g. cum inh. n. desineret. Denique.
 103. 3, 2. *af.* opprimendum. *Naꝛ.* depremendum. *q.* 1. deprim.)
 104. 1. Decimum. *q.* 1. Dacium. *al.* Decium.

C A P. V.

In q. 1. est, Cap. VIII.

104. 13. alias Antonii. *q.* 1. alias L. Ant. *al.* aliter Ant.
 104. 14. ingenium, Fulvia. *q.* 1. *omittunt.*
 104. 16. jam non privatis. *q.* 1. jam privatus.

CAP. VI.

104. 8. *af.* nota. *Pall.* O. vota.
 104. 1. *af.* bono. *q. I.* omittunt.
 105. 4. senatorum. Exitus. *q. I.* senatorum exitus.
 105. 5. fugientium. pro quibus quis pro dignitate
 rei ingemiscat, quum Ant. L. Cæs. avunc. suum
 Lep. L. Paul. fratrem suum proscripsit *q. I.* fu-
 gientium pro indignitate rei: immiscatur Cæ-
 sare av. suum & *c. al.* fug. pro q. quis non pro
 ind. r. ing. Cum & *c. al.* quis pro ind. rei non
 ing. *al.* fugientium: & *c.* quum Antonius con-
 cedente Cæsare av. suum & *c.*

CAP. VII.

105. 11. *af.* confugerunt. *Pall.* O. & *q. I.* con-
 fugerant.
 105. 4. *af.* concesserunt. *Pall.* O. & *q. I.* conces-
 serant.
 105. *pen.* rep. *Pall.* resp.
 106. 3. infederant. *q. I.* infiderant.
 106. 4. imminencia cladis destinatae emendatum
 in. *Naꝛ.* eminentis cl. destinata.
 106. 11. hoc dixit, & *Naꝛ.* hoc, & *q. I.* ohe
 dixit, &.
 106. 26. quod moriens efflavit, non in re sed in
 verbo. *q. I.* ubi oriens efflavit non residet in
 verbo. *Pall.* sed & in verbo.
 106. 7. *af.* evadit. *al.* evasit.
 106. 4. *af.* renunciaret. *Naꝛ.* enuntiaret.
 107. 2. confodiendum. *v. e.* omittit.
 107. 6. piissimarumque. *Naꝛ.* pietatissimarumque.
Mss. & *q. I.* pientissimarumque.

CAP. VIII.

107. 17. hic secum piratas navales agitabat. *Naꝛ.*
 hic se pirata navalis agitaret, statimque emenda-
 tum, agitarat. *Pal. sec.* hic cum se pyrrihas na-
 valis agitaret. *tert.* hic cum pyrrihas. navales
 agi-

agitaret. *q. I.* hic se cum pyratas navales agitaret.

107. 22. velis. *v. e.* omittit.

Ibid. petit. *Pal. sec.* petens.

107. 25. percussore. *Pal. sec. & tert.* percussoribus.

C A P. I X.

107. ult. nondum. *q. I.* nonum.

108. 1. mora. *q. I.* in ora.

108. 2, 3. vitiis. *Pal.* unus.

108. 5. terrore sui sæculum. *q. I.* terræ sæc.

108. 8. adfulsit. *Pal. sec.* fluxit. *tert.* affuxit. *q. I.* effulsit. *al.* affulsit.

Ibid. dub. & erum. *q. I.* & omittunt.

108. 10. (quis furor scelerum!) *q. I.* qui furor scelerum.

108. 11. Pacoro. *q. I.* pacato.

108. 12. dissipant. *Naz.* disputant.

Ibid. Saxa. *Pal. sec. & Mss.* Xaxa. *q. I.* Gasca.

108. 15. specie. *q. I.* spem.

108. 18. equitatum, toto inter Or. & Euphr. sinu.

Pal. sec. & e. v. equitatum inter Or. & Euphr.

sinu. *Pal. tert.* equitatum toto inter Or. &

Euphr. situm.

108. 22. absumpto. *q. I.* assumpto.

108. 26. pensavimus. *Pal.* piavimus.

C A P. X.

108. 4. *af.* integrata. *q. I.* integra.

108. ult. legi. *q. I.* labi.

109. 1. indictione. *Pal. sec. & tert. & q. I.* conditione.

Ibid. quoque ex arte ducis esset, obrepere. *Pal.*

sec. quoque præriperet. *q. I.* quoque arte ducis præriperet.

109. 4. Gens. *e. v. & q. al.* Quæ gens.

109. 17. sequuta. *Pal.* facta.

109. 20. forte. *q. Mss. & I.* forte.

109. 26. fama gentium. *Pal. sec.* gentium fama.
 109. 28. hostibus, elades. *e. v.* hostibus excepta
 cl. *q. I.* host. accepta cl.
 109. 29. tum quibusd. *Naꝛ. & q. I.* cum quib.
 109. 30. jam ab. *q. I.* quum jam ab.
 109. 31. hauriebatur: quum noxiæ etiam dulcis
 fieret. *Naꝛ.* hauriebatur noxiæ & dulces fiere.
Mß. hauriebatur. quum noxiæ etiam dulcis
 fieret.
 109. 4. *af.* subita. *v. e.* omittit.
 109. *pen.* ejus. *q. I.* omittunt.
 110. 2. profugit in Syriam. *ibi. q. I.* profugit in Sy-
 riam. *ibique. al.* profugit in Syriam, ubi.

CAP. XI.

110. 29. *af.* per ambitum. *q. I.* ambitu.
 110. 28. *af.* luxu. *q. I.* & luxu.
Ibid. & libid. *Naꝛ.* vel libid.
 110. 20. *af.* fascium. *q. I.* facium.
Ibid. in monstrum illud. *Pall. O. & q. I.* ut mon-
 strum illud. *al.* in monstrum istud.
 110. 18. *af.* acinaces. *Naꝛ. & q. I.* ac in acie. *al.*
 & in acie. *Mß. & q. I.* acinace.
 110. 12. *af.* Leucaten. *Pall. O.* Leucadam. *Mß. &*
q. I. Leucatem. *al.* Leucarem.
 111. 1. simul, tum rostris. *q. I.* simul cum rostris.
 111. 5. ferebatur. Arabumque. *Naꝛ.* ferebat Ara-
 bumque. *Pall. sec.* ferebat Arabum.
 111. 9. se. *Naꝛ. & Iorn.* omittunt.
 111. 11. præparata. *Pal. sec. & tert. & Mß.* præ-
 parata. *v. e.* aperta.
 111. 17. principis. *Pal. sec.* Cæsaris. *tert.* principi.
 111. 21. recipit. *ibi. Pal. tert. & v. e.* recepit. *ibi.*
al. recepit. ubi.
 111. 22. cultus. *q. I.* cultu.
 111. 25. soluta. *q. I.* soluta est.

111. 6. *af.* diversis. *q. I.* diversi.
 111. *pen.* Norici. *Naꝛ.* Noricis.
 111. *ult.* Myfi. *Naꝛ.* Myfis. & *correctum*, Mœsis.
Ibid. Sarmatæ. *Naꝛ.* Sarmates.
 112. 1. Noricis animos dabant Alpes atque nives.
Naꝛ. Noricos animos Alpes & in nives.
 112. 2. quo *Pal. sec.* & *q. I.* quod.
 112. 3. Brennos, Senones. *Naꝛ.* Breunos, Scennos. *Pal. sec.* Berenes, Scennos. *tert.* Brennos, Sennos. *Mss.* Brennonnes, Sceni & Scenni.
 112. 5. callidarum. *Naꝛ.* Albidarum.
 112. 7. humo. *Naꝛ.* humano.
 112. 9, 10. ad quædam quasi claustra. *Naꝛ.* & *q. 7.* & *q. q. cl. tert.* ad quædam claustra.
 112. 12. pontes imperavit. *Pal. sec.* & *edd. vet.* pontes & aquis imp. *tert.* pontem & aquis imp. *q. I.* pontem imp.
 112. 15. Illyricus multitudine pontem succidisset. *Naꝛ.* lubricus multitudine puti succidisset. *statimque emendatum*, multitudine sputi succidisset. *Pal. sec.* lubr. mult. pons succidisset. *Iorn.* subruptus mult. pons succidisset.
 112. 16, 17. speciosior sangu. *Pal. pr.* spec. è sangu. *sec.* & *tert.* speciosiore sangu.
 112. 18. duobus saltibus, ac tribus fluviis, Dravo, Savo, Histroque vallabantur. *Pal. pr.* & *sed. d.* f. a. t. f. Dr. Savoque vallantur. *tert. d.* f. a. t. f. Dranoyo Sanochistio valantur. *Iorn.* duobus acribus fluviis Drao Savoque vallantur.
 112. 21. Vibium. *Pal. pr.* & *q. Mss.* Vinnium. *sec.* Vimuum. *tert.* Mumium. *Iorn.* Duennium. *q. Mss.* & *I.* Urbium.
 112. 26. Marcius. *q. Mss.* & *I.* Martius. *al.* Marius.
 112. 27. quasi. *v. e. omittit.*
 112. 30. Vibio. *Pal. pr.* Vbio. *sec.* & *tert.* Iubio.

112. 31. repurgare. *q. I.* repugnare.
112. 32, 33. anquirit. *Naꝛ.* adquirit. *q. I.* acquirit.
Ibid. Myfi. *q. I.* Mysii. in *Naꝛ.* correctum, Mæsi.
113. 2. inquiunt, fiet si. *Pal. pr.* à manu prima
 inquiet, fiet, si. *sec. & q. I.* inquiunt, si.
113. 8. Domitius. *Pal. pr. ac sec. & q. I.* Choni-
 dius. *tert.* Conidius. *Mis.* Domidius. *al.* Doni-
 dius. *v. e.* Canidius.
113. 9. foculum *q. I.* poculum.
113. 11. Ante hos Thracum maxime populus de-
 sciverat. ille Barb. *q. I.* A. h. T. maximus p. d.
Naꝛ. Anteaſſe regnum maxime dicitur deſci-
 verant ille Barb. *Pal. sec. & tert.* Apud hos
 maxime Thracum & c.
113. 19. junxerat. *Pall. O.* vinxerat.
Ibid. decurrere. *Pal. sec. e. v. & al.* diſcurrere.
113. 31. trajecto ponte Rheno. *Pal. pr. & q. I.*
 tranſvectum pontem Rheno. *sec.* tranſvecto
 ponte Rheno. *tert.* tranſfacto ponte Rheno. *q. I.*
 trajecto ponte Rheni.
113. ult. Tenchtheros. *q. I.* cæteros.
Ibid. percucurrit. *I.* percurrit.
Ibid. Cattos. *q. I.* tactos.
114. 6, 7. in antecessum pactione diviserint. *Naꝛ.*
 in anticeſſum pact. diu. *q. I.* in anticeſſus pact.
 diu. *al.* in antecessum pact. dividerent.
114. 13. Viſurgim. *q. I.* inſurgiam.
114. 14. Nam per Rheni quidem ripam. *Pal. pr.*
ac tert. nam in Rh. q. ripa. *q. I.* nam *omittunt.*
114. 15. Bonnam & Gefoniam cum. *Pal. pr.* Bo-
 nam & Geforiacum. *sec. ac tert.* Bonam & Ge-
 foniam cum. *Mis. & e. v.* Bonnam & Geno-
 ſiam cum. *al.* Bonam & Genofiam cum. *al.*
 Bonnam & Geldubam cum. *al.* Bononiam &
 Geforiacum.
114. 16, 17. Inviſum. *q. I.* inivium.

Ibid. Hercynium. *q. I.* hitcinium.

114. 22. alias, fenatus. *q. I.* alteri fen. *al.* aliter fen. *al.* alias alteri fen.

114. 25. gaudium. *q. I.* gaudium fuit.

114. 28. suspiciebant. *Naꝛ. & q. I.* fuscipiebant; *al.* fuscenerant.

114. 31. in castris jus dicebat. *Naꝛ.* in castos se direxerat. *q. I.* in castris se direxerat.

114. 32. barbarorum, & lictoris. *q. I.* & barbarorum lictoris.

114. *antep.* oblitos. *Pal.* obfitos.

Ibid. mœerent. *Naꝛ.* ererent. *Pal. sec. ac tert. & e. v.* mererent. *q. I.* cernerent. *al.* cemerent.

114. *ult.* Arminio. *Pall. O. & Mss.* item *v. e.* Armenio.

115. 2. unum principum, conjuratione. *Mss.* unum principem, ducum conjur. *q. I.* unum ducum conjur.

115. 5. ille (ô securitas!) *ad. v. e.* ille ad secures & ad.

115. 7. Cannensem. *q. I.* canensem.

115. 10. intolerantius. *I.* intolerabilius.

115. 15. humi. *Naꝛ.* humani.

115. 23. Musulanios. *Mss.* Musulanos. *al.* Misulamos.

115. 25. nomen. *q. I.* cognomen.

115. 26. Curinio. *Naꝛ.* Quirinio. *P. tert. item Mss. Lipsii & Iorn.* Quirino. *q. I.* Turmio. *al.* Furnio.

115. 31. Massiliæ. *Naꝛ. & e. v.* Massime. *Pal. sec. ac tert.* maxime.

115. 5. *af.* Cyriæ. *q. I.* Lyciæ.

116. 1. inulto. *q. I.* multo.

116. 2. Domnes. *Mss.* Donnes. *al.* Dones. *q. I.* dominationis.

Ibid. Artaxatis. *Mss.* Ariaratis. *al.* Artaxates. *al.* Arsaces. *q. I.* Ariaratis.

116. 5. strictus ac recreatus ex vulnere in tempus.
Naꝛ. strictos arrecreatus ex v. i. t. *Pal. sec. ac tert.* stricto inde recreatur ex v. i. tempore. *Mß.* strictus ferrecreatus ex v. i. tempore. *v. e.* stricto farre cruentus ex v. i. tempore. *al.* stricto ferro cruentat v. i. tempus. *al.* stricto ferro cruentus ex v. i. tempus.
116. 8. immisit superfliti etiamnum *Cæs. Mß.* imm. sup. etiamnon *Cæs. q. I.* imm. etiam *Cæs.*
116. 9. pacata. *q. I.* pacata erat.
116. 13. peior. *q. I.* prior.
Ibid. altior. *q. I.* alterior.
119. 16, 17. Curgonios. *Naꝛ.* Curmogos. *Pal. tert.* Curinogos. *Mß.* Gurgonios.
116. 23. Ipse venit Sagesamam. castra posuit.
Naꝛ. ipse venit, segis samam castra imposuit. *sed illud in mox punctis subnotatum.* *Pal. sec.* Ipse venit. secus Annam castra posuit. *tert.* Ipse venit, secus Aniam castra posuit.
116. 21. in diem. *q. I.* indiam.
116. 25. sub mœn. Belgicæ. *q. I.* sub mœn. Vellicæ. *al.* sub hostibus mœn. Belgicæ.
119. 27. quem. *Naꝛ.* qua.
116. 28. crediderant. *Naꝛ.* crediderat.
Ibid. Arracillum. *Mß.* Aracillum. *al.* Arachillum. *q. I.* atracillum.
116. pen. taxeis. *q. I.* taxis.
Ibid. præcepere. *Naꝛ.* præcipere. *Pal. sec.* præripere. *tert.* & *q. I.* percepere. *Mß.* præripere.
117. 1. Antistium. *Mß.* Antestium.
117. 6. Sed jam Cæsar. *Pall. O. & q. I.* & jam Cæsar. *al.* & Cæsar.
117. 8, 9. Nec temere sumptus, ut barbaris, impes: sed. *Pal. tert. & Mß. Lipsii.* nec temere sumpta, ut barbaris spes: sed. *q. I.* nec tenuere suos ut barbaris impares: sed. *al.* nec timuere

sumptus ut barbaris impares: & *al.* nec temere
subtus, ut barbaris impares: & *al.* nec temere
sumptus ut barbaris impare & *Mß.* nec timere
sumptus, ut barbaris impares.

117. 10. Asturam. *Pal. pr. Mß. & e. v.* Scuram.
sec. & tert. scurram. *q. I.* Sturam.

117. 14. Trigæcini. *Mß. & q. I.* Drigecini. *Pal.*
pr. & sec. Drigæcini. *tert.* Drieginici.

117. 16. oppressit. *Naꝛ.* oppressi sed. *q. I.* oppres-
sisset.

117. 18. Lancia. *Pal. tert.* Lautia.

Ibid. ubi adeo. *Naꝛ.* ubi tum loci adeo. *q. I.* ubi
loci adeo.

117. 25. promptiore; tum. *q. I.* promptiore &
cum. *al.* promptior & cum.

117. 28. ingentis esse consilii illud observari cœ-
pit: natura. *Naꝛ.* Bigentis esse consilium illud
observari caput consilio. natura. *q. I.* ingentis
esse consilium i. o. caput. Natura.

117. 30. Chryfocollæ. *Mß.* Chrusocollæ. *q. I.*
Chryfocolæ.

117. *ult.* Taurum. *Naꝛ. & Pal. tert.* Ecyrum. *sec.*
Scirum. *v. e.* Tigrim. *al.* eurum.

118. 1. illi. *q. I.* nili.

118. 3. victorem gentium populum R. *q. I.* vi-
ctoriam gentium populi R.

Ibid. reverebantur. *q. I.* revertebantur.

118. 10. ab alio ven. cœlo. *Pal. tert.* ab illo *v. c.*
q. I. ab alio *v.* sole.

118. 14. Cæsar. *q. I.* Caius.

118. 16. se clusum. *Mß.* reclusum. *q. I.* se clau-
sum.

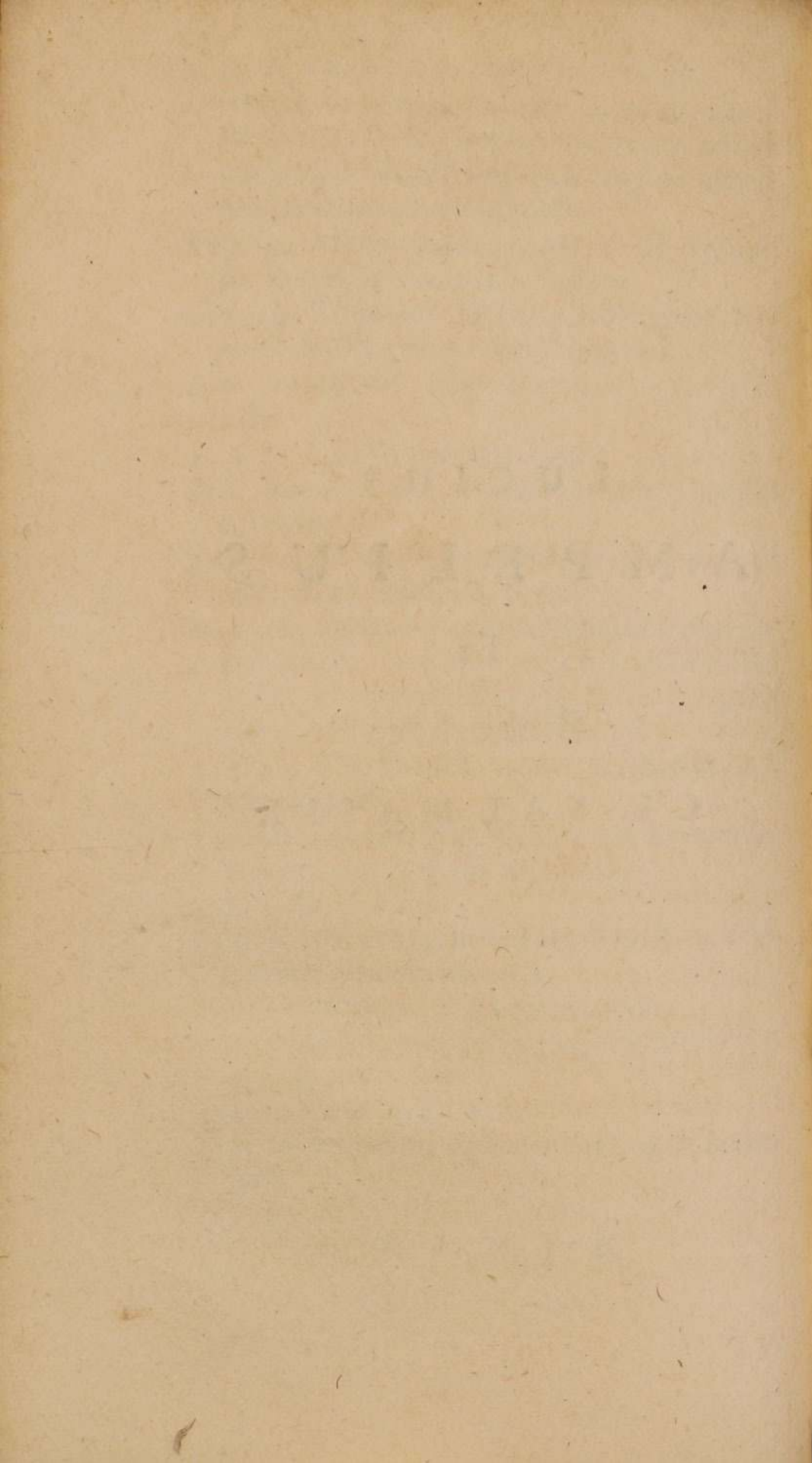
F I N I S.

LUCIUS
AMPELIUS

Ex

Bibliotheca

CL. SALMASII.

LECTORI.

Roganti Typographo, an aliquid haberem ad manum, quo auctior & ornatior fieret hæc quã in minore forma parabat, Editio Flori, respondi, habere me plenos ad eum auctorem Commentarios, pro Notis, quas olim in Germania, pænepuer, curaverã. Sed, quod justã, suamque Editionem, ii poscerent, grandioresque forent quam ut appendicis loco esse possent, nec quidquam ex illis decerpi paterer quod eorũ desiderio satisfaceret, aliud quarendum dixi. Sumpto itaq; ad cogitandum spatio, subiit tandem commode Lucio Floro Lucium Ampelium posse adjungi, quam ante viginti annos, & quod excurrit, descripseram ex Codice antiquissimo, Francisci Iureti, viri, dum viveret, doctissimi, & quod pluris faciendum, integerrimi, mihi que amicissimi. Propter affinitatem, inquam, argumenti, quia multa de Romanis attingit

negotiiis, & propter stili concinnitatem, rerumque adeo plurimarum, quas aliunde non liceat sumere, novitatem, visus est idoneus qui Floro comes adderetur, atque in ejus comitatu lucem publicam, quam haecenus non vidit, usurparet. Quis ille fuerit, quo tempore vixerit, juxta me scire dicam cum ignarissimis, si mihi eripias eum esse quem suspicor, cujus meminit Sidorius Apollinaris in Excusatorio ad Felicem, his versibus:

Sed ne tu mihi comparare tentes,
 Quos multo minor ipse plus adoro,
 Paulinum, Ampeliumq;, Symmachūq;,
 Messalam ingenii satis profundi.

Recenset in sequentibus plures qui circa illam aetatem fuere, viros ingenio, doctrina, & eloquentia celebres. Sed, cur ille Ampelius hic noster non erit? Dices; Qua ratio nos cogit ita cogitare, praeter idem nomen? Certe alia etiam sunt, quae hanc suspicionem augeant. Eo aetate vixisse constat quo Caesares Augusti adhuc in Occidente imperitabant. Ita enim ipse scribit eo capite, quo tangit quas commutationes status populi Romani habuerit: donec exortis bellis civilibus inter Caesarem & Pompeiū, & oppressa per vim libertate sub unius Caesaris potestatem redacta sunt omnia.

Ex eo perpetua Cæsarum dictatura dominatur. Doctū præterea hominem fuisse, ac disertum politumque, ut erat eorū temporum captus, nec indignum testimonio illo & elogio Sidonii, apparet ex ipso hoc ejus, quod damus, scripto. Notavit porro Sirmondus ad eum Apollinaris de Ampelio locum, se olim à P. Pithæo audiuisse, L. Ampelii ad Marinum fragmenta quadam prolixioris operis extare Divione in Bibliotheca S. Benigni, & præfationem etiam sibi ostendisse. Codex Iureti quo usus sum nescio an ex Bibliotheca S. Benigni Divionensis fuerit; & potest fieri ut ita sit, qui sciam multos ex ea Bibliotheca libros aliquando utendos accepisse eundem clarissimum Iuretum. Exemplar tamen illud vetus non ad Marinum, sed ad Macrinum, habuit inscriptum, quod præfationis vicem huic Ampelii opusculo præfixum est, ἐπιτολίδιον. An fragmentum sit majoris operis, cujus hæc Epitome videatur esse, ne id quidem possum affirmare. Verisimilius tamen, si conjectura locus sit, arbitrarer, non aliud opus prolixius auctorem fuisse meditatam cum id vulgavit. Mos quippe fuit eruditorum illius sæculi quo litera iam in barbariam ibant, ejusmodi doctrinarum & historiarum sectari & affectare compendia.

Quibus tum vacabat evolvere integra
 Veterum scripta, ut pauci admodum nu-
 mero erant qui id possent, cum & ipsos pau-
 cissimos esse scirent, quos cura legendi &
 discendi tangeret, qua fusissime ab anti-
 quis tractata fuerant, ipsi contrahebant,
 quia fastidio sui temporis, vel potius iner-
 tia rem se gratam facere intelligebant. Le-
 cturos quippe sua non aliter habuissent. Ut
 autem præcipuus est finis eorū qui aliquid
 literis mandant quod victurum opinen-
 tur, famam apud populum, qua docti vi-
 deantur, mereri, idque unum aucupantur,
 totum id pendere cum cernerent à gustu &
 iudicio lectorum, satisfacere eis conaban-
 tur. Alia via id obtineri non poterat, quam
 ut scriberetur quod legere aliquis dignare-
 tur. Nam pro captu legentium, ut fata li-
 bri habent, ita & librorum auctores. Hinc
 desidia nata est scribentium ex ignavia
 studentium. Imperitia deinde ex eodem
 fonte ebullit. Qui docti eo tempore videri
 volebant, & qui id nomen ex merito ha-
 bere etiam poterant, cum antiquos scri-
 ptores jacere viderent, ob grandiora operū
 volumina, qua reliquerant, remedium
 aliquod ex necessitate quaesierunt quo illos
 vulgo traderent noscendos, seque eadem
 opera notos in vulgus darent. Nec uno
 modo

modo omnes in eo negotio versati sunt, ut id quod captabant consequerentur. Quidam ipsos auctores in epitomen redegerunt. ipsis auctorum verbis servatis, aut paulum immutatis. Alii breviaria quadam proprio stilo confecerunt, ex variis scriptoribus excerpando quod in rem videretur. Nonnulli quasi centones consarcinarunt ex pluribus scriptoribus qui rem eandem tractabant, alia ab his, alia ab illis sumendo, ac corpus unum hinc inde collectis alienis membris aut membrorum particulis, condiderunt. Ita Digesta contexit Tribonianus, ex plurimis Iurisconsultorum commentariis & scriptis. Alii per locos communes digesserunt quidquid præclari in auctoribus occurrebat, & sub certos ac generales titulos, quæ ex variis defloraverant, congesserunt. Hoc modo universam Historiam Græcicam concerpsit Constantinus Porphyrogeneta. Cujus laboris beneficio aliquot fragmenta Polybii, ac Nicolai Damasceni, & aliorum, nobis tanquam ex incendio erepta, servata sunt in duobus titulis, quos ab injuria temporum vindicavit eruditorum curiositas, uno $\alpha\epsilon\iota\ \pi\epsilon\sigma\sigma\beta\epsilon\omega\nu$, altero $\alpha\epsilon\iota\ \delta\omicron\sigma\epsilon\tau\iota\varsigma\ \nu\omicron\gamma\ \nu\alpha\chi\iota\alpha\varsigma$. Quartum & eorum genus fuit, qui, ad privatum studiorum usum, inter legendum laudabilia

dabilia loca ad oram notabant, quæ ὀραϊκά. & χρήματα Græci Critici appellant, eaque etiam interdum, ut firmitus memoria inhaerent, describebant. Nec insignes tantū sententias plerique in adversaria sua referre soliti, sed etiam, ut iidem Critici loquuntur, ὅλα τὰ κατὰ βῆτα, si historiam aliquam egregiam continerent, aut luculentam alicujus loci, rei, aut personæ descriptionem. Quinimo, & consueverant multi studiosi, si quem auctorem legerent, retento lectionis ordine, quidquid ex eo judicarent excerptandum, in codicem suum regerere, & sibi servare. Vnde factum ut hæc in bibliothecis privatorum reperta sæpe à librariis pro integris auctorum operibus descripta fuerint, ac ad posteritatem, aliis subinde ea excipientibus ac describentibus, propagata. Ita conservatus est elegantium nequitiarum curiosis Petronius Arbiter. Quod enim ex ejus Satyrico habemus, mera excerpta sunt alicujus studiosi, qui, quæ ad gustum suum in illo auctore invenerat, eodem quo opus legebat ordine, adversariis suis commendavit ac commisit. Qui putant, à monachis sic eviratum esse, vehementer errant. Qualis hæc castratio foret, quæ, resectis à reliquo corpore membris, vel potius ipso corpore abje-

abjecto, solas pudendas partes reliquisse videatur? Certe qua desiderantur, vix videri possunt salaciora ac nequiora fuisse his qua relicta sunt. Immo ista nullam proccitatis & protervitatis ἕπερβολῶν vel ipsis lenonibus usurpandam reliquam faciunt. Sed his exceptorum concinnatoribus facile ignoscendum, si quid ea causa detrimenti passa est Resp. literaria. Non enim hoc propositum videntur habuisse, ut excerpta, qua ad usum suum exscripserant; posteris legenda loco auctorum ipsorum, substituerent. De reliquis, quibus apparet hanc animi mentem fuisse, ut pro auctoribus legerentur quos compilarerant aut abbreviauerant, videndum, an omnino hi extra culpam. Non nemo certe eos accusat, reosque peragit illius incuria qua tot praeclaros nobis abstulit scriptores. Ego vero Epitomatores, & omnes ejusmodi Breviariorum compositores, & compilatores centonum, non adeo literis censeo nocuisse ut autumant nonnulli. Quod enim ita existimant, eos in causa fuisse, cur ipsis auctoribus, quos abbreviarunt, & excerpterunt, careamus, ego in alia sum sententia. Ea secordia fuit illorum temporum, quibus barbari literatum & Romanum orbem inundare coeperunt, ut nisi extitissent qui

nobis

nobis has tanquam ex naufragio tabulas
 seruarunt, certum sit, nihil prorsus ex il-
 lorum monumentis ad nos fuisse peruentu-
 rum. Atqui præstat hæc qualiacumq; nos
 habere, quam nihil. Malo certe, quod ad
 me attinet, si eos maiore sui parte esse de-
 perditos, quam si toti funditus periissent.
 Qui reliquias sanctorum corporum conse-
 ctantur, ac studiose religioseque eas requi-
 runt, satis habent si vel uno officulo potiri
 queant. Beatiores certe se iudicarent si to-
 tum corpus alicunde nancisci possent. Hoc
 cum non liceat, saltem eo, quod licet, con-
 tenti sunt. Ita ergo nos affectos esse oportet
 erga illas veterum reliquias scriptorum,
 qua nobis remanserunt, gratiamque illis
 habere, nisi maxime ingrati velimus esse;
 per quos ea hoc qualicumque modo ad nos
 salva fuere transmissa. Hoc autem Ampe-
 llii Opus ex eorum genere est qua à plerisque
 tum solebant conscribi & edi. Non Epitome
 est, non fragmentum longioris Operis, sed
 veluti collectaneum rerum toto Orbe me-
 morabilium, ex variis auctoribus breui-
 tate summa, sed qualẽ in omnibus ea tem-
 pora expetebant, compilatũ. Memorialem
 cum se librum scripsisse in paucis illis ver-
 bis qua vice præfatiuncula præfixit, prosi-
 tatur Quos libros Memoriales ea ætas vo-

caverit, non latet viros doctos qui versati
 sunt in monumentis illius ævi. Non dissi-
 mili genio etsi dissimili argumento scriptus
 Theodori Manlii liber de rerum natura,
 causisque naturalibus, de astris & aliis
 ejusmodi, qui adhuc in Bibliothecis extat,
 manu exaratus & pedestri sermone compo-
 situs. Is est Theodorus Manlius cujus con-
 sulatum celebravit carmine Claudianus,
 ut & opus ipsum. Inde occasionem arripuit
 vir quidam doctissimus, transcribere illud
 Manilio, sive Mālius sit, cujus hodie Astro-
 nomicon habemus, ut idem sit Manlius ille
 Claudiano laudatus. Nos alibi pluribus
 pugnavimus rationibus, & quidem invi-
 ctissimis, non posse ita esse, cum tot argumē-
 ta sint quibus probari queat eum Maniliū
 vixisse sub Augusto. Exemplar porro unde
 Ampelium descripsi, ab imperito librario
 vitiosissime scriptum fuisse indicare hic de-
 beo, ne, qui tam multas adhuc superesse in
 eo mendas animadvertit, nihil à nobis,
 quoad emendationem, præstitum esse ar-
 guere possit. Non pauciora in illo codice er-
 rata fuere quam verba. Quæ potuerunt si-
 ne magno negotio & citra nimiam liberta-
 tem castigari ea correximus omnia. Pluri-
 ma tamen etiam reliquimus quæ facilli-
 mum erat restituere, & mutari tuto pote-
 rant;

302 PRÆF. AD LECTOR.
rant; sed intacta ideo prætermisimus, quia
tantum nobis licere nolimus, & non tan-
ti visa sunt nonnulla eorum, ut scriptu-
ram veterum sollicitandam putaremus.
Fatendum est, & non pauca haberi, quæ
sine ope melioris Codicis vix à quoquam
possint emendari. Eorum vero, quæ ex con-
jectura in contextu emendavimus, & quæ
inemendata reliquimus, in Notis aliquan-
do corrigendorum, ratio reddetur, cum e-
dentur. Edentur autem propediem, Deo
juvante, una cum Commentariis Flori pri-
dem ad editionem paratis, quibus illas ad-
jungere decrevimus, ut nunc ipsi Floro
hunc auctorem comitem damus.

LUCIUS AMPELIUS MACRINO SVO SAL.

Volenti tibi omnia nosse scripsi hunc Librum memorialem, ut noris, quid sit mundus, quid elementa, quid orbis terrarum ferat, vel quid genus humanum peregerit.

De Mundo.

Mundus, est universitas rerum in quo omnia sunt, & extra quem nihil, qui Græce dicitur *κοσμος*. Elementa mundi IV. Ignis, ex quo est cælum. Aqua ex qua mare oceanum. Aër, ex quo venti & tempestates. Terra, quam propter formam ejus orbem terrarum appellamus. Cæli regiones sunt quattuor: oriens, occidens, meridies, septentrio. Cælum dividitur in circulos quinque: Arcticum & Antarcticum, qui ob nimiam vim frigoris inhabitabiles sunt: Æquinoctialem, cui subjacet regio quæ catacecaumene dicitur, neque incolitur, ob nimiam vim ardoris: Brumalem & Solstialem, sub quibus habitatur; sunt enim temperatissimi, per quos obliquus circulus vadit, cum XII. signis, in quibus Sol annum conficit cursum.

De duodecim signis.

Signa sunt in cælo duodecim. Aries beneficio Liberi, quod is cum exercitum in Indiam per Libyam duceret per loca sicca & arenosa, cum aqua

aquæ inopia esset, & exercitus ejus siti adfligere-
 tur, aries eis aquam demonstravit, & ob id à Li-
 bero Iovis Ammon est appellatus, eique fanum
 magnificum fecit, ad eum locum ubi aquam inve-
 nit. Quod abest ab Ægypto & Alexandria millia
 passuum novem. Ob eam rem à Iove petiit, ut in
 sidera reciperetur. Alii putant, eum esse qui Hellen
 & Phryxum vexerit. Taurus beneficio Iovis, quæ
 Iuppiter à Neptuno fratre per gratiam abduxit,
 qui sensum humanum figura Tauri continebat,
 isque Iovis jussu Europam Agenoris filiam, Sido-
 nia adludens decepit, & eam Cretam deportavit.
 Ob eam rem Iuppiter in sideribus eum dignatus est
 immortalis memoria. Gemini, qui Samothraces
 nominantur esse, quorum argumentum nefas est
 pronuntiare præter eos qui in his præsto sunt. Alii
 Castorem & Pollucem dicunt, quod hi principes
 mare tatum à prædonibus præstitissent. Sunt qui
 dicant Herculem & Theseum, quod similia athla
 sint adepti. Cancer, Carcinus receptus beneficio
 Iunonis, quod ejus jussu cum Hercules missus es-
 set ad Hydram Lernæam, quam nos Excetram di-
 cimus, interficiendam, Carcinus ingressus, Her-
 culis pedes & crura lanians, incommodiorem fa-
 ciebat eum, quam ipsa Excetra. Idque malum Her-
 cules difficillimum habuit, Carcinumque Can-
 crum ob id factum Iuno sideribus est dignata. Leo,
 Leon, qui educatus est Nemeæ, Iunonis consilio ad
 Herculis interitum missus, in terra Argiva diu spe-
 lunca latitavit, quem Hercules dicitur interfecisse
 cum Molorcho hospite suo, cujus clavam ei tribu-
 tam tum principio est adeptus, qua Leonem inter-
 fecit, ejusque pellem postea pro tegumento habuit.
 Ob id factum Iunoni odio esse cœpit, Leonemq;
 cœlesti dignitate est honorata. Virgo, quam nos
 justiciam dicimus, fuit cum hominibus. Sed post-
 quam

quam homines malefacere cœperunt, Iovis eam inter signa posuit. Sunt qui Erigonam Icarî filiam Atheniensem dicunt, cujus patri Liber vinum dedit ut hominibus ad suavitatem daret. Quibus dedit ebriati sunt, & lapidibus eum occiderunt. Canis qui cum illo erat, vidit hominem occisum, & cum ululatu ad Erigonem rediit, quem ut mœstum & singularem vidit, sollicita proficiscitur cum eo. Venere ad locum ubi Icarîus jacebat. Vidit corpus patris. Magna lamentatione in Hymerto monte sepelivit. Ipsa vero se suspendit laqueo. Canis ad pedes ejus discumbens diutius, & sine alimentis deficiens, post aquam anhelans in puteum se projecit. Tum Liber à Iove petit, quod suo imperio deficerent, ut inter siderum cursus poneretur Virgo. Icarîus autem Arcturus nominatus est, cujus stella cum exoritur continuas tempestates facit. Canis, Canicula. Libra quam Græci Zygon appellant, virile nomen est adeptus. Is omni clementiæ justitia Mochos dictus; qui primus dicitur libræ pondus hominibus invenisse, quæ utilissima mortalibus æstimantur, ideoque in numerum stellarum receptus est, & Libra est dictus. Scorpius qui dicitur ad perniciem Orionis in insula Chio in monte Pelenæo voluntate Dianæ natus. Orion autem dum venatur, visa Diana, stuprare eam voluit. Illa Scorpionem subjecit, qui eum vita privaret. Iuppiter & Scorpionem & Orionem inter sidera recepit. Sagittarius Crotopi filius, nutricius Musarû, quæ Musæ semper dilexerunt eum, quod plausu & lusu Sagittarum eas avocaret. Alii Chironem dicunt, quod justus & pius, doctus, hospitalis fuerit. Ab eo Æsculapius medicinam, Achilles Cytharam, & alia multa. Capricornus, cui nomen Pan. Quo tempore Python speluncas incolens in monte Tauri, Ægyptum profectus est ad bellum,

Pan se in capræ figuram convertit. Igitur dii immortales postquam Pythonem digna pœna affecerunt, Pana astrorum memoria decoraverunt. Aquarius, qui putatur esse Ganymedes, dicitur Deucalion Theſſalus, qui maximo cataclyſmo cum uxore Pyrrha ſolus evaſit, & hic pietatis cauſa inter ſidera locatus eſt. Piſces, ideo piſces, quia bello Gigantum Venus perturbata in piſcem ſe tranſfiguravit. Nam dicitur & in Euphrate fluvio ovum piſcis in ora fluminis columba adſediſſe dies plurimos & excluſiſſe deam benignam, & miſericordem hominibus ad bonam vitam. Vtrique memoriæ cauſa piſces inter ſidera locati.

De Sideribus.

Præter duodecim ſigna potentiffima ſidera in cœlo. Septemtriones duo, major & minor, qui numquam merguntur; ideoque navium curſus regunt, quorum alter Cynofura dicitur. Bootes, idem Arcturus. Orion, qui magnitudine ſua dimidiam cœli obtinet partem. Pliades, quæ Latine Virgilix dicuntur. Hyades, quæ à nobis Suculæ dicuntur, quarum ortus & occaſus à nautis & ab agricolis obſervantur. Canicula, cujus vis præcipue Solſtitio eſt. Stellæ potentiffimæ in cœlo ſunt ſeptem, Saturnus, Sol, Luna, Mars, Mercurius, Iuppiter, Venus, quæ à Græcis planetæ, à nobis erraticæ dicuntur, quia ad arbitrium ſuum vagantur, & motu ſuo hominum fata moderantur. Item adverſo curſu contra cœlum feruntur.

*Quibus partibus ſedeant XII ſigna
duodecim ventorum.*

Aries, in Africum, Taurus, in Circium. Gemini, in Aquilonem. Cancer, in Septemtrionem. Leo, in Thraſciam. Virgo in Argenteſten. Libra in Zephyron.

phylon. Scorpius, in Africum. Sagittarius, in Austrum & Africum. Capricornus, in Austrum. Aquarius, in Eurum & Notum. Pisces, in Eurum.

De Ventis.

Venti sunt ex aëris motu & inclinatione. Sunt autem generales quattuor. Eurus, idem Apeliotes, idem Vulturnus, ab oriente. Ab occidente, Zephyrus, idem Corus, idem Favonius. Aquilo, Boreas, Aparcias idem, à septentrione. Notus, idē Libs & Auster, & Africus, à meridie. Hi sunt quattuor generales. cæteri speciales adscribuntur. Ut Iapyx Zephyro, qui ab Iapygio Apuliæ promontorio flat. Leuconotus Noto, cum serenior flat. Caurus Aquiloni cum vehementior Gallias perflat. Item Etesia, qui statis diebus flant per æstatem.

De Orbe Terrarum.

Orbis terrarum qui sub cœlo est, quattuor regionibus incolitur. Vna pars ejus est in qua nos habitamus. Altera huic contraria, quam qui incolunt vocantur Antichthones. Quarum inferiores duæ ex contrario harum sitæ, quas qui incolunt vocantur Antipodes. Orbis terrarum quem nos colimus in tres partes dividitur, totidemque nomina. Asia quæ est inter Tanain & Nilum. Libya quæ est inter Nilum & Gaditanum sinum. Europa quæ est inter fretum & Tanain. In Asia clarissimæ gentes: Indi, Seres, Persæ, Medi, Parthi, Arabes, Bithyni, Phryges, Cappadoces, Cilices, Syri, Libyi. In Europa clarissimæ gentes, Scythæ, Sarmatæ, Germani, Daci, Mœsi, Thraces, Macedones, Dalmatæ, Pannonii, Illyrici, Græci, Itali, Galli, Spani. In Libya gentes clarissimæ, Æthiopes, Mauri, Numidæ, Pœni, Getuli, Garamantes, Nasamones, Ægyptus. Clarissimi montes

tes in orbe terrarum; Caucasus, in Scythia; Emodus in India. Libanus, in Syria. Olympus, in Macedonia. Hymettus, in Attica. Taygetus in Lacedæmonia, & Citheron Eleon in Bœotia. Parnassus, Acroceraunia, in Epiro. Mænalus, in Arcadia. Apenninus, in Italia. Eryx, in Sicilia. Alpes inter Galliam & Italiam. Pyrenæus inter Galliam & Spaniam. Athlas in Africa. Calpe in freto Oceani. Clarissima flumina in orbe terrarum: Indus, Ganges, Hydaspes in India. Araxes in Armenia. Thermodon & Phasis in Colchide. Tanais in Scythia. Strimon & Hebrus in Thracia. Sperchios in Thessalia. Hermus & Pactolus, auriferi. Mæander & Caystrus, in Lydia. Cydnus, in Cilicia. Orontes, in Syria. Simois & Xanthus, in Phrygia. Eurotas, Lacedæmone. Alpheus, in Elide. Ladon, in Arcadia. Achelous & Inachus, in Epiro. Savus & Danubius qui idem Ister cognominatur, in Mœsia. Eridanus & Tiberinus, in Italia. Timavus, in Illyrico. Rhodanus in Gallia. Iberus & Betis, in Spania. Bagra-da, in Numidia. Titron, in Getulia. Nilus, in Ægypto. Tigris & Euphrates, in Parthia. Rhenus, in Germania. Clarissimæ insulæ in mari nostro undecim: Sicilia, Sardinia, Creta, Cypros, Eubœa, Lesbos, Rhodos, duæ Baleares, Eubusus, Corsica, Gades. In oceano ad orientem, Taprobane. Ad occidentem Britannia. Ad septentrionem Thyle. Ad meridiem, Insulæ Fortunatæ. Præter has in Ægæo mari, Cyclades duodecim: Delos, Gyaros, Myconos, Andros, Paros, Pharos, Tenedos, Cythnos, Melos, Naxos, Donusa. Præter has Sporades innumerabiles, cæterum celeberrimæ: Ægina, Salamina, Coos, Chios, Lemnos, Samothracia. In Ionio Echinades, Strophades, Ithaca, Cephalenia, Zacynthos. In Adriatico Ciriteæ circiter mille. In Siculo Æoliæ VIII. In Gallico Stœchades

des tres. in Syrtibus Cercina, & Menynx, & Gyrha.

De marium ambitu.

Mare quo cingimur universum vocatur Oceanum. Hoc quattuor regionibus inrumpit in terras. A septentrione, vocatur Caspium. Ab oriente, Persicum. A meridie, Arabicum, idem Rubrum & Erythræum. Ad occasum, Magnum mare, idem Atlanticum, quod commerciiis totius generis humani peragitur. Hoc intrat in fretum Gaditanum inter duos montes clarissimos Abylam & Calpen, ob impositas Herculis columnas. Dein latissime simul & longissime fufum medium terrarum orbem inundat, & nomina adquirit. Balearicum, quod Hispaniam adluit. Gallicum, quod Gallias tangit. Ligusticum quod Liguribus infunditur. Tuscum, Tyrrhenum; idem inferum, quod dextrum Italiae latus circuit: Hadriaticum, idem superum, quod sinistrum Italiae latus circuit. Siculum, in quo Sicilia. Creticum, in quo insula est Creta. Ionium & Ægæum, quæ Achaiam, eandem Peloponneson, simul ambiunt; ut interueniente Isthmo pœne insulam faciant. Myrroum & Icarium, quæ adhærent Ægæo mari, illud à Mirtylo, hoc ab Icaro cognominata. Euxinum, Ponticum, quod ingenti sinu Scythis infunditur. Helleponticum fauce transmissum, inter duas celeberrimas urbes, Seston Asiæ, Abydon Europæ. Tanaiticum, quo Asia alluitur. Ægyptium ab Ægypto, Libycum à Libya cognominatur. Syrticum, à duabus Syrtibus, reciprocis æstibus retorquetur.

Miracula Mundi.

Miracula quæ in terris sunt. Ab Apollonia Athamantia millia passus quinque, in monte Nym-

Nymphæo, ibi ignis est, & de terra exit flamma. In silva Panis symphonia in oppidum auditur. Item sub eo monte in campo lacus aquæ pleni, unde pix exit, & bitumen. Cum manibus supplodas pix alte attollitur, & quasi ab aqua bullescit. Ambraciæ in Epiro in pariete sunt picti Castor & Pollux & Helena, manu Autochthonis, & nemo invenire potest quis pinxerit. Arcis in Epiro quod Ippaton appellatur: ibi pons magnus columnatus duplex, quem Medea ædificari imperasse fertur. Ibi picta sunt gubernacula Argonautarum, quæ cœpta navis; Ibi Iovis templum Hyphonis, unde est ad inferos descensus ad tollendas sortes. In quo loco dicunt duo qui descenderunt Iovem ipsum videre. Leucade mons, unde se Sappho dejecit propter virum, in summo monte fanum est Apollinis, ubi sacra fiunt. Et cum homo inde desiluit. statim excipitur lintribus. Sicyone in Achaia, in foro ædes Apollinis est. In ea sunt posita Agamemnonis Clypeus & Machæra, Vlyssis Chlamys & Thoracium, Teucris sagittæ & arcus Adrausti, arca quam deposuit, in qua quid sit ignoratur, sed & olla ærea in qua Pelias coctus dicitur. Item Palamedis cithara. Marti autem quoque corium remi Argonautarum, & gubernaculi brachia, cauculus quem Minerva sortita est. De Orestæ cervice una proci parasiti palla pendet, quam si quis halitu afflaverit, tota patet. Penelopæ rela. ibi de terra oleum scaturit. Argis Inachiæ Junonis templum magnifice ornatum, quod Asylum vocant. Olympiæ templum Iovis nobile, ubi athletæ initiantur. Corintho balæne costa est magna secundum mare, quam homo completi non potest. Eodem in loco fanum est Veneris; in quo vas marmoreum Laidos. Bæotiæ lacus sacer; ubi Amphiarus devoratus in eo lacu est. Vrcæus fictilis fractus pendet, testa inter se composita, unde autem

autem pendeat, non apparet, nisi à vento moveatur. Athenis Minervæ ædes nobilis, cujus ad sinistram Clypeus appositus quem digito tangit. In quo Clypeo medio Dædali est imago ita collocata, quam si quis imaginem è Clypeo velit tollere, perit totum opus, solvitur enim signum. Ipsa autem dea habet hastam de gramine. Ilio lapis quadratus, ubi Cassandra fuit alligata, quem si ante tangas aut frueris, lac demittit, ex altera autem parte similiter si frices, ac si sanguinem remittit. Iuxta autem mare qui locus Rhœte vocatur, ibi est Achillis & Patrocli vultus, & flumen Scamandras. Epheso Dianæ fanum nobilissimum maximū pulcerrimumque orbis terrarum. Introitu dextra sinistra postes marmorei monolithi longi cubitis xx, qua super templum ascensu sunt CXL millia. Samo in templo Junonis Scyphus factus ex hedera, cujus capita foras iv. Arietina magna, cornibus miræ magnitudinis contortis. Pergamo ara marmorea magna, alta pedes XL. cum maximis sculpturis. Continet autem gigantomachiam. Rhodo signum Dianæ marmoreum pulcerrimum. quod stat sub divo cælo, nec cum pluit aqua tangitur. Argyro est fanum Veneris super mare, ibi est lucerna super candelabrum posita, lucens ad mare sub divo cælo, quam neq; ventus aspergit, nec pluvia extinguit. Sed & Herculis ædes antiqua, ibi columna pendet cavea ferrea rotunda in qua conclusa Sibylla dicitur. Ibi jacent ossa balænx, quasi lapides quadrati. Marmesie apud Sipilum columnæ sunt iv. inter has columnas est victoria ferrea pendens sine aliquo vinculo in aëre ludens. Sed quoties ventus aut pluvia fuerit, non movet. Ædis Dianæ Epheso, quam constituit Amazon. Ibi & sepulchrum Icaris stertentis quasi dormiat, miræ magnitudinis, ex orichalco & ferro. Rhodo Colossi signum Solis altum
super

super columna marmorea cum quadriga. Columna vero habet cubitos centum. Cypro signum Iovis Olympii æreum, facies ex auro, quem fecit. Phidias in cubitis centum quinquaginta, & lata cubitis sexaginta. Domus illic Cyri regis ædificata lapidibus candidis, & nigellis, auro vinctis: ubi sunt columnæ diversis coloribus, & innumerabiles lanceæ ferreæ, fenestræ ex argento, & tegulæ ex lapide prasino. Murus intus medio Babylonæ quem Memnō ædificavit lapide cocto id est calce & sulfure, ferro intermixtus ut sunt juncturæ. Latitudo ejus cubitis xxx, altus cubitis cxxx, cingitur millia passuum xxx. Hunc cœpit Semiramis, filius ejus perfecit. Pyramides in Ægypto quas ædificavit Agartus oppidum. ibi est Nilus fluvius ære factus, plexilis in cubitis ccc, cujus facies smaragdo limpido, brachia ex ebore magno, cujus aspectu & bestię terrentur. Athenis signum Iovis Olympii, Alexandriae flumē Nilum maxime colunt.

*Quot fuere Ioves, vel alii in loco
Dii Deaque.*

Joves fuere tres. Primus in Arcadia Ætheris filius, cui etiam Ætherius cognomen fuit. Hic primum solem procreavit. Secundus abinde in Arcadia, qui Saturnius cognominatur, qui ex Proserpina Liberum patrem procreavit primum victorum. Tertius Cretæ, Saturni & Opis filius optimus maximusque est appellatus. Martes fuere duo. Primus ex Enoposte, ut eum Homerus ait, & noster est Mars Leucarpis & aliter Marsenius. Secundus ex Iove & Junone. Soles fuere quinque. Primus Iovis filius. Secundus Hyperionis. Tertius Nini filius, cui Ægyptus est consecrata. Quartus qui Rhodi natus est, cujus etiam Zemintus est filius. Quintus Colchi filius, ex quo Circe & Medea & Phaëton

Phaëton nati sunt. Volcani fuere quatuor. Primus Crio & Ioppe natus. Secundus Nili filius. Tertius Saturni & Iunonis. Quartus in Sicilia Meletis filius. Mercurii IV. Primus Cœli & Diei filius. Secundus Iovis & Croniæ filius, vel Proserpinæ. Tertius Croni filius & Maia, qui est inventor lyrae. Quartus Quilleni filius, qui Ægyptiis literas, & numerum dixit. Apollines quinque. Primus Vulcani & Minervæ. Secundus ex Corybante. Tertius Iovis filius ex Latona. Quartus Sileni filius in Arcadia. Quintus Ammonis filius in Libya natus. Dianæ III. Prima Iovis vel Croni filia ex Proserpina, quæ est Liberi soror. Secunda Iovis & Latonæ, Apollinis soror. Tertia, quæ vocatur Ops, de Glauco. Æsculapii tres. Primus, Apollo dictus, Vulcani filius. Secundus, Lai filius. Tertius Aristeti & Alcippei filius. Veneres IV. Prima Hædæli & Diei filia. Secunda, quæ ex spuma nata esse dicitur, & Aëris & Oceani filia. Tertia, quæ Vulcano nupsit, quæ cum Marte se miscuit. unde Cupido natus esse dicitur. Quarta Cypri & Syriæ filia, quam Adon habuit. Minervæ quinque. Prima Vulcani filia; unde Athenarum est civitas. Secunda Nili filia, quam Ægyptii colunt. Tertia Iovis filia, quæ in fecillis rebus se exercuit. Quarta Solis filia, quadrigas junxit. Quinta Pallantis & Titanidos filia. Hæc patrem occidit, pro suæ virginitatis observatione, qui ejus cupidus fuit. Unde & pallas dicta est. Liberi quinque. Primus ex Iove & Proserpina. Hic agricola, & inventor vini. Cujus soror Ceres. Secundus Liber ex Merone, & Flora, cujus nomine fluvius est Granicus. Tertius de Cabiro, qui regnavit in Asia. Quartus ex Saturno & Semela, dicunt. Quintus Nifi & Hesione filius. Hercules sex. Primus Iovis & Ætheris filius. Secundus Nili filius, quem principem colunt

Ægyptii. Tertium conditorem loci sui Hellenes dicunt. Quartus Croni filius, & Cartheres, quem Carthaginienſes colunt, unde Carthago dicta eſt. Quintus Ioab filius, qui cum rege Medorum pugnavit. Sextus Iovis filius ex Alcemena qui Atlanta docuit.

De Imperiis.

Imperia ab ineunte ævi memoria fuerunt ſeptem. Primi rerum potiti ſunt Aſſyrii, deinde Medi, poſtea Perſæ, tum Lacedæmones, dein Athenienſes: poſt hos inde Macedones: ſic deinde Romani.

Reges Aſſyriorum.

Ninus Rex; qui primus exercitu prope totam Aſiam ſub ſe redegit, & clariffimam urbem nominis ſui condidit Ninon. Belus Rex Iovis filius, cujus poſteri primum Aſiæ regnaverunt; per Ægyptum Libyæ, per Darium Europæ. Semiramis, Circetis nymphæ filia, à columbis educta, uxor Nini regis. Cujus poſt mortem Regnum Nini ampliavit; armis Indiam quoque parum proſpera expeditione tentavit. Hæc urbem pulcherrimam omnium, quæ unquam fuerunt, Babilona conſtituit, ſupra flumen Euphraten. Sardanapalus, qui ob nimias delicias & luxuriam perditio regno, ne in poteſtatem hoſtium veniret, cum exoletis ſuis venenum bibit, & igni ſubjecto cum regia ſua conflagravit.

Reges Medorum.

Arſaces, primus Rex, qui everſas Aſſyriorum opes luxuria Sardanapali tranſtulit, eoſque juſtiſſime rexit. Aſtyages, vir fortis & juſtus, qui per inſidias victus à Cyro eſt, & diſſolutum eſt Mediæ regnum.

Reges Persarum.

Cyrus rex fortissimus, qui majore parte Asiæ subacta Europam quoque irrupisset, ni à Tomyre Scytharum regina victus oppressusque esset. Cambyfes, filius æquè Cyri; qui, cum LXX millia hominum subegisset in Ægypto, & regem ejus Amasin, Æthiopiam profectus, magna parte militum per famem amissa, inritus rediit. Urbem tamen ibi condidit Meroën. Is quia Apin sacrum bovem interfici jussèrat, ira deorum ex equo præceps super gladium suum ruit, extinctusque est. Darius rex unus ex septem Persis hinnitu equi regnum adsecutus, cum CCLXX millibus Europam transivit. Victus ab Atheniensibus ducenta millia apud Pseudomarathona decessit. Xerxes, Darii filius, cum recessisset pater ejus, aliquantis navibus armatis militibus in Europam transivit. Contabulato Hellesponto & forato Atho monte, nequidquam aliud egit, quam ut Athenas incidere mari. Victus à Lacedæmoniis & Atheniensibus, in Asiam rediit, ibique suorum fraude interfectus est.

Duces & Reges Lacedæmoniorum.

Eurysthènes & Procles gemini, qui genus ab Heraclidis deducunt primis, parte regna regnaverunt. Lycurgus legumlator, cui Lacedæmonii principes Græciæ per annos septem invisi fuerunt. Theopompus & Polydorus Reges, qui Messenium bellum XX annis gesserunt. Othryades vir bellator, qui Messenio bello, quo centeni, id est, quinquageni, concertaverunt, & trophæum suo sanguine scripsit, tertiusque Messenio bello, ex oraculo Apollinis, dux ab Atheniensibus per ludibrium missus, pertæsus vota, militum animos concitavit, ut tam diuturnum prælium victoria consummarent. Leonidas, dux Persico bello, qui

cum trecentis Lacedæmoniis apud Thermopylas totam vim Persici belli morte sua ac suorum obtinuit. Pausanias, qui Persico bello Mardonium præfectum Xerxis cum pedestribus copiis apud Asopum Bœotix flumen debellavit: mox prodicionis à rege suspectus idem Mardonius, ideoque accusatus in asylum Minervæ confugit, & ibi fame confectus est. Leander dux, qui dominantem toto mari classem Atticam apud Ægeos primus oppressit, & victis Atheniensibus xxx tyrannos imposuit. Xanthippus, vir Lacedæmoniorum fortissimus, qui bello Punico primus Carthaginensibus dux missus Regulum cepit. Agesilaus, cujus inventum est, in hostili, quam in sua terra, pugnare; ideoque in Asiam missus, vastata ea, cum jam Regi immineret, revocatus Athenienses apud Crotonem vicit. Postea apud Corinthios flevit, quod decem millia Græcorum occisa cognovisset, nec voluit Corinthum delegare cum posset.

Clarissimi Reges & Duces Atheniensium.

Cecrops rex, qui urbem condidit Athenas, & ex suo nomine Cecropidas appellavit cives. Idem fabulose, quia indigena fuit, ab inguinibus serpens fuisse narratur. Erichthonius rex, qui mysteria Eleusinæ constituit. Celeus cum Euboleo sacerdote, filiabus virginibus ministris, Treptolemo frugum præfecto; qui fame laborantem Græciam circumlato frumento restituit. Pandion rex, qui filias suas Proenen & Philomelam Thraciæ regibus tradidit, ut barbaras sibi gentes adfinitate sociaret. Theseus Ægei filius, qui Minotaurum interfecit. Demophontes, ejus filius, qui cum Græcis Ilium expugnavit. Codrus rex, qui pro salute & victoria patriæ, secundum oraculum Apollinis, bello Peloponnesio se devovit. Pisi-
stratus,

stratus, vir fortis, & sapiens, qui adversus principes populari causa tyrannidem invasit, eamque justissime administravit. Armodius & Aristogiton, homines plebei, qui Hippian & Hipparchum Pisistrati filios sæve dominantes facta conjuratione opprefferunt, ideoque ut conservatoribus divini honores eis sunt constituti. Miltiades dux, qui LXXX millia militum Persarum Darii regis, præfectis Date & Tisapherne, in saltu Marathonio superavit. Aristides Dicæos, qui hoc agnomen moribus est consecutus, ob id ipsum exilio multatus est. Cimon dux, qui Persico bello Xerxis copias, pedestres simul atque navales, in ipsa Asia apud Eurymedonta flumen uno die vicit. Alcibiades dux, vir genere, copia, opibus, illustris, qui propter detruncatos nocte Mercurios reus factus ad Lacedæmonios confugit Peloponnesi bello, & cum fecisset eos superiores, afflictorum civium misertus, rediit in patriam, & dux creatus, iterum victores Athenienses fecit. Thraasybulus, qui triginta Magistratus Lacedæmonios tyrannidis dominatione sævientes facta conjuratione afflixit, & libertatem Atheniensibus reddidit. Conon dux, qui omnes Lacedæmoniorum copias apud Cnidum insulam cepit, & imperium maris Athenis restituit. Dion, qui octo onerariis navibus Dionysium regem Siciliae centum rostratas habentem, dum in Italiam abest, regno expulit, occupatis Syracusis. Hiphicrates, rei militaris peritissimus, qui arma habiliore pondere & modo fecit. Phocion, qui vir bonus cognominatus est, neque ulla pecunia à Philippo potuit sollicitari ut ad eum discederet. qui admonentibus amicis, ut liberis suis consuleret. Si boni, inquit, erunt, hic agellus eis sufficiet; si mali, nihil. Chabrias dux, qui gladiatoria arte pugnare militem docuit; Cy-

pron & Naxon, & omnes Asiaticas insulas Athenis adjunxit, & circa Thion navali bello occidit maluit, quam abjectis armis enatare. Demetrius Phalereus, vir bonus existimatus, ideoque ob insignem justitiam statuis CCC est honoratus, quas ei pro libertate posuerunt in facie publica.

Reges Macedonum.

Philippus, Amyntæ filius, primus Macedonum obtinuit Thraciam, redegitque in suam potestatem: &, cum transire in Asiam vellet, sub ipso belli apparatu in theatro à Pausania est interfectus. Alexander Philippi & Olympiadis filius, ex urbe Pella Macedoniae cum XL millibus militum in Asiam transisset, Darium regem Persarum primum apud Granicum flumen, tum apud Issum Ciliciæ, tertio apud Arbela, tribus præliis, triginta peditum legionum, equitum bis mille falcatorum curruum vicit. Mox regem Indorum, & omnes Asiæ gentes sub potestatem suam redegit, & nobilissimas urbes Asiæ cepit, Sarbastran, Susa, Babylo-niam, ubi etiam defunctus, dubium vinolentia, an veneno, cum tamen prius & Africam peragrasset usque ad Iovem Ammonem, & Oceanum primus omnium navigasset. Philippus, qui post Alexandrum Macedonem septimo gradu Macedoniae regnavit, invictus in Græciam cum sæve dominaretur, à Sulpicio consule in Phocide victus est, mox à Flaminio in Macedonia, Thessalia apud Cynocephalas, ubi dato obside filio Demetrio regni parte multatus est. Perses Philippus, Philippi filius, cum maximus copiis Macedoniis esset, & cum impetum in Græciam fecisset, cum inanibus elephantorum simulacris à Marco consule apud Scyriam paludem victus, præcipitatis in mare thesauris, profugit; mox ab Æmilio Paulo tota Macedonia

cedonia fugatus, Samothracam confugit in asy-
lum: unde, data fide cum se Paulo commisif-
set, ante currum ejus in triumphum productus,
mox libera custodia in Albano consenuit. Pseudo-
philippus, vir plebeius & degener, cum ex simili-
tudine formæ Philippi filium se persuasisset, &
Macedonas in bellum excitasset, inter initia tu-
multus comprehensus, sub custodia missus est Ro-
mam, ubi cum ex custodia aufugisset, concitata
rursus Macedonia, Thraciam bello recepit. In arce
regni paludatus jus dixit: mox à Cæci filio Metello
ingenti prælio victus, cum profugisset in Thraciâ,
à regibus deditus, & in triumphum deportatus.

Reges & Duces Romanorum.

Romulus, qui urbem condidit. Numa Pom-
pilius, qui sacra constituit. Tullus Hostilius,
qui Albam diruit. Ancus Martius, qui leges plu-
rimas tulit, & Hostiam coloniam constituit. Ser-
vius Tullius, qui primum censum egit. Priscus
Tarquinius, qui insignibus magistratus adornavit.
Tarquinius Superbus, qui ob nimiam superbiam
regno pulsus est.

Clarissimi duces Romanorum.

Brutus, qui pro libertate publica liberos suos in-
terfecit. Valerius Publicola, qui propter eam-
dem libertatem adversus Tarquinos bellum exer-
cuit. Idem jus libertatis dando populum amplia-
vit. Manlius Torquatus, qui ad confirmandam
castrorum disciplinam filium suum interfecit.
Quintius Cincinnatus, idem Serranus, cui aranti
dictatura delata est. Camillus, qui, Senonum gente
deleta Gallorum, incensam ab eis urbem restituit.
Fabii duo: quorum alter una pugna Etruscos, Sa-
mnitas, Umbros, Gallosque subegit, Libertinos è
tribubus repurgavit, ideoque Maximus cognomi-
natus:

natus: alter Fabius Hannibalem mora fregit, ex quo Cunctator est cognominatus. Papirius Cursor; hic Samnites, qui Romanos sub jugum pugnando miserant, victos ignominia pari adfecit, & à velocitate Cursor est appellatus. Curius, cum in foco rapas torreret, offerentibus, Malo, inquit, in fistilibus meis & aurum habentibus imperare. Fabricius Luscinus, qui Cornelium Rufinum consularem virum senatu amovit, luxuriæ & avaritiæ damnatum, quod decem pondo argenti possideret. Claudius Marcellus, qui Annibalem primus in Campania prælio vicit, idemque docuit, in bello quomodo equites sine fuga cederent. Scipiones duo, quorum alter prior, Africanus, qui Annibalem & in eo Africam debellavit, alter Scipio Numantinus, qui Carthaginem & Numantiam diruendo, in hac Africam, in illa Hispaniam fregit. Quintus Nero, qui Annibalem in Apulia relicto, venientem ab Hispania Hasdrubalem excepit, copiasque ejus uno die apud Metaurum flumen devicit, qui sese cum Annibali junxisset, dubitari non potest, paria eis præstaturum non fuisse. Paulus, qui cum Macedoniam vicisset, & Græciam liberasset, & opulentissimum triumphum reportasset, inter ipsos triumphi dies, amissis duobus liberis pro concione dixit, gratias se agere fortunæ, quod in suam potius domum, quam in remp. sævisset. Duo Metelli: quorum alter Macedonicus, devictis Macedonibus; qui Contrebiam inexpugnabilem Hispaniæ civitatem, jussis testamenta scribere, & vitis redire nisi vicissent militibus, occupavit: alter Numidicus, victa Numidia; qui cum perniciosas reip. leges ferret, Apuleius tribunus plebis totusque senatus in eas jurasset, maluit in exilium ire, quam jurare. Hujus filius, Pius cognominatus est, quod patrem in exilium secutus est. Caius Marius, qui

qui in Africa Numidis, in Gallia Cimbris Teutonibusque superatis à Caligula pervenit usque septimum consulatum. Sylla, qui bello civili victoria perpotitus, Romanum primus invasit imperium, solusque deposuit. Sertorius, qui proscriptus à Sylla cum in exilium profugisset, quam brevissimo tempore prope totam Hispaniam redegit in suam potestatem, & ubique adversante fortuna insuperabilis fuit. Lucullus, qui Asiæ provinciæ spoliis maximas opes est consecutus, & ædificiorum, tabellarumque pictarum studiosissimus fuit. Pompeius, qui Armenios sub rege Tigrane, Ponticos sub rege Mithridate, Cilicas toto mari dominantes, infra quadragesimum diem vicit, & magnam partem Asiæ inter oceanum Caspium Rubrumque victoriis suis triumphisque peragravit. Caius Cæsar, qui Gallias Germaniasque subegit, & primus Romanorum navigavit Oceanum; in quo Britanniam invenit, & vicit. Iulius Cæsar Augustus, qui perpacatis omnibus provinciis exercitus toto orbe terrarum disposuit, & Romanum imperium ordinavit. Post cujus consecrationem perpetua Cæsarum dictatura dominatur.

Romani, qui in Toga fuerunt illustres.

Manius Agrippa, qui dissidentem populum senatui conligavit, atque conciliavit. Appius Cæcus, qui pacem Pyrrhi diremit, ne populus qui suis parere noluerat sub externis regibus regeretur. Tiberius Gracchus, qui Scipionem Asiaticum quamvis inimicum haberet, non est passus à tribunis in carcerem duci, quod diceret nefas, ibi esse Scipionem ubi captivi illius adhuc alligati tenerentur. Hic est Gracchorum pater, qui in tribunatu, cum agrariis legibus seditiones excitaret, interfectus est. Decimus Brutus Calæcius, qui

Gracchum generum agrariis legibus Reip. statum turbantem cum Opimio consule oppressit. M. Brutus, qui Pompeii partes secutus, mox à Cæsare restitutus, in mortem ejus conjuravit, quod affectare nomen regium videretur. Lucius Drusus, qui agrariis legibus promulgatis, summum pro eo favorem consecutus, ne promissa perficeret, per insidias à Philippo Coss. domi suæ interfectus est. Lutatius Catulus, qui Lepidum acta Syllæ rescindere volentem admoto exercitu Italia fugavit, & solus omnium sine sanguine bellum civile confecit. Cato Censorius, qui toties accusatus est, quoad vixit, nocentis accusare non destitit. Hic est omnium rerum peritissimus, & ut Sallust. Crispo videtur, Romani generis disertissimus Cato. Cato Prætorius, qui bello civili partes Pompeii secutus mori maluit quam superstes esse reip. servienti. Scaurus, qui vetuit filium in conspectum suum venire, quia bello Cyprico deseruerat. Scipio Nasica, quia non rite inauguratus Consul videretur, consulatu se abdicavit, & domitis Dalmatis oblatum à Senatu triumphum repudiavit, statuasque, quas sibi quisque in publico posuerat, in censura sua sustulit. Censuit in Senatu tamen, Carthaginem non esse delendam, propterea optimus judicatus. Cornelius Cethegus, qui fratrem suum Cethegum, quod cum Catilina conjurasset, morte multandū censuit. Tullius Cicero, qui in consulatu suo Catilinæ conjurationem fortissime oppressit.

Qui pro salute se obtulerunt.

Horatius trigeminus, qui adversus Curiatios Albanorum; qui de summo imperio dimicaverunt. Fabii, qui trecenti, cum omnes patriciæ stirpis essent, bellum Vejens peculiariter sibi deposcerunt. Mucius Cordus, qui ignibus manus imposuit.

fuit. Horatius Cocles, qui ponte rescisso Tiberis armatus transiit navitans. Trecenti sub Calpurnio Flamma contra Pœnos; qui in Siciliensi saltu, mortuo exercitu, populum Romanum liberaverunt, ut plane CCC Lacedæmoniorum apud Thermopylas gloriam adæquarent. Duo Decii; quorum alter Latino bello, alter Samnitico diis manibus se devoverunt. Fulvius Pontifex; qui, urbe à Gallis Senonibus incensa, se aliosque senes diis manibus devovit. Regulus; qui tormenta Carthaginensium maluit pati, quam ut inutilis pax cum eis fieret, aut ipse jurisjurandi fidem falleret. Curtius; qui se in hiatus terræ immisit, cum ex oraculo, quod optimum esset in urbe Romana, posceretur. Spurius Postumius; qui à Pontio Telesino Samnitum duce sub jugum missus cum exercitu, auctor fuit rumpendi fœderis, seque hostibus censuit esse dedendum. Gaius Metellus Pontifex, ardente templo Vestæ Palladium extulit, & oculos amisit.

Qui spolia opima retulerunt.

Romulus de Acrone Ceninensium rege. Cossius Cornelius de Larthe Tolumnio Vejentium rege. Claudius Marcellus de Viroadomaro rege Gallorum.

Qui provocati ab hostibus manu contenderunt.

Manlius Torquatus, qui Gallo torquem detrahit, eumque sibi circumdedit. Valerius Corvinus; qui à Gallo provocatus cum pugnaret, corvus galeam ejus infedit, & hostem perturbavit. Scipio Æmilianus cum esset legatus ab Lucullo imperatore apud Intercatiam Vaccæorum urbem, provocatorem barbarum occidit. Lucius Optimus sub Lutatio Catulo Consule, in saltu Tridentino provocatorem Cimbrum interfecit.

Qui pro Romanis gentes superaverunt.

Scipio Africanus, Scipio Numantinus, Scipio Asiaticus, Mummius Achaicus, Servilius Isauricus, Brutus Callaicus, Paulus Macedonicus, Metellus Creticus, Cæsar Germanicus, Cæsar Dacicus.

Quot illustres Scipiones qui magnis rebus gestis cognominati sunt.

Scipio magnus Africanus, qui vicit Annibalem, Scipio minor Numantinus, qui Numantiam, & Carthaginem diruit. Scipio Asiaticus, qui de Antiocho triumphavit. Scipio Nasica, qui à Senatu vir optimus est iudicatus. Scipio, qui occiso Pompeio partes restituit, & victus se interfecit.

Secessiones plebis.

Secessiones plebis à patribus fuerunt quatuor. Prima secessio propter impotentiam fœneratorum, cum in montem plebs armata secessit. Secunda propter impotentiam Decemvirum, cum interfecta filia sua Virginius Appium & totam eius factionem in Aventino monte circumvenit, effecitque ut abdicato magistratu accusati, atque damnati variis suppliciis punirentur. Tertia, propter matrimonia plebei, ut ne patriciis nuberent, quam Canuleius concitavit in monte Ianiculo. Quarta secessio in foro, propter magistratus, ut plebei consules fierent, quam Sulpicius Stolo concitavit.

Seditiones.

Seditiones in urbe quatuor. Prima seditio, Tiberii Gracchi; quem, de iudicariis & agrariis legibus statum civitatis moventem, Scipio Nasica facta manu in Capitolio oppressit. Secunda seditio, Gracchi fratris eius; quem ob similes largitiones novos motus excitantem Opimius consul, cum

cum Decimo Bruto Callæcio socero ejus convocatis ad pileum servis, in Aventino monte oppressit. Tertia seditio, Apuleii Saturnini Tr. Pl. & Glauciæ Consulis; quos comitia in campo cædibus perturbantes, Marius in Capitolium persecutus obsedit, & conficiendos fustibus saxisque curavit. Quarta seditio, fuit Livii Drusi, & Quinti Capionis, cum ille Senatus equestrem ordinem odideret. Præcipua tamen ad motus excitandos fuit causa, quod Drusus civitatem omnibus Italicis pollicebatur, sed tum à Philippo Consule in domo sua interfectus.

Qui adversus patriam nefaria iniere consilia.

Coriolanus ob asperiores annonas in exilium actus Volscorum exercitu admoto patriam expugnare voluit, sed Veturiæ matris precibus victus tum ab exercitu suo confusus est. Marcus Melius, frumentaria largitione cum videretur, jussu Quintii Cincinnati dictatoris à Magistro equitum in rostris occisus est. Spurius, cum Agrariis legibus factione dominationem pararet. Manlius Capitolinus, cum pecunia conturbatores liberaret, suspectus regni affectati de Tarpeio Saxo præcipitatus est. Catilina cum in cædem Senatus, in incendium urbis, direptionem ærarii conjurasset, & in id facinus Allobrogas sollicitasset, ab Cicerone in Senatu accusatus, ab Antonio in Apulia debellatus est.

Qui Reges vel Duces cum Romanis bella gesserunt.

Populus Romanus sub Romulo pugnavit cum Sabinis, prius propter virgines raptas. Sub Tulio cum Albanis. Pontius Telesinus, dux Samnitum; qui ad Caudinas furculas Romanos sub jugum misit. Pyrrhus, Rex Epirotarum, qui pro Taren-

Tarentinis bellum cum Romanis gessit, vastataque Campania ad vicesimum ad urbem pervenit, mox à Curio & Fabricio victus in patriam concessit, & cum Achaiam armis sub se rede-gisset, Macedoniam quoque Antigono regi eripuisse, dum Argos expugnat, occisus est Omnium Græcorum sapientissimus, & militaris disciplinæ peritissimus fuit. Annibal, qui novem annorum patrem in Hispaniam secutus, minor annorum quindecim imperator factus; triennio in Hispania vicit, & everfione Sagunti, rupto fœdere, per Pyrenæum & Alpes in Italiam venit, Scipionem ad Ticinum, Tiberium Claudium apud Trebiam, Flaminium apud Thrasymenum, Paulum & Varonem apud Cannas, Gracchum in Lucania, Marcellum in Campania superavit.

Status Populi Romani quas commutationes habuerit.

Populus Romanus primum sub regibus fuit. Deinde, post superbiam Tarquinii, & inlatum Lucretiæ stuprum, expulsis regibus, tutelam sui consulibus tribunisque commisit. Deinde tribunitiis seditionibus agitatus, abdicatis omnibus magistratibus, Decemviros, legum ferendarum & Reip. constituendæ causa, paravit. Horum quoque dominationem & libidinem detestatus, rursus ad consules rediit. Donec, exortis bellis civilibus inter Cæsarem & Pompeium, & oppressa per vim libertate, sub unius Cæsaris potestatem redacta sunt omnia. Ex eo perpetua Cæsarium dictatura dominatur.

Initium Regni Mithridatis.

Cyrus, Rex Persarum primus, imperium Medis ademit. Duos filios reliquit, Cambysem & Smerden. Horum Cambyses, defuncto patre, quod

quod major esset, Smerden in folio sedentem, capite cœlum pulsare per somnium videns, occidendum eum curavit ipse: & deinde, revertens ab Æthiopia, rebus per fractis, cum in Ægyptum venisset, incolasque ejus loci latantes advertisset; ratus, illos adversis suis insultare, Apin in femine vulneravit, eodemque ictu occidit. Interim Magus quidam Smerdes, Patibiatae frater, abutens nomine ex formæ similitudine, filium se Cyri professus, regnum Persicum invaserat. Quod ubi Cambyse nuntiatum est, regredi in patriam maturans, oblitus est gladium, quo Apin interfecerat, vaginæ reddere. Quod cum conaretur efficere, femur suum vulneravit, & eam partem, qua Apin vulneraverat. Ex eodem vulnere in paucis diebus obiit. De cujus morte postquam certior nuntius ad Persas venit, Potanes Pedimam filiam suam, qua cum Smerdes consuetudinem habebat, edocuit, ut, cum ille sopitus esset, utrum aures tectas comis haberet, periclitaretur. Sciebat enim, à Cyro Smerdi Mago ademptas aures. Ille falsum esse Smerden confirmavit. Tunc septem nobilissimi Persæ inter se conjuraverunt. Eorum nomina hæc sunt, Potanes, Hydanes, Aspatines, Saphernes, Megaboius, Gobies, Darius. Deinde, Mago Smerde interfecto, constituerunt, uti, excepto posthac Potane, ex illis regnaret cujus equus primus in loco, quem delegissent, hinnisset. Tunc Hiberes, agaso Darii, equum domini ad locum prædictum duxit. illic alia equa ab suo initur. Tunc equus Darii magnum hinnitum dedit. Ita Darius regnum obtinuit. A quo Artabanes originem ducit; quem conditorem regni Mithridatis fuisse, confirmat Sallustius Crispus.

Reges Parthorum.

Seleucus, Alexandri Macedonis amicus. Hujus post mortem Abarrida, frater ejus, jussu Babylonem obtinere, finitimos sub se redegit, unde Nicator est appellatus, & tres validissimas urbes constituit, Abarridam, Seleuciam, Laodiciam. Arsaces forma & virtute præcipuus, cujus posterii Arsacidæ cognominati sunt; qui pacem cum Sylla imperatore fecit. Orodes; qui fœdus cum Cn. Pompeio percussit, Crassum cum legionibus apud Carras funesta clade delevit. Pacorus; qui filium suum ejusdem nominis misit in Syriam, ut Romanas provincias popularetur; atque ipse à Ventidio legato Iulii Cæsaris occisus est.

Reges Cappadocia & Armenia.

Tigranes, qui jam scriptus est; qui tertio Punico bello perdomuit sub Mancino Conf. & Scipione Æmiliano. Bellus, rex Armeniæ, qui cum impetum in Græciam fecisset, & Pythii Apollinis templum incendiisset, tempestate & frigore exercitum amisit. Polycrates rex Cappadocia: qui somniavit Solem & Lunam uri: qui à præfecto Darii regis occisus est. Epaminon, ejus filius, rex; qui Thebas Græcorum pugnando vicit. Periander, Rex qui Corinthi regnavit; omnia terra & mari Romanis subjugavit. Timoleon, qui Corinthi fratrem suum regnantem interfecit. Idem & Dionysium Siciliæ regem expulit, neque ipse ab offerentibus regnum accepit, sed arcem quoque demolitus est. Hic cum convitia mala audiret, ait, Tota vita mea id egi, ut omnes liberi essemus.

Reges Asia & Pergami.

Eumenes Carduenus Philippi Alexandri armiger bellicosissimus, sed parum prospera fortuna usus, adeo tamen terribilis, ut vivente eo nemo ausus

ausus sit Rex appellari. Antiochus jam scriptus est. Eumenes alius, qui Romanos Macedonico bello iuvit cum milite suo. Attalus, qui pro Romanis sæpe pugnavit. Nam testamento suo populum Romanum hæredem fecit.

Reges Ponti & Bithynia.

Pharnaces, Rex Bithyniæ, filius Mithridatis, qui bello civili, quod in Pharsalica gestum est, milite patris sui Syriam invasit, & adventu Cæsaris, antequam in congressum ejus veniret, ipso terrore nominis sui victus refugit in Pontum. Prusias Rex amicus populi Romani; ad quem Annibal victo Antiocho confugit, & cum à rege exposceretur per legatos, veneno se liberavit. Nicomedes socius & amicus populi Romani; in cujus amicitia prima ætate Cæsar fuit. Qui moriens testamento & ipse Pop. Rom. hæredem dimisit.

Reges Alexandria.

Post mortem Alexandri Macedonis regnaverunt Alexandriae Ægyptum octo Ptolomæi nomine, multi clarissimi viri Ptolomæus Evergetes; qui Alexandrum apud Ozydacas objecto clipeo protexit. Ptolomæus, filius Philadelphi, literatissimus; qui plurimos libros Græcos scripsit. Ptolomæus Soter; qui ingenti classe Rhodios vicit. Ptolomæus Tryphon; qui seditiosos in theatro sagittis occidit, alios flammis dedit. Hujus filius Cypris pro Romanis multa bella gessit, adversus Garamantas & Indos. Ptolomæus, Pupillus dictus; qui Pompeium tutorem à Senatu accepit, donec pubesceret, & postea civili bello Pontino interfectus est.

Duces & Reges Carthaginensium.

Hanno & Mago, qui Punico bello Cornelium Conf. apud Liparas ceperunt. Hamilcar, qui

Boccor cognominatus est, primo Punico bello magnam partem Hispaniæ sub imperium Carthaginensium redegit, relictis filiis quatuor, Asdrubale, Annibale, Hamilcare, & Magone. Asdrubal, frater Annibalis; qui secundo Punico bello, cum ingentibus copiis ab Hispania veniens, antequam se fratri conjungeret, à Claudio Nerone exspoliatus est.

Reges Numidiæ.

Syphax; quem Scipio Africanus victum in triumphum traxit, regnoque ejus imposuit Masinissam. Masinissa Rex, qui Scipionem adversus Carthaginem & Syphacem equitatu adjuvit. Ab eo, inter præmia commilitii Numidiæ regno donatus est. Iugurtha; qui scriptus est.

Reges Mauritanie.

Juba Rex; qui Curionem legatum Cæsaris oppressit: mox, occiso Pompeio, Catonis & Scipionis partes firmare conatus, cum se in regiam recepisset, post magnificam cœnam interficiendum se dedit. Iuba, rex literatissimus; qui Cæsaris Augusti jussu regnavit, & magnificentissimam urbem Cæsaream condidit.

Qui adversus Pop. Rom. arma sumserunt.

Tatius, Rex Sabinorum; qui occupata arce Tarpeia in ipso foro cum Romulo decertavit, & interventu Sabinarum pacem cum Romulo fixit. Metius Suffetius, Rex Albanorum; qui contra fœdus, à Fidenatibus destitutus, & jussu Tulli Hostilii deligatus ad currum, & in adversa actis equis, laceratus est. Porfenna, rex Etruscorum; qui Romanos ad Ianiculum obsedit, propterque Tarquinius. Tiridates, qui Corbulone Consulari viro victus & restitutus est.

Bella civilia quot.

Civilia bella quatuor mota sunt in urbe à Romanis. Civile bellum primum Sulpitius Tribunus excitavit, quod subscriptam provinciam Mithridaticam Sylla in Marium transferre noluisse. Secundum bellum Lepidus contra Catulum, ob metum Siciliae exspoliatae. Tertium bellum Cæsar & Pompeius. Belli species magis, quam causa fuit, negatus à Senatu Cæsari consulatus. Cæterum utriusque æmulatio & cupiditas imperii occupandi. Nam, cum secundum mores legemque majorum dimisso exercitu venire in urbem Cæsar deberet, & docere Senatum de rebus à se gestis, atque ita triumphum consequi; simulans, se gratiam timere Pompeii, negavit se missurum exercitum, nisi consularibus comitiis ratio absentis sui posita fuisset. Quamobrem hostis à Senatu iudicatus, statuit id bello vindicare. Ac sic non consulatum modo ac triumphum, sed totum Populi Romani imperium rededit in suam potestatem. Quartum bellum Cæsar Augustus adversus complures duces; contra Pompeium juvenem bona paterna repentem; mox adversus Cassium & Brutum in ultionem interempti patris; deinceps adversus Antonium & Cleopatram ultro bellum patriæ inferentis.

Quot genera bellorum.

Bellorum genera sunt quatuor. Gentile; quod cum externis geritur; ut Romani cum Latinis, Athenienses cum Lacedæmoniis. Servile; quod Romani adversus fugitivos gesserunt, & contra duces eorum, Spartacum, Crixum, & Oenomaum. Civile; quo inter se certant sicut Marius & Sylla, Cæsar & Pompeius, Augustus & Antonius.

Ordo

Ordo Belli Mariani.

Inexplebilis honoris Marii cupiditas, decretam Syllæ Ponticam provinciam voluit eripere per rogationem Sulpicii tribuni plebis. Sylla indignatus continuo ad exercitum perrexit, & cum urbi admovit; & in patriam ingressus, Capitolium occupavit. Quo terrore victus Senatus, Mario totique factioni ejus interdixit. Profecto deinde in Asiam Sylla, Marius exul cum profugisset, ac primum Minturnis in palude latuisset, tum conjectus in carcerem evasisset, interim Cinna & Octavius in urbe essent; ob hoc, occasione data, Marius redit, & se cum Cinna adjunxit, victis Octavianis partibus. Septies consul creatus sævissimis cædibus totam urbem funestavit. Sylla interim victo Mithridate in urbem reversus, prope totam Italiam in armis invenit, sub juvene Mario Marii filio: sed omnes ejus copias partim in Etruria ad Sacriportum, partim ad Collinam portam prostravit; & reliquias adversariorum eorum, qui se dediderant, in villa publica trucidavit. Qui diffugerant, in tabula proscripsit, jure permisso ut interficerentur.

Ordo Belli inter Cæsarem & Pompeium.

Cæsar, & Pompeius, & Crassus, inita societate, imperium Romanorum possidebant. Cæsar Gallicos, Crassus Syriacos exercitus habebat. Pompeius, horum viribus fretus, in Senatu dominabatur. Post Crassi mortem apud Parthos Musus Barbarus Asculanus, Quintus Lutatius Catulus.

De Bello Macedonico.

Populus Romanus cum Macedonibus bellum per gessit. Sub Flaminio Consule regem eorum Philippum vicit. Sub Paulo Persen Philippi filium.

lium. Sub Metello Macedonico Pseudophilippum. Primi belli causa, quod de injuriis Macedonum Græci querebantur. Secundi, quod fœdus cum patre suo percussum ruperit Perses. Tertii, quod falso nomen regum Macedonum Pseudophilippus invasit.

De variis Cladibus Populi Romani.

Etrusco bello; cum Porfenna rex Ianiculum obsedit. Gallico bello; cum Galli Senones, exercitu apud Alliam deleto, urbe incensa, Capitolium obsederunt. Tarentino bello; cum Pyrrhus ad vicissimum lapidem totam Campaniam populatus accesserat. Punico bello; cum Annibal Cannensi exercitu fuso ad tertium lapidem castra posuit. Cymbrico bello; cum Cymbri Tarentinas Alpes occupaverunt. Servili bello; cum Spartacus, Crixus, & Oenomaus gladiatores; populata prope Italia, cum ad incendendam urbem pergerent, in Lucania à Crasso, in Etruria à Pompeio Consule, opprimuntur.

De tribus Punicis bellis.

Populus Romanus cum Carthaginensibus dimicavit. Primum Punicum bellum navalibus copiis gestum est. Causa motus prætendebatur duplex. Altera, quod Carthaginenses Tarentinis adfuissent. Altera, quod Mamertini adversus Pœnos auxilium poscerent. Cæterum, revera præmium fuit Siciliae & Sardiniae possessio, fertilissimarum insularum. Appius Claudius bellum in Siculo freto commisit; Manlius & Regulus in ipsa Africa profligaverunt: Duillius Consul apud Liparas insulas; Lutatius Catulus apud Ægates, merfis hostium classibus, consummaverunt. Secundum Punicum bellum longe omnium cruentissimum fuit. Causa, quod Annibal contra fœdus Sagun-

tum evertisset. Prima clades hujus belli apud Listernum, vulnerato Patre Scipione; quem Publius Scipio, nondum pubes, protexit ac liberavit. Secunda clades apud Trebiam, vulnerato Flacco Consule. Tertia apud Thrasymenum, vastato Flaminii exercitu. Quarta apud Cannas, deletis duobus exercitibus Pauli Consulis morte, Terentii fuga Varronis. Postea vero quatuor duces Punici belli gloriam sibi vindicant. Fabius sive Cunctator; qui imminentem urbis excidio Annibalem mora fregit. Marcellus; qui primus Annibali apud Nolam restitit, & inclinatum ejus aciem pæne ictus cruciavit. Claudius Nero; qui venientem ab Hispania Asdrubalem cum ingentibus copiis, priusquam se Annibali jungeret, excepit, & ingenti prælio vicit. Tertium Punicum bellum majoris gloriæ quam operis fuit. Nam, Manilio Consule, inchoatum excidium Carthagini Scipio Æmilianus consummavit; una cum Tigrahe cum incensa Carthagine totius Africæ urbes in perpetuum repressit, quod contra foederis pactionem Carthaginienses reparassent classes, & arma finitimis intulissent.

*Vsq̄ue Imperium Trajani qui victi sunt
& per quos, CCIV.*

Per Flaminium Consulem Macedonas vicit sub rege Perse bellantes. Per Scipiones Africanos, Carthaginienses. Per Paulum Consulem, Persen in Syria vicit regem Antiochum. Per Scipionem Æmilianum Celtiberos, & Numantiam. Per eundem Scipionem Lusitaniam, & ducem Viriatum. Per Decium Brutum Galliam. Per Mummius Achaicum, & Corinthum, & Achaos. Per Fulvium Nobiliorem Ætholos & Ambraciam. Per Marius Numidas & Jugurtham. Per

CUM

eundem Cimbroſ & Teuthoneſ. Per Syllam Ponticoſ & Mithridatem. Per Lucullum item eoſdem Ponticoſ & Mithridatem: item Cilicacoſ pirataſ, & Armenioſ cum rege Tigraſe, & plurimoſ Aſiacacoſ genteſ. Sub hoc enim ad Indicum Oceanum, & Rubrum mare uſque pervenit. Per Caium Cæſarem Galliaſ & Germaniaſ, Britanniam ſub hoc duce non tantum vidit, ſed etiam navigavit Oceanum. Per Cæſarem Auguſtum Dalmataſ, Pannonioſ, Illyricoſ, Ægyptioſ, Germanoſ, Cantabroſ, totumque orbem perpacavit, exceptiſ Indiſ, Parthiſ, Sarmatiſ, Scythiſ, Daciſ, quod eoſ fortuna Traiani Principiſ triumphoſ reſervavit.

De Comitioſ.

Comitia dicuntur à comitatu & frequentia, quod Patreſ & Claſſeſ ad ſuffragia vocantur, creandorum magiſtratum vel ſacerdotum cauſa. Comitiorum autem triplex ratio eſt. Hæc Curia-ta, hæc tributa, hæc centuriata dicuntur, quia hæc per curiaſ & per tribuſ & per centuriaſ explicantur. Si tranſlatitium ſit, & ſolitum, de quo popu-luſ, curiaſ tranſfigitur. Si ampliuſ, tributiſ. Si in ſummo discrimine eſt, tum mileſ ad ſuffragia vocatur, & Comitioſ centuriata dicuntur.

De Populi Romani diſtributionibuſ.

Antiquiſſima Populi Romani diſtributio tri-plex eſt, quam Romuluſ fecit; in regem, in Senatum, in populum. Qui populuſ in treſ tribuſ dividebatur; Titienſem, Lucerem, Ramnerem. Sequitur Populi Romani diſtributio ſub Servio Tullio rege; qui eum in tribuſ, claſſeſ, centuriaſ, diviſit. Ab iteratione cenſuſ, ut optimuſ & locu-pletiſſimuſ quiſque in ſuffragiſ, id eſt, in Populo Romano plurimuſ valeret. Et tertia diviſio eſt

336 L. AMPELII LIB. MEMORIAL.
in Patronos & clientelas, qua inferiores superiorum se fidei committebant.

De Rebus publicis.

Rerum publicarum tria genera sunt; Regium, Optimatum, populare. Aut enim sub regum sunt potestate; ut Seleucia Parthorum. Aut Senatus; ut Massilia Gallorum. Aut se ipsi regunt; ut Athenienses solebant. Est & quartum genus, quod Romani commenti sunt; ut ex his tribus unum efficerent. Nam & regiam potestatem Consules habent, & plebs habet suffragiorum potestatem.

F I N I S.

I N
LUCIUM FLORUM
I N D E X ;

Ita concinnatus ut omnibus Editionibus sit commodus ; ad ipsos nempe librorum capitumque numeros redactus. Quod si nonnulla capita prolixiora fuerint, etiam capituli linea ad amussim est expressa. Adeo ut cifra prima perpetuo librum, secunda item caput; sed quæ ultra accedunt, capituli lineas significant. In quas lector ut sine molesta linearum numeratione incidere subito queat, satis erit, si sciat, justam pagellam triginta sex lineis constare. Tot pagellis ergo, quot ad quæsitæ lineæ numerum efficiendum requiruntur, momento supputatis, tunc jam in proximis eorum, quæ quærit, se versari sciet.

A.

chaia libertas.
2.7.40,47
Achaicum bellum. 2.16
Adiri qui non possunt, submoventur, atque differuntur. 5.12.65,67
Adoratio, quæ non à perfecti alicujus & absolute sancti verbi spiritu, sub illius auditione, in mentibus generatur, olim ethnicorum deastris propria fuit. 1.13.45
Æquitatis species, seditionū prætextus. 3.13.6

Æranium, reip. nervi.
3.13.19. à Casare effractum. 4.2.88
Aes Corinthiacus. 2.16.24
Ætates populi Romani.
Procem. 24.2,19.3.11
Ætolicum bellum. 2.9
Ager ab Hannibale castris infessus Romæ venalis.
2.6.204,205
*Agrariæ leges, seditio-
num fructus.* 3.13.5
Agricola, factus triumphalis dictator. 1.11.
35,43
Alba, Latii caput. 1.1.
10. diruta. 1.3.29
P
Alba-

I N L. F L O R U M

- Albanus populus, Romanus* subjectus. 1. 3. 15.
descit. 1. 3. 22.
Allobrogicum bellū. 3. 2
Alpes & nives, incolarum nonnullum praesidium. 4. 12. 10. 17
Alpinorum natura. 2. 4. 5
Ambitus honorum, unde? 3. 12. 44
Amulius rex. 1. 1. 5, 12
Ancilia. 1. 2. 7
Ancus Marcius. 1. 4
Andriscus, Pseudophilippus Macedo. 2. 14. 7
Anguium mos, obtrito capite, minari cauda. 3. 5. 102
Anguibus & arenis vallata urbs, Capsa. 3. 1. 52. 53
Annibal. 2. 6. 8. 2. 6. 90: 2. 6. 199: 2. 6. fin. in bello Syriaco. 2. 8. 20, 49
Anni in menses distributio apud Romanos prima. 1. 2. 6
Annulorū ortus. 1. 5. 16.
modii ex pradis. 2. 6. 84
Antonii & Cleopatra bellum cum Casare 4. 11
Apollo Cumanus sudat. 2. 8. 12. Pythius, Feretrii Iovis praedarum decimator. 1. 12. 30
Apus, Lucretia oblitus, virginē stuprat. 1. 24. 6
Appuleiana seditio. 3. 16
Apulo Histriae rex, per crapulā captus. 2. 10. 8
Aquila duae in signis Germaniae unde ortum habeant? 4. 12. 132
Aquitani, callidum genus. 3. 10. 26
Aras & templa petunt, quos defendere arma & montes non possunt. 2. 12. 32.
Archimedes Syracusas defendit. 2. 6. 142, 143
Argentariae taberna ab Annibale in castris haesta subjecta. 2. 6. 207
Ariovistus Germanorum rex. 3. 10. 45
Aristobulus & Hircanus. 3. 5. 131. 132
Arma Romana sacrosancta dicuntur. 2. 20. 27
Arma cremare, belli mos apud veteres. 4. 12. 30
Arminius, Germanorum dux. 4. 12. 116
Asdrubal, cum uxore & liberis. 2. 6. 210: 2. 15. 60. 61. casus à Scipionibus. 2. 17. 24
Asiatica amoenitas Gallorum feritatem geminā mollivit. 2. 11. 11. 12
Asiaticum bellum. 2. 20
Astu-

Asturia, aurifera regio.

4.12.217.

Athens, frugum parens.

3.5.39

Athenienses, ingratiſſimi hominum, fame ad humanum cibum compulsi.

3.5.39.42

Avaritia. 3.11.5.31,

32: 3.12

Augurum ortus. 1.2.5

Auguratus, cur sacer?

1.5.12,13

Augustus Caesar. Vide

Octavius.

Augusti nomen. 4.12. fin.

Aureum mare. 3.6.11

Aurei currus ortus. 1.5.

17

Aurei tortiæ Romani regni etatis anni. 2.19.

9: 3.11.4

Auri fertilis Dalmatia.

4.12.39

Aurum & argentum pro are ferroque in arma conflatum Carthagine.

2.15.34

Aurum adversus Romanos fortius quam ferretum. 3.1.26

B.

Baleariicū bellum. 3.8

Barbarorum virtus in invicta rabie & impetu priusquam

consenescat. 3.3.17

Belgæ pro libertate pugnant. 3.10.14

Belgica mœnia 4.12.177

Bellandi artis conditor.

1.3.3

Belli impii sacramentū, trucidare legatos; &

id nonnunquam sub pretextu divini cultus.

3.18.30,31

Belli mos apud veteres, arma cremare. 4.12.30

Bibere capitum osibus.

3.4.9

Brenno, qui Graciam vastavit. 2.11.8

Britanniam transit Caesar primum. 3.10.68

Bruti. primi consulis, gesta in liberos. 1.9.21

mors. 1.10.28

Bruti & Cassii bellū. 4.7

Bruti genius. 4.7.27

C.

C*adaveribus agger factus*. 4.2.357. &

pons. 2.6.83

Casaris prima metio 3.10

Cesar primus, raptor & census ac patrimonii,

& imperii. 4.2.90

Casaris & Pompeii bellum. 4.2

Casaris triumphus. 4.2.

366. honores. 4.2.371

I N L. F L O R U M

<i>Cæsar in curuli sedens confossus.</i> 4.2. fin. <i>Cæsar Augustus. Vide, Octavius.</i> <i>Cæforum extis litare, & vesci, cæcis Romanis in religione fuit</i> 4.12.40 <i>Calidonia silva.</i> 3.10.79 <i>Camerensis saltus</i> 2.2.4 <i>Campania, plaga pulcherima, descriptio.</i> 1.16.8 <i>Cannarum ars.</i> 2.6.72, 73, 74: 3.3.60 <i>Cantabrorum feritas.</i> 4.12.172 <i>Capsa, anguibus & arenis vallata urbs.</i> 3.1.52, 53 <i>Capite humano in fundamentis Romæ reperto, imperii sedem, caputque terrarum urbi vates promittunt</i> 1.7.27 <i>Caput Octavii consulis in Mariano bello pro Rostris exponitur; Antonii, in Marii ipsius mensis.</i> 3.21.55, 56 <i>Carpenta, res nova Romanis olim.</i> 3.10.72.73 <i>Carpentorū in præliando usus singularis.</i> 3.3.68 <i>Carræ, Fasulæ.</i> 1.11.23 <i>Carthaginis conditrix.</i> 2.15.63, 64 <i>Carthago obsessa.</i> 2.2.	88, 89. naufragio perit. 2.2.140 <i>Carthago deleta incendio dierum decem & septem.</i> 2.15.6, 66 <i>Carthago Hispana.</i> 2.6.170 <i>Cassii & Bruti bellū.</i> 4.7 <i>Cassus cum foculo & flamma.</i> 4.12.52 <i>Castoris & Pollucis numerinum commenta.</i> 1.11.12. nuga. 2.12. antep. 3.3.84 <i>Catenarum major quam armorum multitudo.</i> 3.7.6 <i>Catenas in captivitate morsibus tentare, rabi ei species.</i> 4.12.59, 60 <i>Catilinarium bellum.</i> 4.1 <i>Cato adversus potentes semper obliquus.</i> 4.2.40 <i>Cato Viicensis sapientis nomē invenit.</i> 4.2.293 <i>Celia, Numantinorum potus.</i> 2.18.49 <i>Cæsoria gravitas</i> 1.18.96 <i>Census primus.</i> 1.6.9 <i>Ciceronis recisum caput in rostris fuit ostensum</i> 4.6.23 <i>Cilices.</i> 3.6.53, 56 <i>Ciminius saltus</i> 1.17.8, 9 <i>Cimbri & Cimbricum bellum.</i> 3.3 Civi-

I N D E X.

- Civile vel sociale bellum. Crassus, dives, sed insa-
 3. 18. 2. ex Drussiana tiabilis. 4. 2. 43
 seditione. 3. 18. 10. Creticum bellum. 3. 7
 Marianum. 3. 21. sub Crines suos matrona con-
 Lepido. 3. 23 tulerunt Carthagine
 Clades ad Alliam. 1. 13. in tormentorum vin-
 2. 2. apud Caudinas cula. 2. 15. 34
 furculas. 1. 16. 33. ad Cruenta victoria. 3. 6. 14
 Cannas. 2. 6. 66 Cruenti amnes. 2. 6. 82
 Classium distributio pri- 3. 3. 34, 35: 3. 5. 73
 ma. 1. 6. 10 Cultus, qui Iovæ probari
 Cleopatra & Antonii bel- non potest, trucidatio-
 lum cum Cæsare. 4. 11 nis schola & theatrum
 Clœlia virgo, miracu- est. 3. 18. 26, 29
 lum. 1. 10. 23 Cunctatoris nomen, unde?
 Cneii Pompeii nex. 4. 2. 2. 6. 119
 219, 360, 362. & li- Cupiditas auri. 3. 11. 5
 beri. 4. 2. 360, 378 31, 32
 Cœlum aut cœnum divi- Cupido principatus,
 dere. 3. 17. 25 unde? 3. 12. 49
 Collegiorum distributio Curiarum distributio pri-
 prima. 1. 6. 10 ma. 1. 6. 10
 Conciones turbida veluti Curiatii, Horatiique. 1.
 classicum civitatem 3. 8
 terrent. 3. 23. 16 Curius vanale Pyrrhi ca-
 Consulium ortus. 1. 9. 10 put offerentem medi-
 Conviviorum apparatus, cum remisit. 1. 18. 92
 unde? 3. 12. 46 Currus aurei ortus. 1. 5. 17
 Corinthus deleta, Achaia Curulium ortus. 1. 5. 16
 caput. 2. 16. 3, 20 Cydonea, urbium mater,
 Corvinarum nominis ori- Græciæ. 3. 7. 14
 go. 1. 13. 92 Cypri fatum, & divitiæ.
 Corvus, sacra ales. 1. 13. 3. 9
 91 D.
 Crassi cupiditas, auro in- Dalmatæ. 4. 12. 33, 39
 hians Parthico. 3. 11. 5 Devovere sese pri-
 P 3 mam

IN L. FLORUM

- mam ante belli aciem.* Drusus Germanos coërcet. 4.12.79,99
- 1.14.10:1.17.22,23
- Dialis flamen, id est, Iovis.* Duodecim tabula. 1.24.4 E.
- 3.21.62
- Dictator perpetuus.* 4.2.374:4.12.fin.
- Dies fasti, nefasti; primi apud Romanos.* 1.2.7
- Dii fœderum ultores.* 3.11.16
- Dii quales, quibus urbium direptione & everfione, cædibus exercituum, litatur?* 3.18.ult.
- Dii sanguine madent, è creaturarum suarum, præliorum videlicet, cruore; & præ impotentia, si quidem hujus autores, anhelare dicuntur.* 2.12.ult.
- Dius merito infelicitatem imputat Carthago, qui omnis malitiæ autores.* 2.6.93
- Divitiæ, quantum nocere possint.* 3.12.28. & c.
- Dolo parta, quam industrie administrari possint?* 1.6.7,8
- Domus & tecta Carthagine in usum classis rescissa.* 2.15.33
- Drusiana seditio.* 3.17.
- inde sociale bellum.* 3.18.19
- Egeria, Numa dea monitrix.* 1.2.12,14
- Elephanti, immanitatis gentium pares, maximus barbaris terror.* 3.2.13. rudes, præliis inutiles. 4.2.277. centum captivitas. 2.2.113. sensus rationabilis. 1.18. antep. usus in bello Tarentino. 1.18.29
- Equus immolari solitus à dimicaturis.* 4.12.48
- Equos quaternos transfilire solitus, senosque, vix unum fugiturus ascendere potest.* 3.3.36
- Etrusca bella.* 1.10: 1.12: 1.17
- Eunus, præstigiator.* 3.19.16,20
- Euphrates, Tiberis.* 1.11.26. ponte stratus. 3.5.93
- Exercitus tanti, quanti imperator.* 2.18.39.40
- Exterarum gentium bella.* 4.12
- E. Fa-

F.

Fabiorum gens. 1.12.4
 Fabricius oblatam imperii partem repudiavit. 1.18.92
 Fæsula. Carra. 1.11.23
 Familiarum abundantia, bellorum servilium causa. 3.12.39
 Fasces, unde? 1.5.15
 Felicitas nimia. 3.12.25:4.2.32.
 Ferrei tertia Romani regni ætatis anni. 2.19.10
 Ferrum adversus Romanos minus forte quam aurum. 3.1.26
 Fidenate bellum, 1.3.22
 Fides in rabiem versa. 2.6.21,22
 Flores in consulẽ triumphantem profundi, moris olim. 2.7.45
 Focus perpetuus Vestalium. 1.2.10
 Fœderum religio. 2.6.16 ultores, dii. 3.11.16
 Fontes veneno miscere, infame. 2.20.23,24
 Fortuna, quam virtus, an efficacior? 4.7.41. ejus reverentia. 2.12.41
 Fregella, Gesoriacum. 1.11.25
 Frumentaria leges, seditionum fructus. 3.13.5

Frumenti emptio exhausta ararium. 3.13.18
 Fuga perpetua regis Germanorum. 3.10.37
 Funditores. 3.8.15,16

G.

Gallica bella. 2.4.1.13:3.10
 Gallogracum bellũ. 2.11
 Gallogracorum gens. 2.11.6.
 Gallorum impetus primus quam virorũ major, sequens quã fœminarũ minor. 2.4.4,5.
 feritas genuina. 2.11.11
 Galli immanissimi gentium. 3.10.3. fraudibus agunt. 3.10.29
 Genius Bruti. 4.7.27
 Germani immanissimi gentium. 3.10.3. eorũ immania corpora. 3.10.48,49. olim invicti. 3.10.65. insultatio crudelis in Varũ & Romanos. 4.12.125
 Gesoriacum, Fregella. 1.11.25.
 Gracia libertas. 2.7.40,47
 Gravidarum partus tormentis extortus. 3.4.11
 Gravitas censoria. 1.18.96

I N L. F L O R U M

H.

Helvetii Gallie populi
inter Rhodanum
& Rhenum. 3.10.6
Mercynius saltus, nemus
Aricinum. 1.11.24.
patefactus. 4.12.97
Hiematio prima sub pel-
libus. 1.2.23
Hircanus & Aristobu-
lus. 3.5.131,132
Hispania elogium. 2.6.
162
Hispanica res. 2.17
Histricum bellum. 2.10
Horatii, Curiatiique. 1.
3.8
Horatius Cocles, mira-
culum. 1.10.11
Hostem victum antequam
visum, Caesaris gloria-
tio. 4.2.262
Humani cibi. 3.5.39,40
hostia. 1.16.25:3.4.9
potus. 3.4.9:4.1.16
I.
Ianus geminus. 1.2.8,9
Iclusus. 2.3.4,5:4.
12.240
Ignem haurire Catulo re-
medium, ludibrio sese
hostium eximendi. 3.
21.61
Ignibus & oleo foventur
Pœni contra frigidum
& nivalē diem. 2.651

Illyrii. 2.5
Illyrica bella. 2.5:2.13
Imbrium vis hostem in
fugam agit. 2.6.196
Immortalitas à Platone
credita; & quosnam
ad violentas manus
consideratio illius pro-
vocare possit? 4.2.296
Imperia facilius quam
vitia feruntur. 4.12.78
Incendere mœnia, mi-
grantium, ne redeant,
sacramentum. 3.10:
9,10
Incruenta victoria. 3.6.
52
Insularum fatum. 3.9
Iovis Feretrii & Statoris
numen unde ortum?
1.1.43.50
Iovis oculos venarū cruo-
re Merula Dialis fla-
men respersit. 3.21.62
Iovis præsentia & maje-
stas in sigmento ratio-
nis humane fundata.
1.13.45
Iuppiter Feretrius. 2.4.
19. spoliolum præses.
1.12.26. Flaminius.
2.4.15
Iuppiter Martis votum
intercipit. 2.4.14. &
Vulcani. 2.4.17
Iudaica, impia gentis,
ar-

I N D E X.

arcanum patens. 3.5.
129
Iudiciaria leges, seditio-
num fructus. 3.13.5
Iudiciorum potestas à se-
nato in equites trans-
lata, vectigalia reip.
supprimit. 3.13.16
Iugurtha. 3.1.9,62,67
Iulius Caesar, consul. 3.
18.26,33
Iura quandoque armis
seuora. 4.12,115
Iustitiæ species, seditio-
num pratextus. 3.13.7
Iuventas, numen. 1.7.24

L.

Largitiones sumptuo-
sa, unde? 3.12.47
Latinarum festus dies. 3.
18.25
Latina bella. 1.11:1.14
Laurus in pratoria pup-
pe nata. 2.7.22
Legati violati. 2.5.7.
Legatos trucidare, sub
pratextu divini cultus,
belli impii sacramen-
tum. 3.18.30.31
Leges è Gracia allata.
1.24.2
Libertatis non vera resti-
tutio, perditio est li-
bertatis. 4.7.3
Libido. 4.12.109
Liburni. 2.5

Ligusticum bellum. 2.3
Lucius Quinctius, dicta-
tor ab aratro. 1.11.35
Lucretia stuprata. 1.7.
33. vindicata. 1.9
Lucretia oblitus Appius,
virginē stuprat. 1.24.6
Ludi, trucidationis scho-
la & theatra. 3.18.
26,29
Lucullus, utre suspensus,
per medias hostium
naves, ceu pistrinx eva-
sit. 3.5.66.67
Luxus facit famem. 3.
12.32

M.

Macedonica bella. 2.7
2.12:2.14
Manibus abscissis barba-
ri pœna sua susterstites
vivere jubentur. 3.4.
penult.
Marcus Attilius Regu-
lus, imperator, captus
à Carthaginensibus.
2.2.96,97
Mare aureum. 3.6.11
Marianum bellum. 3.21
Mausolea, Pharaonum
sepulchra. 4.11.49
Medullus mons. 4.12.182
Metius Sufetius equis
distractus. 1.3.28
Migratio gentium ob in-
undationem Oceani. 3.3.

Militaris disciplina
conditor. 1.3.3
Mithridates, Pontirex.
 3.5.5.100
Mithridatici regni exitus. 4.2.254
Mœnia incendere, migrantium, ne redeant, sacramentum. 3.10.9,10
Montes invii perfossi. 2.8.10
Morino è portu intra tertiam vigiliam & medium diem ingressus in Britannia insulam datus. 3.10.70
Mortem violenta manu accire, an sapiente dignum recte dicatur?
 4.2.294
Mosula navali ponte transitur à Romanis.
 3.10.56
Mucius Scaevola, miraculum. 1.10.14
Mulierum versus septentrionem feritas in infantes suos. 4.12.14
Mulieris stuprata fortitudo. 2.11.ult.
Municipia trucidatorum sub hastam veniunt.
 3.21.112.
Mutinense bellum. 4.4

N.

Natandi per mare ars, & exemplum. 3.5.66, 67

Naves funibus, ceu indagine, capta. 4.2.130

Nemea quinquennales ludi. 2.7.43

Nivium fabulosa altitudo in Alpibus. 2.6.41

Novacula secta. 1.5.11, 12

Numa Pompilius. 1.2.

Numantinum bellum. 2.18

Numen, numinis aliorum vorum intercipere potest. 2.4.14.17

Numina satanica non credere, & inficiari, est potestatis peccati precipuum munimentum. 3.3.81

Numinum contumacia. 1.7.24. fraudes. Vide Castos, Iupiter, &c.

Numitor, frater Amulii.
 1.1.13

O.

Obsidio decennii Vegetium. 1.12.22

Oceani inundatio migrationem gentium causatur. 3.3

Octavius Caesar. 4.3. ejus cum Antonio & Cleopatra bellum. 4.11

Oleo

I N D E X.

- Oleo & ignibus foventur*
Pœni contra frigidum
& nivalem diem. 2.
 6.51.
- Opes.* 3.12.28.&c.
- Ostia, colonia.* 1.4.3
 P.
- P***ales, pastoris dea, vi-*
ctoria pretium sibi
deposcere audet. 1.20.
 pen.
- Palladium.* 1.2.8
- Paludamentorum ortus.*
 1.5.16
- Paludes & sylva Ger-*
manos invictos præ-
stant. 3.10.58.64
- Papaverum cacumina*
percutiens Tarquinius
Superbus, sic respondit
quid à filio fieri vellet.
 1.7.18
- Parriciale bellum.* 3.
 21.2
- Parthicum bellum.* 3.11.
cum Ventidio. 4.9.
Antonio. 4.10
- Partus gravidarum, tor-*
mentis extortus. 3.4.11
- Pater patriæ, Augustus.*
 4.12. fin.
- Patrum, & senatorum*
Romanorum nomen,
unde ortum? 1.1.60
- Pax sub Augusto.* 4.12.
 212.237
- Peccatis cultus divinus*
frequenter prætexi so-
let, ut, legatorum tris-
cidationi 3.18. 30, 31
- Perusinum bellum.* 4.5
- Pestis reipublicæ inva-*
dendæ. 4.2.47.50
- Phalerarum ortus.* 1.5.16
- Picenum bellum.* 1.19
- Piraticum bellum.* 3.6
- Plaustrorum in prælian-*
do usus singularis. 3.
 3.68
- Poculorū abusus in caus-*
sa est ut prædam nacli
non raro eamdem rur-
sus perdant. 2.10.4, 5
- Pompeius magnus rebel-*
les in ordinem redigit.
 3.5.111: 3.6.25, 54.
in aliena provincia
inclytus. 3.7.19
- Pompilius Numa.* 1.2
- Pontificum ortus.* 1.2.5
- Pontifices ethnici quoque*
sacra solemnia confi-
ciebant. 1.13.65
- Prædam dividere in an-*
tecessum. 4.12.86
- Præfagia factorum.* 2.6.
 209
- Præliis quarum rerum*
habenda ratio? 2.6.
 73, 74: 3.3.62
- Prætecta ortus.* 1.5.16
- Provincias obtinere diffi-*
cilius,

I N L. F L O R U M

- cilius, quam facere.* 4.
12.104
- Pseudophilippus Macedo.*
2.14.9
- Punica, ars, ac fraudes.*
2.6.51,56,57,154,
157: 2.17.26: 2.2.
2.6:2.15
- Purpura, pro consulatu.*
3.21:67
- Pyrrhi de Romanorum
fortitudine, & sua, elo-
gium.* 1.18.79
- Q.
- Q**uirini nomen, unde
ortum? 1.1.69
- R.
- R**atio humana cæca.
Nihil tam fædum,
improbumque, quod
humana ratio non ali-
quo specioso titulo or-
nare & velare possit.
1.13.80
- Rebelles Asia, uti redacti
in ordinem?* 3.5.111
- Regia majestatis reve-
rentia.* 2.12.38
- Regum Romanorum se-
ptem, mysteria septem.*
1.8
- Reipublica invadenda
quæ pestes?* 4.2.47,50
- Religio notatur.* 2.12.32
- Religio publica, apud
ethnicos est, Vestales,*
- fugientia numina se-
quentes, recipere in
plaustrum.* 1.13.38
- Religioni sua quantum
gentiles tribuât?* 1.3.66
- Remus, Romuli frater.*
1.1.5,19,26
- Rhenus ponte penetratur.*
3.10.60,61
- Rex temulentus captus,
& priusquam sciret,
equo avectus.* 2.10.8,9
- Romana civitatis enco-
mium.* 1.18.89
- Romana respublica in
domesticam formam
redacta.* 1.6.14
- Romanus pop. quasi homo
consideratus. Procæm.*
19.20. unde factus?
1.1.31,35. *populus
pastorius.* 2.2.18. *pri-
mum ingreditur fre-
tum.* 2.2.21. *naufra-
gio triumphat.* 2.2.
127.130,143. *asserti
imperii nuncium non
per homines, sed per
improba numina, quod
credere fas est, primum
accipere solitus.* 3.3.
81. *Vide, Castor. Fit
civitas biceps.* 3.17.8.
ex quibus pop. unus?
3.1.4,15,20
- Romani populi historia à
Romu-*

I N D E X.

- Romulo ad Augustum, septingentorum annorum. Procem. 1. 2. atates. Procem. 24:2. 19:3. 11. 5, 6. dignitas. 1. 5. 19. ex miseria 2. 6. 186. magnanimitas ob venalem in urbe agrum ab Annibale castris infessum. 2. 6. 204, 205. mater ac parens, urbs, 3. 18. 16. amplitudo victoria, usque ad Scythas, Sarmatas, Seres, Indos, & Parthos. 4. 12. 228*
- Romanorum fortitudo, & Pyrrhi. 1. 18. 79*
- Romulus, & Remus. 1. 1. 2, 20*
- Romuli regnum. 1. 1. 56. raptus. 1. 1. 62*
- S.
- S***abbata. Vide, Ludi, Cultus.*
- Sabinum bellum. 1. 15*
- Sacerdotum Romanorum ortus. 1. 2. 5*
- Sacramentum migrantium, mœnia incendere; ne redeant. 3. 10. 9, 10*
- Sagunti civitas ab Annibale quomodo perierit? 2. 6. 23*
- Saliorum ortus. 1. 2. 5*
- Sallentinum bellum. 1. 20*
- Saltus & paludes Germanos invictos praestant. 3. 10. 58, 64*
- Samnites. 1. 16. 20*
- Samnium, materia quatuor & viginti trium phorum. 1. 16. 31*
- Sapiens-ne dicendus, qui, ut Cato Uticensis, violentas manus sibi ipse infert? 4. 2. 293*
- Sapientes an sint dicendi, qui, ut Brutus & Cassius, alienis manibus, non propriis, ad violentam mortem uti malunt? 4. 7. 55*
- Sapientia falso nominata quam subtilibus pretextibus sese palliare soleat? 4. 2. 296*
- Sarmatae. 4. 12. 70*
- Scelerata porta nomen. 1. 12. 6*
- Scipio pater & filius. 2. 6. 44*
- Scipio filius Africa Annibalem ejicit. 2. 6. fin.*
- Africanus. 2. 17. 29. ad excidia urbium imbutus. 2. 18. 31*
- Scipio Africani frater. 2. 8. 55, 56*
- Scipio nepos. 2. 15. 42. 46*
- Scipio Pompeianus, in fuga gladium per propria visce-*

I N L. F L O R U M

- viscera exigit.* 4.2.81
Seditiones. 1.22:1.23.
 1.24:1.25:1.26. *Tiberii Gracchi.* 3.14. &
Caii Gracchi. 3.15.
Appuleiana. 3.16.
Drusiana. 3.17. inde
socialis bellū. 3.18.10
Seditiositas tribunitia
potestatis. 3.13
Senatorum nomen apud
Romanos unde ortum?
 1.1.60
Senatorum sanguine de
curia ceu de carcere pa-
rentatur. 3.21.81,82
Senatus auctus tribus
centuriis. 1.5.5
Senatus ab Vrbe fugatus.
 4.2.86
Septem Romanorum re-
gū septem mysteria. 1.8
Senonum Gallorum in
Italiam incursio. 1.13
Septentrionalis plaga cœ-
lum & ingenium 3.2.3
Septentrionalium gentiū
feritas. 4.12.14
Sertorianū bellum. 3.22
Servile bellum. 3.19. ex
abundantia familia-
rum. 3.12.39
Servius Tullius. 1.6
Sexti Pompeii bellū. 4.8
Silva ingesta stratus A-
tesis amnis transitum
- dat Cimbris.* 3.3.38
Silva. Vide, *Salus.*
Silvarum incola in la-
trocinia promptissimi.
 4.12.33
Sociale bellum. 3.18
Spartaciū bellum. 3.20
Stupratarum exempla. 1.
 7.33: 1.9: 1.24.6:2.
 11. ult.
Superbia. 4.12.109
Syracusa, caput Sicilia,
ab Archimede defen-
sa. 2.6.143.
Syriacum bellum. 2.8
 T.
T*abularum primus*
usus. 1.6.13
Tarenti urbis descriptio.
 1.18.8
Tarquinius Priscus. 1.5
Tarquinius Superbus. 1.7
Tecta domusque Cartha-
gine in usum classis
rescissa. 2.15.33
Tela centum viginti in
uno Scavae scuto sede-
re. 4.2.166
Tellus, dea, promissa ade,
ita placatur, ut ado-
ratores victoribus suis
domentur. 1.19. pen.
Templa è manubiis pri-
imum erigi solita. 1.7.
 21,22.
Templa & aras petunt,
 quos

- quos defendere montes
& arma non possunt.
2.12.32
- Terminus, numē. 1.7.24
- Testamenta in principiis
aciei scribuntur. 3.10.
47.48
- Testudo scutorum apud
Germanos. 3.10.52
- Teutana mulier, legatos
mactat. 2.5.7
- Theutobochus rex 3.3.36
- Thracēs captivi catenas
morsibus tentant. 4.
12.59, 60
- Thracium bellum. 3.4
- Tiberis, Euphrates. 1.
11.25
- Tigurinum bellū. 3.3.77
- Tuulorum insana cupi-
do. 4.10.6
- Toga quandoque armis
saviorēs. 4.12.115
- Togarum pictarum or-
tus. 1.5.18
- Torquatorum nominis
ratio. 1.13.89
- Trabearum ortus. 1.5.16
- Triumphus tantum de
nomine, super Numan-
tia. 2.18.ult.
- Triumphī de bello civili
nulli dabantur. 3.22.
ult. 3. 23. ult.
- Triumviratus. 4.6.4.7.
15.
- Trucidationi divinus
cultus pratexi frequen-
ter solet. 3.18.30, 31
- Tullus Hostilius. 1.3
- Tunicarum palmatarum
ortus. 1.5.18
- Turres in loco victoria
obtenta erigere, novus
mos. 3.2.20
- V.
- Vestigalia reipublica,
imperii patrimo-
nium. 3.13.17
- Veji urbs deleta. 1.12
- Veneri quid sacrum? id
nempe, quod veteri-
bus divitiis abundat.
3.9.3
- Venatorum cum Romanis
navale bellum. 3.10.19
- Ventorum violentia ho-
stem in fugam agit.
2.6.197
- Vercingetorix. 3.10.91:
3.10. ult.
- Vergellus torrens cada-
veribus stratus pontem
dedit. 2.6.83
- Vesta virgines prima. 1.
2.10
- Vestaliū flamma. 1.2.
11, 12
- Victor populus, ob dam-
na, victo similior. 2.6.6
- Victoriam exprobrare, à
Romanis alienū. 3.2.ult.
- Victo-

IN L. FLORUM INDEX.

- Victoria uti, & vincere, non semper conjuncta.* 2.6.90
- Victoria cruenta* 3.6.14.
incruenta. 3.6.52
- Victoria infamis, ob veneno mixtos fontes.* 2.20.23,24
- Victoria nova species & olim, non pugnare.* 2.6.117,118
- Victoria pœnitet Parthos* 4.12.235
- Victus imperator Marcus Attilius de victoribus Carthaginensibus, & fortuna, triumphat.* 2.2.105,106
- Vinci qui non possunt, submoventur, atque differuntur.* 4.12.67
- Vinnius, mons.* 4.12.178
- Viriatus, Hispania Romulus.* 2.17.67
- Virtus, an in re, vel verbo tantum.* 4.7.42
- Vitia quam imperia minus feruntur.* 4.12.77
- Vncis carnicum trahi per forum.* 3.21.60
- Volsinense bellum.* 1.21
- Vota intercipi possunt ab aliis numinibus quam quibus sunt.* 2.4.14.17
- Vrbs aeterna, Roma, hodieque nonnullus eruditus, sed gentiliter, dicitur; inutili fundamento, quoniam ceu destinata hominum ac deorum domicilio civitas heic a Flore commendatur.* 1.13.79
- Vrbs, mater ac parens populi Romani.* 3.18.16
- Vrbs capiendæ fiducia in barbaris.* 3.3.19,20
- Vrbes quondam maximæ tres.* 1.16.18
- Vrbium mater, Græcis, Cydonea.* 3.7.14
- Vulcani numen.* 2.4.16
- Vxorum Romanarum gentilium ad præliandum copia, & virtus.* 3.3.66,67.

F I N I S.

110 853

